

శ్రీ రస్తు
శ్రీ కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

లీ లా ఖ క వి ర చి త

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము

ఆంధ్రపద్యటీకాతాత్పర్యసహితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామికౌస్తుభు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము.

All Rights Reserved.]

[Price Rs. 3—0—0.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE 'VAVILLA' PRESS,
Madras,

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ కృష్ణకర్ణామృతము

ఆంధ్రపద్యటీకాతాత్పర్యసహితము.

ప్రథమాశ్వాసము.

- క. హృద్యాననద్యకిన్నర, విద్యాధరవాద్యమానవీణాధృతిక్
ఖద్యోతసమద్యుతిచ, క్రాద్యాయుధతతికి వేంకటాచలపతికిన్.
- క. భండనముఖతాండవితా, ఖండితగోదండచండకాండోద్ధతిక్
మండలితపిచండగతా, జాండావిష్కృతికి వేంకటాచలపతికిన్.
- క. శుంభద్ధోస్తంభగదా, స్తంభితమదజృంభమాణసాంభకధృతిక్
సంభృతకనకాంబరతట, దంభోదాకృతికి వేంకటాచలపతికిన్.
- ఉ. ఈమహనీయమూర్తికిఁ ద్రయీగృహవర్తికి శేషభూధర
స్వామికే దార్మ్యగౌమికి భుజంగమశోటుకి నిష్ఠదాయకిన్
మామకవాఙ్మరందరసమాధురికి మది సాంపునింపుక
ర్ణామృత మాండ్రవై ఖరి సమర్పణ మే నొనరింతు వేడుకన్.

ఆవ. లీలాశుకుం డనుకవి తనగ్రంథము నిర్విఘ్నముగా ముగియుటకొని కిష్ట
దేవతాస్తుతిరూపమంగళమును జేయుచున్నాఁడు:—

శ్లో. చింతామణి ర్జయతు సోమగిరి ధ్వజ ర్దై
శిఖోగురుశ్చ భగవా ఇచ్ఛిఖిపిఞ్చమాళిః,
యాతృపదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు
లీలాస్వయంవరరసం లభతే జయశ్రీః.

1

టీ. చింతామణిః=చింతామణి యనుయోగియు, ఒకచేళ్య, (ఈయన చింతామణి
యను సానియువదేశమున సోమగిరి యనుగురువును జేరి గోపాలమంత్రసిద్ధిసాం దెవని

జనశ్రుతి యొందుగలదు.) జయతు=వెలయుంగాత. మే = నాకు, గురుః = ఓజ్జయగు, సోమగిరిః = సోమగిరి, జయతు, శిక్షాగురుః = మంచినడవడి నలవడఁజేసిన, భగవాన్ = వద్దులైశ్వర్యము క్తుఁడగు, శిఖిషిఞ్చమాళిః = నెమలిపురి శిరమునఁగల శ్రీకృష్ణమూర్తి, జయతు, యశ్వాద... శేషు=ఎవరికల్పవృక్షపుఁ జిగుళ్లవంటి పాదములను తలఁదాల్చు వారియందు, జయశ్రీః = జయలక్ష్మీ, లీలా...రసమ్ = ఓహారముతోడి స్వయంవరా స్వాదమును, లభతే=పొందుచున్నదో.

శా.శ్రీచింతామణి యోగి సోమగిరియున్ శ్రీకృష్ణ దేవుండుఁ దా
రాచార్యస్థితిఁ జెందఁ దచ్చరణకాల్పాంకూరముల్ మాళిపైఁ
దాచు గల్గినవారిఁ జూచి తనమంతం దాన లీలన్ శుభ
శ్రీచాతుర్యముతో వరించు జయలక్ష్మీకన్య ప్రాధాకృతిన్. 1

తా. చింతామణియోగి వెలయుంగాత. ఆటలనే నాగురువగు సోమగిరియు నా యిష్టదైవ మగు శ్రీకృష్ణవరమాత్మయు నన్నిటిలో మిన్నలయి యుండురు గాక.

అవ. వస్తునిర్దేశరూపముగళముఁ జేయుచున్నాఁడు:—

శ్లో. అస్తి స్వస్థరుణీకరాగ్రవిలసత్కల్పప్రసూనాప్లుతం
వస్తుప్రస్తుతవేణునాదలహరినిర్వాణనిర్వాళులమ్,
ప్రస్తప్రస్తనిరుద్ధనీవివిలరద్ధోపేపహస్రావృతం
హస్తస్యస్తనతాపవర్గమఖిలోదారం కిశోరాకృతి. 2

టీ. స్వస్థరుణీ...ప్లుతమ్=దేవతాస్త్రీలచేతులయందలి పుష్పములచే ముంచబడిన దియు, ప్రస్తుత...కులమ్=మెచ్చుగనిన పిల్లఁగ్రోవిమ్రోతయొక్క ప్రవాహమందలి సుఖ ముచే గదలనిదియు, ప్రస్తప్రస్త...వృతమ్=లేప లేపకు జాటుచు నడ్డగించబడు చున్న కోకలచే నందమైన వేనవేరిగోషికలచేఁ జాట్టుకోఁబడినదియు, హస్త...వర్గమ్ = చేత నుంచుకోఁబడిన మ్రొక్కెడివారి మోక్షముగలదియు, అఖిలోదారమ్ = ఎల్ల దేవతలలో గొప్పదగు, కిశోరాకృతి=బాలరూపముగల, వస్తు=ఓకవస్తువు, అస్తి=కలదు.

శా.కోకల్ జాటంగఁ గేలఁ బూని గుములై గోపాంగసల్ గొల్వ నా
భీకాన్యల్ దివినుండి కల్పసుమముల్ నిండా ర వర్షింపఁగా
జోకన్ వేణువిసోదనాదలహరిం జొక్కించుచుం జొక్కుచున్
శ్రీకైశోరముఁ బూను దేవుని నతశ్రీముక్తిదుం గొల్పెదన్. 2

తా. అచ్చరలు గురిసిన పుష్పములలో మునిగినదియు, ఇంపైన వేణుగానము వలననైనను సుఖపారవశ్యము గలదియు, జాటిపోవుచున్న కోకలు చేతఁబట్టుకొనియున్న గొల్లతలచేఁ జాట్టుకొనబడినదియు, తనభక్తుల కతిచేత వైకుంఠము నొసఁగునదియు నగు బాలరూపముఁ దాల్చిన యొకవస్తువు గలదు.

శ్లో. చాతుర్యైకనిధానసీమచపలాపాంగచ్ఛటామస్థరం
 లావణ్యామృతవీచిలాలితదృశం లక్ష్మీకటాక్షాదృతమ్,
 కాళిన్దీపులినాజ్ఞప్రణయినం కామావతారాజ్ఞురం
 బాలం నీలమమీ వయం మధురిమస్వారాజ్యమారాఢ్నుమః. 3

టీ. ఆమీ=ఈ, వయమ్=మేము, చాతు...మన్థగమ్ = నేరుపున కునికిపట్టులగు
 కదలుకడకన్నుల కాంతులచే నిండినవాఁడును, లావణ్యా...దృశమ్ = నిగనిగ లనెడి
 యమృతతరంగములచే బొదలునేత్రములుగలవాఁడును, లక్ష్మీ...దృశమ్=లక్ష్మీదేవి క్రేగ
 న్నులచే గారవించబడినవాఁడును, కాళిన్దీ...ప్రణయినమ్ = యమునయందలి యనుక
 తిన్నెలను బ్రేమించువాఁడును, కామావతారాజ్ఞురమ్ = మన్తఘని పుట్టుకకు మూల
 మైనవాఁడును, మధురిమస్వారాజ్యమ్=సౌందర్యనిధియైన, నీలం=నల్లనివాఁడగు, బాలమ్=
 బాలగోపాలకృష్ణుని, ఆరాఢ్నుమః=పూజింతుము.

శా. బాలుక మంజులతాలవాలచపలాపాంగోల్లసల్లిలునిం
 గాళిందీపులినాంగణప్రణయిశృంగారైకభేలుక శుభ
 శ్రీలోలుం గరుణావలోకనసుధాశీలుక వినీలప్రభా
 జాలుం గొల్చెద రామణీయకరస్వారాజ్యపాలుక మదిన్. 3

తా. ఈ మేము నేర్పునకు నెలవులై చంచలములైన కడగన్నులకాంతులచే
 నందమైనవాఁడును, లావణ్యరసప్రవాహమునఁదేలుచున్న కన్నులుగలవాఁడును, లక్ష్మీచేత
 సాదరముగాఁ జూడఁబడినవాఁడును, యమునయొడ్డున విహరించువాఁడును, మన్తఘని
 బుట్టించినవాఁడును, సౌందర్యరాశి యైనయీనల్లని గోపాలబాలుని నేపించెదము.

శ్లో. బర్హోత్తంసనిలాసికుత్తలభరం మాధుర్యమగ్నాననం
 ప్రోస్తీలన్నవయావనం ప్రవిలసద్వేణుప్రణాదామృతమ్,
 ఆపీనస్తనకుట్టలాభిరభితో గోపీభిరారాధితం
 జ్యోతిశ్చేతసి న శ్చకాస్తి జగతామేకాభిరామాద్భుతమ్. 4

టీ. బర్హోత్తంస...భరమ్=నెమలిపురి యనుశిరోభూషణముచేత మెఱయుచున్న
 జుట్టుగలదియు, మాధుర్య...ననమ్=చక్కదనమున మునిగిన మోముగలదియు, ప్రోస్తీ
 ల...నమ్=ఉదయించుచున్న కొమరుఁ బ్రాయముగలదియు, ప్రవిల...కమ్=దిప్పిదమైన
 పిల్లఁగ్రోవిప్రాత యనునమృతముగలదియు, ఆపీన...లాభిః=అంతట పొంగిన మొగ్గల
 వంటిచుచుములుగల, గోపీభిః=గొల్లభాషలచేత, అభితః = నలువంకలను, ఆరాధితమ్ =
 కొలువఁబడినదియు, జగతామ్=లోకములకు, ఏకాభిరామాద్భుతమ్=ఈడులేక సౌంధ్య
 యాశ్చర్యమైనదియునైన, జ్యోతిః = ఒకదివ్యతేజము, నః=మాయొక్క, చేతని=చిత్త
 మందు, చకాస్తి=వెలుగుచున్నది.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము

ఉ. చక్కనిముద్దునెమ్మెగముచందము నందపుమందహాసముం
జొక్కపుజవ్వనంబు సిగఁ జాట్టినబర్హము వేణుగానమున్
వెక్కొనఁ జొక్కి గోషికలు నిండుతమిం గుచకుట్టలాళి చే
నొక్కుచు గారవించినమనోహరతేజము వొల్పె నామదిన్. 4

తా. నెమలిపురిని దాల్చినదియు, అందమైన మోముగలదియు, అంకురించిన
నవయావనము గలదియు, చెలరేగుచున్న పిల్లఁగ్రోవిధ్వనియను నమృతముగలదియు,
ఉబ్బినస్తనములుగల గోపకాంతులచే నన్నివైపుల సేవింపఁబడునదియు, లోకములకు
కులలేని యానందకరమై యాశ్చర్యకరమైన యొకానొకవెలుగు మామరములొక బొడ
సూపుచున్నది.

శ్లో. మధురతరస్తి తామృతవిముగ్ధముఖామ్బురుహం
మదశిఖిపిఞ్చలాఞ్చితమనోజ్ఞకచప్రచయమ్,
విషయవిషామిషగ్రసనగృధ్నుని చేతసి మే
విపులవిలోచనం కిమపి ధామ చకాస్తి చిరమ్. 5

టీ. విషయ...గృధ్నుని = శబ్దాదివిషయములను విషము గలిసినమాంసమును
గోరుచున్న, మే=నాయొక్క, చేతసి=చిత్తమందు, మధుర...మ్బురుహమ్ = మిక్కిలి
మనోహరమగు చిఱునగ ననునమృతముచే నందమైన ముఖకమలము గలదియు, మద
శిఖి...ప్రచయమ్ = మదించిన నెమలిపురిఁ జెరివినయందమైనకురులుగలదియు, విపుల
విలోచనమ్ = వెడదకన్నులుగల, కిమపి=చెప్పనలవికాని, ధామ=తేజము, చిరమ్=చాల
కాలమునండి, చకాస్తి=ప్రకాశించుచున్నది.

చ. వదల కసహ్య మౌవిషయవాంఛకు లో నయి సంచరించునా
మది శిఖిపింఛభూషణసమంచితకుంతలభవ్యవేషమున్
మృదుమధురస్తి తామృతసమృద్ధముఖాబ్జము లోలదృష్టు లిం
పొదవినదివ్యతేజము సమున్నతి నున్నది నిత్యసిద్ధ మై. 5

తా. చిఱునగపుచేత నందమైన మొగముగలదియు, నెమలిపురిఁజాట్టిన సొంపైన
కురులు గలదియు, వికాలము లగునేత్రములు గలదియునగు నొకతేజము విషయలోల
మైన నాచిత్తమునఁ కాలకాలమునండి వెలుగుచున్నది.

శ్లో. ముకుళాయమాననయనామ్బుజం విభో
ర్ధురళీనినాదమకరస్థనిర్భరమ్,
ముకురాయమాణమృదుగణ్డమణ్డలం
ముఖపద్మజం మనసి మే విజృమ్భతామ్.

టీ. ముకుళా...మృజిమ్=మొగ్గలవలె నున్న కన్నదామరలు గలదియు, మురళీ...రమ్=పిల్లగోవి ధ్వనియను లేసెచే నిండిన, ముకురా...మల్లలమ్ = అద్దములవలె నున్న నును జెక్కులుగల, విభోః=ప్రభువగు శ్రీకృష్ణనియొక్క, ముఖపజ్జుజిమ్=కమలముపంటిముఖము, మే=నాయొక్క, మనసి = చిత్తమున, విజృమ్భతామ్ = ప్రకాశించుచుండుగాక.

మ మురళీనాదమరందబిందులహరీమోదంబుచే లోచనాం

బురుహంబుల్ ముకుళింప నోష్ఠమణి సొపుల్ మీఱ నాదర్శభా

సురగంధస్థలి యొప్పు స్రస్థవికురస్తోమంబు ఫాలంబుపై

మురువుల్ సూప జెలంగుకృష్ణవదనాంభోజంబు భావించెదన్. 6

తా. సగముగా మూయబడిన కన్నలు కలిగి, వేణుగానామృతముతో నిండి యున్న అద్దములపంటి జెక్కులుగల శ్రీకృష్ణదేవుని మోముదమ్మి నా మనమునందు నిలుచుచుండు గాక.

శ్లో. కమనీయకిశోరముగ్ధమూరైః కలవేణుకృణితాదృతాననేంద్రిః,

మమ వాచి విజృమ్భతాం మురారేర్నధురిన్ఱుః కణికాఽపి కాపికాపి.

టీ. కమ...మూరైః = కోరదగిన బాలసుందరరూపముగలవాడను, కలవేణు...నేంద్రిః = అవ్యక్తమధురమైన పిల్లగోవిధ్వనిచే నాదరింపబడిన చంద్రునిపంటి ముఖముగలవాడగు, మురారేః = శ్రీకృష్ణనియొక్క, మధురిన్ఱుః = సౌందర్యము యొక్క, కాపికాపి=విదేసి, కణికాఽపి = లేకమైనను, మమ = నాయొక్క, వాచి=వాక్కునందు, విజృమ్భతామ్=విస్తరిల్లుచుండుగాక.

మ. కలవేణుకృణితాదృతాననము రాకాచంద్రసాంద్రద్యుతిం

దిలకింపం గమనీయముగ్ధశిశుమూర్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లు ను

త్పలపత్రోజ్వలనీలవర్ణగుణసంధామాధురీసాధురీ

తులలో నించుక యైన నావచనసందోహంబులం జెందెదున్. 7

తా. కోరదగిన బాలసుందరరూపముగలిగి మధురమైన వేణుగానరసముచే ముద్దు లాలుకుచున్న శ్రీకృష్ణుని మాధుర్య లేకమైనను నానోట గొకింత గలుగుచుండుగాక.

శ్లో. మదశిఖణ్డిశిఖణ్డభూషణం మదనమన్థరముగ్ధముఖామ్బుజమ్,

ప్రజవధూనయనాఞ్చలవశ్చితం విజయతాం మమ వాఙ్చయజీవితమ్.

టీ. మద...చణమ్=మత్తిల్లిన నెమిలిసింఘమే సొమ్ముగా గలదియు, మదన...మృజిమ్=మన్ద్రునిచే నలసమైన సుందరమైన కమలముపంటి ముఖము గలదియు, ప్రజవదూ...ఇశిఁ=గోపవనితల నేతాంతములచే మోసగింపబడినదియనైన, ఘఘ =

నాయొక్క, వాఙ్మయజీవితమ్ = కవనమునకు జీవగర్జయగువస్తువు, విజయతామ్ = సర్వోత్కర్షార్థ గలిగియుండును గాక.

ఉ. చక్కనిముద్దుమోము సుమసాయకులెక్కుల ధిక్కరింపఁ గాఁ
జొక్కపునెప్పిబోదెనునుసోగసరంబు శిరంబునందుఁ బెం
పెక్క ప్రజాంగనాజననిరీక్షణవంచిత మైననాదున
మృక్కృతవాక్యజీవిత మజాండకటాహము నిండి యుండెడిన్. 6

తా. నెప్పిసింఘమును తలఁచాల్పినదియు, మన్మథవికారముచే నలసమై యొప్పు మీఱు మోముదమ్మి గలదియు, గోపకామినుల క్రేగన్నులచే బొంకింపఁబడిన నాయొక్క కవిత్వమునకు జీవనమైనలేజ మన్నిటికంటె మిన్నయై వెలయుఁగాక.

శ్లో. పల్లవారుణపాణిపక్ష్మజసజ్జీవేణురవాకులం
పుల్లపాటలపాటలీపరివాదిపాదసరోరుహమ్,
ఉల్లసన్తధురాధరద్యుతిమృజ్జరిసరసాననం
వల్లవీకుచకుమ్భకుఙ్కుమపజ్జీలం ప్రభుమాశ్రయే. 9

టీ. పల్లవా... కులమ్ = చిగురువలె నెఱ్ఱనైన పాణిపద్మమునం దమర్పఁబడిన పిల్లఁ గ్రోవిపాటయందుఁ దవలి యున్నవాఁడును, పుల్ల... రుహమ్ = పూచిన కలిగొట్టుపూవుల యెఱుపును నిరసించుచున్న కమలములవంటి పాదములు గలవాఁడును, ఉల్లసన్... సాననమ్ = ప్రకాశించుచున్న సొగసైన యధరోష్ణముయొక్క కాంతులగుత్తులచే మెఱుగుగల మొగము గలవాఁడును, వల్లవీ... పజ్జీలమ్ = గొల్లగుబ్బెతల కడవలవంటి కుచములయందలి కుంకుమబురద గలవాఁడునైన, ప్రభుమ్ = నిగ్రహింపను అనుగ్రహింపను జాలిన శ్రీకృష్ణదేవుని, ఆశ్రయే = ఆశ్రయించుచున్నాను.

ఉ. పల్లవకోమలం బయినపాణితలంబునఁ దేనెమోవి రం
జిల్లెడుమోముఁడమ్మిపయిఁ జేర్చినవేణువు మ్రోయఁ జొక్కుచు
నల్లలవకామినీజనఘన స్తనకుంకుమపంకభాసి యకా
వేల్లితపాటలారుణనవీనపదాబ్జు విభుం దలంచెదన్. 9

తా. చిగురువలె నెఱ్ఱనైనచేతియందున్నపిల్లఁగ్రోవియందలి మంచిధ్వనియందుఁ దవలియున్నవాఁడును, పూచిన కలిగొట్టుపూవుల యెఱుపును తిరస్కరించు పాదములు గలవాఁడును, ప్రకాశించు నందమైన యధరముయొక్క కాంతిపుంజముచే నొప్పిదమైన మొగముగలవాఁడును, గోపాంగనల కుచములయందలి కుంకుమబురదచే నిండినయొడలు గలవాఁడును నిగ్రహింప ననుగ్రహింపజాలు శ్రీకృష్ణమూర్తిని ఆశ్రయించెదను.

శ్లో. అపాజ్జరేఖాభిరభజ్జురాభిరనజ్జలేఖారసరజ్జితాభిః,
అనుకూలం నల నమందరీబిగబ్ధరూపమానం విభుమాశ్రయామః. 10.

టీ. పల్లవసుందరీభిః = గోపకామినులచేత, అనన్త...తాభిః=మన్మథుని జాబుల వలె సారస్వముచే మనోహరములుగాఁ జేయఁబడినవియు, అభక్తారాభిః = తెంపులేని, అపాక్తరేఖాభిః = కడగంటియాపులచేత, అనుక్షణమ్ = ప్రతిక్షణమునను, అభ్యర్చ్యమానమ్ = పూజింపఁబడుచున్న, విభుమ్ = శ్రీకృష్ణస్వామిని, ఆశ్రయామః = ఆశ్రయించెదము.

ఉ. ఇంచుక యైనఁ జాలు నని యెంచక పేరితలమించుబోండ్లు కొ
మ్మించులమించు లీనెడునమేయమనోభవమాధురీరసో
దంచితచారుచంచలదృగంచలధారల సారె పూజ గా
వించగఁ జెల్వ మిటువిభు వేణునినాదవినోదుఁ గొల్పెదన్. 10

తా. మదనలేఖలవలె నుద్దీపనశక్తి గలిగి దీర్ఘములైన గొల్లపడుచుల కడగంటి చూడ్కులచే నెల్లవేళయందును సేవింపఁబడు చేపుని సేవించెదము.

శ్లో. హృదయే మమ హృద్యవిభ్రమాణాం
హృదయం హర్షవిశాలలాలనేత్రమ్,
తరుణం ప్రజబాలసుందరీణాం
తరళం కిచ్చన థామ సన్నిధతామ్. 11

టీ. హృద్యవిభ్రమాణామ్ = ఇంచుకసాబగులకు, హృదయమ్ = మేలైనదియు హర్ష...నేత్రమ్ = ఆనందముచే విరిసిన కదలు కన్నులుగలదియు, తరుణమ్ = పడుచు ప్రాయముగలదియు, వీజ...రీణామ్ = గొల్లపడుచులయొక్క, తరళమ్ = చపలమైన, కించన = ఇట్టిదనరాని, థామ = లేజము, మమ=నాయొక్క, హృదయే=హృదయమున, సన్నిధతామ్ = పొడముఁగాక.

ఉ. మంజువిలాసవిభ్రమసమాశ్రయమున్ ప్రజభామినీమనో
రంజకయావనాకరము రాజితహర్షవిలాసదృక్ప్రభా
పుంజము పింఛభూషణవిభూషితథామము నెమ్మి నామనగి
కంజనివాస మై మనుచుఁ గావుత సత్కరుణాధురీణ మై. 11

తా. చక్కనిసాబగుల తావును, ఆనందముచే మఱింతపెద్దలైన కన్నులుగలదియు, యావనమున నున్నదియు, గోపకాంతల సొమ్మైనదియు, ఇట్టిదని చెప్పరాని చపలమైన యొక లేజస్సు నాహృదయములో నిలుచుఁగాక.

శ్లో. నిఖిలభువనలక్ష్మీనిత్యలీలాస్పదాభ్యాం
కమలవివినవీధీగర్వసర్వజ్ఞపాభ్యామ్,
ప్రణమదభయదానప్రాధిగాఢోద్ధతాభ్యాం
కిముపి వహతు చేతః కష్టపాదామ్బుజాభ్యామ్.

టీ. సింహ...తాభ్యామ్ = ఎల్లలోకములయందలి లక్ష్మీకి నాటవట్టినవియు,
కనుల...తాభ్యామ్ = తామరపొదలబారులపొగరడఁచునవియు, ప్రణమ...తాభ్యామ్ =
మ్రొక్కువారలకు నభయమిచ్చుగౌరవమున మిగుల చెన్నుమీఱినవియు నగు, కృష్ణ
పాదామృతాభ్యామ్ = శ్రీకృష్ణనిపాదారవిందములచేత, చేతః = నామనస్సు, కిమపి =
చెప్పునలనికాని ముదమును, వహతుః = కాంచుఁగాక.

మ. లలితాశేషదిశాధినాథనగరీలక్ష్మీవిలాసాస్పదం

బులు నీరేరుహగర్వసర్వవిభవప్రోష్ఠాలనశ్రీపదం

బులు వందారుమనోరథార్థఘటనాపూర్ణానుకంపాస్పదం

బులు శ్రీకృష్ణపదంబు లూని మన మామోదంబునం బొందెడిన్. 12

తా. సర్వలోకములయందలి లక్ష్మీకి నెలవైనవియు, తామరతోఁటలబారుల
యందమును మీఱినవియు, మ్రొక్కుడువారల కభయ మిచ్చుటయందు మిగులఁ
బట్టువలగలవియునైన శ్రీకృష్ణని యడుగుదామరలు నామది శొకవింత నూనందమును
గలిగించుఁగాక.

శ్లో. ప్రణయపరిణతాభ్యాం ప్రాభవాలమృనాభ్యాం
ప్రతిపదలలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్,
ప్రతిముహూరధికాభ్యాం ప్రస్నువల్లోచనాభ్యాం
ప్రభవతు హృదయే నః ప్రాణనాథః కిశోరః

13

టీ. ప్రణయపరిణతాభ్యామ్ = స్నేహముచే నిండినవియు, ప్రాభవాలమృనా
భ్యామ్ = ప్రభుత్వమునకు వట్టినవియు, ప్రతిపదలలితాభ్యామ్ = అడుగడుగున సొబగు
మీఱుచున్నవియు, ప్రత్యహమ్ = అనుదినము, నూతనాభ్యామ్ = ఆభినవములైనవియు,
ప్రతిముహూః = లేపలేపకు, అధికాభ్యామ్ = విశేషించుచున్నవియు నగు, ప్రస్నువల్లోచ
నాభ్యామ్ = దయారసము గురియుచున్న కనులతోడ, ప్రాణనాథః = మాజీవన
రక్షకుడైన, కిశోరః = కజ్జుఁడు, నః = మాయొక్క, హృదయే = చిత్తమున, ప్రభ
వతుః = కలుగుఁగాక.

చ. ప్రతిదినమున్ విలాసరసభాసుర మై నిరతంబుఁ జూచినన్
మతిహిత మై ప్రభుత్వమహిమంబున కెల్లను బట్టుఁగొమ్మ యై
యతులదయాకళోదితము నై విలసిల్లెడుకన్ను దోయితో
సతతముఁ బ్రాణబంధుఁ డగుచక్కనిబాలుడు దోచుఁ గావుతన్.

తా. కరుణామయములును, దొరతనపుటివిని దెలుపుచున్నవియు, ప్రతిపదము
అందమైనవియు, దినదినము శ్రొత్తవైనవియు, లేపలేపకు పెద్దపగుచున్న దయారసమొలుకు
చూడుకొలతోఁ గూడిన మాజీవికదాతయగుకజ్జుఁడు మాహృదయమున నధివసించుఁగాక.

శ్లో. మాధుర్యవారిధిమదాన్తతరజ్జభజ్జే
శృణ్వారసజ్కులతశీతకిశోరవేషమ్,

ఆమన్దహాసలలితాననచన్ద్రబిమ్బ

మానన్దసంప్లవ మనుప్లవతాం మనో మే.

14

టీ. మాధుర్య...వేషమ్=చక్కదనమును సముద్రముయొక్క మదముచే గన్నుగానని తరంగరూపమయిన శృంగారరసముచే నొప్పిన కనులకింపైన బాలవేషము గలదియు, ఆనన్ద...బిమ్బమ్=సంతోషమువలన గలిగిన పిన్ననవ్వుచే మధురమైన ముఖచంద్రుడుగల, ఆనన్దసంప్లవమ్=ఆనందరసములతోఁ జేలియాడుటను, మే = నాయొక్క, మనః = మనస్సు, అనుప్లవతామ్=అనుభవించుచుగాక.

ఉ. కందలితస్మితామృతవికాసముఖాబ్జము మాధురీవిని
ష్యందతరంగభంగి నవయావనవిభ్రమగోపవేష మా
నందరపై కరూప మగునందకుమారసుధాబ్ధిలోన నా

డెందము చేలియాడఁగఁ గడిందియఘం బనుపంక మంటునే. 14

తా. చక్కదనము మీఱి శృంగారమును జీలుకుచున్న ముద్దుగులుకు మోహనాకృతి గలదియు, సంతోషమువలన నైననగవుచే నందమైన మొగముగల సంతోష రసపూరము నామనస్సు అనుభవించుచుగాక.

శ్లో. అవ్యాజమజ్జులముఖామ్బుజముగ్ధభావై
రాస్వాద్యమాసనిజ వేణువినోదనాదమ్,

ఆకీడతా మరుణపాదసరోరుహాభ్యా

మార్ద్రే మదీయహృదయే భువనార్ద్రమోజః.

15

టీ. అవ్యాజ...భావైః = నైజముచేతనే సొంపైన మోముదమ్మియొక్క ముద్దుతనములచేత, రాస్వాద్య...నాదమ్ = అనుభవించబడుచున్న తనపిల్లఁగ్రోవి మధురధ్వనిగలదియు, భువనార్ద్రమ్=లోకములకుఁ జలువఁజేయు, హిజః = ప్రకాశము, అరుణపాదసరోరుహాభ్యామ్ = ఎఱ్ఱనిపాదకమలములతో, ఆర్ద్రే=భక్తిరసముచేఁ దడిసిన, మదీయహృదయే = నాచిత్తమున, ఆకీడతామ్ = అంకటఁ గ్రీడించుచుగాక.

మ. హాసదవ్యాజమనోహరాననముతో నాలోలదృక్పాలితో

నసకల్పీధనిరూఢ వేణులతతో నాతామ్రకమ్రాంఘ్రిసా

రసయుగ్మంబున నింపుసొంపులు దలిర్పం దాండవం బాడుచు

న్వసియించు భువనార్ద్రతేజము మహానందంబున నామదిన్. 15

తా. స్వాభావికమైన మోముదమియందము గులుకువేణువు నూడుచున్న జగత్తులకు మేలొనర్చు చల్లని తేజము ఎఱ్ఱనిపాదములతో గంతులువైచుచు నామదిలోఁ గ్రీడించుచుండుగాక.

శ్లో. మణినూపురవాచాలం వందే తచ్చరణం విభోః,

లలితాని యదీయాని లక్ష్మణి వ్రజవీధిషు

16

టీ. మణినూపురవాచాలమ్ = రతనపుటందియలచే మొరయుచున్న, విభోః = ప్రభువగు శ్రీకృష్ణునియొక్క, తత్ = ఆ, చరణమ్ = పాదమునుగూర్చి, వందే = మ్రొక్కుచున్నాను. యదీయాని = ఏ పాదసంబంధములైన, లలితాని = సుందరములైన, లక్ష్మణి = గుఱుతులు, వ్రజవీధిషు = వ్రజల్లెవిళులయందు (వెలయుచున్నవో).

చ. హలకులిశాదిలక్షణసమాహితముద్ర నచంచలస్థితిక్

చలసి సిరిం జెలంగువ్రజవీధుల నూపురరత్నకింకిణీ

లలితర్పుశంర్పుశౌరవములక్ నలుదిక్కులుఁ బిక్కిటిల్లఁగా

దలవరి నాఁ బ్రవర్తిలుపదద్వయి గల్గుహరిక్ భజించెదన్.

16

తా. గొల్లవాడలలో నెల్లెడలఁ గన్నట్టు నాకృష్ణునియందెలచప్పుడుచే మ్రోగు పాదములకు మ్రొక్కుదును.

శ్లో. మమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభో

ర్మణినూపురప్రణయి మఱ్ఱుశిష్టితమ్,

కమలావనేచరకళిన్దకన్యకా

కలహంసకణ్ఠకలకూజితాదృతమ్.

17

టీ. కమలా...దృతమ్ = లక్ష్మీనివాసమైన తామరతోటలయందు సంచరించు యమునానదియందున్న రాజహంసల గొంతులయందలి మధురధ్వనిచే నాదరింపఁబడినదియు, వల్లవీవిభోః = గొల్లవనీతలకుఁ బ్రయోజనమైన శ్రీకృష్ణునియొక్క, మణినూపురప్రణయి = రతనపుటందియలకుఁ జెలియైన, మఱ్ఱు = మనోహరమైన, శిష్టితమ్ = మ్రోత, మమ = నాయొక్క, చేతసి = చిత్తమున, స్ఫురతు = ప్రకాశించుచుండుగాక.

మ. దినముక్ నాదుహృదంతరాళమున వర్తిల్లుం గళిందాత్మజా

వనజాళిక్ విహరించునంచకలరావంబుక్ విడంబించు న

వ్వనజాతేక్షణుపాదనూపురమణిధ్వానంబు గోపాంగనా

జనరాసోత్సవనృత్తగీతకలనాసాచివ్యధౌరేయ మై.

17

తా. యమునానదియందలి తామరతంపరలయందుండు హంసలధ్వనిసరె మనోహరమగు శ్రీకృష్ణుని కాలియందెచప్పుడు నామనమునఁ దోచుచుండుగాక.

శ్లో. తరుణారణకరుణామయవిపులాయతనయనం

కమలాకుచకలశీభరవిపులీకృతపులకమ్,

మరళీరవతరళీకృతమునిమానసనలినం

మమ ఘేలతి మదచేతసి మధురాధరమమృతమ్.

18

టీ. తరుణా...నయనమ్=కొంచెమెఱ్ఱనినై దయగలనై వెడలుపుగలిగి దీర్ఘములైన కన్నులుగలదియు, కమలా...పులకమ్=లక్ష్మీదేవియొక్క కలశములవంటి స్తనములభారమందు షిక్కుటముగాఁ జేయఁబడిన శోమాంచముగలదియు, మరళీ...నలినమ్=వేణునాదముచే జపలములుగాఁ జేయఁబడిన మునిమనములనెడి కమలములు గలదియు, మధురాధరమ్ = కమ్మనిమోవిగల, అమృతమ్ = అమృతరూపము (శ్రీకృష్ణపరమాత్మ), మమ=నాయొక్క, మదచేతసి=మత్తచిత్తమందు, ఘేలతి=క్రీడించుచున్నది.

మ. తరుణాబ్జారణలోచనద్వయిఁ గృపాధౌ రేయ మై యొప్ప సా

గరకన్యాకుచకుంభపాళీఁ బులకల్ గన్నట్ట మౌనీంద్రహృ

త్పరసీడబులు సంచలించ మురళీసంజాతగీతామృత

స్ఫురణ్ రాలి గరఁగం జరించుహరికై శోరంబు భావించెదన్. 18

తా. కొంచెమెఱ్ఱనినై వికాసములైన దయగలనేత్రములు గలదియు, లక్ష్మీదేవి స్తనభారమందు పులకములఁ గలిగించినదియు, పిల్లఁగ్రోవిమ్రోతచేఁ గరఁగింపఁబడిన మునిచిత్తములు గలదియు, కమ్మనిమోవిగలదియు నైన యమృతస్వరూపము (శ్రీకృష్ణపరమాత్మ) మత్తలిననాచిత్తమునఁ బొడసూపుఁగాక.

శ్లో. ఆముగ్ధుర్ధనయనామ్బుజచుమ్భ్యమాన

హర్షాకులప్రజనధూమధురాననేంద్రోః,

ఆరబ్ధవేణురవమాదికిశోరమూర్తే

రావిర్భవన్తి మమ చేతసి కేఽపి భావాః.

19

టీ. అర్ధ...నేంద్రోః=అటమోడ్చినకనుదమ్ములచేఁ జూచింపఁబడిన యాగొల్లకొమ్మల సుందరములగు ముఖములుగల, ఆదికిశోరమూర్తేః = పురాణాడగు బాలకృష్ణమూర్తియొక్క, కేఽపి=ఆనిర్వాచ్యములైన, భావాః=విలాసచేష్టలు, ఆముగ్ధమ్=అంతట సుందరముగా, ఆరబ్ధవేణురవమ్ = మొదలిడఁబడిన వేణుచాదము కలుగునట్లుగాను, మమ=నాయొక్క, చేతసి=చిత్తమున, రావిర్భవన్తి=తోఁచుచున్నవి.

మ మురళీగానసుధాపయోనిధి మదిం బొంగం దరంగావళు

ల్లరికిఁ మీఱె ననం గటితటదుకూలంబులో వడిక జాఱ న

బ్బురపుంగొల్లమిటారిసీటు లటమోడ్పుంగన్నులం గాంచుచి

త్తరపున్నద్దులగోపబాలకువినోదప్రాధి భావించెదన్.

19

తా. వేణుగానమందలి మాధుర్యముచే మైమఱచి యున్న గోపకామినుల మోముల నరగన్నుతో విభాసముగాఁ జూచుచు వేణుగానము నేయుచున్న బాలకృష్ణుని యనిర్వాచ్యము లగు శృంగారచేష్టలు సుందరముగా నామదిలో నగపడుచున్నవి.

శ్లో. కలకృణితకజ్జణం కరనిరుద్ధపీతామ్బరం

క్రమప్రసృతకున్తలం కలితబర్హభూషం విభోః,

పునగప్రసృతిచాపలం ప్రణయినీభుజాయన్ప్రితం

మమ స్ఫురతు మానసే మదనకేళిశయ్యోత్థితమ్.

20

టీ. కల...జమ్=ఆవృక్త మధురధ్వనిగలమరుగులుగలవియు, కర...మ్బరమ్ = చేతఁ బట్టుకొఁబడిన పట్టుబట్ట గలదియు, క్రమ...న్తలమ్ = చక్కనొత్తఁబడిన తల పెండ్లుకలు గలదియు, కలితబర్హభూషమ్=ఆమర్చబడిన సెమలిపురియను నలంకారము గలదియు, పునగప్రసృతిచాపలమ్ = మరల ప్రైకిలేవ నుంకించుచున్నదియు, ప్రణయినీ భుజాయన్ప్రితమ్=ప్రియురాలిబాహువులచేఁ బెనఁచఁబడిన, విభోః=శ్రీకృష్ణునియొక్క. మదనకేళిశయ్యోత్థితమ్=వికాంతశయ్యనుండి లేచుట, మమ = నాయొక్క, మానసే = చిత్తమున, స్ఫురతు=ప్రకాశించుఁగాక.

చ. అరవిరిజాటుకుంతలము లట్టిటే వీడినవీలిదండయుం

గరవలయంబు ఘల్లు రసఁ గైకొనునట్టిసువర్ణ చేలముం

బరగఁగ నెజ్జడిగ్గుతఱి బద్ద విలోచన గొంగిలించుచోఁ

దిరుగ రమింపఁగాఁ దివురు దేవుని నామది నాశ్రయించెదన్.

20

తా. చేలిమురుగ్గులు గల్లురసఁగా నిద్రలో జాఱిన పట్టుదోవలిని సవరించుకొని తలపెండ్లుకలను చక్కఁజేసికొని, సెమలిపురి నమర్చుకొని, రతిశయ్యనుండి లేవఁబోఁగాఁ బ్రియురాలిద్దమయి కొంగిలంపఁ గొంతదడ పట్టినయుండి మరల మన్ననక్రతువున కుపక్రమించు కృష్ణుడు నామదిలోఁ దోచుఁగాక.

శ్లో. ప్రోకప్రోకనిరుద్ధమానమృదులప్రసృద్ధిమందస్థితం

ప్రేమోద్భేదనిరర్థశప్రసృమర్మప్రవృత్తరోమోద్ధమమ్,

శ్రోతృశ్రోతమనోహరప్రజనధూలీలామిథోజల్పితం

విధ్యాప్వాపముపాస్త హే భగవతః¹ క్రీడానిమిలద్భృశః.

21

టీ. ప్రోకప్రోక...స్థితమ్=కొంచెముకొంచెముగా నాపుకొనఁబడినను మెల్లఁగా వై కుటుకుచున్న చిటునగవుగలదియు, ప్రేమోద్భేద...ద్ధమమ్ = రాగోదయముచే నడ్డులేక ప్యాకించిన స్ఫుటమైన గగుర్పాటుగలదియు, శ్రోతృ...జల్పితమ్ = వినువారల వీనుల కింపైన గొల్లగుబ్బెతల వేడుకమాటలుగల, క్రీడానిమిలద్భృశః=వేడుకకై కనులుమూసి

కొనియున్న, భగవతః = శ్రీకృష్ణనియొక్క, మిథ్యాస్వాప్నః = కల్పనిద్దరను, ఉపా
స్తపే = ధ్యానించెదము.

చ. వలపులు గుల్కుగోపిక లవారణ నొందొరుతోడనాడుమా
టలఁ జెవి కింపుగా విన దొడంగి తనర్చినమందహాసముం
బలుమటు నాఁగిమేను గరుపాఱఁగ నూరక కన్ను మోడ్చున
జలరుహపత్ర నేత్రునియసత్యపునిద్దర కేను మ్రొక్కెదన్. 21

తా. గోపకామినుల విలాసభాషితము వినఁగోరి యూరకయే వేడుకగాఁ గనులు
ముసోని యుండి, లోపలనుండివచ్చు నవ్వు నాఁపుతోలేక కొంచెముగా విడుచుచు,
వారియందలి ప్రేమవలనఁ గలిగిన గగుర్పాటుచే నొడలనుండిన శ్రీకృష్ణుని కల్పనిద్దరను
ధ్యానించెదము.

శ్లో. విచిత్రపత్రాఙ్మురళాలిబాలాస్తనాస్తరం మానిమనోస్తరం వా,
అపాస్య బృన్దావనపాదపాస్యముపాస్యచున్యన్నవిలోకయామః. 22

టీ. విచిత్ర... స్తరం వా = సొగసైన మకరికాదిపత్రరచనలు గల లేఁబ్రాయపు
కన్నెల కుచమధ్యమునగాని, మానిమనోస్తరం వా = మునులమనస్సునగాని, బృన్దావన
పాదపాస్యః = బృందావనమందలి పృథ్వుయొక్క యునికిపట్టును (లేక, తులసిచెట్ట
పాదును) గాని, అపాస్య = విడిచి, ఉపాస్యః = (కృష్ణునిబట్టుకొనుటకై) నేమిఁగఁదగిన
చోటును, అన్యత్ = మఱియొకదానిని, న విలోకయామః = చూడము.

చ. లలితవిచిత్రపత్రమహిళాకుచపాళిఁ గళిందజావన
స్థలవల్లీతాగృహవితర్దికలుక్ మునిమానసాబ్జముల్
జలరుహపత్ర నేత్రుని విలాసనివాసము లిందుఁ దక్క నే
నెలవుననైనఁ గన్గొనఁగ నేర్తుమె ధూర్తశిఖావతంసునిన్. 22

తా. మకరికాదిపత్రాంకితమైన లేఁబ్రాయపుటంగనలయొక్క స్తనమధ్యమందుఁ
గాని, యోగిచిత్రములయందుఁ గాని, బృందావనతరువులచేరువను గాని, కృష్ణునిరూపము
దొరకును గాని మఱియొకచో నెచ్చటను గానరాదు.

అవ. ఈశ్లోకము మొదలు నాలుగుశ్లోకములచే మనముగఁ దోచిన శ్రీకృష్ణుని
గన్నులఁ జూడఁగోరి ప్రార్థించుచున్నాఁడు:—

శ్లో. సార్థం సమృద్ధైర్మృతాయమానై రాధ్ధాయమానైర్దురభీనినాదైః,
మూర్ధాభిషిక్తం మధురాకృతీనాం బాలం కదా నామవిలోకయిష్యే.

టీ. ఆధ్ధాయమానైః = ఊదఁబడుచున్న, సమృద్ధైః = పరిపూర్ణములైనవియు, అమృ
తాయమానైః = అమృతమువలె నాచరించుచున్నవియునగు, మురభీనినాదైస్సార్థః = పిల్లఁ

గ్రోవిమ్రాంతలతోఁగూడ, మధురాకృతీనామ్=సుందరరూపముగలవారిలోపల, మూర్ధాభి
షిక్తమ్ = పట్టాభిషిక్తుడైన, బాలమ్ = శ్రీకృష్ణుని, కదానామ = ఎప్పుడు, విలాశ
యిష్యే = చూడఁగలను?

ఉ. చక్కనివారిసెల్ల నెకసక్కెము లాడెడుచక్కనయ్య యై
చొక్కుచుఁ దానమానలయశోభితగానరసామృతంబు న
ల్లిక్కులఁ బిక్కిటిల్ల మురళిం బలికిం చెడిబాలు నెన్నఁడో
గ్రక్కునఁ గాంచి యెత్తికొని కన్నుల నొక్కుదుఁ దత్పదాబ్జముల్.

తా. అమృతములఁ జిందుచున్న వేణుగానధ్వనులచే నెల్లర నానందింపఁజేయుచుఁ
జక్కునివారిలోసెల్ల మిక్కిలి చక్కనివాడగు బాలకృష్ణు నెప్పుడు చూచెదనో.

శ్లో. శిశిరీకురుతే కదాను న శ్విఖిషిష్కాభరణశ్విశుద్ధ్యశోః,
యుగళం విగళన్తధుద్రవస్థితముద్రామృదునా ముఖేన్దనా. 24

టీ. శ్విఖిషిష్కాభరణః = నెమ్మిపురియే సొమ్ముగాఁగల, శిశుః = బాలుఁడు, విగళ
న్తధు...మృదునా = తేనెలొలుకు చిఱునగవుచే నందమై, ముఖేన్దనా=ముఖచంద్రుని
చేత, నః=చూయొక్క, దృశోః=కనులయొక్క, యుగళమ్=జంటను, కదాను = ఎప్పుడు,
శ్విరీకురుతే = చల్లఁబఱచునో.

మ. తళికుంగన్నులచూపుకోపు సుధఁ జిందఁ మందహాసంబు వె
న్నెలనిగ్గుల్ వెదఁజల్ల నెమ్మిపురివన్నెల్ చిన్నెలై మీఱ ని
ర్మలవక్త్రేందుకళావిలాసమునఁ జేరఁ వచ్చి కందోయి శీ
తలముం జేయఁగ నందనందనుని నాత్మం గాంచు టిం కెన్నఁడో. 24

తా. నెమ్మిపింఛమును దాల్చినబాలుఁడు తేనెలొలుకు చిఱునగవుతోఁ గూడిన
ముఖముతో నెప్పుడు మాకన్నులు చల్లఁబడునట్లు సాక్షాత్కరించునో!

శ్లో. కారుణ్యకర్బురకటాక్షునిరీక్షణేన
తారుణ్యసంపళితశైశవవైభవేన,
అపుష్టతా భువనమద్భుతవిభ్రమేణ
శ్రీకృష్ణచంద్ర! శిశిరీకురు లోచనం మే. 25

టీ. హే శ్రీకృష్ణచంద్ర. = చంద్రుని బోలునో కృష్ణ! కారుణ్య...ణేన =
దయచేఁ జిత్రవర్ణమైన క్రేగంటిచూపుగలదియు, అద్భుతవిభ్రమేణ = అశ్చర్య
ములగు విలాసములగలదియుఁ గనుకనే, భువనమ్=జగత్తును, అపుష్టతా = బాగుగ
రక్షించుచున్నదియు, తారుణ్యసంపళితశైశవవైభవేన = యౌవనారంభముతోఁగూడిన

బాల్యవైభవముచేత, మే = నాయొక్క, లోచనము = నేత్రమును, శిశిరీకురు = చల్లగాఁ జేయుమా.

శా. కూడిం గూడనిప్రాయపున్నొగసుతెక్కుల్ నిక్కి కై పెక్కఁగా
నీడుం బోడును లేనివీక్షణసుధావృష్టి జగత్పుష్టికిం
దోడున్ నీ డగుగోకులాంబునిధిచంద్రుం గాంతిసాంద్రుం దమిం
జూడం జూడఁగ దృక్పథోరకలు గాంచున్ సంతానందమున్. 25

తా. ఓ కృష్ణచంద్రా! ధరూరసము దొలుకాడు శ్రేగంటిచూపులుగలదియు, అద్భుతవిలాసములు గలదియు, లోకరక్షకమైన నీయావనోదయముతోఁ గూడిన బాల్య రూపమును నా కగపడఁజేయుము.

శ్లో. కదా వా కాళిన్దీమవలయదళశ్వామలతరాః
కటాక్షౌ లక్ష్మ్యస్తే కిమపి కరుణావీచినిచితాః,
కదా వా కన్దర్పప్రతిభటజటాచన్ద్రశిశిరాః
కిమప్యన్తస్తోషం దదతి మురళీకేళినినదాః.

26

టీ. కాళిన్దీ...తరాః = యమునయందలి కలువతేజులవలె మిగుల నల్లనైన, కిమపి = అనిర్వాచ్యముగా, కరుణావీచినిచితాః = దయయొక్క తరంగములచే ముంచఁ బడిన, కటాక్షౌ = కడగంటిచూపులు, కదావా = ఎప్పుడు, లక్ష్మ్యం లే = కనఁబడగలవు!, కందర్ప...శిశిరాః = శివుని జడలయందలి చంద్రునిచే జల్లనైన, మురళీకేళినినదాః = సిల్లఁగ్రోవియాటయందలి మ్రోతలు, కదావా = ఎప్పుడు, కిమపి = చెప్పరాని, అన్త స్తోషమ్ = హృదయానందమును, దదతి = ఇచ్చునో.

ఉ. ఎన్నఁడో యామునోత్పలసితేతరలోలదయార్ద్రదృగ్విలా
సోన్నతి నాపయిన్ నిగిడియుండుట శంభుజటాటవీతటా
సన్నసుధాంశుశీతలలసన్నురళీనినదామృతంబుచే

వెన్నుఁడు నాదువీనులకు విం దొనరింపఁ దలంచు తెన్నఁడో. 26

తా. యమునయందలి కలువతేజులవలె నల్లనైన కృష్ణుని కడగంటిచూపు లెప్పుడు నాకై బ్రసరించునో, శివునియాదల నున్నచంద్రునివలె జల్లనైన సిల్లఁ గ్రోవిపాటలు నాకెప్పుడు మానసానందమును గలిగించునో.

శ్లో. అధీరమాలోకితమార్ద్రజల్పితం గతంచ గమ్భీరవిలాసమన్తరమ్,
అమన్దమాలిజ్జీతమాకులోన్తదస్తి తం చ లే నాథ వదన్తి గోపికాః.

టీ. హేనాథ = ఓదొరా! గోపికాః = గొల్లతలు, లే = నీయొక్క, అధీరమ్ =

శాతరమైన, అలోకితమ్ = చూపును, అర్ద్రజల్పితమ్ = లేనెలాఁగముద్దుమాటలను, గమ్భీరమ్ = గరువంపువిలాసముచే ముంఁదమైన, గతంచ = గడచిన, అమందమ్ = గాఢమైన, అలి

క్రితం = కాగిలింతను, ఆకులొన్నదన్నితం చ = వెల్లివిరియుచు మోహజనకమైన చిఱు నవును, పద ని=కీర్తించెదరు.

ఉ. అందము గుల్కు నీయలసయానము మాటలు లేనెసోనలం
జిందు మృదుస్థితంబు సుధఁ జిందుఁ గటాక్షము లౌర మించుకు
విందులు గౌగిలింత కడువంత యటంచును గోపకాంత లా
నందముతోడఁ బల్కుదురు నాథ! భవన్త హిమానుభావముల్. 27

తా. కృష్ణ! గోపాంగనలు నీబెదరుఁజూపులను తీయనిపలుకులను గరువంపు టాయారముగలనడలను గాఢమైనకాగిలింతలను వ్యాపకమై మోహజనకమైన చిఱు నవును పలుమాఱు వర్ణించి చెప్పుచుందురు.

శ్లో. అస్తోకస్థితభరమాయతాయతాక్షం

నిశ్శేషస్తనమృదితం ప్రజాజ్ఞనాభిః,

నిస్సీమస్తబకితనీలకాన్తిధారం

దృశ్యానం త్రిభువనసుద్ధరం మహస్తే.

28

టీ. అస్తోకస్థితభరం = పొంగుచున్న చిఱునగవుగలదియు, ఆయతాయతాక్షం = మిగులవెడదకన్నులుగలదియు, ప్రజాజ్ఞనాభిః = గొల్లకాంతలచేత, నిశ్శేషస్తనమృదితం = నిండుఁజనులచే నొక్కఁబడినదియు, నిస్సీమ...ధారం = మేరలేక పోగుచేయఁబడిన నల్లని కాంతులుగలదియు, త్రిభువనసుద్ధరం = త్రిలోకములయందు అందమైన, లే = నీయొక్క, మహః = లేజమును, దృశ్యానం = చూడఁగలను.

ఉ. మబ్బుజిగ్ నగం దగుచుంచితకోమలనీలదేహమున్

గుబ్బుమిటారిచన్దవలకొద్దని ప్రేతలు గౌగిలింఁగ

నుబ్బుచు మందహాసరుచి యొప్పఁగ గోప్పగుకన్నుదోయిచే

నబ్బుర మైనచక్కనియొయారపుఁదేజముఁ గాంచెదన్ మదిన్. 28

తా. కృష్ణ! చిఱునగవున దోపుదోగుచున్నదియు, వెడదకన్నులు గలదియు, గొల్లపడుచుల కరిన స్తనములచే మెదఁపఁబడినదియు, ప్రోగులువడుచున్న నల్లనికాంతులు గలదియు నగు త్రిలోక మోహనమైన నీలేజమును చూడఁగోరెదను.

శ్లో. మయి ప్రసాదం మధురైః కటాక్షై ర్వంశీనినాదానుచరై ర్విధేహి,

త్వయి ప్రసన్నే కి మిహాపరైర్న స్వయ్యప్రసన్నేకిమిహాపరైర్నః.

టీ. వంశీ...చరైః = విల్లఁగ్రోనిమోఁతకుఁ దోడునీడలైన, మధురైః = ప్రియము లైన, కటాక్షైః = క్రోగంటిమాపులచేత, మయి = నాయందు, ప్రసాదం = అనుగ్రహ మును, విధేహి = చేయుము. త్వయి = నీవు, ప్రసన్నే = దయగలవాడవని, ఇహ = ఇకఁబడ.

నః=మాకు, అవరైః = బరులతో, కిం = ఏమిటని? త్వయి=నీవు, అప్రసన్నే = దయలేని వాడవని, నః=మాకు, ఇహ=ఇచ్చట, అవరైః=ఇతరులతో, కిం=ఏమిలాభము?

ఉ. నీవు ప్రసన్నదృష్టిఁ గరుణించిన నాగుణ మెట్టిదేనియుం
బావన మాను నీకృపకుఁ బాత్రము గాక చరించువేళ నా
గావఁగఁజాల రెవ్వరును గావున వేఱురవానుసారిలి.
లావహ మాకటాక్షమున లాలనఁ జేయుము నందనందనా. 29

తా. కృష్ణా! పిల్లగ్రోవిమ్రాతతోడి నీకన్ననిచాడుల సాపైఁ జిమ్ముము. నీ ప్రాపులదేని మా కిక నితరులతో నేమి పని? నీయందలేనిచో మాకెవరి దయ యుండియు నేమిలాభము?

శ్లో. నిబద్ధముద్ధాజ్ఞలైరేష యాచే నీరన్ధ్రదైన్యోన్నతముక్తకణ్ఠమ్,
దయామ్బుధే దేవ భవత్కటాక్షదాక్షిణ్యలైశేన సకృన్నిషిఞ్చ. 30

టీ. దయామ్బుధే = కరుణకుఁ గడలిపంటివాడవగు దేవా! విషు = ఈనేను, నిబద్ధ...జ్ఞానికి=కూర్చుబడిన వెట్టి దోసిలిగలవాడనై, నీరన్ధ్ర...కణ్ఠం = బీదతనముచే బిగ్గఱగా నఱచుచు, యాచే=వేఁడెదను. భవ...లైశేన = నీకడగంటి చూపులయందలి కరుణయొక్క కొంచెముచేత, సకృత్=ఒకతూరి, నిషిఞ్చ=తడుపుము.

ఉ. వేమఱుఁ గేలు మోడ్చి నిను వేఁడెద నేనెలు గెత్తి యిత్తఁజే
నా మొఱి యాలకింపు కరుణానిధి! దీనశరణ్య! సంతతో
ద్దామభవత్కృపారససుధామధురాబ్ధితరంగపాలిలో
నేమికొఱంత నాపయి నొకించుక నించిన నందనందనా. 30

తా. దయాసముద్రం దగు నోశ్రీకృష్ణా! నేను చేతులఁబోడించి బీదతనముచే గొంతువైకెత్తి పెద్దగా నఱచి యడుగుచున్నాను. నీ కనుగొనలయందలి కరుణాలవ ముచే నొక్కలేవ నన్ను దడుపుము.

శ్లో. విఞ్చావతంసరచనోచితకేశపాశే
పీనస్తనీనయనపజ్జుజపూజనీయే,
చన్ద్రావ్రవిన్దవిజయోద్యతవక్త్రబిమ్బే
చాపల్యమేతి నయనం తవ శైశవేనః. 31

టీ. విఞ్చా...పాశే = నెమ్మిపురియను తలసొమ్ము నుంచదగిన కురులముడి గల దియు, పీన...నీయే = గబ్బిగుబ్బెతలయొక్క కన్నుదామరలచేఁ బూజించదగినదియు, చన్ద్రా...బిమ్బే=చంద్రుని కలువలను గెలువఁబూనిన ముఖమండలము గలదియు నగు, తవ=నీయొక్క, శైశవే = చిన్నతనమందు, నః=మాయొక్క, నయనం = క్షేత్రము,

మ. పొగరున్నిబ్బెపుగుబ్బులు బృంగఁ దమిం బూఁబోండ్లు గందోయిత
మిగిలెం బూజ లొనర్ప నెమ్మిపురిక్రొమ్మించుల్ సిగ్గ దట్ట మై
నిగుడం జందురుఁ జౌక నేయుముఖకాంతిక వింతయై యొప్పు నీ
సొగసుంబ్రాయముఁ జూచినానయనముల్ సొంపొందఁగాఁగోరెడిన్.

తా. ఓకృష్ణా! నెమ్మిపురిదాల్చుటకనుచైన కేశకలాపముగలదియు, యావన
వతులకన్నులచే సాదరముగాఁ జూడఁదగినదియు, చంద్రసితామరలను గెల్చుటయందు
పూనికగల యందంపునెమ్మోముగలదియు నగు నీచిఱుకప్రాయము ఘనీత్రముల నాక
ర్షించుచున్నది.

శ్లో. త్వచ్చైశవం త్రిభువనాద్భుతమిత్యవైమి

యచ్చాపలం చ మమ వాగవివాదగమ్యమ్,

తత్త్రిం కరోమి విరణస్తరభీవిలాస

ముగ్ధం ముఖామ్బుజముదీక్షీతుమీక్షణాభ్యామ్.

32

తే. త్వచ్చైశవమ్=నీచిన్నతనము, త్రిభువనాద్భుతమ్=ముఱ్ఱాకములలో మిన్న
యైనది, ఇలి=అని, అవైమి=ఎఱుంగుదును. యత్ = ఎందువలన, మమ = నాయొక్క,
చాపలంచ=చిత్రచలనమును, వాగవివాదగమ్యమ్ = వాగ్వాదమునకు గోచరముకాదో,
తత్=అందువలన, కిం కరోమి = ఏమిచేయుదును? విరణ...ముగ్ధమ్ = మ్రోయుచున్న
పిల్లఁగ్రోవివిలాసములచే నందచుగు, ముఖామ్బుజమ్ = నీమోముదమ్మిని, ఈక్షణాభ్యామ్=
నేత్రములతో, ఉదీక్షీతుమ్=చూచుకొఱుట (ఇచ్చామి=కోరుచున్నాను).

మ. పరమాశ్చర్యము నీదుశైశవము చెప్పక రాదు లోకంబునక

వరుసక నాచపలత్వ మట్టిద యనిర్వాచ్యంబు చర్చింపుమా

మురళీనాదసుధామనోహరముఖాంభోజాత మీకన్నులం

బరిశీలింపఁగఁ గోరినాడ సులభంబా తారతమ్యజ్ఞతల్.

32

తా. నీబాల్యము ముఱ్ఱాకములయందును విచిత్రమైనది. నామనస్సు చంచల
యైనది. నేనేమిచేయుదును? పిల్లఁగ్రోవి సూదుచు మనోహరమైన నీమోమును జూచుట
యెట్లా యని చింతించుచున్నాను.

శ్లో. పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభజ్జీ

వల్లూని వల్లితవిశాలవిలోచనాని,

బాల్యాధికాని మదవల్లవభావితాని

భావే లుతన్తి సుదృశాం తవ జల్పితాని.

33

టీ. పర్యా...సాని=అంతట తేనెలాలుకుచున్నవియు, పదార్థ...ల్లూని=కర్ణా
ర్థముల నందర్భములచే మనోహరము లైనవియు, వల్లిత...సాని = చిరుఁబడిన వెడద

కన్నులుగలవియు, బాల్యధికాని = బాల్యమునకు మీఱినవియు, మదవల్లవభావితాని = మత్తులగు గోచకులచేఁ దలఁపఁబడునవియు నగు, తప = నీయొక్క, జల్పితాని = పలుకులు, సుదృశాప్ = నీప్రియురండైన గొల్లకాంతలయొక్క, భావే = చిత్తమున, బుత్రనిఁపారలుచున్నవి.

ఉ. కమ్మనితేనియల్ గులుకఁగా వెల దీఱనిమానికమ్ములం

జిమ్ముచు బెళ్ళుజొపు విలసిల్లఁగ వల్లవభావితమ్ములై

యిమ్మగుబాల్యరీతి కెనయింపఁగ రానినిజోక్తి బాలికల్

నెమ్మది నెంచి యెంచి తమి నొక్కొనఁ జేర్చినశౌరిఁ గాంచెదన్. 33

తా. ఎల్లయెడల నట్లుకొనుచున్న యమృతప్రవాహముగలవియు, శబ్దార్థముల కలయికచే నందములైనవియు, త్రిపుటఁగ వేడఁదకన్నులు గలవియు, బాల్యమును దాఁటినవియు (అనఁగా ప్రాథోత్తులనుట), కొమరుఁడ్రాయముగల గొల్లలచే భావింపఁబడుచున్న నీమాటలు గోచకామినుల మనస్సులలో మెలఁగుచున్నవి.

శ్లో. పురః ప్రసన్నేన ముఖేన్దులేజసా

పురోఽవతీర్ణస్య కృపామహామ్బుధేః,

తదేవ లీలామురళీరవామృతం

సమాధివిఘ్నాయ కదాను మే భవేత్?

34

టీ. ప్రసన్నేన = అనుగ్రహముతోఁగూడిన, ముఖేన్దులేజసా = చంద్రునివంటి ముఖముయొక్క కాంతిచేత, పురః=ఎదుట, అవతీర్ణస్య=పొడసూపినవాఁడును, కృపామహామ్బుధేః = దయాసముద్రుడైన కృష్ణునియొక్క, తదేవ=ఆ, లీలామురళీరవామృతమ్=చియారముతోఁగూడిన పిల్లఁగ్రోవిమ్రోతయనునమృతము, మే = నాయొక్క, సమాధివిఘ్నాయ=తపోనియమమును భంగపఱుచుటకొఱకు, పునః = మరల, కదాను = ఎప్పుడు. భవేత్ = కలుగునో.

ఉ. అందెలు ఘల్లుఘల్లు రన నాడుచు వేణువునందు గీత మా

నందముతోడఁ బాడుచును నాటి లెఱంగునఁ గన్నుదోయికి

న్విందు ఘటిల్లఁ గల్పెదుట నిల్చి ప్రసన్నముఖాంబుజంబుతో

నందకుమారుఁ డెన్నటి కొనర్చునో నాదుసమాధిభంగమున్. 34

తా. మొగమున దయ దళిత్ర నెదుర నిలిచి పిల్లఁగ్రోవి నూఁడుచు నానమాధికి భంగము గలిగించుచు వెనుకటి కథముగా మరల నాకెప్పుడు దర్శన మిచ్చునో.

శ్లో. భావేన ముగ్ధచపలేన వీలోకనేన

మనాననే కిమపి చాపలముద్వహస్తమ్,

లోలేన లోచనరసాయనమీక్షణేన

లీలాకిశోరముదగుహాతుముత్సుకోఽస్మి.

35

టీ. భావేన=విలాసచేష్టచేతను, ముగ్ధచపలేన=సుందరమైన కదలునట్టి, విలూక శేన = చూపుచేతను, మన్దానసే = నాచిత్తమున, కిషిపి = చెప్పనలవిగాని, చాపలం = విశ్రమమును, ఉద్వహంతం = పహించుచున్నవాడను, లోచనరసాయనం = నేత్రములకు అమృతగుళికయగు, లీలాకిశోరం=వేడుక కుఱ్ఱుడైన శ్రీకృష్ణుని, లోలేన=ప్రీతిగల, ఈక్షణేన=నాచూపుచేత, ఉపగుహాతుం = ఆలింగనము చేసికొనుటకొఱకు, ఉత్సుకః= ఆవరాతిశయముగలవాడను, అస్మి=అగుచున్నాను.

ఉ. చక్కనిమోముతోఁ జెలిమి సల్పెడుముద్దులకోడిగంబుతోఁ
జొక్కపునవ్వుతోఁ బెళుకుఁజూపులతోఁ దమిగొల్పుబాలకుఁ
గ్రక్కున నక్కు జేర్చుకొని కన్నులపండువుగా మనంబులో
నక్కఱి దీరఁ గాంచెద నహర్నిశమున్ వసుదేవభాగ్యమున్. 35

తా. ముద్దులచేతలచేతను, సుందరము చంచలమునైన చూపుచేతను, నాచిత్తమునకు మేరలేని కలవరమును గలిగించుచు, గనులకు అమృతపుఁజికయగు వింతపిల్లనానిని నాకన్నులారఁ గొనిరించుకొనఁ గోరుచున్నాను.

శ్లో. అధీరవిమృధరవిభ్రమేణ హర్షార్ద్రవేణస్వరసమ్పదా చ,
అనేన కేనాపి మనోహరేణ హా హంత హాహంత మనో ధిసోతి. 36

టీ. అధీర...విభ్రమేణ = చపలమైన క్రిందివెడలి సొగసుచేతను, హర్షా...దాచ = ఆనందపూర్ణమైన పిల్లగ్రోవిమోఁత కలిమిచేతను, మనోహరేణ = హృదయానందకరమైన, కేనాపి=అనిరూప్యమైన, అనేన=ఈకృష్ణవస్తువుచేత, మనః=నామనసు, ధిసోతి=కలఁగుచున్నది ! హా హంత ! హాహంత=బౌరారా !

మ. చలబింబాధరలీల క్రొవ్వెటుఁగుగా శారీరకాంతిచ్చటల్
జలదానీకముగా రణన్దురళి గర్జారీతిగా నెంచి ని
చ్చలు నాట్యంబు మనోమయూరమొనరించన్ మెచ్చుకందోయికిన్
ఫల మీమోహనరూపముం గనెడుసౌభాగ్యంబు చింతింపఁగన్. 36

తా. కదలుచున్న మోవిసొంపుచేతను, ఆనందపూర్ణమైనపిల్లగ్రోవిమోఁత కలిమిచేతను, యెంతయు మనోహరమైనయొకవస్తువు నామనమును గలఁచుచున్నది. ఆహా ! యెమిచ్చిత్రము ?

శ్లో. యావన్న మే నిఖిలమర్చదృఢాభిఘాత
నిస్సన్నిబద్ధనముదేతి నవోపతాపః,

తావద్విభో భవతు తావకవక్త్రచన్ద్ర
చన్ద్రాతపద్విగుణితా మమ చిత్తధారా.

37

టీ. హేవిభో=హీకృష్ణ! మే=నాకు, ననోపతాపః=క్రోధదియైన మరణవేదనా నిఖల...బద్ధనం = ఎల్ల నెఱకలయందు బలముగ తాఁకుటచేత సంధిబంధములు వీడు నట్లుగా, యావత్ = ఎంతవఱకు, నోదేతి = కలుగదో, తావత్=ఆలోచన, మమ = నాయొక్క, చిత్తధారా=మనోధాటి, తావక...గుణితా = నీముఖచంద్రుని వెన్నెల చేత రట్టింపఁజేయఁబడినది, భవతు=ఆగుంక.

మ. శతవర్షంబులవీరాఁడ నొందుదురవస్థం జెంది...లోఁ గుంది బా
ధిత మై యింద్రియగోళముల్ మిగుల సంధిభూతముల్ గాకముం
దతి నుప్పొంగెడుఁగాతఁ దావకసుఖాధారాశ వేణుస్వనో
న్నతలావణ్యరమానివాసముఖచంద్రజ్యోత్స్న నాముందటన్. 37

తా. కృష్ణ! నన్ను మర్మస్థానములలో విశేషముగాఁ గొట్టి యమదూతలు కారింపకమున్న నాచిత్తమునకు నీమోము చూపి యన్మృతసిక్తముగాఁ జేయుము.

శ్లో. యావన్న మే నరదశా దశమీ దృశోఽపి

రద్ధాదుదేతి తిమిరీకృతసర్వభావా,

లావణ్యకేళిభవనం తవ తావదేతు

లక్ష్మ్యైః సముత్క్వణితవేణు ముఖేన్ద్రివిన్ముమ్.

38

టీ. దశమీ=పదియవ, నరదశా=మానవావస్థ (పార్థక్యము,) తిమిరీకృతసర్వ భావా=వీరకటిగాఁజేయఁబడిన యెల్లపదార్థములుగలదై, మే = నాయొక్క, దృశః = కంటియొక్క, రద్ధాదుదేతి=బెజ్జమువలనఁగూడ, యావత్ = ఎంతదనుక, నోదేతి=కలు గదో, తావత్=ఆలోచన, లక్ష్మ్యైః = లక్ష్మీయొక్క, లావణ్యకేళిభవనం = శృంగార విహారమందిరమును, సముత్క్వణితవేణు = మ్రోగించఁబడిన పిల్లఁ గ్రోవిగల, తవ=నీ యొక్క, ముఖేన్ద్రివిన్ముమ్=ముఖచంద్రునిబలు, వీతు=(నాదృష్టిపథమును) పొందుంక.

తా. కృష్ణ! నన్ను మదిమి జుట్టుకొనుటయే కాక వైఁగా కన్నులు గూడ పోయి ప్రపంచమంతయు ఆంధకారమయము కాకమునుపే లక్ష్మీవిహారస్థానమగు వేణుగానముసేయు నీమోము నొక్కపరిఁ జూపుము.

శ్లో. ఆలోలలోచనవిలోకితకేళిధారా

నీరాజితాగ్రసరణేః కరుణామృరాశేః,

ఆద్ద్రాణి వేణునినదైగి ప్రతినాదపూరై

రాకర యామి మణిసూపురశిఖితాని.

39

టీ. ఆలోల...సరణేకదలకన్నచూపుల విలాసముల వరుసలచే నార తెత్తల
బడిన ముందుదారిగల, కరు...రాణే = దయకు సముద్రమువంటివాడగు శృష్టుని
యొక్క, ప్రతినాదపూరై = ప్రతిధ్వనుల ప్రవాహములుగల, వేణునినదైకి = పిల్లల
గ్రోవిప్రాంతలచేత, ఆద్వాణి = తడిసిన, మణి...తాని = రతనపుటందియల ప్రాంతలను,
ఆకర్ణయామి = వినుచున్నాను.

మ. నను రక్షించుకృపాపయోధి యగుకృష్ణస్వామి లోలావలో
కనఠారారుచి తోవ కారతు లొసంగం జూచుచున్ వీకమై
జనుదేరం బ్రతినాదపూరమురఘీసంగితతాళానురం

జనమంజీరరవామృతంబు చెవి నించున్ విందు నిం పొందగన్. 39

తా. మాపులచేత ముందుదారికి కాంటిని గలిగించుచు బోవుచు దిక్కుల
యందు ప్రతిధ్వని గలిగించుచున్న వేణుగానధ్వనులతోగూడిన శ్రీకృష్ణుని యంద
ప్రాంతల నెప్పుడును వినుచున్నాను.

శ్లో. హేదేవ! హేదయిత! హేజగదేకబన్ధో!

హేకృష్ణ! హేచపల! హేకరుణైకసిన్ధో!

హేనాథ! హేరమణ! హేనయనాభిరామ!

హా! హా! కదా ను భవితాసి పదం దృశోర్తే. 40

టీ. హేదేవా = క్రిడించువాడా! హేదయిత = ఓహోయివాడా! హేజగదేకబన్ధో =
లోకములకు ముఖ్యబంధువైనవాడా! హేకృష్ణ = ఓనల్లనివాడా! హేచపల = ధ్యాయ
మునకందక కదలిపోవువాడా! హేకరుణైకసిన్ధో = దయకు ముఖ్యమైన సముద్రమా!
హేనాథ = ఓదొరా! హేరమణ = క్రిడించువాడా! హేనయనాభిరామ = ఓ కన్నుల
కిందవైనవాడా! హాహా = ఆయ్యయ్యా! కదాను = ఎప్పుడు, మే = నాయొక్క, దృశోః =
కనులకు, పదమ = గుఱియగువాడవు, భవితాసి = ఆగుదువో.

శా. ఓదేవోత్తమ! యారమేశ! దయితా! యోలోకరత్నామణి!

యోదామోదర! కృష్ణ! చంచల హరీ! యోసత్కృపాంభోనిధి!

యోదీనావన నాథ! యోరమణ! ని న్నొప్పారరమ్యాకృతిన్

మోదం బొప్పగం జూతు నెన్నటికి నామోదంబు సంధిల్లగన్. 40

శ్లో. ఆమూన్యధన్యాని దినాన్తరాణి

హరే త్వదాలోకన మన్తరేణ

అనాథబన్ధో! కరుణైకసిన్ధో!

హాహస్త హాహస్త కథం నయామి.

50553

టీ. అనాథబన్ధో = దీనులకు దిక్కునవాడ! కియ్యకన్యకా...
ద్రుమవంటివాడా! హేహారే = ఓకృష్ణ! కృష్ణగౌరవమునందున్నాను, అనాథా!
విడిచి, అధన్యాని = సార్థకములుగాని, అమాని = ఈ, దినాన్తరాణి = దినమధ్యములను,
హేహస్త హేహస్త = ఆయ్యయ్యో! కృష్ణ = ఎట్లు, నయామి = గడపుచున్నాను!

శా. నిన్నుం గానక నీకథల్ వినక ని స్వేమాలుఁ జిత్తంబులో
నెన్నుం జాలక నిన్నుఁ జేర్కొనక ని న్నే వేళఁ బూజింప లే
కన్నా! యార్తనికేతనాంగణిధీ! యయ్యో కృపావారిధీ!
ఎన్నేనికొ దినముల్ గ్రమించితె వృథా యేమందు నాదుర్దశన్. 41

శా. దిక్కుమాలినవారికెల్ల దిక్కున యొకృష్ణ! సీదర్శనములేమిచే వృద్ధము
లైన యాదినములను, హరిహరి! నేనెట్లు గడపుచుంటిని?

శ్లో. కిమివ శృణుమః కస్య బ్రూమః కథం కృతమాశయా
కథయతే కథం ధన్యా మన్యామహే హృదయేశయమ్,
మధురమధురస్తే రాకారే మనోనయనోత్సవే
కృపణకృపణా కృష్ణే తృష్ణా చిరం బత లబ్ధుతే. 42

టీ. హేధన్యాః = ఓ కృతకృత్యులారా! కిమివ = చేసిని, శృణుమః = విందుము.
కస్య = ఎవనికి, కథం = ఎట్లు, బ్రూమః = చెప్పుదుము. ఆశయా = ఆశచేత, కృతమ్ =
చాలును. హృదయేశయం = హృదయమందున్న శ్రీకృష్ణుని, కథం = ఎట్లు. మన్యా
మహే = తలచుదము, కథయతే = చెప్పుడు. మధుర... కారే = ఆత్మంతమధురమైన ప్రకా
శించురూపము గలవాడు గనుకనే, మనోనయనోత్సవే = మనస్సునకు నేత్రములకుఁగూడ
శ్రీతిని గొలుపుచున్న, కృష్ణే = కృష్ణునియందు, కృపణకృపణా = అతిదీనమైన. కృష్ణా =
ఆశ, చిరమ్ = చాలకాలముగా, లబ్ధుతే = తగులుకొనియున్నది. బత = ఆయ్యో?

శా. ఏశాస్త్రంబుల విందు, నేగురునితో నే మందు, నెట్లానాశో
యాశక్ ధన్యులు దెల్పులేర కద ప్రత్యక్షంబుగా నద్దయా
రాశిక్ నేత్రమనోభిరామున్చితవక్తప్రాభవుం యాదవా
ధీశుం గోరి మదియతృప్త యకటా! దీనత్వముం జెందెడిన్. 42

శా. శ్రీకృష్ణుని దర్శనమందు పీ లెఱిగిన యొ పెద్దలారా! మనోహరాకారము
గలిగి మనమునకు కన్నులకుఁగూడ విందుసేయుచున్న శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యందు మిగుల
దీనమైన నాయాశ తగులుకొని మరలకున్నది. ఏయవదేశముల విందును? ఎవరి నడుగు
దును? ఈహృదయగతుఁడైనానిఁ గనిపెట్టు విధమెట్లు! మాకుఁ జెలిసినచో దయతోఁ
జెప్పుడు.

శ్లో. ఆభ్యాం విలోచనాభ్యామమ్బుజదళలితలోచనం బాలమ్,
ద్వాభ్యామపి పరిరబ్ధం దూరే మమ హస్త దైవసామగ్రి. 43

టీ. అమ్మజ...చనం = తామరతేకులవలె నందమైన కన్నులుగల, బాలం = పుట్టివానిని, ద్వాభ్యామపి = రెండైన, ఆభ్యాం = ఈ, విలోచనాభ్యాం = కనులచేత, పరిరట్టం = కొఁగిలిచుటకొరకు, మమ = నాకు, దైవసామగ్రి = దేవునిసాహాయ్యము, దూరే = దూరమన నున్నది. హస్త = అయ్యో !

ఉ. ముద్దులు గుల్కుబాలుఁడని ముచ్చటఁ గొఁగిట గ్రుచ్చి యెత్తఁగా
నొద్దికయై మెలంగెడుభుజోన్నతి కంబురుహాతుఁడంచు నే
ప్రాద్దును వేడ్కజూడఁదలపొసినఁ జిక్కఁడు గన్నుదోయికిం
గొద్దికి మీతె దైవ మనుకూలము గామికి నేమి నేయుదున్. 43

తా. తామరతేకులవలె నందమగు కన్నులుగల శ్రీకృష్ణు నారెండు కన్నులకరవు దీర నొక్కమాటు నేదికమని తలచిన కాకెన్నటికిని అద్భుతము రాలేదు గదా ?

శ్లో. ఆశ్రావస్తితమరుణారుణాధరోష్ఠం
హర్షార్ధ్యద్విగుణమనోజ్ఞవేణుగీతమ్,
విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్థముగ్ధం
వీక్షీష్యే తవ పదనామ్ముజం కదా ను. 44

టీ. ఆశ్రావస్తితం = ఎడలేని నవ్వుగలదియు, అరుణారుణాధరోష్ఠం = మిగుల నెఱ్ఱని మోవిగలదియు, హర్ష...గీతం = అనందపరిపుటమగుటచే రెండింతలు మనోహరమైన వేణుగానముగలదియు, విభ్రామ్య...ముగ్ధం = తిరుగుచున్న వెడలు వైన యరగన్నులచే ముద్దుగులుకుచున్న, తవ=నీయొక్క, పదనామ్ముజం = మోముదమ్మిని, కదా=ఎప్పుడు, వీక్షీష్యే=చూడఁగలనో.

మ. మురళీగానసుభాధునీకలిత సమ్మోదంబు నిండాఁరగా
నరమోడ్పుంగనుదోయి బెల్కమరఁగా నాతామ్రబింబాధర
స్ఫురణా వెన్నెల తేటలేనగవులకా సొంపొందు నెమ్మోముఁ దా
మర నేవింపఁగఁ గల్గునుత్సరము సంభావించు టింకెన్నఁడో. 44

తా. కృష్ణ ! ఎడతెగని నవ్వుగలదియు, మిగులనెఱ్ఱని మోవిగలదియు, అందముచే నినుచుండించిన వేణుగానమూర్ధముగలదియు, అరమోడ్పుచే ద్రిపుటబడు కన్నులచే మనోహరమైనదియు నగునీ మోముదమ్మి నెప్పుడు చూడఁగలనో.

శ్లో. లీలాయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యాం
నీలారుణాభ్యాం నయనామ్ముజాభ్యామ్,
అలోకయేదద్భుతవిభ్రమాభ్యాం
బాలః కదా కారుణికః కిశోరః ?

టీ. కారుణికః=దయగల, కిరోరః=బాలుడు, లీలాయతాభ్యాం = విలాసము లందు వెడదలైనవియు, రసశీతలాభ్యాం=అనురాగముచే జల్లనైన నవియు, నీలారుణాభ్యాం = (కనుగ్రుడ్లలా) నల్లనివై (కనుగొన) ఎఱ్ఱనైనవియు, అద్భుతవిశ్రమాభ్యాం = అశ్చర్యమైన సౌభగ్యగలవియు నగు, నయనామ్బుకాభ్యాం = కన్నదామరలచేత, మాం=నన్ను, కదా=ఎప్పుడు, ఆలోకయేత్ = చూచునో.

ఉ. తిన్ననికల్వచెల్వ లొకదిక్కున నొక్కెడఁ గమ్మదమ్మి కొ

మ్మిన్నలఁ గుమ్మరించు నవమేచకళోణిత మించు మించులీ

ల న్నిరసించునిస్తులవిలాసససాయతశీతలంబు లె

కన్నుల నన్ను నెన్నటికిఁ గాంచునో బాలకుఁ డాదరంబునన్. 45

తా. సొగసుగాఁ ద్రిపునపుడు వెడలుదయారసముచే జల్లనైన నల్లనైన యెఱ్ఱనైన అశ్చర్యకర మైనసొంపుగల కన్నులతో నామధుచిన్నిగోపాలుఁ డెప్పుడు ననుఁ జూచునో.

శ్లో. బహుళచికురభారం బద్ధపింఛావతంసం

చపలచపలనేత్రం చారుబిమ్బాభరోష్ఠమ్,

మధురమృదులహాసం మన్థరోదారలీలం

మృగయతి నయనం మే ముగ్ధవేషం మురారేః. 46

టీ. మే = నాయొక్క, నయనం = కన్ను, బహుళచికురభారం = విరివియగుకేశ నమూనాము గలదియు, బద్ధపింఛావతంసం=కూర్చబడిన నెమలిపురి యనుకిరోభూషణము గలదియు, చపలచపలనేత్రం=చంచలములైనకన్నులు గలదియు, చారుబిమ్బాభరోష్ఠం = సొగసైన నక్రిందిపెదవి గలదియు, మధురమృదులహాసం = కమ్మనిమందహాసముగలదియు, మన్థరోదారలీలం=అలసమై గంభీరమైన యొయారముగలదియు నగు, మురారేః=కృష్ణనియొక్క, ముగ్ధవేషం = ముద్దురూపును, మృగయతి=వెదకుచున్నది.

చ. లలితపుండ్రసంపుకళలక్ విలసిల్లెడుమోవినవ్వుచే

టలు నునుగొప్పకొప్పన బెడం గగుపించుము బెళ్ళొజ్జాపుల్క

సలలితమందరాద్రిధృతిసంపదయుం జెలువారుకొరిమం

జాలతరవేషమున్ వెదకి చూడఁగ నాకనుదోయి గోరెడిన్. 46

తా. పెద్దజుట్టుగలిగినదియు, నెమ్మిపురిని తలఁదాల్చినదియు, కదలుచున్నకన్నులు గలదియు, సొగసైన మోవిగలదియు, తీయని చిఱునవ్వుగలదియు, అలసమై గంభీరమైన విలాసముగలదియు నగుకృష్ణుని ముద్దువేషమును నాదృష్టి వెదకుచున్నది.

శ్లో. బహుళజలదచ్చాయాచోరం విలాసభరాలసం

మదశిఖిఖిలీలోత్తంసం మనోజ్ఞముఖామ్బుజమ్,

కమపి కరుణాపాణ్ణోదగ్రప్రసన్నజగజ్జడం
మధురిమపతిపాణ్ణోద్రేకం వయం మృగయామహే.

47

టీ. బహుశ...చోరవ = మేఘపటలముయొక్కకాంతిని దొంగిలించునదియు,
విలాసభరాలసవ = సోయగపుటలపుచే మందమైనదియు, మద...త్తంసవ = మదించిన
నెమ్మిపురిని సొగసునకై కలఁదాల్చినదియు, మనోజ్ఞ...జవ=సొంపైన మోముదామర
గలదియు, కరుణా...జడవ=దయతోడి వాలుఁజూపులచే మిగులచైతన్యము నొందింపఁ
బడినలోకముయొక్క మూఢభావముగలదియు, కమపి = అనిర్వాచ్యమైన, మధు...
ద్రేకవ = చక్కఁదనముయొక్క పరిణామముయొక్క విశృంభణమును, వయవ =
మేము, మృగయామహే = వెదకుచున్నారము.

మ. తనకారుణ్యకటాక్షవీక్షణముచేఁ ద్రైలోక్యజాడ్యంబు లె
ల్ల నివర్తింప మనోహరాననముతో లావణ్యవేషంబుతో
ఘనధారాధరకాంతితో శిఖిశిఖాకర్ణావతంసంబుతో

నను వై యుండెడివాని నారయుచు నుద్యత్ప్రీతి నేవించెదన్. 47

తా. మేఘపటలమును మీఱు నల్లనిరంగులదియు, మిక్కిలి యొయ్యారముచే
మందమైనదియు, నెమ్మిపురిని కలఁ దాల్చినదియు, సొంపైన మోముఁదామరగలదియు,
దయతోడి క్రేగఁటిహాపులచే లోకములకోకమును బాపుచున్నదియునగు వర్ణింపరాని
యొకవిలాసపరమావధిని మేము వెదకుచున్నారము.

శ్లో. పరామృశ్యం దూరే పరిషది మునీనాం ప్రజనధూ
దృశాం దృశ్యం శశ్వత్త్రిభువనమనోహరిపపుషమ్,
అనామృశ్యం వాచామనిదముదయానామపి కదా
దరీదృశ్యే దేవం దరదలితనీలోత్పలనిభమ్.

48

టీ. మునీనావ = ఋషులయొక్క, పరిషది=సమాహమనండు, దూరే=దూర
మండు, పరామృశ్యవ = వెదకఁదగినవాఁడును, ప్రజనధూదృశావ = గోపాంగనల
చూడ్కులకు, దృశ్యవ=(సుఖముగా) చూడఁదగినవాఁడును, శశ్వల్=ఎప్పుడును, త్రిభు
వనమనోహరిపపుషవ = ముల్లోకములకు నానందకరమైన దేహముగలవాఁడును, అనిద
ముదయానావ = పుట్టుక దెలియరాని (అపారుషేయములయిన) వాచామపి = వేద
వేదాంతములకును, అనామృశ్యవ = కన్ఁగొనరాని, దర...నిభవ = కొంచెముగాఁ
బూచిన నల్లకలువతో సాటియగు, దేవవ = కృష్ణస్వామిని, కదా=ఎప్పుడు, దరీదృశ్యే=
చూడఁగలనో.

మ. మదిలో నిల్పెద గోపికానయనపద్మశ్రేణి కెల్లప్పుడు

నిదితం బై మునినాయకాగ్రసభ కన్వేషింపఁగా దూర మై

‘యద మిత్థం’ బని వేదపాళి కనువై యెంచక బరించక మొదలై
తుద లేనట్టి నవోత్పలాభ మగువస్తుక మోహనాకారమున్. 43

తా. ముని మనస్సులకు దూరమైన గొల్లకాంతలకుమాత్రము కన్నుల యెదుట
నుండువాడును, ముట్టోకములను మోహింపజేయు రూపముగలవాడును, వేదవేదాంత
ములకుఁగూడఁ జెప్పనలవిగాని విభవము గలవాడును, అజ్ఞవిదినకలువవలె నల్లనైన
గోపాలకృష్ణు నెప్పుడు చూడఁ గలుగుదునో యని చిత్తము తొందరపడుచున్నది.

శ్లో. లీలాననామృజమధీరముదీక్షమాణం
నర్తాణి వేణువివరేషు నివేశయన్తమ్,
ఛోలాయమాననయనం నయనాభిరామం
దేవం కదాను దయితం వ్యతిలోకయిష్యే. 49

టీ. లీలాననామృజమ్=విలాసయుక్తమైన మోముదమ్మిగలవాడును, అధీరమ్=
తెదరినట్టు, ఉదీక్షమాణమ్ = మాచుచున్నవాడును, వేణువివరేషు = పిల్లఁగ్రోవిరంధ్ర
ములయందు, నర్తాణి=(గొల్లచెలవల) పరిహాసములను, తక్, కేళిరహస్యములను, నివేశ
యన్తమ్=చేయుచున్నవాడును, ఛోలాయమాననయనమ్ = ఉయ్యెలవలఁ గదలు నేత్ర
ములుగలవాడును, నయనాభిరామమ్=కసులకించైన, దయితమ్=(అన్నిటికంటె) ప్రియుఁ
డైన, దేవమ్=శ్రీకృష్ణస్వామిని, కదాను=ఎప్పుడు, వ్యతిలోకయిష్యే=చూడఁగలనో.

ఉ. ఏతటిఁ జూచి మ్రొక్క గల నేతటిఁ జూచు నతండు నక సరో
జాతమృదుస్థితాననునిఁ జంచలలోచను వేణుగీతసం
కేతముచేత గోపికలఁ గోలికినై జతగూర్చు నేర్పరిక
నూతనపంచసాయకమనోహరమూర్తినిఁ గంటి కింపుగన్. 49

తా. శృంగారమతోఁగూడిన ముఖము గలగీచకలముగాఁ జూచుచు, పిల్లఁ
గ్రోవి నూడుటలో గోపికలను బరిహాసముచేయుచు కన్నులను రమణీయముగాఁ ద్రిప్పుచు
నున్న యానందదాయకుఁ డగు శ్రీకృష్ణస్వామిని నెప్పుడు చూతునో.

శ్లో. లగ్నం ముహూర్తసనీ లమ్బుటసంప్రదాయి
లేఖావిలేఖనరసజ్ఞమనోజ్ఞవేషమ్,
లజ్జన్మదుస్థితమధున్నపితాధరాంశు
రాకేస్తులాలితముఖేన్దు ముకున్దబాల్యమ్. 50

టీ. లేఖా...వేషమ్ = చిత్తరువు వ్రాయువారలకు మనోహరమైన వేషముగల
దియు, లజ్జ...రాంశు = బయలుపెడల జంతువున్న పిన్ననవ్వనెడిలేచేపేద దడువఁబడిన
పెదవియొక్క కాంతికలదియు, రాకేస్తులాలితముఖేన్దు = పూర్ణమనాఁటి చంద్రునిచే
నూడిగము నేయఁబడిన ముఖచంద్రుఁడు గలదియునగు, ముకున్దబాల్యమ్ = కృష్ణనివస

తనము, ముహూఃమాటికి, లమ్మటనమ్మిదాయి=తగులమును గలిగించుచున్నదై, మనసి= నాచిత్తమున, లగ్నం=తగులుకొన్నది.

ఉ. సన్నపునవ్వు నీవ్వుటిలుచందుర కావిమెటుంగుమోవియుం
బున్న మచందమామయెఱపుక నగుమోమును ముద్దుగుల్కులీ
ల న్నెల వైనమోహనవిలాసముఁ గాంచినగోపవేషసం
ఘన్నుని చిన్నిప్రాయ మెదఁ బాయక వ్రాసినయట్టు లుండెడున్. 50

తా. చిత్రకారుల కనువైనదియు, లజ్జతోఁగూడిన చిఱునగువనెడి యమృత మును ప్రదించు చక్కని మోవిగలదియు, పూర్ణచంద్రునిచే నేవించుదగిన ముఖము గలదియునగు శ్రీకృష్ణునివైశవము మరులు గొలుపుచు నామనస్సును విడువకున్నది.

శ్లో. అహిమకరకరనికరమృదుమృదితలక్ష్మీ
సరసతరసరసిరుహసదృశదృశి దేవే,
ప్రజయువృతిరతికలహవిజయినిజలీలా
మదముదితవదనశశిమధురిమణి లీయే.

51

టీ. అహిమ...దృశి=సూర్యకాంతి పుంజములచేఁ బూచిన తామరతో సమాన మైన శీత్రములు గలవాఁడును, ప్రజ...మణి = గోపాంగనల సురతమందలి ప్రణయ కలహములలో గెలుపునొందిన తనవిలాసముచే మదించి సంతోషించిన ముఖచంద్రుఁడు గలవాఁడునగు. దేవే=శ్రీకృష్ణదేవునియందు, లీయే=లీనమయ్యెదను.

చ రతికలహమ్మనక సతులరాయిడి జేసి జయించి మించును
ద్ధతి గనిపించు లేనగవు నందము గుల్కెడుమోముఁదమ్మిచే
నతులనిభాతభానుకిరణాప్తివికస్వరభాస్వరాంబుజా
యతనయనదవ్వయిం జెలఁగునామధురద్యుతి లీన మయ్యెదన్. 51

తా. రతికలహమున జయముఁ గాంచిన తీవని దోఁడజేయు చిఱునగవుగల వాఁడును, ప్రభాతసూర్యుని కిరణములచే నరవీడిన తామరల సొంపు గలకన్నులు గల శ్రీకృష్ణస్వామియందు లీనుడ నయ్యెదను.

శ్లో. కరకమలదరదళితలలితతరవంశీ, కలనినదగళదమృతఘనసరసి దేవే,
సహజరసభరభరితదరహానితనీధీ, సతతవహదధరమణిమధురిమణిలీయే.

టీ. కర...సరసి = కేలుదామరచేఁ గొంచెముగాఁ దెఱవఁబడిన మిగులసుందర మైన వేణువుయొక్క మనోహరధ్వనినుండి కాఱునమృతమునకు గొప్పబాబయైన వాఁడును, సహజ...మణి = సాజమైన రుచియొక్క గొప్పతనముచే నిండినమందహాస పంక్తులను నెడలేకతాల్చుచున్న కెంపువంటి మోవియొక్కలీయఁదనముగల, దేవే = శ్రీకృష్ణదేవునియందు, లీయే=లీనుఁ డయ్యెదను.

చ. లలితక రాంగుళీదళదళస్తురళీమధురస్వరామృతో
జ్వలసరసిక్ మనోజ్ఞసహజస్థితకందళచంద్రచంద్రికా
వలదరుణాధరోష్ఠమధువాసితచారుముఖాంబుజంబునం

దోలగక నాదుమానసమధువ్రత మియ్యెడ లీనమయ్యెడిన్. 52

తా. చేతివ్రేళ్లచే గొంచెముగాఁ గదలింపఁబడిన సొగసైనపిల్లఁగోని మధుర
ధ్వనినుండి వచ్చునమృతమునకు బావి యగువాడును, స్వాభావికముగానే మిగుల
దుదిగల చిఱునవ్వలబారుల నెడలేక తాల్చుకెంపుమోవిమాధుర్యము గలక్రీకృష్ణుని
యందు లీనఁ డయ్యెదను.

శ్లో. కుసుమశరశరసమరకుపితమదగోపీ
కుచకలశఘ్రస్యణరసలసదురసి దేవే,
మదలులితమృదువాసితముపితశశిశోభా
ముహూరధికముఖకమలమధురిమణి లీయే.

53

టీ. కుసుమ...రసి=మన్మథయుద్ధములయందు శోపముఁబూని పైకొనిన గొల్ల కల
చనులయందలి కంకుమపూతలచే మొఱియు తొమ్ముగలవాడును, మద...మణి =
ఉర్రేకముచే వెడలు చిఱునగవుచేత జయింపఁబడిన చంద్రకాంతిచే మాటికి నెక్కుఁ
డగుచున్న మోముఁదామర కమ్మదనముగల, దేవే = కృష్ణునియందు, లీయే = లీనుఁడ
నయ్యెదను.

ఉ. పువ్వుల రువ్వఁగా నలుకఁ బూనినపల్లవపల్లవాధరలో
గ్రోవ్వనఁ జువ్వు మీఱఁ జనుగుత్తుల నొత్తినకుంకుమం బెదక
నివ్వటిలక శశాంకుజిగిసీటులతేటలఁ గొల్లలాడులే

నవ్వులగోముమోమునఁ గనం దగునందకుమారుఁ బొందెదన్. 54

తా. మదనక్రీడలయందు గోపికలు వైఁబడి క్రువ్వుగా నంటి కుంకుమను
తొమ్మునఁ దాల్చినవాడును, యశావనోర్రేకముచే బుట్టి చంద్ర కాంతి నధికరించు
చిఱునవ్వుచే మఱింకయెక్కువైన యానందము గలముఖముచే జూడ నొప్పుకృష్ణునిలాఁ
గలయఁగోరెదను.

శ్లో. ఆనమ్రా మసితభ్రువో రుపచితా మఝీణపత్నాబ్జురే
ష్వాలోలా మనురాగిణో ర్నయనయో రార్ధ్యాం మృదౌ జల్పితే,
ఆతామ్రాదుధరామృతే మదకలా మఘ్నానవంశీరవే
ష్వాశాస్తే మమ లోచనం వ్రజశిశో ర్హర్తిం జగన్తోహినీమ్. 54

టీ. మమ=నాయెక్కు, లోచనం = నేత్రము, అసితభ్రువో = నల్లని కను
బొమలయందు, ఆనమ్రా = కొంచెము వర్షిసదియ, అఝీ...రేఖ=మెండైన మొల

కలఁబోలు తెప్పమెద్రుకలయందు, ఉపచితాఁ=వృద్ధి నొందినదియు, అనురాగిణిఁ =
ప్రేమగల, నయనయోః = కనులయందు, ఆలోలాఁ=అంతట చవలమైనది, మృదౌ =
లిన్ననైన, జల్పి లే=వాప్కునందు, ఆర్ద్రాఁ=సిక్తమైనదియు, అధరామృతే=మోవిలేన
యందు, ఆతామ్రాఁ=అంతట ఎఱ్ఱమైనదియు, అహ్లాసపంశీరవేషాఁపుష్పలమైన వేణు
గానములయందు, మదకలాఁ=చుదము చే నవ్యక్తమధురమైనదియు, జగన్తోహినీఁ=ముల్కా
కములను మోహపెట్టుచున్న, వృజిశోః=గోపాలబాలునియొక్క, మూర్తిఁ=దివ్యమం
గళవిగ్రహమును, ఆకాస్తే=కోరుచున్నది.

ఉ. కాంచుట యెన్నఁ డీక్షణసుఖంబుగఁ దొంగిలితెప్పలున్ బనా
యించినవింటిపంటిబొమ్ లిం పగుమాటలు కెంపుమోవిఁబొం
దించినపిల్లఁగ్రోనిఁ బలికించుహళాహళియున్ దయొన్నతిన్
మించినదెల్కొఁజూపుఁ గలమిక్కిలిచక్కనిముద్దుబాలకున్. 54

తా. కనుబొమలయందు కొంచెము పంగినదియు, తెప్పలయందు బలిసినదియు,
దయారసములుకుకన్నులలో చంచల మైనదియు, లిన్ననిమాటలయందు ఆర్ద్రమై
నదియు, మోవిలేనియయం దెఱ్ఱమైనదియు, పాలివోని వేణుగానమున గరువముతోఁ
గూడినదియు, జగన్తోహన మైనయాగ్లోపిల్లనిరూపు నాకనులయెదుట కానబడుఁగాక.
శ్లో.తత్త్రైశోరం త చ్చనక్త్రారవిద్ధం తత్కా రుణ్యం తే చలీలాకటాక్షాః,
తత్సన్దర్శ్యం సా చ మన్దస్థితశ్రీః సత్యం సత్యం దుర్లభం దైవతేషు.

టీ. తల్=ఆ, కైశోరఁ=పిన్నతనమును, తల్=ఆ, వక్త్రారవిందంచ = మోము
దమ్మియు, తల్=ఆ, కారుణ్యం=ప్రేమయు. తేచ=ఆ, లీలాకటాక్షాః = విలాసపుఁజూపు
లును, తల్=ఆ, సాన్దర్శ్యఁ=సొగసును, సా=ఆ, మన్దస్థిత శ్రీశ్చ=విజయనగవునంపదయు,
దైవతేషు=ఇతరదైవములయందు, దుర్లభఁ = దొరకునదిగాదు, సత్యం సత్యం=నిజము
నిజము.

శా. ఆకారుణ్యకటాక్షవీక్షణము లా యందంపులేఁబ్రాయ మా
యాకారద్యుతి యాదరస్థితముతీ రామోముచక్కందనం
బాకెంజాయపదంబు లానడలయొయ్యారంబు లేవేల్పులం
దేకాలంబున లేదు లే దనుచు నే నెందేని జాటించెదన్. 55

తా. ఆ బాల్మమును, ఆ ముఖవిలాసము, ఆప్రీతియు, ఆ సొగసుఁజూపు
లును, ఆయందము, ఆనగవుసొబగును, కృష్ణనియందుఁ దక్క నవ్యదేవతలయందెందేని
దొరకవు. నిజము.

శ్లో.విశోషస్థవశమనైకబద్ధవీక్షం విశ్వాసస్తబకితచేతసాం జనానామ్,
పశ్యామఃప్రతిపశ్యాన్తకష్టభార్గ్యం పశ్యామఃపథిపథికై శవంమురా రేః.

టీ. విశ్వాస...తసామ్=(కృష్ణుడేమోక్షప్రదుడు అను) నమ్రకముచేత గుర్తులుగలదిగాఁ జేయఁబడిన మనస్సుగల, జనానామ్=మనుజులయొక్క, విశ్వా...దక్షిణమ్=ఎల్లసంకటములఁ బాపుటయందు దీక్షఁబూనినదియు, ప్రతి...కార్తవ్యమ్=క్షణక్షణముననుక్రాంతదిగా నగపడుచున్న ప్రభాంకురములచేఁ దడుపఁబడునదియు నగు, మురారేః = శ్రీకృష్ణుని, శైశవమ్=బాల్యము, పథిపథి=ప్రతిపార్శ్వమందును, పశ్యామః = చూచెదము, పశ్యామః=చూచెదము.

మ. నుతథారాధరకాంతికందళము కన్నుల్ చల్లఁ జేయక సమగ్రతరాతంకపరంపరాశమనవీక్షక దేహముల్ వజ్రకాయతఁ గాంచక నెఱవమిసట్టిప్రజ కత్యానంద మాదేవకీ సుతునోయాశ్చర్యబాలలీలఁ గనవచ్చుక నాదదృగ్విధులన్. 56

తా. భక్తి విశ్వాసములు గలవారికి సర్వోపద్రవములను నశింపఁజేసి, మంగళము నిచ్చునదియు, ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్తదిగా నగపడుకాంతిపూరముగలదియు నగు శ్రీకృష్ణునిబాల్యమును ప్రతిపథియందును నా కగపడుఁగాక.

శ్లో. *మాళి శృష్టకభూషణా మరకతస్తమ్భాభిరామం వపుర్వక్త్రం చిత్రవిముగ్ధహాసమధురం బాలే విలోలే దృశౌ, వాచశ్చైశవశీతలా మదగజశ్లాఘ్యా విలాసస్థితిర్నందం మన్దమయే! కవష మధురావీధీమితో గాహతే. 57

టీ. మాళి=సిగ, చంద్రకభూషణా=నెమ్మిపురిసొమ్ముగాఁ గలది, పపుః=పిడలు, మరకతస్తమ్భాభిరామమ్=ఇంద్రనీలపుకంబమువలెసొగసైనది, వక్త్రం=మోము, చిత్ర..., మధురమ్=ఆశ్చర్యమై సుందరమైన నవ్వుచేఁ జూడఁదగినది, దృశౌ=చూపులు, విలోలే=చంచలములు, వాచః=మాటలు, శైశవశీతలాః = పసితనముచే ముగ్ధములయినవి, విలాసస్థితిః=శృంగారపురీతి, మదగజశ్లాఘ్యా = మదపుటేనుగులచేఁ గొనియాడఁదగినది, మన్దం మన్దమ్=మెల్ల మెల్లఁగా, మధురావీధీమ్ = మధురాపట్టణపుఁద్రోవను, ఇతః = ఇటనుండి, గాహతే=ప్రవేశించుచున్నాఁడు, ఆయేబాలే = ఓపడుచా ! విషః=ఈ సొగసుకాఁడు, క=ఎవఁడు ?

ఉ. మాళితటికా ఘటించినసమంచితపింఛము మందహాసముకలోలవిశాలలోచనములుం జిటునవ్వును ముద్దుమాటలుకనీలపుడాలు నేలుమెయినిగ్గులుఁ గల్గినబాలుఁ డెవ్వఁడో వ్రాలెడు వీనిఁ జూడు మధురాపురవీధులఁ బాటలాధరా. 57

* ఇట్లు గుఱుతు చేయఁబడినది ప్రక్షిప్తమని తెలియనగును.

తా. పిల్లా! తలయందు నెమ్మిపురి గలదు. ఇంద్రనీలస్తంభమువంటి శరీరము. సొగసుగా నవ్వుచున్నాఁడు. చూపులు చపలములు. మాటలు బాల్యముచే ముగ్ధములు. విలాసపురీతి మదపుడేమిటచే మెచ్చుకోదగినది. ఈవైపున మధురాపురిలో దూరు చున్నాఁడు. ఈయందగాఁ డెవఁడే.

శ్లో. పాదా పాదవినిర్జితామ్బుజవనౌ పద్మాలయాలజ్జుతౌ
పాణీ వేణువినోదనప్రణయినౌ పర్యాప్తశిల్పశ్రియా,
బాహూ దోహదభాజనం మృగదృశాం మాధుర్యధారా గిరో
వక్త్రం వాగ్విభవాతిలక్ష్మిత మహా! బాలం కిమేతన్నహః. ౪౪

టీ. పాదా=పాదములు, పాద...వనౌ=నాలవపాలుచే నోడింపఁబడిన తామర తోటలుగలవి, పద్మా...లక్ష్మీచే నలంకరింపఁబడినవి, పాణీ=చేతులు, వేణు... యినౌ=పిల్లగ్రామిని మ్రోగించుటయందు మక్కువగలవి, పర్యాప్తశిల్పశ్రియా=పూర్ణ మైనపనికనముగలవి. బాహూ=భుజములు, మృగదృశాం=స్త్రీలకు, దోహదభాజనమ్ = ఆకాలమందె (బాల్యముందు) పూర్ణముజేయు విద్యకు సెలవైనవి, గిరో=మాటలు, మాధు ర్యధారా=లేనెఱిగలు, వక్త్రమ్=మోము, వాగ్విభవాతిలక్ష్మితమ్=మాటలచమత్కారము యొక్క అతిశయము గలది, ఆహా=ఓరా, బాలమ్=శిశుత్వమును వహించిన, వితల్= ఈ, మహా=వెలుగు, కిమ్=ఏమగునో.

చ. చెలువల కెల్ల దోహదము నేయుకరంబులు లచ్చి కాకరం
బులు జితపద్మముల్ చరణముల్ మురళీరచనాచమత్క్రియా
కలితము కేలుడమ్మి ముఖకాంతులు వింతలు లేనె లూరు మా
టలు గలయట్టిశైశవవిడంబనలేజ మిదేమి చిత్రమో. ౪౫

తా. పాదముల తమయొక్క లేశముచేతనే తామరలను జయించి, లక్ష్మీనివాస ములైనవి. చేతులు వేణుగానము నేయుచుండును. చేతిపనులలోఁ గడనగలవి! భుజ ములు కామినీ దోహదప్రదములు. మాటలు లేనెలే. మొగము మాటలనీటుచే మిన్నంది నది. అద్దిరా! శిశురూపమైనయీలేజ మేమై యుండునో.

శ్లో. బర్హం నామ విభూషణం బహుమతం వేషాయ శేషై రలం
వక్త్రం ద్విత్రవిశేష కాన్తిలహరీ విన్యాసధన్యాధరమ్,
శీలైరల్పధియామగమ్యువిభవైః శృంగారభగ్గీమయం
చిత్రం చిత్రమహా! విచిత్రమహాహా! చిత్రం విచిత్రం మహా.

టీ. వేషాయ=అలంకరించుకొనుటకు, బర్హంనామ = నెమ్మిపురియను, విభూష ణమ్=సొమ్ము, బహుమతమ్ = మిక్కిలిప్రియమైనది, శేషైః=ఇతరములైన యుండువులచేత, త్రిలక్ష్మ=చాలును. వక్త్రమ్ మొగము, ద్విత్ర...రమ్ = రెండుమూఁడు చుక్కబొట్టుల

యొక్క కాంతిప్రవాహముచే నొప్పియున్న మోవిగలది. అల్పధియాస్ = మందబుద్ధులకు, అగమ్యవిభవైః = తెలిసికొనదరముకాని విలాసముగల, శీలైః = స్వభావములచేత, శృద్ధారభిక్షేమయః=శృంగారరీతులచే ప్రచురమైనది, చిత్రంచిత్రంఘ=మిగులనమ్మరము, అహో=హేరా, విచిత్రంఘ=అత్యాశ్చర్యము, అహహో=అయారే, మహా=ఈలేజము, చిత్రంఘ=అశ్చర్యమయినది, విచిత్రంఘ=మిగుల నాశ్చర్యమైనది.

ఉ సొమ్ములు మేని కంఠ మని చూడక పింఛమె పూని మోముపైఁ
గమ్మనిబొట్టు దొంతరలు గా విలసిల్లఁగఁ గావి మోవిచె
ల్పమ్ము రసోత్తరంగవిభవమ్ము నగమ్యము నైతనర్పఁ జి
త్తమ్మొకపాటివారికిఁ దరంబె నుతింప నొయారి లేజమున్. 59

తా. ఒక నెమ్మిప్పుయె చాలు. వేఱు సొమ్ములే? ముఖము, ఒకటివెంట నొకటి రెండుమూఁడు చుక్కబొట్టులుగలిగి యెఱ్ఱునిమోవిచే నందమైనది. మందబుద్ధుల కందరాని ప్రాధవిలాసములు గల యీలేజము మిగులఁ జిత్తమై యున్నది.

శ్లో. అగ్రే సమగ్రయతి కామపి కేళిలక్ష్మీ
మన్యాసు దిక్ష్యసి విలోచనమేవ సాక్షి,
హహస్త హస్త మథ దూర మహో కిమేత
దానీర్మిశోరమయమమ్మ! జగత్త్రయం మే. 60

టీ. అగ్రే=ముందఱ, కామపి = చెప్పనలవికాని, కేళిలక్ష్మీ = ఆసాబగును, సమగ్రయతి=నింపుచున్నది. అన్యాసు=ఇతరములైన, దిక్ష్యసి=విక్రమయించును, విలోచనమేవ=నేత్రమే, సాక్షి=సాక్షి, హహస్త = అయ్యయ్యా, అథ = చేజాఁపినవెనుక, హస్తంఘ=చేయి, దూరంఘ=దూరమందున్నది. అహో=అబ్బో, ఏతల్=ఇది, కిం=ఏమో, అమ్మ=అమ్మా, మే=నాకు, జగత్త్రయంఘ=ముల్లోకములు, కిశోరమయంఘ=గోపబాలమయములై కనిపించుచున్నవి.

శా. చూడం జూడ మనోహరాకృతి కడుం బోద్వంబుగా బాలకుం.
డాడ౯ ముందటఁ గొంగిలింతు నని డాయం జిక్కఁ డారీతినే
క్రీడించుక దిశలందు నిందులకు నక్షిద్వంద్వమే సాక్షి యీ
జాడ౯ ముజ్జగ మంబ! బాలమయ మాశ్చర్యంబు నాకెంతయున్. 60

తా. ముందఱఁ గానఁబడును; గాని చేతులుజాఁచిన దొరకఁడు; అట్లే ఎల్లచోట లయందు నెక్కడ జూచినను అగవడును. చేతికందఁడు అనుటకు నానేత్రమే సాక్షి. అయ్యయ్యా! యిదియేమివింత! ముల్లోకముల నెక్కడనుజూచినను గోపబాలుఁడేయగ కడుచున్నాఁడు గదా!

శ్లో. చికురం బహుళం విరళం భ్రమరం
మృదులం వచనం విపులం నయనమ్,
అధరం మధురం వదనం లలితం
చపలం చరితన్ను కదానుభవే.

61

టీ. బహుళం=సాంద్రమైన, చికురం=జాట్టును, విరళం=వలచనైన, భ్రమరం = ముంగురులను, మృదులం = కోమలమైన, వచనం=మాటను, విపులం=గొప్పదైన, నయనం=నేత్రమును, మధురం=తీయనైన, అధరం = మోవిని, లలితం=సొందరినైన, వదనం= మోమును, చపలం = (గోపికలయందు) లోలమైన, చరితం=నడవడిని, కదాను = ఎప్పుడు, అనుభవే=అనుభవించునో.

ఉ. వెన్నెల గోపకాంతలను వేడుక గోరెడు చాపలంబుతోఁ
గన్నులబెళ్ళుతో నగుమొగంబున వ్రాలుచలాలకాళితోఁ
దిన్ననిపల్కుతో ముడిచి దిద్దినగొప్పశిరోజపాళితో
నెన్నఁడు నాదుమ్రోలఁ జరియించునో వెన్నుఁడు కావిమోవితోన్.

తా. శ్రీకృష్ణుని దట్టపుజాట్టును పలుచని జాలుపాలను, నెమ్మదిమాటలను, పెద్ద కన్నులను, తీయనిమోవిని, ఆందమైన మొగమును, లోలమైన చరిత్రమును ఎప్పుడనుభవించునో కదా.

శ్లో. పరిపాలయ నః కృపాలయే త్యసకృజ్జల్పితమాత్మ బాంధవః,
మురళీమృదులస్వనాంతరే విభురాకర్ణయితా కదాను నః.

62

టీ. ఆత్మబాంధవః=నాచుట్టచుగ, విభుః=విలికయగు శ్రీకృష్ణస్వామి, హేకృపాలయః=దయకు నెలవైనయోయయ్యా, నః=మమ్ము, పరిపాలయః=రక్షింపుము. ఇతి = అని, అసకృత్ = పలుమఱుచేయఁబడిన, జల్పితం=మొఱుచు, మురళీమృదులస్వనాంతరే = పిల్లఁగ్రోవియొక్క మందధ్వనులనడుమ, కదాను=ఎప్పుడు, ఆకర్ణయితా=వినఁగలఁడో.

చ. నిరుపమ వేణుగానమహానీయసుఖానుభవై కమగ్నతం
గరగి పరాకులైకొనినకంజదళాక్షుఁడు తృప్తచిత్తుఁడై
నిరతము నన్నుఁ గావు నవనీతహఁదా యని మాటిమాటికిఁ
మొఱియిడునట్టి నావచనముల్ దయతో నెప్పుడాలకించునో. 62

తా. వేణుగానపరవశుఁడైన శ్రీకృష్ణస్వామి, ఆర్తుఁడనై, 'తంద్రీ నన్ను గావు' మను నామొఱి నెప్పుడాలకించునో!

శ్లో. కదాను కస్యాం ను విషదృశాయాం
కైశోరగన్ధిః కరుణామృధిర్నః,

విలోచనాభ్యాం విపులాయతాభ్యాం

వ్యాలోకయిష్యన్విషయాకరోతి.

63

టీ. కదాను=అప్పుడు, కస్యాప్=ఏ, విషదేశాయాంను=ఆపశ్యమయమందు, కైశో
రగన్ధిః=బాల్యగంధముగల, కరుణామ్బుధిః = దయాసముద్రుడు, (శ్రీకృష్ణుడు) నః =
మమ్ములను, విపులాయతాభ్యామ్=విస్తారములై దీర్ఘములైన, విలోచనాభ్యామ్=కనులతో,
వ్యాలోకయిష్యన్=చూడంగోరినవాడై విషయాకరోతి=గోచరముగాఁ జేయునో.

చ. ఒకవలవంతఁ జింతిలుచు నుండెడినన్ను శిశుత్వగంధమా

త్రకలితయావనంబు దనరం గరుణావరుణాలయుండు వా

యక శతపత్రపత్రవిపులారుణలోచనలీలఁ జూచుచూ

డ్కిఁ దగు వీఁ డటంచుఁ బరికించుట లెన్నఁడు గల్గనేర్చునో. 63

తా. దయామయుఁ డగుబాలగోపాలుండు మమ్ములను విశాలదీర్ఘనయనములతో
నెప్పుడు కటాక్షించఁ దలచునో.

శ్లో. మధురమధరవిమ్బే మజ్జులం మన్దహానే

శిశిరమమృతవాక్యే శీతలం దృష్టిపాతే,

విపులమరుణనేత్రే విశ్రుతం వేణునాదే

మరకతమణిసీలం బాలమాలోకయే ను.

64

టీ. ఆధరవిమ్బే=దొండచండును బోలు మోమున, మధురం=తీయనివాడును,
మన్దహానే=చిఱునవునందు, మజ్జులం=మనోజ్ఞమైనవాడును, అమృతవాక్యే=లేనెమాటల
యందు, శిశిరం=మెల్లనివాడును, దృష్టిపాతే=చూపునందు, శీతలమ్ = చల్లనివాడును
అరుణనేత్రే=ఎఱ్ఱనికంటియందు, విపులమ్=విస్తారమైనవాడును, వేణునాదే = పిల్లఁగ్రోవి
నూడుటలో, విశ్రుతమ్=పేరువదలినవాడును, మరక...నీలమ్=మరకతమణివలెనలైన,
బాలమ్=పిల్లవానిని, ఆలోకయేను=చూతునా.

ఉ. చల్లనిబెఱ్ఱజూపు సుధఁ జల్లెడుమాటలుఁ దియ్యమోవియున్

సల్లలితారుణద్యుతివిశాలవిలోచనముల్ మృదున్తితో

త్ఫుల్లముఖాంబుజంబుఁ బరిపూరితవేణునివోదనాదమున్

సల్లనిమేనిక్రొమ్మెటుంగునన్ విలసిల్లినబాలుఁ గాంచెదన్.

64

తా. పెదవియందు తీయనివాడును, సగవున సొందైనవాడును, మాటలలో
మెల్లనివాడును, చూపున జల్లనివాడును, కనుల పెదదయై, పిల్లఁగ్రోవిపాటలో గడి
తీరినవాడును, మరకతపువ్వుగలవాడునగు బాలుని నెప్పుడైనఁ జూతునా.

శ్లో. మాధుర్యాదపి మధురం మన్దతాతస్య కిమపి కైశోరమ్,

చాపల్యాదపి చపలం చేతో మమ హరతి హస్త కిం కుర్తః? 65

టీ. మాధుర్యాదపి=అందముకంటెను, మధురం=తీయనిదగు, మన్మథతాతస్య = మదనుని యబ్బయగు కృష్ణునియొక్క, కిమపి=చెప్పనలవికాని, కైశోరమ్ = బాల్యము, చాపల్యాదపి=చంచలత్వముకంటెను, చపలమ్=చంచలమైన, మమ=నాయొక్క, చేతః = చిత్తమును, హరతి=హరించుచున్నది. హస్త=అయ్యో, కింకర్తః=ఏమిచేయుదుము ?

ఉ. గబ్బిమెటుంగుబొండ్లు తటకాపడి లోలతఁ జూచునంతలో
నిబ్బరమైనతత్తరము నెక్కొన నందము కన్న నందమై
యబ్బర మైనబాల్యమున నద్దిర యంగజాఁ గన్నతండ్రి యా
గుబ్బున నామదిం గలుగుగుట్టుఁ గలంచె నిఁకేమి సేయుదున్. 65

తా. సౌందర్యమున కంటె సుందరమైనమన్మథునితండ్రియగు కృష్ణునిబాల్యము చాపల్యముకంటె నింకను జపలమయిన నామనస్సును లాగిఁగొనిపోవుచున్నది. అయ్యో ! నేనేమి చేయుదును ?

శ్లో. వక్షఃస్థలే చ విపులం నయనోత్పలే చ
మస్తస్థితే చ మృదులం మదజల్పితే చ
బిమ్బాధరే చ మధురం మురళీరవే చ
బాలం విలాసనిధిమాకలయే కదా ను.

66

టీ. వక్షఃస్థలే=అొమ్మునను, నయనోత్పలే=కన్నుఁబొంగలయందును, విపులమ్= వెడలువైనవాఁడును, మస్తస్థితే చ = చిఱునగవునందును, మదజల్పితే చ = మోహవాక్కులయందును, మృదులమ్ = కోమలమైనవాఁడును, బిమ్బాధరే చ = దొండపండువంటి మోవియందును, మురళీరవేచ=పిల్లఁగ్రోవిమ్రోతయందును, మధురమ్=కమ్మనివాఁడును, విలాసనిధిమ్ = సౌటగులతావగు, బాలమ్=కుఱ్ఱుని, కదాను = ఎప్పుడు, ఆకలయేను = చూతునో !

మ. బలిరా కన్నులబెళ్ళు అొమ్ముజిగి చెప్పక రాదు వేణుధ్వనుల్
దరమా యెంచఁగఁ గావిమోవిరుచి వింతల్ దేటలేనవ్వుని
గ్గులు మజ్జారె సుధామనోహరమృదూక్తుల్ మాయురే యిట్టియొ
ప్పలకుప్పం దిలకించుభాగ్యమహిమంబుల్ మాకు నిం కెన్నఁడో. 66

తా. అొమ్మునను కనులయందును వెడదయైనవాఁడును, చిఱునగవునందును మదవాక్కులందును సుకుమారుఁడును, మోవియందును పిల్లఁగ్రోవిమ్రోతయందును మధురమయినవాఁడును, చక్కఁదనపునిక్క యగుబాలుని నే నెప్పుడు చూతునో.

శ్లో. అర్ధ్రావలోకితదయాపరిణాధనేత్ర
మావిష్కృతస్థితసుధామధురాధరోష్ఠం,

ఆద్యం పుమాంసమవతంసితబర్హిబర్హ
మాలోకయన్తి కృతినః కృతపుణ్యపుణ్ణాః.

67

టీ. ఆద్యా)...నేత్రం=చల్లనిమాడ్కులుగలిగి కరుణచే విపులమయిన కన్నులు గలవాఁడును, ఆది...రోష్ఠం=వెలిపుచ్చబడిన చిటునవ్వుచేసెలచేత మనోహరమయిన మోవిగలవాఁడును, అవతంసితబర్హిబర్హం=శిరమున నలంకరింపఁబడిన నెమ్మిపురి గల వాఁడును, ఆద్యమ్=మొదటివాఁడగు, పుమాంసం=పురుషుని, కృతపుణ్యపుంశాః=చేయఁ బడినపుణ్యరాశిగల, కృతినః=వెరువరులు, ఆలోకయన్తి=చూచుచున్నారు.

ఉ. అందము చిందుమోము దరహాససుధామధురాధరోష్ఠ మ

స్పందదయావలోకనవిశాలవిలోచనముల్ శిరంబునం

బొందుగ నెమ్మిపింఛమును బూనినయాద్యుని దేవదేవుని

నందకుమారుఁ గాంతురు సనాతనపుణ్యమునక బుధోత్తముల్. 67

తా. దయాద్రిములగు విశాలమయినకన్నులతోఁ జూచువాఁడును, వెలికుటుకు చున్న నవ్వుచే నివ్వఁజేలు నధరము గలవాఁడును, నెమ్మిపురినిఁ దలఁ దాల్చినవాఁడు నగు పరమపురుషుని అనేకజన్తారితపుణ్యసంచయము గలధీరులు చూచెదరు.

శ్లో. మారః స్వయం ను మధురద్యుతిమణ్డలం ను

మాధుర్యమేవ ను మనోనయామృతం ను,

వాణీమృజా ను మమ జీవితవల్లభోను

బాలోఽయమభ్యుదయతే మమ లోచనాయ.

68

టీ. స్వయం=తానైవచ్చిన, మారోను=మనఁకుఁడా, మధుర...లంను=చంద్రుని బింబమా! మాధుర్యమేవను=సౌందర్యమా! మనోనయామృతంను = మనస్సునకు కన్ను లకు తృప్తిని చేయునమృతమా! వాణీమృజాను=వాక్కులను బాపనము సేయువస్తువా! మమ=నాయొక్క. జీవితవల్లభోను=ప్రాణములకు రక్షకుఁడా! (ఎవఁడోకాని) ఆయం = ఈ, బాలః=కుఱ్ఱుఁడు, మమ=నాయొక్క, లోచనాయ=నేత్రముకొఱకు, అభ్యుదయతే= పొడకట్టుచున్నాఁడు.

ఉ. మారుఁడొ కాక యంబుధికుమారుఁడొ మానసలోచనామృతా

కారమొ మాధురీగుణవికారమొ మంజులవాక్చమత్క్రియా

సారమొ నాదుజీవమణిసారమొ లేక మితేమి చిత్రమో

మితెడు బాలభావమున మెచ్చులు గుల్మెడు నాదుచూడ్కికిన్. 68

తా. మనఁకుఁడో, చంద్రుఁడో, లేక సౌందర్యమే రూపమును ధరించినదో, మనోనేత్రముల యమృతమో, వాక్కును పరిశుద్ధిచేయువస్తువో, నాప్రాణనాథుఁడో, ఎవఁడోకాని యాభాలుఁడు అత్యంతమనోహరాకారుఁడై నాకగపడుచున్నాఁడు.

శ్లో. బాలోఽయమాలోలవిలోచనేన వక్త్రేణ చిత్రికృతదిబ్బుభేన,

వేషేణ ఘోషోచితభూషణేన ముగ్ధేన దుగ్ధే నయనోత్సృకం నః. 69

టీ. ఆయం=ఈయగవడు, బాలః=కుఱ్ఱుడు, ఆలోలవిలోచనేన = తిరుగుచున్న కన్నులుగలదియు, చిత్రికృతదిబ్బుభేన = చిత్రపటములుగాఁ జేయఁబడిన దిగ్భాగములు గల, ముగ్ధేన=సొంపగు, వక్త్రేణ=ముఖముచేతను, ఘోషోచితభూషణేన = గొల్లపల్లెకుఁ దగినయలంకారముచేత, వేషేణ = వేషముచేతను, నః=మాకు, నయనోత్సృకం = కనుల పండువును, దుగ్ధే=ఇచ్చుచున్నాఁడు.

ఉ. ఎల్లెడఁ జిత్రరూపము వహించిన చక్కనిమోముఁదమ్మితో

గొల్లవిలాసవేషమునకుం దగుసొమ్ములతోడఁ బల్కుయో

బోల్లసదక్షిణీతలసమున్నతితో విలసిల్లుబాలకుం

దుల్లము పల్లవింప నయనోత్సవ మారఁ జరించు టెన్నఁదో. 69

తా. ఈలింగావబాలుడు త్రిపుంబడు వెడఁదకన్నులుగలిగి ఎల్లదిశలను జీర్తిం పఁబడినటులనెలుఁగు ముఖముచేతను, గొల్ల పల్లెకుఁ దగినయలంకారముచేతను మాకనుల విందుసేయుచున్నాఁడు.

శ్లో. ఆన్దోలితాగ్రభుజమాకులనేత్రలిల

మార్ద్రస్తితార్ద్రనదనామ్బుజచన్ద్రబిమ్బమ్,

శిఙ్గానభూషణశతం శిఖిపిఞ్చమాళిం

శీతం విలోచనరసాయనమభ్యువైతి.

70

టీ. ఆన్దో...భుజం = కదలింపఁబడిన భుజాగ్రము గలదియు, ఆకులనేత్రలిలం= తిరుగుచున్న కనుఁసొంపుగలదియు, ఆర్ద్ర)...మ్బం=మెఱుఁగునవ్వులచేఁ దడిసినచంద్రుని బోలుమోముదమ్మి గలదియు, శిఙ్గా...శతం=మొరయుచున్న పలుసొమ్ములుగలదియు, శిఖి...మాళిం=నెమ్మిపురిపొదలఁదాల్చినదియు, శీతం=చల్లనగు, విలో...యనం=నేత్ర ములకు తియ్యనైన శ్రీకృష్ణుఁడను పదార్థము, అభ్యువైతి=నాకెదురగుచున్నది.

ఉ. అందెలు మువ్వలుక మొరయ హస్తము లూఁపఁగఁ గంకణధ్వను

ల్పందడి జేయ నాననవిలాసము చందురుగ్రేణి సేయ నా

నందవిళాలలోల నయనమ్ములతో శిఖిపింఛమాళితో

నందముఁ జెందులోచనరసాయన మల్లదె వచ్చెఁ జల్లఁగన్. 70

తా. భుజశిఖరముల నుదింపుచు, కనులఁ ద్రిపుచు, చిఱునవ్వు నవ్వుచు, ఒడలి సొమ్ములను మ్రోయించుచు, నెమ్మిపురిని దాల్చి చల్లనియొక పదార్థము (శ్రీకృష్ణుఁడు) నాకెదురై కనులపండువు సేయుచున్నది.

శ్లో. పశుపాలబాలపరిషద్విసూషణం

శిశురేష శీతలవిలోలలోచనః,

మృదులస్థితార్ద్రవదనేన్ద్రుసంపదా

మదయన్తదీయహృదయం విగాహతే.

71

టీ. పశుపాల...షణం = గోపబాలురగుంపునకలంకారమైనవాడును, శీతల...చనః=చల్లనిచపలములైన కన్నులుగల, విషః=ఈ, శిశుః=బిడ్డఁడు, మృదులస్థితార్ద్రవదనేన్ద్రుసంపదా = కోమలమగు చిఱునవ్వుచే నరసమైన ముఖచంద్రునిసమృద్ధిచే, మదీయ హృదయమ్ = నామనమును, మదయన్ = మోహింపఁజేయుచు, విగాహతే = చొచ్చుచున్నాఁడు.

చ. వికవిక నవ్వుచున్ నుదుట ప్రేలుకురుల్ నునుపాలబుగ్గులుం

జిశిలిమెఱుగుచూపు రహిఁ జెందఁగ నాననశీతభద్రుతిం

బ్రకటితగోపశాబకసభానవభూషణ మై చెలంగువా

లకుఁడు మదీయమానసతలంబున నిల్చెను సొంపు నించుచున్. 71

తా. గొల్లవారి నభల కలంకారభూతుఁడగు నీతనకుఁ జూపులకుఱుఁడు చక్కని మందహాసముచేతను, చందురువంటి నెఱ్ఱమునుంపదచేతను నామనస్సును మోహింపఁజేయుచు నందుఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

శ్లో. తదిదముపసతం తమాలనీలం తరళవిలోచనతారకాభిరామమ్,

ముదితముదితవక్త్రచన్ద్రబిమ్బం ముఖరితవేణువిలాసజీవితమ్. 72

టీ. తమాలనీలం=చీకటికానుగువలె నల్లనిదియు, తరళ...రామం=చపలములైన కనుఁబాపలచే నందమైనదియు, ముదిత...బిమ్బం = మిక్కిలి సంతోషించు చంద్రుని వంటి మోముగలదియు, ముఖరిత...వితం = మ్రోయుంపఁబడిన పిల్లఁగ్రోవిసొంపునకుఁ బ్రాణపదమగు; తల్=ఆ, ఇదం=ఈలేజము, ఉపసతం=దొరకినది.

ఉ నీలఘనాభ మయ్య నతినిర్మల వేణునినాదజీవ మై

లోలతటిల్లతాలలితలోచనతారక మై ప్రసన్నతో

ద్వేలముభేందుమండలనవీనవిలాసకలాకలాప మై

బాలునిలీల వచ్చి కనుపట్టె మహాద్భుత లేజ మయ్యెడన్. 72

తా. చీకటికానుగువలె నల్లనైనదియు, అందములై కదలం కనుఁబాపలచే రమ్యమైనదియు, నానందపూర్ణమైన చంద్రునివంటి ముఖముగలదియు, మ్రోయుచున్న వేణుగానమునకుఁ బ్రాణతుల్యమైన యీలేజము నాకన్నుల కగవడుచున్నది.

శ్లో. చాపల్యసీమ చపలానుభవై కసీమ

చాతుర్యసీమ చతురాననశిల్పసీమ,

సౌరభ్యసీమ సకలాద్భుతకేళిసీమ

సౌభాగ్యసీమ తదిదం ప్రజభాగ్యసీమ.

73

టీ. చాపల్యసీమ=చాంచల్యమునకు పాలిమేరయైనదియు చపలా...సీమ=లక్ష్మీ
దేవి యనుభవమునకు ముఖ్యపు నెలవైనదియు, చాతుర్యసీమ = నేరుపునకు జోడైన
దియు, చతురా...సీమ=బ్రహ్మయొక్క పవిత్రమునకు వాడైనదియు, సౌరభ్యసీమ =
పరిమళమునకు స్థానమైనదియు, సకలా...సీమ = ఎల్లచిత్రములకు క్రీడాస్థాన మయిన
దియు, సౌభాగ్యసీమ=సౌందర్యనిధియు, ప్రజభాగ్యసీమ = గొల్లలయదృష్ట్యఫలమునకు
బరమావధియగు, తల్=ఆలేజము (కృష్ణుడు,) ఇదం=ఇదిగో (అగపడుచున్నదనుట).

చ. కలిమి నెలంత వేడుకలకందువపంటిలోలవృత్తికి

నెలపు శుభాళి కాస్తుదము నేర్పులప్రో వజశిల్పికల్పనా

ఫల మతిచిత్రలీలలకు బాళెము తావుల కెల్ల దావు గో

కులజనభాగ్యసీమ యిదిగో కనుఁగొంటిని గంటి కింపుగన్.

73

తా. చపలమును, లక్ష్మీనివాసస్థానమును, జాణతనమునకు నెలవైనదియు, బ్రహ్మ
శిల్పమునకు బరమావధియు, సౌబగులపుట్టయు, ఆశ్చర్యముల యిక్కయు, అందముల
తావులు, గొల్లల యదృష్ట్యఫలములకు స్థానము నైన యాలేజ మిదిగో అగపడుచున్నది.

శ్లో. మాధుర్యేణ ద్విగుణశిశిరం వక్త్రచంద్రం వహస్తీ

వంశీవీధీవిగళదమృతస్తోతనా సేచయస్తీ,

మద్వాణీనాం విహరణపదం మత్తసౌభాగ్యభాజాం

మత్పుణ్యానాం పరిణతిరహో నేత్రయోస్సన్నిధతే.

74

టీ. మద్వాణీనాం = నావాక్కులకు, విహరణపదం = విహరస్థానమును, మాధు
ర్యేణ=సౌందర్యముచేత, ద్విగుణశిశిరం = మిగుల జల్లనైన, (అనఁగా: మిక్కిలి యాహ్లా
దము గలిగించు) వక్త్రచంద్రం=ముఖచంద్రుని, వహస్తీ = తాల్చుచున్నదై, వంశీ...
స్తోతనా = పిట్టగోవియొక్క (రంధ్ర) మార్గమునుండి జాటు నమృతప్రవాహము
చేత, సేచయస్తీ=తడిపుచున్నదియు, మత్త...భాజాం = మదించిన సంపదను పొందిన,
మత్పుణ్యానాం = నాపున్నెములయొక్క, పరిణతిః=పరిపాకము, నేత్రయోః=కన్నులకు,
సన్నిధతే=సమీపించుచున్నది.

శా. లావణ్యాంబుధిచంద్రబింబముఖలీలం దాల్చి వంశీనినా

దావిర్భుతసుధాప్రవాహమున నోలాడం బ్రవర్తిల్లు నా

దైవాకారము నావచోవిహరణస్థానంబు నాపుణ్యస.

ద్భావం బారం బ్రసన్న మయ్యెను యశోదాపుత్రరూపంబునన్. 74

తా. తాపావనోదకమైన మధురగుణముచే మఱిత చల్లనైన మోముజాబిల్లిగల
దియు, పిల్లగ్రోవినాదమువలన వెలువడు నమృతంపుజాలచే ముల్లోకములను వెల్లిగొలుపు
చున్నదియు, నామాటలకుఁ గ్రీడాస్థానమును, మదించిన సౌఖ్యద్యుక్తమైన నాపుణ్య
ములకు పరిపాకరూపముగు వస్తువు కన్నుల కగుపడుచున్నది. అద్దిరా!

శ్లో. తేజసేఽస్తు నమో ధేనుపాలినే లోకపాలినే,

రాధాపయోధరోత్సక్తశ్చామినే శేషశామినే.

75

టీ. ధేనుపాలినే = ఆవులఁ గాచునదియు, లోకపాలినే = లోకములఁ బ్రోచు
నదియు, 'రాధా...శామినే' = రాధ కుచములమిట్టునఁ బండునదియు 'శేషశామినే' = శేషుని
మూఁపునఁ బండునట్టి, తేజసే = వెలుఁగుకొఱకు, నమః = మ్రొక్కు.

ఉ. పాయనిభక్తి మ్రొక్కెద నపారకృపారసధేనుసాఖ్యసం

ధాయకి లోకరక్షణవిధాయకి భాసురరాధికాకుచ

స్థాయకిఁ బన్న గాధిపవిశాలఫణామణిసాధవీధికా

శాయకి గోపికానయనసారససారఫలప్రదాయకిన్.

75

తా. ఆవులఁ గాచునదియు, లోకములఁ బ్రోచునదియు, రాధకుచములమిట్టునఁ
బండునదియు, శేషునిమూఁదఁ బండునదియునగు దివ్యతేజమున కే మ్రొక్కెదను.

శ్లో. ధేనుపాలదయితాస్తనస్థలీధన్యకుఙ్కుమసనాథకాస్తయే,

వేణుగీతగతిమూలవేధనే తేజసే తదిదమో నమో నమః.

76

టీ. ధేను...కాస్తయే = ఆలకావరుల యిల్లాండ్రయొక్క చనుకట్టులయందలి
కృతార్థమైన కుంకుమపాడులతోఁ గలసిన రంగులగుదియు, వేణు...ధనే = పిల్లగ్రోవి
పాటలసీటులకు మూలబ్రహ్మమైనదియు నగు, తేజసే = వెలుతురుకొఱకు, తత్ = ఆ,
ఇదం = ఈటిం నమోనమః = ప్రణవపూర్వసమస్కారములు.

మ. పసిగాపుంజిగురాకుఁబోండ్లమెలుఁగుం బాలిండ్లకాశ్చీరపు

న్రసముల్ జొబ్బిల నుబ్బి నిర్భరపరీరంభస్థితిం దెల్పు ను

ల్లసితంబై మురళీనినాదగతిమూలబ్రహ్మమై కంటికిం

పాసఁగంగ జాలెడుమూర్తికిఁ మొగుడుఁగేలోకారపూర్వంబుగన్.

తా. గొల్లకామిమల చనులపై కుంకుమచేఁ గలసినతననల్లనికాంతిగలదియు, వేణు
గానరీతులకు ముఖ్యస్థానమును నగుతేజముకొఱ కిదియే ప్రణవపూర్వకములైనయనేక
సమస్కారములు.

శ్లో. మృదుక్వణన్నూపురమన్తరేణ బాలేన పాదామ్బుజపల్లవేన

అనుక్వణన్తజ్జులవేణుగీత మాయాతి మే ధీవితమాత్తకేలి,

77

టీ. ఆత్మకేళి = పొందఁబడినవిహారములుగల, మే = నాయొక్క, జీవితం = ప్రాణము (అయినకృష్ణుఁడు), మృదు...స్థరేణ = మెల్లఁగాఁమ్రోగునందలచే మందమైన దియు, బాలేన = బాల్యదశయందున్న, పాదామృజపట్టవేన = చిగురుఁబాదముచేత, ఆనుక్యణ...గీతం=ఆనుసరించి మ్రోయుచున్న సొంపైన వేణుగానము గలుగునట్లుగా, ఆయాలి=వచ్చుచున్నది.

ఉ. చల్లనివేణుగీతి కనుసారిగఁ దాళగతుల్ నెలంగ గల్

గల్లు రటంచు నందియలు గజ్జలు నొక్కటఁ బిక్కటిల్లఁగాఁ
బల్లవకోమలాంఘ్రులను బాలకుఁ డాడుచుఁ బాడుచుండ నా
వేల్లితవృత్తి వచ్చె గనువిందుగ జీవము వచ్చుకైవడిన్. 77

తా. అడుకొనఁబోయి వచ్చుచున్న నాప్రాణనమమైనకృష్ణతేజము గల్గురని యందెలను మ్రోయించు చిగురుఁబాదముల చిందులకనుకూలముగాఁ బిల్లఁగ్రోవినూఁడు కొనుచు నాడెనకు వచ్చుచున్నది.

శ్లో. సోఽయం విలాసమురళీనినదామృతేన

సింఘన్నుదఙ్గితవిందం మమ కర్ణయుగ్మమ్,

ఆయాలి మే నయనబస్థురనన్యబస్థు

రానన్దకన్దతీతకేళికటాక్షలక్షణ.

78

టీ. ఆనన్ద...లక్షణ = ఆనందముచే నంకురించిన విలాసపువారుఁజూపుల లక్షలు గలవాఁడును, మే=నాకు, నయనబస్థుః=కనులకుఁజూపుమైనవాఁడును, అనన్యబస్థుః=ఎల్లరకుఁ గూర్చినచుట్టచుగ, సః=ఆ, ఆయం = ఈ కృష్ణుఁడు; విలాస...తేన = క్రీడార్థము ధరించినపిల్లఁగ్రోవిమ్రోతలనునమృతముచేత, ఉదఙ్గితం = అనన్యముగా నొగ్గియున్న, ఇదం = ఈ, మమ = నాయొక్క, కర్ణయుగ్మం = చెవులజంటను, సింఘ్ = తడుపుచు, ఆయాలి = వచ్చుచున్నాఁడు.

ఉ. మాలిమిఁజేసి గోపికలమానముఁ గాచినవాఁడు మీఁడె కాఁ

బోలును నేఁడు వేణురవముం జెవి నింపుచు నాదుకంటికిఁ

మే లలరం బ్రమోదరసనిర్భరకేళికటాక్షలక్షుఁ డై

బ్యాలుఁ డనన్యబంధుఁ డెడఁ బాయక యిట్లలయింప వచ్చెఁగా. 78

తా. సంతోషపారవశ్యముచేఁ బుట్టి పెరుగుచున్న లక్షలకొలది క్రేగంటి చూడ్కులు గలవాఁడును, నాకనులకుఁ బ్రయుఁడును, ఎల్లరకు ముఖ్యబంధువు నగు నాయీ కృష్ణుఁడు సొంపైన పిల్లఁగ్రోవిపాటల నొగ్గియున్న యీనాచెవులఁ గ్రుచ్చరించుచు నాదిక్కుమొగమై వచ్చుచున్నాఁడు.

శ్లో. దూరాద్విలోకయతి వారణశేలగామీ
ధారాకటాక్షభరితేన విలోచనేన,
ఆరాదుపైతి హృదయద్గమవేణునాద
వేణీదుఘేన దశనావరణేన దేవః.

79

టీ. వారణశేలగామీ = వినుగువలె విలాసముతో నడచుకృష్ణుడు, ధారా...
తేన=బారులుదీరిన క్రేగంటి చూడ్కులచే విండిన, విలోచనేన = కన్నదోయిచేత,
దూరాత్ = దూరమునుండి, విలోకయతి = చూచుచున్నాడు. దేవః = శ్రీకృష్ణుడు,
హృదయ...ఘేన = హృదయాప్లాదకరమైన పిల్లంగ్రోవిమోఃతలప్రవాహములను చినుకు
చున్న, దశనావరణేన=వాతెఱతోఁగూడ, ఆరాత్ =దగ్గరగా, ఉపైతి=వచ్చెడిని,

మ. ఘనమత్రైభవిలాసయానము నెలంగఁ దవ్వలం జూచి చ
ల్లనిధారాశకటాక్షవీక్షణసముల్లాసంబుతోఁ జెంగటఁ
జనువేళం దశనచ్ఛందంబు వెలయున్ నాస్వామి సమ్మోదమో
హనవంశీనినదప్రవాహముఖిలీలావాప్తిఁ దెల్పుం దయన్.

79

తా. గజరాజమనము గల శ్రీకృష్ణుడు కటాక్షచరంపరలచే దూరమునుండి
చూచుచున్నాడు. మనోహరమైన వేణుగానప్రవాహములను గురియుచు నాదగ్గరకు
వచ్చుచున్నాడు.

శ్లో. త్రిభువనసరసాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యాం
దృశిదృశి శిశిరాభ్యాం దివ్యలీలాకులాభ్యామ్,
అశరణశరణాభ్యా మద్భుతాభ్యాం పదాభ్యా
మయమయ మనుకూజద్వేణురాయాతి దేవః.

80

టీ. త్రిభు...సాభ్యాం=ముట్టాకములకు నానందమును గూర్చువయ్య, దీప్త
...దాభ్యాం = ప్రకాశించు నాభరణములకుఁ జూడెనవియు, దృశిదృశి = ప్రతిదృష్టి
యందును, శిశిరాభ్యాం=చల్లనైనవియు, దివ్యలీలాకులాభ్యాం = అమానుషవిలాసముచే
నొప్పియున్నవియు, అశరణశరణాభ్యాం = దిక్కులేనివారల దిక్కునవియు, అద్భుతా
భ్యాం=అశ్చర్యకరములైన, పదాభ్యాం = చరణములచేత, అనుకూజద్వేణుః = లయాను
గుణముగా నూడఁబడిన పిల్లంగ్రోవిగల, దేవః = కృష్ణస్వామి, అయంఅయం = ఇడుగో
ఇడుగో, ఆయాతి=వచ్చుచున్నాడు.

శా. కీర్తిదాభూషణధారు లై యశరణశ్రేయశ్శరణ్యంబు లై
చూడం జూడఁగఁ జల్లనై సొగసునై చోద్యంబులై దేవతా,
చూడారత్నము లై నపాదముల రా సొం పొంది వేణుధ్వనుల్
జాడల్ దెల్పఁగ వీడె వీడె యన నాస్వామిన్ విలోకించెదన్.

80

తా. లోకత్రయానందకరములును, ప్రకాశకములైన సామ్యులకు స్థానమైనవియు, ప్రతిదృష్టియందును జల్లించియు, అమానుషవిలాసములైనవియు, దిక్కులేనివారికి దిక్కైనవియు, ఆశ్చర్యములైనవియు నగు పాదములచేత అల్లదిగో కృష్ణుడు వేణువు నూచుకొంచు నాదిక్కునకు వచ్చుచున్నాడు.

శ్లో. సోఽయం మునీన్ద్రజనమానసతాపహరీ

సోఽయం మద ప్రజవధూవసనాపహరీ,

సోఽయం తృతీయభువనేశ్వరదర్పహరీ

సోఽయం మదీయహృదయామ్బురుహాపహరీ !

81

టీ. మునీన్ద్ర)...హరీ=యోగుల మనస్సులయందలి తాపత్రయమును బోగొట్టువాడగు, సః=అదేవుడు, ఆయం = వీడే! మద...హరీ=మత్తయైన గోపికల కట్టుకొకలను దొంగిలించిన, సః=వాడు, ఆయం=వీడే! తృతీయ...హరీ=మూడవలోకమున స్వర్గమునకుం బ్రభువగు నింద్రు గర్వమడంచిన, సః=వాడు, ఆయం=వీడే! మదీయ...హరీ=నామనఃబద్ధమును దొంగిలించిన, సః=శ్రీకృష్ణుడు, ఆయం=వీడే! దొరకినాఁడనుట.

ఉ. చిక్కెర నాడు గోపికలచేలము లెత్తినదొంగ శైలముల్

చెక్కులు నేయువానిమదజృంభము నాచినదొంగ భక్తిచే

నెక్కినుమానెకోటిమది నిల్చినతాపముఁ బాపునొంగ నా

చొక్కపుఁ జిత్తసారసముఁ జూఱుటగాఁ గొనుదొంగ నేటికిన్. 81

తా. యోగి మానసముల తాపమును బోగొట్టు పరమాత్మరూపుఁడును, మదించిన గొల్లగుబ్బెతలచీరలను దొంగిలించినవాడును, ఇంద్రునిగర్వభంగ మొనరించినవాడును, నాచిత్తమును వశముచేసికొని యండుఁజేరియున్న యాకృష్ణుడు వీడే దొరకెను.

శ్లో. సర్వజ్ఞత్వేచ మాగ్ధ్యేచ సార్వభౌమమిదం మమ,

నిర్విశన్నయనం తేజో నిర్వాణపదమగ్ను తే.

82

సర్వజ్ఞత్వేచ = అన్నియుఁ దెలియుటయందును, మాగ్ధ్యేచ = సౌందర్యమందును, సార్వభౌమం = చక్రవర్తియైన, ఇదం=ఈ, తేజః = వెలుగును, నిర్విశ్నో = అనుభవించుచున్న, మమ=నాయొక్క, నయనం=నేత్రము, నిర్వాణపదం=మోక్షమును, అగ్ను తే=పొందుచున్నది.

మ. విను సర్వజ్ఞతయందు మాగ్ధ్యమున నుర్విశ్న సార్వభౌమంబు నాఁ

జనునీతేజముఁ జూచి నానయనముల్ సారూప్యముం జెందె వీఁ

డనియాలోకముఁ జేయఁగా భ్రమరకీటన్యాయముం గాంచె గా

దనజ్ఞానేంద్రియరూఢి కన్నులకు నేలా కల్లు నూపింపగన్. 82

తా. సర్వజ్ఞత్వమందును, జగన్తోహనసౌందర్యమందును, సాటిలేని యీశ్వరూపమును జూచి నాకన్ను లానందమగు మోక్షమును బొందుచున్నది.

శ్లో. కృష్ణాన మేత త్పునరు క్తశోభముష్టేతరాంశో రుదయం ముఖేంద్రోః,
తృష్ణామ్బురాశిం ద్విగుణీకరోతి కృష్ణాహ్వాయం కించన జీవితం మే.

టీ. కృష్ణాహ్వాయం = కృష్ణుడనుపేరుగల, కించన = చెప్పనలవిగాని, మే = నాయొక్క, జీవితం = ప్రాణమైన, ఏకత్వం = ఈషస్తువు, ముఖేంద్రోః = తన మోముజాబ్జివలన, ఉష్టేతరాంశోః = చంద్రునియొక్క, ఉదయం = పుట్టుకను, పునరుక్తశోభం = ఇబ్బడిదైన వికాసముగలదానిగా, కృష్ణానం = చేయుచున్నదై, తృష్ణామ్బురాశిం = నాయాకాసముద్రమును, ద్విగుణీకరోతి = ఇబ్బడింప జేయుచున్నది.

మ. కమలోల్లాసకమై నిరంతరకళల్ గప్పట్ట శీతాంశుబిం

బముకంతు ద్విగుణాభిరూప్యమున రమ్యంబైన నెమ్మోముఁ బు

న్నమజాబిల్లి వెలుంగుతో వెలయుకృష్ణాభిఖ్య మా నాదుజీ

వము దృష్టాభితరంగలక్ ద్విగుణ మై వర్ధిల్ల జేసెన్ మదిన్. 83

తా. నాకు జీవితమై చెప్పనలవిగానిదితి యీముందుఁ గనఁబడు శ్రీకృష్ణుడను పస్తుత తనముఖచంద్రునిచేఁ బూర్ణిమయం దుదయించు చంద్రునకు వన్నె పెట్టుచున్నదై నాయందాకాసముద్రమును మఱింత పొంగిపారఁజేయుచున్నది. (అనఁగా: చంద్రోదయముచే సముద్రము పొంగుట సహజమనుట.)

శ్లో. త దేత దాతామ్రవిలోచనశ్రీ సమ్భావితాశేషవినయవర్గమ్,

ముహూర్త రాచేర్తధు రాధరోష్ఠంముఖామ్బుజంచున్నతిమానసం మే.

టీ. ఆతామ్ర...వర్గం = కొంచెమెఱునైన కంటిసాంపుచేత ననుగ్రహింపఁబడిన సమస్తభక్తలొకముగలిగినదియు, మధురాధరోష్ఠం = తీయనివా తెఱగలదియు, తదేకత్వం = ఆయా, మురాచేః = కృష్ణునియొక్క, మధురాధరోష్ఠం = తీయనిమోవిగల, ముఖామ్బుజం = మోముఁదామరను, మే = నాయొక్క, మానసం = చిత్తము, చుప్పతి = ముద్దాడుచున్నది.

చ. కలశపయోధిశీకరనికాయముచే నునుఁగెంపు మీఱుక

న్నులనతపాళికిం బ్రియము నూల్కొనఁ జేయుచుఁ దత్పుఠాకణం

బులు మధురాధరోష్ఠమునఁ బూనిన యాదిమదేవుమోముగా

వలె నది గాక యున్నయెడఁ బల్కరు నామది యీనఁ గోరునే. 84

తా. కొంచెమెఱునిపై యందములగు కన్నులచే భక్తులను సానుగ్రహముగాఁ జూచుచు కచ్చునిమోవిగల శ్రీకృష్ణుని ముఖమలమును తనివారఁ జూచుచున్నది.

శ్లో. కరా శరదుదఞ్చితామ్బుజవిలాసశితౌగురూ

పదౌ విబుధపాదపప్రథమపల్లవోల్లజ్జీనౌ,

దృశౌ దళితదుర్దృషత్రిభువనోపమానశ్రియా

విలోకయ విలోచనామృత మహా మహాచైశవమ్.

85

టీ. కరా=చేతులు, శర...గురూ=శరదృశువునందుఁ బూచినకమలములయొక్క
విలాసములను గఱపుటయందు నొజ్జలైనవి, పదౌ=పాదములు, విబుధ...ల్లజ్జి నౌ=కల్ప
వృక్షముయొక్క మొదటిచిగురును మీఱుచున్నవి, దృశౌ = చూడ్కులు, దళిత...
శ్రియా = పోగొట్టఁబడిన పొగరుగొనిన ముల్లొకములయందలి యుపమానవస్తువుల
కాంతిగలవి, ఆహో=ఓరా! విలోచనామృతం=కనులపండువు సేయుచున్న, మహత్
శైశవం=గొప్పబాల్యమును, విలోకయ=చూడుము. (లేక, హేవిలోచన = ఓనేత్రమా!
అమృతమహా=అమృతముయొక్క లేదమువంటి లేజముగల, మహాచైశవం, విలోకయ,
అని కొందఁ జెప్పవలయును.)

ఉ. పాదము లంటిమా విబుధపాదపనూతనపల్ల వావళిం

గా దనుఁ గన్న దోయి సరికాంతివిశేషము ముజ్జగంబులఁ

లే దను శారదాబ్జనవలీలలఁ గేల్లవ గేరు లోచనా

హ్లాద మయారె! శైశవవిలాసము గంటిమి నందసూతికేన్.

85

తా. హస్తములూ శరత్కాలమందలి కమలములకుఁ బాతమునేర్పఁగలవి. పాద
ములూ కల్పవృక్షమునకు ముందుఁ బుట్టినచిగుళ్లను మీఱుచున్నవి. చూపులు ముల్లొక
ములయందలి యుపమానవస్తువులను రూపుమాపినవి. అద్దిరా! కన్నులకమృతమువంటి
దగసి తులలేనిబాల్యమును గనుఁగొంటినిగదా!

శ్లో. ఆచిన్వాన మహాన్యహాన్యహాని సాకారాన్ విహారక్రమా

నారున్ధానమరున్ధతీహృదయమప్యార్ద్రస్థితాస్యశ్రియా,

ఆతన్వానమనన్యజన్త నయనశ్లోఘ్యామనఘ్నాం దళా

మామన్దం వ్రజసున్దరీస్తనతటీసామ్రాజ్యముజ్జున్మభే.

86

టీ. ఆహాన్యహాన్యహాని = ప్రతిదినమందును, సాకారాన్ = (కొత్తకొత్త)
రూపములతోఁగూడిన, విహారక్రమాన్ = ఆటలీతులను, ఆచిన్వానం = సంపాదించు
చున్నదియు, అర్దస్థితాస్యశ్రియా = మెఱుఁగు నవులుగల మోముతకళుకుచేత, ఆరున్ధతీ
హృదయమపి=ఆరున్ధతీచిత్తమునుగూడ, ఆరున్ధానం = అరికట్టుచున్నదియు, అనన్య...
శ్లోఘ్యాం=మన్మథుని కనులకునైతము వేడుకనుగలిగించుచున్న, అనఘ్నాం = వెలలేని,
దళాం=ఆవస్థను, ఆతన్వానం=వెలయించుచున్నదియు నగు, ప్రజ...మ్రాజ్యం=గోపాంగ
నలకుచకలముల సర్వాధిపత్యము, ఆమన్దం=మిక్కిలి, ఉజ్జృమ్భలే=పెల్లివిరియుచున్నది.

మ. నలినాస్తుండును బొక్కి కన్దోనుచు నానందించ నెమ్మోముఁ గ్రొం
దళుకున్నవృషలరుంధతీహృదయ మైనం బోవ నీ కాఁగ విం

తలుగాఁ బ్రోద్దోకరూప మై మెలఁగువిన్నాణంబులం దేలి ని
శ్చలనందవ్రజసుందరీ ప్రసతీతీసామ్రాజ్య ముప్పొంగెడిన్. 86

తా. ఒక్కొక్కదిన మొక్కొక్కతీరై రూపసంపదలను బొందుచు మోమునందము
చేత నరుంధతినినైత మాకర్షింపఁ జాలి మన్మథునికంటికి నింపైనదశను బొందుచున్న
గోపాంగసల ప్రసముల సామ్రాజ్యము సరసర పెరిగిపోవుచున్నది.

శ్లో. సముచ్చస్వసితయావనం తరళశైశవాలజ్జుతం
మదచ్చురితలోచనం మదనముగ్ధహాసామృతమ్,
ప్రతిక్షణవిలోభనం ప్రణయపీతవంశీముఖం
జగత్ప్రయవిమోహనం జయతి మామకం జీవితమ్. 87

టీ. సము...యావన = బాగుగ నుప్పొంగుచున్న యౌవనముగలదియు, తరళ
...కృతం = చపలమైన బాల్యముచే నలంకరింపఁబడినదియు, మద...చనం = కామమద
ముచే బొదలుచున్న కన్నులుగలదియు, మదన...తం = మన్మథునిచేత సుందరమైన
యమృతముఁబోలు చిఱునగవుగలదియు, ప్రతి...భనం = అడుగడుగునను ఆకంగలుగఁ
జేయునదియు, ప్రణయ...ముఖం = ఆదరముతోఁ బట్టఁబడినపిల్లఁగ్రోవిఖొనగలదియు,
జగత్ప్రయవిమోహనం = ముట్టాకములను మోహపెట్టునట్టి, మామకం = నాదగు, జీవితం =
ప్రాణము, జయతి = వెలయుచున్నది.

మ. తలఁ పంతంతకు నీటుదేతఁ దళుకొందఁ జాతె బాల్యంబు వె
న్నెల నేలెం దెలిసవ్వు క్రొందళుకు లీనె నేత్రముల్ మోవికిం
గలవంశీముఖచుంబనం బమరె లోకంబుల్ విలోకించి యు
వ్వీళ్లు లూరెన్ మది నాదుజీవితము తీవిం బర్వె గృష్ణాకృతిన్. 87

తా. యౌవనము విజృంభించుచున్నది. బాల్య మింకను గొంచెముగా వీడకున్నది.
నేత్రములు మన్మథవికారములచే శౌంతయు నందము నొందియున్నవి. చిఱునవ్వవృత
మువోలె బయలు వెడలుచున్నది. ఇట్టిరూపముచే జూచువారలకుఁ బ్రతిక్షణమును
మోహము గలుగఁజేయుచుఁ బిల్లఁగ్రోవి నూడుచు నాకు ప్రాణపదమైన క్రికృష్ణఁడు
సర్వోత్కృష్టఁడై యున్నాడు.

శ్లో. చిత్రం తదేతచ్చరణారవిన్దం చిత్రం తదేతన్నయనారవిన్దమ్,
చిత్రం తదేతద్వదనారవిన్దం చిత్రం తదేత త్సున రమ్య! చిత్రమ్.

టీ. తత్ = ఆ, ఏతత్ = ఈ, చరణారవిన్దం = అడుగుఁదామర, చిత్రం = అమృత
మైనది. తదేతత్ = ఆయా, నయనారవిన్దం = కన్నుఁదామర, చిత్రం = వింకయైనది. తదే
తత్ = ఆయా, వదనారవిన్దం = మోముదమ్మి, చిత్రం = ఆశ్చర్యము. అమృత = అమృత !

తదేతత్ = ఆపాదాద్యవయవవికృతమైన యీవస్తువు, చిత్రం = వింతయైనది. పునః = మఱియు, చిత్రం = ఆకృత్యము.

ఉ. లోకములొన మోములు విలోచనముల్ పదముల్ సహస్రసం
ఖ్యాకము లంచు నెంచు శ్రుతు లాపురుషోత్తము నివ్విధంబుగా
నీకనుడమ్మిదోయి చెలు వీముఖసారస మీపదాబ్జముల్
చేకొనఁ జిత్ర మంచు నుతి సేయఁగఁ బల్కలు నంబ! శక్యమే. 88

తా. ఆపాదము లొకవింత. ఆకన్ను లొకవింత. అమొగ మొకవింత. ఆరూపమే యొక యాకృత్యకరమైనది. అమ్మా! అది మఱియుఁ జిత్రము.

శ్లో. ఆఖలభువనైకభూషణమధిభూషితజలధిదుహితృకుచకుమ్భమ్,
ప్రజయంచతీహారావలిమరకతనాయకమహామణిం వందే. 89

టీ. ఆఖల...మణిం = ఎల్లలోకములకు నద్వితీయమైన యలంకారమైనదియు,
అధి...కుమ్భం = ఆలంకరింపబడిన లక్ష్మీదేవి ప్రనకలకములుకలదియు నగు, వృజ...
మణిం = గొల్లతలబారులనెడి హారముల గుంపుయొక్క నడిమిమరకతపుఁ బూసయైన
గోవిందునిగూర్చి, వందే = నమస్కరించెదను

చ. జలనిధికన్య కాఘనకుచస్థలి పచ్చలతాళి గోపికా
విలసితహారసీలమణి విశ్వజగద్వలయప్రకాశశో
జ్వలమహనీయరత్నమనివారితకాళియభోగభోగిమం
డలగిరివజ్ర మై వెలయునందతనూజు భజింతు నామదిన్. 89

తా. ఎల్లలోకములకు భూషణమై, లక్ష్మీదేవి చనుఁగుండల కలంకారమై గొల్లపని తలబారులనెడి హారములకు మధ్యమణిపంటివాఁడగు శ్రీకృష్ణుని నమస్కరించుచున్నాను.

శ్లో. కాంతాచగ్రహణవిగ్రహబద్ధలక్ష్మీ, ఖణ్డాగ్రరాగరసరజ్జితమజ్జలశ్రీ,
గణ్డసత్వీముకురమణ్డలభేలమాన, ఘర్తాఙ్గురంకిమపిభేలతి కృష్ణతేజః.

తా. కాంతా...లక్ష్మీ = ఆలమగలజాట్టుపట్టుతోఁ గూడిన జగదమందుఁ బట్టుకొఁ
బడిన రుక్మిణియొక్క మైఖూత చిదురుపలరసముచే నలంకరింపఁబడిన మనోహరమగు
సౌబగగలదియు, గణ్డ...ర్తాఙ్గురం = అద్దపుబిళ్లలఁ బోలుచెక్కిరంబయందుఁ జిందులు
ద్రొక్కుచెమటచుక్కలుగల, కిమపి = అనిర్వాచ్యమైన, కృష్ణతేజః = శ్రీకృష్ణాఖ్యతేజము,
భేలతి = క్రీడించుచున్నది.

మ. కళికున్నిద్రపుఁ జెక్కుటద్దములవై ఘర్తాంకురం బూటఁగాఁ
గలికాభోగపయోధరాంతరలసత్కాశ్చీరసంబంధగం
ధిలవత్సస్థలుఁ డై గృహీతఘనవేణీబంధుఁ డై నెయ్యపుం
జెలియం జంబనకేళిఁ దేల్పుహరి నాచిత్తంబునం జెందెడున్. 90

తా. జుట్టుపట్టతోఁగూడిన యాలుమగలవేడుకతగవులయందు నొడిసి యుక్కిరి
బిక్కిరిగాఁ బట్టినందున లక్ష్మీదేవి మైత్రాతచిదురుపలచే నొప్పినదియు, అద్ద
ములఁబోలు చెక్కిరిలయందుఁ బొడముచెమటచుక్కలు గలదియనగు నబ్బురమైన
కృష్ణతేజము వెలయుచున్నది.

శ్లో. మధురం మధురం వపురస్య విభో

ర్మధురం మధురం వదనం మధురమ్,

మధుగన్ధి మృదున్తి తమేతదహా

మధురం మధురం మధురం మధురమ్.

91

టీ. ఆస్యః=ఈ, విభోః=ప్రభువగు కృష్ణనియొక్క, వపుః = శరీరము, మధురం
మధురం = మిక్కిలి మధురము. మధుగన్ధి = మకరందపువాసనగలదియు, మృదున్తి తం =
సుకుమారమైన నవ్వుగలదియు గనుకనే, మధురం = సుందరమైన, వితల్ = ఈ వదనం =
ముఖము, మధురం మధురం మధురం మధురం = అతిమధురమైనది. అహో = చిత్రము!
శా. చూడం జూడఁగ మేనఁ దా నినుమడించుక మాధురీసంపదల్

సూడం జూడఁగ మోముగోముమది మెచ్చల్ గుల్కుముమ్మాటికిం

జూడం జూడ మరందబిందువుల మించుక మందహాసంబు నీ

జూడం బల్కలు మాధురిం జెలఁగునాస్వామిక్ విలోకించెదన్. 91

తా. ఈ శ్రీకృష్ణదేవుని దేహము మిగుల మధురము. పూఁదేనె వాసనతోఁ
గూడి చక్కని మందహాసము గలమొగ మంతకన్న మధురము. చిఱునవ్వు అంతకంటె
నతిమధురము. అహా! అంతయు మధురమే,

శ్లో. శృంగారరససర్వస్వం శిఖిషిష్ణువిభూషణమ్,

అన్లీకృతనీరాకారమాశ్రయే భువనాశ్రయమ్.

92

టీ. శృంగార...సర్వస్వం = శృంగారరసముయొక్క సారాంశమైనవాఁడును,
శిఖి...షణం = నెమ్మిపురి సొమ్ముగాఁ గలవాఁడును, అన్లీకృతనీరాకారం = స్వీకరించిన
లీలామనుష్యరూపముగలవాఁడును, భువనాశ్రయం = లోకములకు నెలవైన కృష్ణదేవుని,
ఆశ్రయే = ఆశ్రయించెదను.

ఉ. చక్కనివాని ముద్దు వెదఁజల్లెడువాని దయారసంబుచే

నెక్కినువాని మాళితీ నించినపింఛమువాని లోకముల్

మ్రొక్కఁగ నేలువాని నతిమోహనమానుషవేషధారి యై

యక్కట లేనివాని జగదాశ్రయ నెప్పుడు నాశ్రయించెదన్. 92

తా. శృంగారముయొక్క స్థిరాంశమైనవాఁడును, నెమలిపురిని దాల్చినవాఁ
కృను, లీలాకాము మనుజరూపమును దాల్చినవాఁడును, ఎల్లలోకములకు నాధారమగు
దుష్టుని ఆశ్రయించెదను.

శ్లో. నాద్యాపి పశ్యతి కదాచన దర్శనేన
చిత్తేన చోపనిషదా సుదృశాం సహస్రమ్,
స త్వం చిరం నయనయోరనయోః పదవ్యాం
స్వామి! కదాను కృపయా మమ సన్నిధిన్.

93

టీ. సుదృశాం = పండితులయొక్క, సహస్రం = వేయి, అద్యాపి = ఇప్పటికిని, కదాచన = ఎప్పుడైనను, దర్శనేన = ప్రత్యక్షముచేతగాని, చిత్తేన = మనస్సుచేగాని, ఉపనిషదా = ఉపనిషత్తుచేతగాని, (ఎవనిని) న పశ్యతి = చూడవో, సః = అట్టి, అన్యశ్శృణోత్యుడగు, త్వం = నీవు, హే స్వామి! = ఓకృష్ణ! మమ = నాయొక్క అనయోః = ఈ ప్రకృతినంబంధములగు, నయనయోః = కనులయొక్క, పదవ్యాం = త్రోవయందు, కృపయా = దయతోడ, కదాను = ఎప్పుడు, చిరం = చాలకాలము, సన్నిధిన్ = సన్నిధానము చేయుదువు.

ఉ. కొందలు యోగదృష్టి నొకకొందలు వేదవిచారవాసనం
గందురు నిన్ను నెప్పుడో యొకానొకవేళ నభిజ్ఞులైనవా
రందలు నిట్టినిపు కరుణాంబుధి! ప్రాకృతదృష్టి జెందునా
ముందట నిల్చి యెన్నడు ప్రమోద మొనర్తువు నందనందనా! 93

తా. కృష్ణ! యోగు లనేకులు నిజం జూచుటకయి చిరప్రయత్నములు చేసి, ప్రత్యక్షముగాఁగాని, ధ్యానములచేగాని, ఉపనిషద్విచారముచేగాని ఇప్పటికిఁ జూడకున్నారు. అట్టి వాఁడైనపులకు గోచరింపనిసీరావముతో నీప్రాకృతమానవుడవగు నాకన్నుల కపారదయతో నెప్పుడు పొడసూపెదవో కదా!

శ్లో. కేయం కాన్తిః కేశవ! త్వన్మఖేంద్రోః
కోఽయం వేషః కోఽపి వాచామభూమిః,
సేయం సోఽయం స్వాదుతా మఙ్గలశ్రీః
భూయో భూయో భూయశస్త్యాం నమామి.

94

టీ. హే కేశవ = ఓకృష్ణ! త్వన్మఖేంద్రోః = నీ మోము జందురునియొక్క, ఇయం = ఈ, కాన్తిః = మెరుగు, కా = ఏది? కోఽపి = ఇట్టిదవరాని, వాచాం = నుడువులకు, అభూమిః = విషయముగాని, ఆయం = ఈయగవడుచున్న, వేషః = రూపము, కః = ఏది? సేయం = ఆయాకాంతియు, సోఽయం = ఆయావేషమును, స్వాదుతా = చక్కఁదనమును, మఙ్గలశ్రీః = మనోహర లత్తీయునగును. త్వం = ఇట్టి నిన్ను, భూయఃభూయః = మాటిమాటికి, భూయశః = వికేషముగా, నమామి = మ్రొక్కుచున్నాను.

ఉ. ఎక్కడిగోపరూప మిది యెక్కడిముద్దు మొగంబు సోయగం
చెక్కడ నీకథావిభవ మెక్కడ నే మని యెన్నవచ్చు న

మృక్కు యగోచరంబు భవదాకృతి పద్మభవాదిసూక్తికో

మ్రొక్కెద సారెసారెకు 'నమో!' 'హరయే!' యని నందనందనా. 94

తా. కష్టా! ఈనీముఖకాంతి యెక్కడ? నీరూపమెక్కడ! నీసోయగమెక్కడ? నీమనోహర కాంతిసంపదయెక్కడ? అహహ! నీయాకార మెవ్వారికి నగోచరముగదా! అట్టి నిన్ను మాటిమాటికిఁ బలుమాఱులు మ్రొక్కుచున్నాఁడను.

శ్లో. వద నేన్దువినిర్జితశ్శశీ దశధా దేవ! పదం ప్రపద్య తే,

అధికాంశ్రియమశ్నుతేతరాం తవ కారుణ్యవిజృమ్భితం కియత్. 95

టీ. హేదేవా=పీకృష్టా! శశీ=చంద్రుఁడు, వదనేన్దువినిర్జితశః=నీమోముచందరునిచే జయింపఁబడినవాఁడై, దశధా=పదిగానయి, తే=నీయొక్క, పదం=పదగును, ప్రపద్య=పొంది, అధికాం=గొప్ప: శ్రియం=శోభను, అశ్నుతేతరాం=పొందుచున్నాఁడు. తవ=నీయొక్క, కారుణ్యవిజృమ్భితం=దయయొక్కపొంగు, కియత్=ఎంతదో?

ఉ. ఆననకాంతితోడ నెదురాని శశాంకుఁడు నిల్వ లేక నీ

మానితపాదపద్మములమాటునఁ జేరి నఖాంకురాకృతిం

బూని భజించినంతనె సమున్నతి శ్రీ లొనఁగూర్చి తొర నీ

దీనదయాపరత్వము నుతింపగ శక్యమె నందనందనా! 95

తా. కృష్టా! చంద్రుఁడు నీముఖచంద్రున శోడి, పదివక్తలై (గోరులరూపము నొంది) నీచరణముల నాశ్రియించి నీరుపమానసౌభాగ్యమును బొందుచున్నాఁడు. అహా! దీనులయెడ నీదయాచిక్షేప మెంతని చెప్పవచ్చును?

శ్లో. తత్త్వస్థుఖం కథమివాబ్జసమానకక్ష్యం

వాఙ్మధురీబహుళపర్వకళాసమృద్ధమ్,

త త్కిం బ్రువే కి మహరం భువనైకకాంతం

యస్య త్వదాననసమా సుషమా సదా స్యాత్. 96

టీ. వాఙ్మ...మృద్ధం=మాటలతీయఁదనముచే మించినయానందముగల కళలచే నిండిన, (వాఙ్మధుర్యముచేఁ గలిగినకళలచే కృష్ణవత్సవందుఁగూడ పూర్ణిమయందువలె కళాపూర్ణమయిన), తత్=అప్రసిద్ధమైన, త్వస్థుఖమ్=నీమొగము, అబ్జసమానకక్ష్యం = (చంద్ర) కమలముతో సమానశోటిగలది, కథమివ=ఎట్లుగును? భువనైకకాంతం = లోకములనొక్కటియై రమ్యమైన, అపరం=మఱియొకవస్తువును, బ్రువే కిం=చెప్పఁగలనా! యస్య=వివస్తువునకు, త్వదాననసమా=నీమొగముతో సాటిగల, సుషమా=అందము, సదా=ఎప్పుడును, స్యాత్=ఉండును.

చ. సరసిజ మంటిమా తగదు సాటికి శారదపూర్ణిమాసుధా

కరరుచి యంటిమా సమము గా దింక వేఱె జగంబునగా మనో

హర మగువస్తు వొండొకటి యారనిచూడ నొకానొకప్పుడుం
బురుడు ఘటిల్లునే భువనమోహన! నీముఖకాంతకాంతికిన్. 96

తా. కృష్ణ! సర్వదా కళాపూర్ణమైన నీమోమునకును, కృష్ణపక్షమున స్రుక్ష్మి-
పోవు చంద్రునకును ఈదుసేయనగునా? ఇంక నెప్పుడు కృష్ణ మనక శుక్లమనక రాత్రి
యనక పగలనక సర్వదా వెలుగుచుండు నేపస్తువునుచెచ్చి నీమోమున కీడగు నని
చెప్పుదును? ఎద్దియుఁ గానరాదుగదా?

శ్లో. శుశ్రూషసే యది వచః శ్రుణు మామకీనం
పూర్వైరపూర్వకవిభిర్న కటాక్షితం యత్,
నీరాజనక్రమధురం భవదాననేన్దోః
నిర్వాజఘర్హతి చిరాయ శశి ప్రదీపః.

97

టీ. మామకీనం = నాదగు, వచః=మాటను, శుశ్రూషసేయది = వినఁగోరెదవేని
శ్రుణు=వినము. యత్=ఏనామాట, పూర్వైః = వెనుకటివారగు, అపూర్వకవిభిః =
అదృశ్యతకవితారసముగలకవులచేత, నకటాక్షితం=కనిపట్టఁబడలేదో? శశి ప్రదీపః=చంద్రుఁ
డనుదీపము, భవదాననేన్దోః=నీముఖచంద్రునియొక్క, నీరాజనక్రమధురం = ఆరతెత్తు
టనుగూర్చి, నిర్వాజఘర్హతి, చిరాయ=బహుకాలము, అర్హతి=తగుచున్నది.

చ. తొలుతటివ్యాసముఖ్యకవిధుర్యులు పల్కునిసాహసంబు నేఁ
పలికెడ వీంటివేని విను పంకజలోచన! నీదుమోముతోఁ
గలువలతేని సాటి యనఁ గాఁ దగదా రతిపల్లెరంబులో
పల నిడి దివ్వెగా నతనిఁ బట్టి నివాళి యొనర్పఁగాఁ దగున్. 97

తా. కృష్ణ! విన వేడుక గలదేని అత్యద్భుతకవితావిశేషభీతు లైనను,
ఇంతకుఁ బూర్వలగుకవులు నెప్పనిదానిని నావలన నొక్కటి వినుము. వినునఁగా,
ఈచంద్రుడను దీపము నీమొగముచుట్టును దృష్టిదోషపరిహారార్థము ద్రివృటకు
మాత్రము తగియున్నది. ఇంచేదియు పూటకము లేదు.

శ్లో. అభిజ్ఞానిర్వాణరసప్రవాహైర్విఖణ్డితాశేషరసాన్తరాణి,

అయన్త్రితోద్వాన్తసుధార్ణవాని జయన్తి శీతాని తవ స్థితాని. 98

టీ. అభిజ్ఞ...వాహైః=పరిపూర్ణ స్థానరసప్రవాహములచేత, విఖణ్డి...రాణి =
జయించఁబడినంతరసము ప్రరసములు గలవియు, అయన్త్రి...వాని=అడ్డులేక వెడలించు
చున్న యమృతసముద్రములగలవియు, శీతాని=చల్లనివగు, తవ=నీయొక్క, స్థితాని=
చిటునగవులు, జయన్తి=వెలయుచున్నవి.

మ. కలితానందమహానుభావమున వేడ్కం జెంది యంతంతకుం

దెలియం బొంగుస్థుధాతరంగితపయోధిన్ లీలఁ గన్పించుచున్

దళితాశేషరసాంతరంబు లగులేనవ్వల్ మిటారింప గో

కులకాంతాజనభోగభాగ్యమహిమాంకూరంబు నెల్వొందెడిన్. 93

తా. కృష్ణా! ఎడలేని యానందరసప్రవాహములచే నితరరసములనన్నిటిని ఛిక్కిరించి, లెక్కకెక్కుడుగా నిరాటంకముగా నమృతసముద్రములను గ్రుమ్మరించు నీచల్లని చిఱునగవులు సర్వోత్కర్షముగలవై మెఱయుచున్నవి.

శ్లో. కామం సస్తు సహస్రశః కలిపయే సారస్యథౌరేయకాః

కామం వా కమనీయతాపరిణతిస్వారాజ్యబద్ధసృతాః,

తై రైవం వివదామహే న చ వయం దేవ! ప్రియం బ్రామహే
యత్సత్యం రమణీయతాపరిణతిస్త్యయ్యేవ పారంగతా. 99

టీ. కలిపయే=కొందఱు, సారస్యథౌరేయకాః=రసజ్ఞతకు భారవాహకులు, సహస్రశః=వేలకొలది, కామం=మిక్కిలి, సస్తు = ఉండురుగాక. కమనీయ...వృతాః = లావణ్యపరిపాకమను స్వర్గాధిపత్యమందుఁ బట్టుబట్టినవారును, కామం=మిగుల, సంతు = ఉండురుగాక. హేదేవ=ఓకృష్ణా! యల్=ఎందువలన? వివం=ఇట్లు, రమణీయతాపరిణతిః = చక్కదనపునీటు, త్యయ్యేవ=నీయందే, పారంగతా = పరిపూర్తిం జెందెనో, తల్=అందువలన, వీతైః=ఆరసికులతోఁగాని సొగసుకాండ్రతోఁగాని, వయం=మేము, న వివదామహే=కలహించుము. ప్రియం=ఇచ్చకమును, నచ బ్రామహే=చెప్పము.

ఉ. లోకములోపలఁ రసికలోక మనేకము గల్గుఁ గాక య

స్తోకమనోహరావయవశోభితు లుండురు గాక హరితో

నే కలహించనేల మొగమిచ్చక మేటికి సత్య మాడెదఁ

నీ కమనీయతామహిమ నీక తగుఁ మఱి కాన మెయ్యెడన్. 99

తా. కృష్ణా! లోకములో ననేకులు రసికులుండురుగాక. సుందరులను మిక్కిలి గలుగుదురుగాక. మాకు వారితో వాదమాడఁబనిలేదు, వారియెడ నిచ్చకపుమాటలాడుటకును మేమెల్లము. నే నిజముగాఁ జెప్పెద వినుము. ఈయందము నీయందేకాని వే టెచ్చటను లేదు.

శ్లో. మన్దారమూలే మదనాభిరామం బిమ్బాధరాపూరిత వేణునాదమ్,

గోగోపగోపీజనమధ్యసంస్థం గోపం భజే గోకులపూర్ణచంద్రమ్. 100

టీ. మన్దారమూలే = కల్పవృక్షము పాదునందు, మదనాభిరామం = మన్మథుని వలె నందమైనవాఁడును, బిమ్బ...నాదం=దొండపండువంటి మోవించే నొత్తఁబడిన వేణువు మ్రోతగలవాఁడును, గోగోప...సంస్థం = గోవులయు గోపాలకులయు గోపీ కలయు సమమందువాఁడును, గోకులపూర్ణచంద్రం=గోవులకు, లేక (వ్రేపల్లె) చంద్రుని పంటివాడగు, గోపం=గోపరూపుడైన కృష్ణునిగూర్చి, వదే=నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ. గోవిక గోవికల్ సడలి కొల్వంగ గోవులు గోవు లాడంగాఁ
గ్రేవులు మేపు లాని పరికింపంగఁ గెంజికురాకుమోవిపై
మోపినవేణు వగ్గలము మ్రోయంగఁ గల్పవనిక వసించునా
గోపకుమారమన్నధుని గోకులవార్ధిశశి భజించెదన్. 100

తా. సొబగున మన్నధుని బోలువాడును, పిల్లఁగ్రోవిని పెదవిని చేర్చుకొని యా
వులమందలలా గోపకులతోడను గోపకామినులతోడను గూడి తిరుగువాడును, గోవు
లకు (లేక, ప్రేవల్లెవారికి) జంధ్రునిపగిదినానందప్రదుడైన శ్రీకృష్ణుని సేవించెదను.

శ్లో. గళద్యౌడా లోలా మదనవనితా గోపవనితా

మధుస్థీతం గీతం కిమపి మధురా చాపలధురా,

సముజ్జృమ్భా గుమ్భా మధురిమగిరాం మాదృశగిరాం

త్వయి స్థానే జాతే ధరతి చపలం జన్మ చ ఫలమ్. 101

టీ. త్వయి=నీవు, జాతేనతి=ఆవతరింపఁగా, గళద్యౌడా=సిగ్గులేని, లోలాః =
చపలరైన, గోపవనితాః=గొల్లపడుచులు, మదనవనితాః = రతీదేవులు, (మన్నభవశలు)
జాతాః=అయిరి. గీతం=వేణుగానము, మధుస్థీతం=తేనెలచేసిండినదై, కిమపి = చెప్పరా
నిదైనది. చాపలధురా=చపలత, మధురా=మనోజ్ఞమైనది. మాదృశగిరాం = మాబోటి
వారివాక్కులయొక్క, గుమ్భా = కూర్పులు, మధురిమగిరాం = కమ్మదనమును వెదఁజల్లు
మహాకవి వాక్కులయొక్క, సముజ్జృమ్భాః=ఆతిశయములైనవి. చపలం = చంచలమైన,
జన్మచ=నాజన్మము, ఫలం=ముక్తిరూపపరమలాభమును, ధరతి=ప్రాందుచున్నది.

ఉ. నాన దోఱంగి తత్తరమునన్ మరు లెత్తినగోపకామినుల్

దేనియ గుల్కుపాటలును దియ్యనిమాటలు నీకతంబునం

బూనిఫలంబుఁ జెందుక్రియ మోదముతోడను సన్నుతంపఁగా

నానుడువులో ఫలించె జననంబు గృతార్థతఁ జెందె నెంతయున్. 101

తా. కృష్ణ! మోటుఁదనము గలగొల్లపడుచులునీయండఁ జేరి రతిదేవులవలె సా
భాగ్యవతులైరి. గానము నిన్ను జేరి మాధుర్యముగల దయ్యెను. చాంచల్యము స్థైర్య
ముగా మాటెను. మాబోటి యనామధేయలవాక్కులు గూడ నిన్ను స్తుతించుటచే
మహాకవి వాక్కులవలె మనోహరములై శోభిల్లుచున్నవి. నిన్ను సేవించుటచే నాబోటి
దీక్షని జన్మము ఫలమైతి.

శ్లో. భవనం భవనం విలాసిని శ్రీ స్తనయ స్తామరసాసః స్తరశ్చ,

పరిచారపరమ్పరా సురేంద్రా స్తదపి త్వచ్చరితం విభో విచిత్రమ్

టీ. హే ప్రభో = ఓదోరా! భువనం = ఎల్లచరాచరరూపమైన ప్రపంచము, భవనం=నీయిల్లు. విలాసినీ=భార్య, క్రీ=సంపదలనిచ్చు జవరాలు. తనయః = కొడుకు, తామరసాసనః = పీల్చులాకములను సృజించు బృహదయ, స్వరశ్చ=త్రి లోకవిజయియగు మన్మథుఁడును. పరిచారపరమృతాః = సేవకసంఘములు, సురేంద్రాః=దేవతలు. తదపి= అటులైనను, త్వచ్చరితం=నీకథ, విచిత్రం=ఆశ్చర్యమైనది.

మ. లలనారత్నము శ్రీవధూటి జగమెల్లం గెళికాసాధ మా

జలజాతాసనశంబరారులు సుతుల్ శక్రాదిదిక్పాలన

ర్యులు భృత్యుల్ వివరింప నీమహిమ లోహో! యిట్టివైయుండగో
కులవాటంబున జారచోరకృతిలోకుల్ నవ్వఁ గాంక్షింతురే. 102

తా. కృష్ణా! ఎల్లలోకములకు నిలైన బ్రహ్మాండము నీయిల్లు, సంపదలనిచ్చులక్ష్మీ నీభార్య. త్రి లోకకర్తయు, లోకజేతయు నగు బ్రహ్మయు మన్మథుఁడును నీకొడుకులు. ముప్పదిమాఁడుకొట్టదేవతలు నీసేవకులు. ఇట్లయ్యిను గొల్లయిండ్లలో జారచోర వ్యాపారములఁ జేయునీకథలు వింతగొలుపుచున్నవి.

శ్లో. దేవస్త్రి లోకసౌభాగ్యకస్తూరితిలకాఙ్కురః,

జీయాద్వైజాఙ్గానానగ్లకేళిలలితవిభ్రమః.

103

టీ. త్రి లోక...కురః = ముల్లోకములకు మంగళప్రదమైన కస్తూరిచుక్కగలవాఁడును, వైజా...భ్రమః=గొల్లపడుచుల మన్మథక్రీడలయందు సొంపైన విలాసముగల, దేవః=శ్రీకృష్ణుఁడు, జీయాత్ = వెలయుఁగాక.

మ. కులుకుంజెక్కులఁ బిక్కటిల్లుపులకాంకూరంబు తోరంబుగాఁ

దభ్రకుం గస్తూరిబొట్టు నెన్నొసలిపైఁ ద్రైలోక్యభాగ్యాకృతిం

జెలఁగన్ గోపనితంబినీరతికళాశృంగారభావోన్నతుల్

దొలఁకం గన్నులపండు వైనవిభుఁ గాంతున్ భాగ్యసంసిద్ధిన్. 103

తా. ముల్లోకములకు నలంకారమైన కస్తూరిబొట్టుగలవాఁడై గోపాంగనల చుదన క్రీడలయందు విలాసముగ సంచరించు కృష్ణునకు జోహారు.

శ్లో. ప్రేమదం చ మే కామదం చ మే వేదనం చ మే వైభవం చ మే,

జీవనం చ మే జీవితం చ మే దైవతం చ మే దేవ నాపరమ్. 104

టీ. హేదేవ=ఓకృష్ణా! మే=నాకు, ప్రేమదంచ=సంతోషము నిచ్చునదియు, మే=నాకు, కామదంచ=కోరిక నిచ్చునదియు, మే=నాకు, వేదనంచ=జ్ఞానప్రదమును, మే=నాకు, వైభవం చ=విశ్వర్యమును, మే=నాకు, జీవనంచ=ప్రాణమును, మే=నాకు, జీవితం చ=బ్రతుకును, మే=నాకు, దైవతంచ=ఇచ్ఛదైవమును, అపరం=నీవు గాక మఱియొకటి, న=లేదు.

ఉ. కోరిక లిచ్చినన్ నెనరు గూర్చిన జీవనజీవితము లే
దారి నొనర్చినం దెలివించి దార్చిన దల్లియుం దండ్రీయుంబలెన్
నేరము లోర్చినం దిరుగ నేర్పుగఁ దీర్చిన గల్గెఁ జేర్చినన్
భారము నీవె కాని మఱి పంకజనాభ! యెటుంగ నన్యులన్. 104

తా. ఓహూ! నాకోరికలిచ్చినను, బ్రయంబు చేసినను, జ్ఞానంబునొసంగినను నీవే. వాడైభవము, నాప్రాణాధారముగుపదార్థము, నాజీవితము, నాదైవతము, నాపర జీవత యన్నియు నీవుదభ్య పేరేమియు లేదు.

శ్లో. మాధుర్యేణ విజృంభంతాం వాచో నస్తవ వై భవే,
చాపల్యేన వివర్ధంతాం చింతా నస్తవ శ్రే శవే. 105

టీ. నః=మాయొక్క, వాచః=వాక్కులు, తవ=నీయొక్క, వైభవే=తీవిని వర్ణించుటయందు, మాధుర్యేణ = తీయఁదనముచే, విజృంభంతాం = మీటుఁగాక. నః=మాయొక్క, చింతాః=కల్పనలు, తవ=నీయొక్క, శ్రేశవే=బాల్యమందు, చాపల్యేన=లోలత చేత, వివర్ధంతాం= పెరుగుఁగాక.

ఉ. ఏను భవత్కథామణుల నెన్నెడుపట్ల మదీయసూక్తిసం
తానము మాధురీగుణవితానముఁ జెంది పొసంగుఁగాత నా
మానసవృత్తి నీదుసుకుమారకిశోరవయోవిహారము
ల్పాని నుతించుచట్ల నతిలోలతఁ గాంచి మెలంగుఁ గావుతన్. 105

తా. కృష్ణ! నావాక్కులు నీవైభవమును వర్ణించుటలో మధురములై నిరాటంకముగా సాగుఁగాక. నాధ్యానములు నీబాల్యరూపమందు మిగులఁ బ్రేమగలవై ప్రబలుఁగాక.

శ్లో. యాని త్వచ్చరితామృతాని రసనాలేహ్యని ధన్యాత్మనాం
యేవా చాపలశ్రేణవవృత్తికరా రాధాపరాధోన్ముఖాః,
యా వా భావితవేణగీతగతయో లీలాముఖామ్భారుపే
ధారావాహికయా వహన్తు హృదయే తాన్యేవ తాన్యేవ మే. 106

టీ. యాని=వి, త్వచ్చరితామృతాని=నీకథామృతములు, ధన్యాత్మనాం = కృతకృత్యులగు మహాత్ములకు, రసనాలేహ్యని=నాలుకలకుఁ జప్పరింపఁదగిన బోగ్యవస్తువులలో, యేవా=వి, చాపలశ్రేణవవృత్తికరాః = చాపల్యముతోఁగూడినచిన్నకనపుఁజేష్టలు, రాధాపరాధోన్ముఖాః = రాధనుజగడమునకుఁ జేరుచున్నవియో, యావా=వి, లీలాముఖామ్భారుపే=సొగసుగులుతుచున్న మోముదమ్మియందు, భావిత...తయః = సంభవించు వేణుగానప్రకారములుగలవో, తాన్యేవ తాన్యేవ=అయ్యవియే, హృదయే = నామనస్సున, ధారావాహికయా = ధారలుగట్టిపాఱురీతిచేత, వహన్తు = (ఎడతెరిపిలేకుండుటచేత) ప్రవహించుఁగాక.

మ. అలరుక్షాధన్యుల కేకభామృతము జిహ్వా లేహ్య మేబాల్యచా
 జలముల్ రాధకు నెయ్యపుంగినుక నాపాదించు నేయందముల్
 వెలయున్ మోమున వేణుగానకలనన్ వేమాటు నాదివ్యచ
 ర్యలే నామానసవీధి వేడెదను ధారాశంబుగా నిల్వఁగన్. 106

తా. కృష్ణా! వినీచరికములు మహానుభావులగుభక్తుల నాలుకలకు లేహ్యములూ,
 యే చిన్నతనపుఁజేష్టలు రాధకు ప్రణయకోపమును గలిగించుచున్నవో, యే నీవేణుగా
 నములు నీమొగమందు వెలయుచున్నవో, ఇవి యన్నియు నాచిత్తసీమయందు సర్వ
 కాలములయందు మెలంగునుగాక.

శ్లో. భక్తిప్రయి స్థిరతరా భగవన్ యది స్యా
 దైవేన నః ఫలితదివ్యకిశోరవేషే,
 ముక్తిః స్వయంముకుళితాజ్ఞలి సేవతేఽస్తాన్
 ధర్మార్థకామగతయః సమయప్రతీతాః.

107

టీ. హేభగవన్ = పద్మదైత్యర్య యుక్తఁడవగుకృష్ణ! దైవేన=అదృష్టముచేత,
 ఫలిత...వేషే = ఫలించిన యమానుషబాలరూపముగల, త్వయి=నీయందు, నః=మాకు,
 స్థిరతరా=కుదురైన, భక్తిః=ఆమరాగము, స్యాద్యది = కలిగెనేని, ముక్తిః = మోక్షము,
 ముకుళితాజ్ఞలియథాతథా=మోక్షుఁడేతులుగలుగునట్లుగా, అస్తాన్=మమ్మును, స్వయం=
 తానై, సేవతే=కొలుచుచుండును. ధర్మా...తయః=ధర్మార్థకామములపోకలు, సమయ
 ప్రతీతాః=మాయనుగ్రహసమయమునకు వేచియుండును.

ఉ. గోపకుమారవేషమునఁ గూడిననీయెడ భక్తిదైవసం

ప్రాపిత మై మదిన్ దృఢతరంబుగ నిల్చిన ముక్తికన్య నా
 దాపునఁ గేలు మోడ్చి సతతంబును గొల్వఁగ వేళఁ జూచు మ
 మ్మేపునఁ బిల్చి వీడ్కొలుప నేచినధర్మము నర్థకామముల్. 107

తా. కృష్ణా! దైవసశమున నెటులైన మాకు నీయందు కుదురైన భక్తిగుడిరెనా
 ముక్తికాంత తనకు దానే మాయండఁజేరి, చేతులు కట్టుకొని పరిచర్య సలుపును. ఇంక
 ధర్మార్థకామముల మాపంచలఁబడి యెప్పుడు 'దమ్ము కటాక్షింతుమా' యని వేచి
 యుండును.

శ్లో. జయజయజయ దేవ దేవదేవ, త్రిభువనమజ్జళదివ్యనామధేయ,
 జయజయజయ బాలకృష్ణదేవ, శ్రవణమనోనయనామృతావతార.

టీ. త్రిభు...ధేయ=మట్టాకములకు మేలుగూర్చు దివ్యనామము గలవాఁడా!
 దేవదేవ = ఎట్లై వతములకు దైవమా! హేదేవ=లీలారతి గలయోస్వామి! జయజయ

జయ=సర్వోత్కృష్టఁడవు గమ్మ! శ్రవణ...తార=చేవులకు మనమునకు కనులకు ఆమృత
ప్రాయమైన యావిర్భావము గలవాడా! బాలకృష్ణదేవ = గోపాలబాలకృష్ణస్వామీ!
జయజయజయ=సర్వోత్కర్ష గలిగి యుండుము.

చ. జయజయ దేవ కృష్ణ రిపునైన్యమహాద్ధతిభేదకృద్ధనం
జయజయ కారణా భువనసన్నతశోభననామధేయ సం
జయజయబోధసాధక వచశ్శ్రుతినేత్రమనోమనోహరా
జయజయ విశ్వజన్మలయశాసన గాఢతమోనిరాసనా. 108

తా. ముట్లొకములకు మంగళ ప్రదమైనదివ్యనామముగల దేవదేవుఁడ వైనయో
కృష్ణ! జయించుము, కనుటకు వినుటకు తలఁచుటకుఁ గూడ మధురమైన దివ్యమంగళ
విగ్రహముగల గోపాలకృష్ణ! జయించుము.

శ్లో. తుభ్యం నిర్భరహర్షవర్ష వివశావేశస్ఫుటా *విర్భవ
ద్భూయశ్చాప్సలభూషితేషు సుకృతాం భావేషు నిర్భాసతే,
శ్రీమద్గోకులమణ్డనాయ మహతే వాచాం విదూరస్ఫుర
న్తాధురైశ్చకరసార్ణ వాయ మహసే కన్తై చిదన్తై నమః. 109

టీ. నిర్భర...లేఖ=పూర్ణానందవర్షముచే మైమఱచిన యావేశముచే జక్కగాఁ
జయలుపడుచున్న విస్తారమైన తృప్తచే నొప్పుచున్న, సుకృతాం=పుణ్యవంతులయొక్క,
భావేషు=హృదయములయందు, నిర్భాసతే=స్ఫురించుచున్నదియు, శ్రీమ...నాయ=
భాగ్యవంతు మైనప్రేక్షితకు నలంకారమైనదియు, మహతే=గొప్పదియు, వాచాం=మాట
లకు, విదూరస్ఫురత్=మిక్కిలి దూరమునందు ప్రకాశించు, మాధు...వాయ=సాభాగ్య
మనెడి ప్రధానరసముకు నముద్రమైన, కన్తై చిల్=అనిర్వాచ్యమైన, అన్తై=ఈ, మహసే=
లేటోరూపమయిన, తుభ్యం=నీకొఱకు, నమః=నమస్కారము.

తా. ఆనందంబున బాహ్యముల్ మఱచి యాత్మారామలీలారతికై
ధ్యానుల్ గొల్వఁగ ముంగలక నిలిచి వాచాగోచరంబై యశో
దానందాంగణరత్నమై మధురిమార్థార్థవం బైనయే
దే నత్యుజ్జ్వల మట్టిలేజమున కెంతే మక్కువకొ మ్రొక్కెదన్. 109

తా. పూర్ణానందసావేశముచే నొడలు మఱచియున్న యోగుల చిత్త సీమల
పంజించునదియు, గోకులాలంకారమైనదియు, వాక్కులకు గోచరింపని సౌందర్యమున
కునికెట్టయిన వచింప నలవిగాని యీలేటోరూపమైన నీకొఱకు నమస్కారము.

* విర్భవ, చాప్సలభ్యన విభూషితేషు.

శ్లో. *అనుగ్రహద్విగుణవిశాలలోచనై
రనుస్వనద్విగుణగళద్రవామృతైః,
యతో యతః ప్రసరతి మే విలోచనం
తతస్తతః స్ఫురతు తవైవ వైభవమ్.

110

టీ. మే=నాయొక్క, విలోచనం = నేత్రము, యతఃయతః = ఏయేవైపునకు, ప్రసరతి=పాటుచున్నదో, తతః తతః = ఆయావైపులనంతట, తవ=నీయొక్క, వైభవమేవ=తీవీయే, అనుగ్రహ...లోచనైః=కరుణచే నినుమడించిన వెడఁదకన్నులతోఁడను, అను...మృతైః = అనుసరించి పలికించుకబ్బములచేత నిబ్బడిగ ప్రవించు పలుకుదేనియల సోనలతోడను, స్ఫురతు = మెఱయుఁగాక.

తా. కృష్ణా! నే నేయవంకలఁజూపుల నిగిడించెదనో, యాయాచోట్ల దయా రసముచే విపులములైన కన్నులతోడను, శ్రవణమధురములైన గానములతోడను నీ రూపమే గోచరించుఁగాక.

శ్లో. *ధన్యానాం సరసానులాపసరణీసౌభాగ్యమభ్యస్యతాం

కర్ణానాం వివరేషు కామపి సుధావృష్టిం దుహానం ముహుః,

వశ్యానాం సుదృశాం మనోనయనయో ర్మగ్నస్య దేవస్య నః

కర్ణానాం వచసాం విజృంభితమహో శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్. 111

టీ. సరసా...భాగ్యం = తియ్యనిపలుకులఁజాడలసౌఖ్యమును, అభ్యస్యతాం=నేర్చు వారైన, ధన్యానాం=కృతకృత్యులయొక్క, కర్ణానాం = చెవులయొక్క, వివరేషు = రంధ్రములయందు, ముహుః = మాటిమాటికి, కామపి=చెప్పనలవికాని, సుధావృష్టిం= అమృతపువానను, దుహానం=కురియుచున్నదగు, శ్రీకృష్ణకర్ణామృతం=శ్రీకృష్ణకర్ణామృత మనునీగ్రంథము, వశ్యానాం = భక్తివశులైన, సుదృశాం = పండితులయొక్క (స్త్రీలయొక్క), మనోనయనయోః = మనస్సునందును గన్నులయందును, మగ్నస్య=మునిగిన, నః=మాయొక్క, దేవస్య = శ్రీకృష్ణస్వామియొక్కయు, కర్ణానాం=చెవులయొక్కయు, వచసాం = మాటలయొక్కయు, విజృంభితం = పొరలిక, ఆహో = ఔరా!

తా. సౌగంధై నమాటలనీటును నేరువఁదలంచువారికి గర్భమధురము గనుకనే కర్ణామృత మనఁబడు నీగ్రంథము యోగిమనోనివాసి యైన శ్రీకృష్ణుని తన్మయము లైన మాకర్ణములయొక్కయు వాక్కులయొక్కయు విజృంభణమే.

శ్లో. ఈశానదేవచరణాభరణేన నీవీ

దామోదరస్థిరయశః స్తబ్ధకోద్గమేన,

* ఈశ్లోకము కొన్నిప్రతులలోఁ గానరావు. తెనిగింపఁబడను గూడలేదు. కాఁబట్టి ప్రతీక్షములని లోచెడిని.

లీలాశుకేన రచితం తవ దేవ కృష్ణ

కరామృతం వహతు కల్పశతాంతరేఽపి.

112

టీ. హేదేవ=ఓదేవా! కృష్ణ = కృష్ణా! ఈశాన...శేన = శ్రీశివునిపాదములె
సొమ్ముగాఁగలవాఁడును, నీవీ...మేన=మూలభనమగు శ్రీకృష్ణుని స్థిరమగు కీర్తియనెడి
పూగుత్తికున్దుఱ్ఱుండైయున్న, లీలాశుకేన = లీలాశుకుఁడనుకవి (విలాసపుఁజీలుక) చేత,
రచితం=నిర్మింపఁబడిన, తవ=నీయొక్క, కర్ణామృతం=శ్రోత్రమధుర మగుకర్ణామృత మను
నీగ్రంథము, కల్పశతాంతరేఽపి = నూఱులకొలది కల్పములయందుఁగూడ, వహతు =
బెలయుఁగాక.

మ. ఫలవాంఛక హరికీర్తిగుచ్ఛరతియుక్ ఫాలాత్సుసంసేవయుక్
గలలీలాశుకవాక్యముల్ దెనుఁగునం గర్ణామృతఖ్యాతిగా
నలరం జెప్పితి వెల్లపూడిమణిపెద్దామాత్యవెంగన్న నే
నలరుందోయిలిమాడ్కిఁ గైకొనుము కృష్ణా! కల్పసంస్థాయిగాన్.

తా. కృష్ణా! శివపాదభక్తుఁడును, పండునుదినగోరి పూగుత్తివాక్రయించు చిలుక
మాడ్కి మోతార్కియై నీకీర్తియందు మిగులవాసనగల లీలాశుకుఁ డనుకవిచే రచియింపఁ
బడి శ్రోత్రపేయ మైనయాకర్ణామృత మనుగ్రంథము కల్పశతములకైనను చలనము లేక
నీయంద నుండుఁగాక.

మాలిని. తనుజితజలవాహః దారితశ్వేతవాహః

జననకృతతమోహః శాంతదుర్దాంతమోహః

యనఘగుణసమూహః యార్తరక్షస్సమూహః

విసతవినయగేహః వేంకటాహార్యగేహః.

మ. ఇది కృష్ణాశ్రయయోగిపుంగవకృపావీతా త్తసారస్వతా
భ్యుదయశ్రీవిభవప్రసిద్ధచిదచిద్బోధక్షమాశాంతిన
త్త్వదయాభూషణ వెల్లపూడిమణిపెద్దామాత్యవెంగన్న
గదితాశ్వాసము పొల్పుఁ బ్రాథమిక మై కర్ణామృతశ్రీకృతిన్.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము

ఆంధ్రపద్యటీకాతాత్పర్యసహితము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్లో. అభినవనవనీతస్నిగ్ధమాపీతదుగ్ధం
 దధికణపరిదిగ్ధం ముగ్ధమజ్గం మురారేః,
 దిశతు భువనకృచ్ఛేది తాపిశ్చగుచ్ఛ
 చ్ఛవి నవశిఖపిఞ్చాలాశ్చితం వాశ్చితం నః. 1

టీ. అభినవ...స్నిగ్ధం=అపుడు చిలికి యెత్తినవెన్నవలె (చేత) మిసమిసలాడు నదియు, ఆపీతదుగ్ధం = దప్పిదీఱునట్లు త్రాగఁబడిన పాలుగలదియు, దధి...దిగ్ధమ్ = పెరుగుచిదురుపలచే బూయఁబడినదియు, భువన...చ్ఛేది = లోకముల యావదలను బాపునదియు, తాపింభగుచ్ఛచ్ఛవి=క్రాసుగుగు త్రి కాంతివంటి కాంతిగలదియు, నవ... లాశ్చితం=క్రొత్తనెమ్మిపురిచే నలంకరింపఁబడిన, ముగ్ధం=సుందరమైన, మురారేః=కృష్ణుని యొక్క, అజ్గం=పిడలు, నః=మాయొక్క, వాశ్చితం=కోరికను, దిశతు=ఇచ్చుఁగాక,

కా. తాపింభచ్ఛవి యై వినీలనవనీతస్నిగ్ధమై ముగ్ధమై
 యాపీతామితదుగ్ధమై దధికణై కాదిగ్ధమై లోకకృ
 ఛ్చాశ్చేదక మై వినీలశిఖపింఛాలాంఛితం బైనశ్రీ
 గోపాలప్రభుమూర్తి వాంఛితమొసంగు మాకు నశ్రాంతమున్. 1

తా. క్రొత్త వెన్నవలె (చేత) నునువైనదియు, పూర్ణముగాఁ బాలుఁద్రావినదియు, పెరుగుచిదురుపలచే నిండినదియు, లోకముల యమంగళము కాంతింపఁజేయునదియు, క్రాసుగుగుబురువలె నల్లనైనదియు, క్రొత్తనెమ్మిపురిని దాల్చినదియు, సుందరము నైన శ్రీకృష్ణునితనువు నాకోరికల నీడేరుచుఁ గాక.

శ్లో. యాం దృష్ట్వా యమునాం పిపాసురనిశం పూహోగవాంగాహతే
 విద్యుత్వానితి నీలకంఠనివహో యాం ద్రష్టుముత్కణ్ఠతే,
 ఉత్తంసాయ తమాలపల్లవమితి చ్ఛిన్దన్తి యాం గోపికాః
 కాన్తిః కాళియశాసనస్య వపుషః సా పావనీ పాతు నః. 2

టీ. సిపానుః = దష్టిగొనియున్న, గవాం = గోవులయొక్క, పూహాః=మంద, యాం=వికాంతిని, యమునాం=యమునానదిగా, దృష్టా=చూచి (తలంచి), అనిశం = ఎల్లచేలయందును (చలుమాటు), గాహతే=ప్రవేశించుచున్నదో, యాం = వికాంతిని, నీలకణ్ఠానివహాః=నెమ్మిల్లగుంపు, విద్యుత్వానితి = మొయిలని, ద్రష్టం = చూచుటకొఱకు, ఉత్కణ్ఠితే=వేడుకపడుచున్నదో, గోపికాః=గొల్లతలు (గోపికలు), యాం=వికాంతిని, తమాలపల్లవమితి = నల్లకానుగుచిగురిని తలంచి, ఉత్తంసాయ = శిరోభూషణముకొఱకు, చిన్తన్తి=త్రుంచుచున్నారో, పావనీ = పవిత్రమైన, సా=అట్టి, కాళియకాసనస్య=కాళి యునిమర్దించిన శ్రీకృష్ణనియొక్క, పపువః=మేనియొక్క, కాన్తికి=రంగు, నః=మమ్ముల, పాతు=పోచుచుగాక.

చ. అనిశము యామునాంబు విది యానెద మంచును గోగణంబు లె
ల్లను జొర బర్హిపంక్తులు వలాహక మంచును వేడ్కతోడఁ గ
న్దొనఁగఁ దమాలపల్లవము కొప్పున కౌ నని గోపకామినుల్
చినుమఁగ నొప్పుకృష్ణునివిశేషతనుద్యుతి నన్నుఁ బ్రోచుతన్. 2

తా. నల్లగానుండుటచే యమునాజల మని బ్రమసి శ్రేపులు నీరుద్రావణిగా, మెగిలని తలంచి నెమ్మిగుంపులు రిచ్చవడి చూడగా, కానుగుచిగుళ్లని తలంచి గొల్ల పడకులు త్రుంపి తల దాల్చుకొండగా, మెఱయుచున్న జగన్తంగళకర మైన యాకృష్ణుని మేనికాంతి మమ్ముఁ బ్రోచుచుగాక.

శ్లో. *దేవః పాయాత్పయసి విమలే యామునే మజ్జతీనాం

యాచస్తీనామసునయపదై ర్వజ్జితాన్యంశుకాని,

లజ్జాలోలైరలననిలనైరున్తిషత్పశ్చబాదై

ర్గోపస్త్రీణాం నయనకుసుమైరర్చితః కేశవో నః. 3

టీ. విమలే=స్వచ్ఛమైన, యామునే=యమునానది సంబంధమగు, పయసి=ఉదక మందు, మజ్జతీనాం=న్నానముచేయుచున్న వారును, వంచితాని = మోసపుచ్చివోనిపోఁ బడిన, అంశుకాని = చీరలను, అనునయపదైః = బుజ్జగింపుమాటలచేత, యాచస్తీనాం= అడుగుచున్న వారును నగు, గోపస్త్రీణాం = గొల్లకాంతలయొక్క, లజ్జాలోలైః=సిగ్గుచేఁ జెడఱుచున్నవియు, అలననిలనైః=సౌమ్యములగుటచే ప్రకాశించుచున్న, ఉన్తిషత్పంచ బాదైః = ఉన్తిషత్=ప్రకాశించుచున్నటువంటి, పంచబాదైః=ఉదయించుచున్న మస్త భుండు గలవియును అగు, నయనకుసుమైః=పూవులవంటికమలచేత, అర్చితః=పూజింపఁ బడిన, కేశవః దేవః=శ్రీకృష్ణదేవుఁడు, నః=మమ్ము, పాయాల్=రక్షించుచుగాక.

* ఈశ్లోకము గోపాలకృష్ణమంత్రరాజమందలి పస్త్రాక్షరణప్రయోగధ్యానమని సునక్కుమారసంహితయందుఁ బేర్కొనఁబడినది.

మ. యమునావేణికయందు గోపికలు నీరాడక స్వకీయాంశుకా
ఘములక దాచుచు గిగ్గుచే మృదులవాక్యప్రాధితో వేడుక
సముదంచన దనాలసోల్లస నిరీక్షానీలనీరేజమా
ల్యములక వారలు పూజనేయఁ దగునయ్యబ్జాతు సేపించెదన్. 3

తా. యమునలోఁ గ్రంథులిడుచుండఁగాఁ గన్వేతఁగి దొంగిలించిన చీరలను
వేడుచున్న గోపకామినుల సిగ్గుతోడివిలాసముగల మదనోద్దీపకము లైనసేత్రపుష్పము
లచే బూజింపఁబడినకృష్ణుడు మమ్ముఁ గాచుఁగాక.

శ్లో. మాతర్నాతః పరమనుచితం యత్పలానాం పురస్తా

దస్తాశక్తిం జతరపితరీపూర్తయే నర్తితాసి,

తత్తత్తవ్యం సహజసరలే వత్సలే వాణి! కుర్యాం

ప్రాయశ్చిత్తం గుణగణనయా గోపవేషస్య విష్టోః.

4

టీ. సహజసరలే=నైజముగానే సామ్యురాలగుదానా! వత్సలే=పుత్రప్రేమగల
దానా! మాతః=ఓ యమ్మా! వాణి=సరస్వతీ! జతరపితరీపూర్తయే = బాసవంటి కడుపును
సింఛుకొనుకొఱకు, ఖలానాం = దుష్టులయొక్క, పురస్తాత్ = ఎదుట, అస్తాశంకంయథా
తథా=సిగ్గులేనట్లుగా, త్వం=నీవు, మయా=నాచేత, నర్తితాసీయత్=ఆడించఁబడితివనుట
యేదిగలదో, అతః పరం=ఇంతకంటెవేఱైన, అను చితం=హాడఁపని, న=లేదు. తత్ =
ఆనాతప్పిదము, తత్తవ్యం=నైఁచదగినది. గోపవేషస్య = గోపాలరూపుడైన, విష్టోః =
వెన్నునియొక్క, గుణగణనయా = కల్యాణగుణములయొన్నిక చేత, ప్రాయశ్చిత్తం=పవిత్రీ
కరణకర్తను, కుర్యాం=చేయుదును.

చ. ఉదరము నింఛఁ గోరె ఖలు లుండెడుతావులు నేరె వారిక

ఔదుట నశంక నిన్ను నటియింపఁగఁ జేసినపాతకంబులక

సదయత నోర్వఁగా వలె బ్రసన్నమతిక ననుఁ గన్నతల్లి శా

రద యదువంశనాయకుని ప్రస్తుతి నిష్కృతి నే నొనర్చెనన్.

4

తా. స్వభావసిద్ధంబగు ఋజుత్వంబు గలిగిననీమిత్రంబున మదీయప్రాథనంబు
విఫలంబు నేయనోపకయ్యుండి జగంబులకెట్లఁ దల్లియైనకళంబున నాకుం దల్లియై యత్యంత
దయావతియై మదీయవాగ్రూపంబునఁ బరిణమించిన ఓ ఐమ్మా! సరస్వతీ! నాయపరా
ధము నైవుము. నిన్నీపాట్లకొఱకై పలువురునీచులయొద్ద వినియోగించితిని. ఇంతకంటె
నీకు వేఱైన యపమానములేదు. అయినను ఇచ్చడు శ్రీకృష్ణుని కల్యాణగుణవర్ణనము
చేసి యాదోషముఁ బాపుకొందును. నన్ను కరుణింపుము.

శ్లో. ఆఙ్గుశ్యక్తైరరుణకిరజైర్ముక్తసంపద్య రస్థ్యం
 వారంవారం వదనమరుతా వేణుమాపూరయన్తమ్,
 వ్యత్యస్తాఙ్గిం వికచకమలచ్ఛాయవిస్తారినేత్రం
 వన్దే బృద్ధావనసుచరితం నన్దగోపాలసూనుమ్.

5

టీ. అరుణకిరజైః=ఎఱ్ఱనికాంతులుగల, ఆఙ్గుశ్యక్తైః=కొనచేళ్లచేత, ముక్త...
 రస్థ్యం=తెఱివి మూయఁబడిన సుషిరములు గలిగిన, వేణుం=పిల్లనగ్రోవిని, వదనమరుతా
 =ముఖమారుతముచేత, వారంవారం = లేపలేపకు, ఆపూరయన్తం = నిండించుచున్న
 వాఁడును, వ్యత్యస్తాఙ్గిం=ఎచ్చుకక్కువగానిదఁబడిన పాదములుగలవాఁడును, వికచ...
 నేత్రం=పూచినతెల్ల దామరలకాంతిపండికాంతిని విరియఁజేయుకన్నులుగలవాఁడును,
 బృద్ధావనసుచరితం = తులసితోటయందు మక్కువమీఱఁ జరించువాఁడును నగు, నన్ద
 గోపాలసూనుం = నందుడను గొల్లని కొడుకైన కృష్ణునిగూర్చి, పండి=నమస్కరించు
 చున్నాను.

మ. అరుణశ్రీ దళైరొత్తు సంగళుల నొయ్యం గప్పచుక విప్పచుక
 మురళీరంధ్రము లాశ్రయమారుతమునం బూరించు చొయ్యార మై
 చరణద్వంద్వము మార్పడక నిలుచుకంజాతాయతాలోకభా
 సురబృందావనమందిరాంతరచరిష్ఠం గృష్ణం గీర్తించెదన్.

5

తా. ఒకయడుగుముందునకు నొక యడుగువెనుకకుఁ జెట్టి నిలిచి ఎఱ్ఱనిపేళ్ల
 కొనలతోఁ బిల్లగ్రోవిరంధ్రములను మూయుచుఁ దెఱచుచుఁ దేపలేపకు ముఖవాయు
 వుచేఁ బిల్లగ్రోవి నూఁడుచు విరియఁబూచినతామరలపండి కందోయిని ద్రిశ్చకొంచు
 తులసితోటయందుఁ దిరుగుచున్నగోపాలకృష్ణమూర్తికి నమస్కారము.

శ్లో. మన్దం మన్దం మధురనినదై ర్వేణుమాపూరయన్తం
 బృన్దం బృద్ధావనభువి గవాం చారయన్తం చరన్తమ్,
 ఛన్దోభాగే శతమఖమఖద్వంసినాం దానవానాం
 హన్తారం తం కథయ రసనే! గోపకన్యాభుజక్లమ్.

6

టీ. హేరసనే=ఓనాలుకా! మధురనినదై = తీయనిప్రాంతలచే, మన్దంమన్దం=
 తిన్నతిన్నగా, వేణుం=పిల్లగ్రోవిని, ఆపూరయన్తం = నిండించుచున్నవాఁడును, బృద్ధా
 వనభువి=తులసితోటయందు, గవాం=క్రేపులయొక్క, బృన్దం=మందను, చారయన్తం=
 త్రిశ్చచున్నవాఁడును, ఛన్దోభాగే=వేదవాక్కులయందు, చరన్తం = మెలఁగుచున్నవాఁ
 ఁడును, శత...సినాం=దేవేంద్రుని యాగమును బాడుచేసిన, దానవానాం=రాక్షసులకు,
 హన్తారం=సంహారకుఁడును, గోపకన్యాభుజక్లమ్ = గోపికాకారుడైన, తం=ఆకృష్ణుని,
 కథయ=పొగడుము.

శా. బృందారణ్యతరుప్రదేశముల గోబృందంబులక మేపుచుక
మందంబౌ మధురధ్వనిక మురళి బల్లాలుక వినోదించుచుక
ఛందోపీథిఁ జరించుచుక విమతరక్షఃస్తోమవిధ్వంసనా
నందం డైనవ్రజాంగనావిభు రసజ్ఞ! ప్రజ్ఞఁ గీర్తింపుమా! 6

తా. ఓనాలుకా! మెల్లఁగాఁ బిల్లరగ్రోవి నూచుకొనుచుఁ దులసిశోటలా
గోవుల మేపుచు విలాసముగాఁ జూచుచున్నవాఁడును, వేదములయందు శర్మింపఁబడిన
వాఁడును, దేవేంద్రుని యాగవిఘ్నకారులైన రాక్షసుల బరిమార్చిన గోపికాజారుండగు
కృష్ణుని గీర్తింపుము.

శ్లో. *వేణీమూలే విరచితఘనశ్యామశిశ్నాసమాదో
విద్యుల్లేఖావలయిత ఇవ స్నిగ్ధపీతామ్బరేణ,
మామాలిజ్గన్నరకతమణిస్తమ్భగమ్భారబాహుః
స్వప్నే దృష్టస్తరుణతులసీభూషణో నీలమేఘః. 7

టీ. వేణీమూలే = జాట్టుముడిమొదట, విరచిత...చూడః = చెరువఁబడినమొయి
లునలుపు గల నెమిలిపురియ నెడు శిరోభూషణముగలవాఁడును, స్నిగ్ధపీతామ్బరేణ =
మెఱుంగు పట్టుదోవలిచేత, విద్యుల్లేఖావలయిత ఇవ = మెఱుంగుఁ దీగచే జాట్టఁబడిన
వానివలె నున్నవాఁడును, మర...బాహుః = ఇంద్రనీలపుఁ గంబములవలె గురువులైన భుజ
ములుగలవాఁడును, తరు...వణిః = లేతతులసియే యలంకారముగాఁ గలవాఁడును, అగు,
నీలమేఘః = కృష్ణమేఘము, మాం = లక్ష్మీదేవిని, అలిక్ష్ణ = కాఁగిలింపుకొనినవాడై,
స్వప్నే = కలలా, దృష్టః = చూడఁబడెను.

చ. అలరు మెఱుంగురంగు గలహాటకళాటిక మాళిపాలి భా
నిలునవపింఛకంబు తులసీదళ దామముఁ గల్గినట్టిమే
ఘులలితమూర్తి మానికపుఁగంబముఁబోనిభుజద్వయంబుచే
నలమి రమావధూటిఁ జెలువందఁ గలం గనుపించె నింపుగాన్. 7

తా. శేశకలావమున నెమలిపురిం జెరుపుకొని, మెఱుపువన్నె పట్టుదోవలిగట్టి,
తులసిపేరులఁ దాల్చి, ఇంద్రనీలమణిస్తంభములవంటి బాహువులు గలకృష్ణమేఘము
లక్ష్మీనసాధుఁడై నాస్వప్నమునఁ బొడసూపెను.

* ఈశోకార్థంబు గోపాలకృష్ణపోడకాక్షరమంత్రధ్యానంబని ననత్కుమారసు
హితయందుఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. *కృష్ణే హృత్వా నిచయనిచయం కూలకుంజాధిరూఢే
ముగ్ధా కాచిస్తుహురనునయైః కిన్వితీ వ్యాహరన్తీ,
సభ్రూభజ్జం సదరహాసితం సత్రపం సానురాగం
ఛాయా శౌరేః కరతలగతాన్యవృరాణాశ్చచక్ర .

8

టీ. పిచయనిచయం=కోకల మోపును, హృత్వా=దొంగిలించి, కృష్ణే=శ్రీకృష్ణుడు,
కూలకుంజాధిరూఢే = (యమున) యొడ్డుననున్న పొడవూతినవాడగుచుండగా,
కాచిత్=ఓకానొక, ముగ్ధా=యావనారంభమందున్న ముద్దరాబు, ముహుః=లేపలేపకు,
అనునయైః = బుజ్జగింపు మాటలచే, కింసు ఇతి=ఏమిరా యని, వ్యాహరన్తీ = పలుకు
చున్నదై, సభ్రూభజ్జం=బొమముడితోఁ గూడునట్లు, సదరహాసితం=చిరునగవుతోఁగూడు
నట్లు, సత్రపం=సిగ్గుతోఁగూడినట్లు, సానురాగం=స్నేహముతోఁ గూడునట్లు, ఛాయా
కౌరేః=ప్రతిబింబకృష్ణనియొక్క, కరతలగతాని = చేతనున్న, అమృరాణి=పటములను,
ఆచక్ర=లాగెను.

ఉ. కోకలు మ్రుచ్చిల్లించి తటకుంజగృహంబున నిల్వ సిగ్గునుకొ
భ్రాకుటియుకొ దరన్తి తనిరూఢియుఁ బ్రేమముఁ దోఁప గట్టుకుకొ
రాక 'యి దేమిరా! తగదురా!' యని ముగ్ధవధూటి నీటిలోఁ
జేకొనఁ బూనె నీడ యగుచిన్ని ముకుందునిచేలిచేలముల్.

8

తా. యమునలో గోపికలు జలకమాడుచుండ గట్టుననున్నకోకలను గృష్ణుడు
దొంగిలించి, గట్టుననున్న పొడవూతినవాడగుచుండగా నొకముగ్ధుడ 'ఏమిరా ! యిది' యని
బుజ్జగించుచు, బొమలు చిట్టించుచు, చిరునగవు నగచు, లజ్జతోడను, స్నేహముతోడను
గూడి నీటఁ బ్రతిబింబమైన కృష్ణునినీడయొక్క చేతిబట్టలనుబట్టి లాగుచున్నది.

శ్లో. అపి జనుషి పరస్మిన్నాత్తపుణ్యో భవేయం
తటభ్రవి యమునాయాస్తాదృశో వంశనాళః,
అనువతి య ఏషశ్రీరుదాభీరసూనో
రధరమణిసమీపన్యాసధన్యామవస్థామ్.

9

టీ. యః=ఏ, ఏషః=ఈవంశనాళము, శ్రీరుదాభీరసూనోః=సంపన్నుడైన నంద
గోపకమారునియొక్క, ఆధర...ధన్యాం = మోవిరతనము చెంతనునికిచే గృతార్థ
మగు, అపస్తాం=ఓనికిని, అనుభవతి = కాంచుచున్నదో, పరస్మిన్=ముఠియొక, జను
ష్యపి=జన్మమందైనను, ఆత్తపుణ్యః=పున్నముల బ్రోవు చేసికొనినవాడనై, యమునా

* ఈశ్లోకార్థము గోపాలకృష్ణమంత్రరాజవస్త్రాపకర్షణప్రయోగధ్యాన మని
గోపాలకల్పమందుఁ జెప్పఁబడినది.

యాః = యమునానదియొక్క, తటభువి=పట్టన, తాదృశః=ఆట్టి, వంశనాశః=వెదురు కాండగా, భవేయం=అగుదునా ?

ఉ. నందతనూజమోవిరతనంబునమీపముఁ జేరి భన్యతం

బొందె గళింగజాతటముపొంత వసించినవంశనాళ మా

యందముఁ గాంతునొక్కొ జననాంతర మంది యశేషసత్క్రియా

బృందము వెంటనంటి ఫలమియ్యంగఁ గోర్కులపంట పండఁగన్. 9

తా. ఈబొంగు వెదురుపిల్లఁగ్రోవి యై శ్రీకృష్ణనిమోదితెంత నునికిఁ గని కృత కృత్యమయినట్లు నేను మఱుజన్మముననైన బహుపుణ్యముల నాస్తింది, యమునయొడ్డున నావంశనాళముగఁ బుట్టగలనా అని యొకప్రేత దలఁచెను.

శ్లో. అయి పరిచిను చేతఁ ప్రాతరమ్భాజనేత్రం

కబరకలితచఞ్చత్పిఞ్చదామాభిరామమ్,

బలభిదుపలనీలం వల్లవీభాగధేయం

నిఖిలనిగమవల్లిమూలకన్దం ముకున్దమ్.

10

టీ. అయిచేతః=ఓమనసా! ప్రాత...నేత్రం=ప్రాద్దుపాదుపునందలి కమలముల పంటి కన్నులు గలవాఁడును, కబర...రామం=సిగయందుఁ జుట్టఁబడిన యందమైన నెమ్మి పురిచే సుందరమైనవాఁడును, బల...నీలం=ఇంద్రనీలమువలె నల్లనైన వాఁడును, వల్ల వీభాగధేయం=గోపికలభాగ్యమయిన వాఁడును, నిఖిల...కన్దం=ఎల్లస్రుతీలతలకు మొదలి దుంపయగును, ముకున్దం=కృష్ణని, పరిచిను=పరిచయము చేయుము. (వెదకుము.)

మ. లలితాంభోరుహనేత్ర గోపరమణీలావణ్యపాత్రౌ సము

జ్వలపారందరనీలగాత్రుఁ గబరాంచత్పింఛలీలుఁ విని

శృలవేదాంతలతాలవాలు మురళీసంగీతలోలుఁ దయా

నిలయుఁ సమృతిమీఱఁ గోరి మనమా! నిత్యంబు నేవింపుమా! 10

తా. ఓమనమా! రేపటి తామరలపంటికన్నులు గలవాఁడును, నెమిలిపురిఁ జెరి వినసిగచే నొప్పినవాఁడును, ఇంద్రనీలముఖాతి నల్లనైనవాఁడును, గోపికల నిక్షేపమును, వేదపుండ్రీగలకెల్ల మొదటిదుంపయగువాఁడును నగు కృష్ణని వెదకుము. (పరిచయము చేయుము.)

శ్లో. అయి మురళి ముకున్దస్తేరవక్త్రారవిన్ద

శ్వసనమధురసజ్జే త్వాం ప్రణమ్యాద్యయాచే,

అధరమణిసమీపం ప్రాప్తవత్వాం భవత్వాం

కథయ రహసి కణ్ఠే మద్దశాం నన్దసూనోః.

11

టీ. మ. కృష్ణ... రసజ్ఞే = వెన్నని చిఱుగవు బొలుకు మోముదామరయందలియూ
రుపుజేసె సారస్వము నెఱిగిరి, అయి మురళి = బిల్వగ్రోవీ, త్యాం = నిన్ను గూర్చి, ప్ర
ణమ్య = మ్రొక్కి, ఆద్య = ఇపుడు, యాచే = (చికదాని) వేడుచున్నాను. భవత్యాం =
నీవు! ఆధరమణిసమీచు = మోవిరళము చేరువను, ప్రాప్తవత్యాం = పొందిన దాన
వగుచుండగా, నష్టహనోః = శ్రీకృష్ణనియొక్క, కర్ణే = చెవిలో, రహసి = ఏకాంత
మందు, మద్దకాం = నాపాటును, కథయ = చెప్పుము.

చ. హరియధరాంతకస్థలవిహారమునన్ స్థితపూర్ణవక్త్రతా
మరసరమీరసీధురసమాధురి జెందిననిన్ను వేడెద
న్దురళిం నందనూరు మది నూల్కొనఁ గాఁ జెనిదండ నుండి యె
వ్వగు వినకుండ నాదువలనంత సమస్తముఁ దెల్పు మ్రొక్కెదన్. 11

తా. కృష్ణుని నగు మోముదామరయందలితేనె వాసనరుచియెఱిగిన యోవేణు
భాండమా! నిన్ను మోడునఁగేతుతో నొకదాని వేడుచున్నాను. నీవు కృష్ణుని పెదవిదగ్గరఁ
జేరికప్పుడు స్వామి చెవిలో రహస్యముగ నాదీవదళను గట్టిగా నచ్చు జెప్పుము.

శ్లో. సజలజలదనీలం వల్లవీకేళిలోలం

శ్రితసురతరుమూలం విద్యుదుల్లాసీచేలమ్,

సురరిపుకులకాలం సన్తనోబిమ్బలీలం

నతసురమునిజాలం నౌమి గోపాలబాలమ్.

12

టీ. సజలజలదనీలం = నీరునిండిన మబ్బువలె నల్లనైనవాడును, వల్లవీకేళిలోలం =
గోఁకలతో నాడవేడుకలవాడును, శ్రితసురతరుమూలం = ఆశ్రయించిన కల్పవృక్ష
మలుగలవాడును, విద్యు... చేలం = మెఱుపువలె మెఱయుధోవతి గలవాడును, సుర...
కాలం = రాక్షసులకు యమునిదంటివాడును, సన్తనోబిమ్బలీలమ్ = సజ్జనులచిత్తములయందు
బింబరూపముగాఁ గ్రీడించువాడును, నత... జాలం = మ్రొక్కబడిన దేవముని సం
ఘము గలవాడునుచు, నోపాలబాలం = గోపాలకృష్ణునిగూర్చి, నౌమి = మ్రొక్కు
చున్నాను.

మ. సజలాంభోధరజాలనీలవిలసత్సదామినీచేలునిన్

వ్రజభామానవకేళిలోలుని సుపర్యద్యేషకృత్కాలునిన్

ద్విజరాక్షాసనబింబలీలుని శ్రితాదిత్యద్రుమావాలుని

స్థజియింతున్ మది గోపబాలు నతనానాదేవతాజాలునిన్.

12

తా. నీరుమబ్బువలె నల్లనివాడును, గోఁకాంతలతోఁ గ్రీడించువాడును, కల్ప
వృక్షమూలమున జేరినవాడును, మెఱుపువలె మెఱయుపట్టుదోవతిగలవాడును, రాక్ష

సులపాలిటి యముఁడును, పండితులవిత్తములయం దుండువాఁడును, మ్రొక్కఁబడిన దేవమునుల గలవాఁడు నగు గోపాలకృష్ణునికి నమస్కారము.

శ్లో.* అధరభివృద్ధివిడమృతవిద్రుమం మధురవేణునినాదవినోదినమ్,

కమలకోమలకమ్రముఖామ్బుజం కమసి గోపకుమారముపాస్త హే.

టీ. అధర...విద్రుమం=దొండపండువంటి పెదవిచేత ననుకరింపఁబడినపపడము గలవాఁడును, మధుర...దినం=లీయని పిల్లఁగ్రోవిత్రాతయందుఁ దవలినవాఁడును, కమల...మ్బుజం=కమలమువలె నందమైనమోసుదమ్మిగలవాఁడును, కమసి=ఆనిర్వాచ్య స్వరూపముగల, గోపకుమారం=గొల్లకుఱుని, ఉపాస్త హే=ఉపాసించెదము.

మ. మురళీనాదమధూళి కాకలితసమ్మోదుక్ సుధాసారమే

దురబింబాధరధూతవిద్రుమవినోదుక్ రాధి కాంఘ్రిద్వయీ

వరలాటౌలసమానఫాలతలు శ్రీనత్సాంకవక్షఃస్థలక్

సరసీజాతమనోహరానను మదిం జక్రాయుధం గొల్పెదన్. 13

తా. దొండపండుపగడముల మించు మోవిసొబగుగలవాఁడును, శ్రోత్రపేయ మగువేణుగానముచే నేడుకమిఱ నున్నవాఁడును, తామరసొంపుగలమోము గలవాఁ డును, అనిర్వాచ్యరూపుడైన గోపాలకృష్ణ నుపాసించెదను.

శ్లో. అధరే వినివేశ్య వంశనాళం వివరాణ్యస్య సలీలమృగళిభిః,

ముహూరస్తరయన్తుహుర్వివృణ్వన్తధురంగాయతిమాధవోవనాన్తే.

టీ. మాధవః=కృష్ణుఁడు, అధరే=పెదవియందు, వంశనాళం = పిల్లఁగ్రోవిని, విని వేశ్య=పెట్టుకొని, అస్య = ఈవేణువుయొక్క, వివరాణి = రంద్రములను, సలీలం=ఆంద ముగా, ఆఙ్గుళిభిః=వ్రేళ్ల చేత. ముహూః=తేవకు, అస్తరయన్ = మూయుచున్నవాడై, ముహూః=మాటిమాటికి, వివృణ్వన్ = తెఱచుచున్నవాడై, వనాన్తే = బృందావనదేశ మందు, మధురం=ఇంపుగా, గాయతి=పాడుచున్నాఁడు.

ఉ. నెమ్మది యామునాంతరవనిక్ వసియించుచుఁ గావిమోవి నం

దమ్ముగ వంశిఁ గీల్కొలిపి తద్విచరమ్ముల నంగుళీతతిం

గ్రమ్ముచుఁ జిమ్ముచుక్ శ్రుతిసుఖమ్ముగ గానముఁ దానమానముల్

గుమ్మని మ్రోయఁజేయురసికుం గనుగొంటిరె కంటి కింపుగన్. 14

తా. శ్రీకృష్ణుఁడు బృందావనమందు నోటఁ బిల్లఁగ్రోవిని గఱచుకొని వ్రేళ్లతో దానిరంద్రములను సొగసుగా మూసి తెఱచుచు వినోదముగాఁ బాడుచున్నాఁడు.

* ఈశ్లోకార్థము గోపాలకృష్ణద్వాదశాక్షరీమంత్రధ్యాన మని సత్కుమార సంహితయందుఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో. వదనే నవనీతగన్ధవాహం వచనే తస్మిన్ చాతురీధురీణమ్,
నయనే కుమానాశ్రుమాశ్రయేథాశ్చరణేకోమలతాన్ద్రవంకుమారమ్.

టీ. వదనే=ముఖమును, నవనీతగన్ధవాహం = వెన్న వాసనను బొందినవాడును, వచనే=మాటయందు, తస్మిన్...రీణం=దొంగ నేరుపులను ధరించినవాడును, నయనే = కంటియందు, కుమానాశ్రు=కల్లయేడుపుపలన నైనకన్నీరు గలవాడును, చరణే=పాద మందు, కోమలతాన్ద్రవం=మృదువైనలాస్యముగల, కుమారం=బాలకృష్ణుని, ఆశ్రయేథా= ఆశ్రయించుము.

ఉ. కమ్మని వెన్న వాసన ముఖమ్మున ఘుమ్మని సోడుముట్ట వా
వాక్యమ్ములఁ జొర్యనైపుఁబలు గన్పడఁ గన్నుఁగవక మృషాశ్రువు
ల్లిమ్మఁగఁ గోమలాంఘ్రియుగళమ్మునఁ దాండవకేళి యొప్పుఁగాఁ
గ్రుమ్మరుగోపబాలకు ముకుందుని నామది నాశ్రయించెదన్. 15

తా. నోటియందు వెన్న వాసనతోఁ గూడినవాడును, మాటబొంకుటలో మిగుల తెలివిగలవాడును, కంటియందు కల్లనీరుగలవాడును, అడుగులయందు మనోహర నాట్యము గలవాడు నగు శ్రీకృష్ణునియందఁ జేరుము.

శ్లో. అమునాఽఖిలగోపనార్థం యమునారోధసి నన్దనన్దనేన,
దమునా వనసమ్భవః పపే నః కిము నాసౌ శరణార్థినాం శరణ్యః. 16

టీ. అమునా=ఈ, నందనందనేన=కృష్ణునిచేత, ఆఖిలగోపనోపనార్థం=ఎల్లగోపా లురఁ గాపాడుటకొఱకు, యమునారోధసి=యమునానదియొడ్డున, వనసమ్భవః = అడవి యందుఁబుట్టిన, దమునా=ఆన్ని, పపే=మ్రొంగఁబడినది. అసౌ=ఈకృష్ణుడు, శరణార్థి నాం=సంరక్షణము గోరుచున్న, నః=మాకు, శరణ్యః=సంరక్షకుఁడు, కిము=ఎందులకు, న= కాఁడు. (అగు ననుట.)

ప్రసాసమ త్రైభవః —

యమునాతీరవనాంతసంజనితదావాగ్నిస్ఫుటార్చిర్నికా
యము నానాజనభీకరం బగుచు డాయక వ్రేల వే కాచునె
య్యము నాయం బని దాని నానె నట నిత్యంబుకాహరికగుప్తసం
యము నారాధన నేయు నా కిపుఁ డభీష్టావాప్తి గా కుండునే? 16

తా. గోవులను గోపాలరను గూడ ముట్టినకార్చిచ్చును మ్రొగి వానిని గాపా డినస్వామి శరణాగతుల మైవస్తుమూత్ర మేల రక్షించుడు? రక్షించును.

శ్లో. జగదాదరణీయజారభావం జలజాపత్యవచోవిచారగమ్యమ్,
తనుతాం తనుతాం శివేతరాణాం సురనాథోపలసున్దరం మహానః. 17

టీ. జగ...భావం = లోకముచే మెచ్చందగిన అంకురదనముగలదియు, జల... గమ్యం=నలువవాక్కుల (వేదవేదాంతముల) తర్కమునకు లోనైనదియు, సుర...స్వర్గం=ఇంద్రనీలమణివలె నందమగు, మహాః=వెలుగు, నః = మాయొక్క, శివేతరాణాం = అమర్త్యములయొక్క, తనుతాం=నాశమును, తనుతాం=చేయుటగాక.

చ. సరసిజసంభవప్రముఖసర్వసుసర్వవచోవిచారగో
చర మగుదివ్యతేజ మనిశంబు జగంబులు మెచ్చ జారుచుండై
మరకతనూత్నరత్నసుషమం జెలు వందఁ గుమారమూర్తియై
వరగి దయార్ద్రదృష్టి నశుభంబు లడంచి శుభంబు లీవుతన్. 17

తా. వేదవేదాంతగోచరమై ఋషిదైవతము లైనయెల్లశ్రుతు లనిదువరదారల నాకర్షణము సేయుచిద్దెలో దండియై ఇంద్రనీలమువలె మెఱయు లేజము మామాయా వదలఁ బాపుటగాక.

శ్లో. యా శేఖరే శ్రుతిగిరాం హృది యోగభాణాం
పాదామృజే చ సులభా వ్రజసుద్ధరీణామ్,
సా కాఽపి సర్వజగతామభిరామనీమా.
కామాయ నో భవతు గోపకీశోరమూర్తిః. 18

టీ. యా=విది, శ్రుతిగిరాం = వేదవాక్కులయొక్క, శేఖరే = శిరమునందును, యోగభాణాం=యోగమును బొందినవారియొక్క, హృది = చిత్తమందును, వ్రజసుద్ధరీణాం=గొల్లపడంతులయొక్క, పాదామృజేచ=పదపద్మమందును, సులభా = కష్టములేక దొరుకునదియో, సా = ఆప్రసిద్ధమైనదియు, కాఽపి = చెప్పునలవిగానిదియు, సర్వజగతాం = ఎల్లలోకములయొక్క, అభిరామనీమా=చక్కదనపు మేరయగు, గోపకీశోరమూర్తిః=గోవబాలుని యొక్క, నః=మాయొక్క, కామాయ=కోరికకొఱకు, భవతు = అగుగాక.

ఉ. ఎల్లజగంబులుకా రహి వహించుశుభాస్పదనీమ యోగిహృ
త్సుల్లసరోజపాళి బదముల్ దులకింపఁ ద్రయీవధూటి కా
హల్లకనీమలం బొలుచునద్భుతగోపకీశోరమూర్తి యీ
వల్లవ కామినీచరణవారిజసేవకు లెస్సఁ జిక్కెగా. 19

తా. విరూపము వేదాంతములయందును, యోగిచిత్తములయందును, బ్రకాశించు నదియయ్యును గొల్లయిల్లాండ్ర కాళ్ళచేత సులభముగాఁ జిక్కునో, యట్టి లోకైకసుందర మైనయాగోపాలమూర్తి నామనోరథమును బూరించుటగాక.

శ్లో. అత్యస్త బాలమతనీకుసుమప్రకాశం
దిగ్వాససం కనకభూషణభూషితాజ్ఞమ్,

విస్త్రుతకేశమరుణాధరమాయతాడం

కృష్ణతాతమృతమృతసా వసుదేవసూనుమ్.

19

టీ. అత్తన్నబాలం కిమిగుల తేంద్రాయముగలవాడును, అతనీ...కాశం = అగినెల్లావువలె నల్లనై వాడును, దిగ్బాసనం = దిక్కులే కట్టుపుట్టుములుగాఁ గలవాఁడును, కరక...తాడం = బంగారుసొమ్ములచే నలంకరింపఁబడినవాడును, విస్త్రుతకేశం = విశిష్టకేశములు గలవాఁడును, అరుణాధరం = ఎఱ్ఱనిమోవిగలవాఁడును, ఆయతాడం = పెద్దదకన్నులు గలవాఁడును, వసుదేవసూనుం = వసుదేవుని కొడుకగు, కృష్ణం = శ్రీకృష్ణుని, మనసా = చిత్తముతో, నమామి = మ్రొక్కెదను.

ఉ. కోమలసుందర రాకృతియు గొప్పకనుంగవ కెంపుమోవియు
న్తోమున వేలుముంగురులు నూత్న విభూషణభూషితాంగము
ద్దామదిగంబరాకృతియుఁ దాల్చినవెన్నునిఁ జిన్ని బాలునిఁ
శ్రీమొఱుక భజింతు నతఁసీసుమభాసుని నందసూనునిన్.

19

తా. మిగుల చిన్నవాఁడును, అగినెల్లావువలె నల్లనై నవన్నెవాఁడును, దిగంబరుఁడును, బంగారుసొమ్ములఁ దాల్చినవాఁడును, విరియఁబోసికొన్నతల గలవాఁడును, ఎఱ్ఱనిమోవిగలవాఁడును, పెద్దకన్నులుగలవాఁడును, వసుదేవునిముద్దుఁడట్టి యగుకృష్ణునకు మనఃకీర్తనముగా మ్రొక్కు లిడుదును.

శ్లో హస్తాఙ్గీనిక్వణితకంకణకింకిణీకం

మధ్యేనితమ్బుమవలమ్బిత హేమసూత్రమ్,

ముక్తాకలాపముకులీకృత కాకపక్షం

వద్దామహే వ్రజచరం వసుదేవభాగ్యమ్.

20

టీ. హస్తా...ణికం = కాలు సేతులయందు మ్రోయింపఁబడిన మురుగులందెల చిఱుగజ్జలుగలదియు, మధ్యేనితమ్బం = పిఱుఁడులనడుమ, అవలమ్బిత హేమసూత్రం = కట్టఁబడిన బంగారు మొలత్రాడుగలదియు, ముక్తా...పక్షం = ముత్రైపురావిరేకచే ముడిచి కట్టఁబడిన జాలపాలుగలదియు, వ్రజచరం = గోకులమందుఁ దిరుగుచున్న, వసుదేవ భాగ్యం = వసుదేవునిభాగ్యమును (శ్రీకృష్ణునిగూర్చి), వందామహే = మ్రొక్కుచున్నాము.

చ. సరసనితంబమధ్యమున జాతెడు వెన్నొలనూలు చిన్నముం

గురులు దళంబుగాఁ గమిచి కూర్చినముత్రైపురావిరేకయుం

గరచరణాగ్రనిక్వణితకంకణకింకిణి లొప్ప నందమం

దిరమున సంచరించువసుదేవతఁగిఫలముక భజించెదన్.

20

తా. కాలు సేతుల యందలి మురుగులు అందెలు మొదలగు వానిని మ్రోయింపుచు పిఱుఁడులపై బంగారుమొలత్రాడుగట్టుకొని ముద్దులరావిరేకను సగయం దలంక

ద్వి తీ యా శ్వా స మఖైలు!

రించుకొని మురిసముఁ జూపుచు గోకులమందుఁ దిరుగుచున్న వసుదేవుని భాగ్యమును గూర్చి మ్రొక్కుచున్నారము.

శ్లో. బృన్దావనద్రుమతలేషు గవాం గణేషు
వేదావసానసమయేషు చ దృశ్యతే యత్,
తద్వేణునాదనవరం శిఖిపిఞ్చమాడం
బ్రహ్మ స్తరామి కమలేక్షణమభ్రసీలమ్.

21

టీ. యత్ = ఏది, బృందా...తలేషు = బృందావనమందలి చెట్టులపట్టులయందును, గవాం = ఆవులయొక్క, గణేషు = మందలయందును, వేదా...యేషుచ=ఉపనిషత్సద్ధాంతములయందును, దృశ్యతే = కనఁబడుచున్నదో, వేణునాదనవరం = పిల్లఁగ్రోవిసూదుటయందుఁ దనిలి యున్నదియు, శిఖిపిఞ్చమాడం=నెమిలిపురి కరీటుముగాఁ గలదియు, కమలేక్షణం = తామరపూవులవంటికన్నులు గలదియు, అభ్రసీలం=మేఘమువలె నల్లనైనదియు నగు, బ్రహ్మమును, స్తరామి=తలఁచెదను.

శా. బృందారణ్యతరుప్ర చేశముల గోబృందాగణక్షోణులకా
ఛందోవీథులఁ గానిపించుచరమస్వచ్ఛంద మాతేజ మా
నంద బ్రహ్మము వందనీయమురళీనాదానుమోదంబు నా
యందుకొనిల్పెదఁ బించుమాడము పయోజాక్షంబు మేఘాభమున్.

తా. బృందావనము తరువుల నీడలను, ఆవులమందలయందును, వేదాంతములయందును జూడఁబడుచు విడువకుండఁ బిల్లఁగ్రోవి నూదుచుఁ బిల్లిబర్హావతంసమై నల్లనై కమలములవంటి కన్నులు గలయోబ్రహ్మమును దలఁచెదను.

శ్లో. వృత్త్యస్తపాదమవతంసితబర్హి బర్హం
సాచీకృతానననివేశితవేణురస్థమ్,
తేజః పరం పరమకారుణికం పురస్తాత్
ప్రాణప్రయాణసమయే మమ సన్నిధతామ్.

22

టీ. వృత్త్యస్తపాదం = ముందువెనుకలుగాఁ బెట్టఁబడిన పాదములు గలదియు, ఆవ...బర్హం=శిరోభూషణముగాఁ జేయఁబడిన నెప్పురిగలదియు, సాచీ...రస్థం= అడ్డముగాఁ ద్రిప్పుఁబడి నోటియందుంచుకొనఁబడిన పిల్లఁగ్రోవి రంధ్రము గలిగినదియు, పరమకారుణికం = అత్యస్తదయామయమైన, పరం తేజః = పరతేజము, ప్రాణప్రయాణసమయే=ప్రాణములు దరలుచేళ, మమ=నాయొక్క, పురస్తాత్=ఎడట, సన్నిధతాం= ఆవిర్భవించుగాక.

చ. మొగ మొక యోరఁ జేసికొని మోవిని వేణువుఁ జేర్చి తిర్యగం
స్థిగ విలసిల్లు మాళితటిఁ గేకికలాపకలాప ముంచి తీ

విగఁ గనుపట్టుసౌఖ్యపదవిం గనువేళ మదీయసన్నిధిఁ

నిగమనివాసతేజము వినిర్మలసత్కరుణాధురీణ మై.

22

తా. ఆత్మంకదయాకర మైనకృష్ణతేజము నెమిలిపురి దాల్చి, కాళ్లు ముందు వెనుకలుగాఁ జెట్టి నిలిచి, మొగమునద్దముగాఁ ద్రిప్పికోని వేణువు నూఁదుచు ప్రాణావసానకాలమందు నా యెదుట నగపడుఁగాక.

శ్లో. ఘోషప్రఘోషశమనాయ మథోగుణేన

మధ్యే బబ్ధ జననీ నవనీతచోరమ్,

తద్బద్ధనం త్రిజగతాముదరాశ్రయాణా

మాక్రోశకారణ మహో! నితరాం బభూవ.

23

టీ. ఘోష...నాయ=గొల్లవాడయందలి ఆల్లరిని మానుటకై, జననీ=తల్లియగు యశోద, నవనీతచోరం=వెన్నదొంగ యగుకృష్ణుని, మథోగుణేన = కవ్వపుత్రాటిచేత, మధ్యే = నడుమునందు, బబ్ధ=కట్టెను. తత్=ఆ, బద్ధనం=కట్టు. ఉదరాశ్రయాణాం = వానికడుపునాశ్రయించియున్న; త్రిజగతామ్ = ముల్లోకములకు, నితరాం=మిక్కిలి, ఆక్రోశకారణం=చరివేదనహేతువు, బభూవ=ఆయెను, అహో=చిత్రము.

శా. పాల్క వెన్నయు మ్రుచ్చిలించె నని గోపాలాంగనల్ గుయ్యిడఁ

జాలిం జెందుచుఁ దల్లి మట్టువటుపం జర్పించి యాబాలకుఁ

టోలం గవ్వపుఁద్రాటఁ గట్టె నట యాక్రోశించెఁ దత్కుక్షిలోఁ

ద్రైలోక్యంబును దన్నహామహిమ ముగ్ధల్ గాంచఁగా నేర్తురే. 23

తా. గొల్లవాడయందు యశోద అనేక బ్రహ్మాండములు కుక్షిలోఁ దాల్చినవాఁడని యెఱుంగక తనబాలుని ఊరివారియల్లరి నాపుటకై కవ్వపుఁద్రాడుతోఁ గట్టి వేసెను. ఆకట్టు వానికడుపులోనున్న లోకములకెల్ల బాధను గలుగఁజేయఁగా నవి ఘోషిల్లసాఁగెను.

శ్లో. శైవా వయం న ఖలు తత్ర విచారణీయం

వజ్రాక్షరీజవవరా నితరాం తథాపి,

చేతో మదీయ మతనీకుసుమావభాసం

స్త్రేరాననం స్తరతి గోపవధూకిశోరమ్.

24

టీ. వయం=మేము, శైవా=శివభక్తులము. తత్ర = ఆవిషయమై, నవిచారణీయం=నిచారించఁ జనదు. నితరాం=మిక్కిలి, పంచాక్షరీజవవరా = శివపంచాక్షరీ మహిమంత్రమును జపించువారము. తథాపి=అటులైనను, మదీయం=నాదగు, చేతః=చిత్రము, అతనీకుసుమావభాసం = అగినెఘావులకాంతివంటికాంతిగలవాఁడును, స్త్రేరాననం=చిఱునవువైమోముగల, గోపవధూకిశోరం = గొల్లయిల్లాలగుయశోదబిడ్డని, స్తరతి=ధ్రావించుచున్నది.

మ. అనుమానింపఁగ నేమి శైవులము మే మత్వంతపంచాక్షరీ
మనుపారీణుల మాదు మైన నెపుడు మందస్మితభ్రాజితా
ననచంద్రుం గపిలాతనీసుమనమానద్యోతనిస్తుంద్రుఁ గృ
ష్ణుని గోపాలకబాలు నెంచనె తలంచుం జిత్త మానక్రితోన్. 24

తా. మేము శివభక్తులము. అందులోను శివపంచాక్షరీజపము సేయు మహాశైవు
లము. దీనిలో నేనందియము లేదు. అయినను, నాచిత్త మెప్పుడును నల్లనివాడగు
గోపకుమారుని దలంచుచుండును.

శ్లో. రాధా పునాతు జగదచ్యుతద త్తచిత్తా
మన్థాన మాకలయతీ దధిరి క్తపాత్రే,
తస్యాః స్తన స్తబకచక్కులలోలదృష్టి
ర్దేవోఽపి దోహనధియా వృషభం నిరున్ధన్. 25

టీ. అచ్యుతదత్తచిత్తా = కృష్ణునియొక్క జేష్ఠిమదిగలదై, దధి...పాత్రే =
పెరుగులేని బాసయందు, మన్థానం = కవ్వమును, ఆకలయతీ = ఉంచుచున్న, రాధా =
రాధ, జగత్ = లోకమును, పునాతు = పావనము సేయుఁగాక. తస్యాః = ఆరాధయొక్క,
స్తన...దృష్టిః = పూగుత్తులవంటి పాలిండ్లయందు మాటిమాటికిఁ బ్రవర్తించునదియై యా
నతోఁగూడికొనిన చూపుగలవాడై, వృషభం = ఎద్దును, దోహనధియా = పాలుపిండుతలఁ
పుతో, నిరున్ధన్ = దాయఁగట్టుచున్న, దేవోఽపి = కృష్ణుడును, జగత్ లోకమును,
పునాతు = పవిత్రము సేయుఁగాక.

చ. భ్రమసి హరిం దలంచి దధిభాండముదండ వసించురి క్తభాం
డము మధియించురాధయు మనంబునఁ దత్కుచకుంభికుంభవి
భ్రమముఁ దలంచి యొక్కవృషభంబును దోహనబుద్ధిఁ గట్టున
క్రమలదళాతుఁడుం గరుణఁ గాతురు గాత జగద్వితానమున్. 25

తా. కృష్ణునియందలిమోహముచేఁ జిత్తము తడేకాయత్తముచేసి వేఱేదియు
నెఱుంగక పట్టిబాసలోఁ బెరుగు జిలుగుటకుఁ గవ్వముద్రిష్టచున్న రాధయు, ఆమెచను
బంతులమీఁదస్సిట్టి పెట్టి పరధ్యానముతో నెద్దును పాలుపితుకుటకై దాయఁగట్టుచున్న
కృష్ణుడును జగములఁ బావనముఁజేయుదురుగాత.

శ్లో. గోధూళిధూసరితకోమలకు వ్తలాగ్రం
గోవర్ధనోద్ధరణకేళికృత ప్రయాసమ్,
గోపీజనస్య కుచకుక్కుమముద్రితాజం
గోవిద్బుద్ధువదనం శరణం భజామః

టీ. గోధూళి...లాగ్రం = ఆవులకాలిదువ్వలచే బూడిదరంగు గలిగిన నున్నని శిరోజములు గలవాఁడును, గోవర్ధ...యాసం = గోవర్ధకపుంగొండ మెత్తుటయందుఁ బొందఁబడిన యాయాసముగలవాఁడును. గోపీజనస్య=గొల్లపడఁతులయొక్క, కుచ... తాక్తం = చనులయందలి కుంఠములచే గుఱుతుగలిగింపఁబడిన యొడలుగలవాఁడును, ఇన్దువదనం = చందురువంటి మోముగల, గోవిన్దం = కృష్ణుని, శరణం = రక్షకునిగా, భజామః = పొందుచున్నాము.

ఉ. గోపదధూళిధూళితశోమలకుంజలు గోపికాకుచ

స్తాపితకుంకుమాంకితవిశాలభుజాంతరుఁ బాణిపంకజా

రోపితభూమిభృశ్వరనిరూఢసుఖాస్పదనందగోకులుక

గోకుమారు నిందువదనుక మదనుగ్రహవాంఛఁ గొల్పెదన్. 26

తా. గోధూళిధూళితములగు మెత్తనిముంగురులు గలవాఁడును, గోవర్ధకవర్ధత మెత్తుటచే బడలినవాఁడును, గోపాంగనలచనులయందలికుంకుములచే నొప్పు మేనుగల వాఁడును, చంద్రనివంటి మోముగల గోపాలబాలుని శరణముఁ బొందెదము.

శ్లో. యద్రోమరన్ధ్రస్థిరపూర్తివిధా వదతౌ

వారాహజన్మ ని బహుపురమీ సముద్రాః,

తం నామ నాథ మరవిన్దదృశం యశోదా

పాణిద్వయాన్తరజలైః స్నపయాంబభూవ.

27

టీ. ఆమీ=ఈ, సముద్రాః = సముద్రములు, వారాహజన్మని = వరాహవతార మందు, యద్రోమ...విధౌ = ఏదేవునిరోమహాములనిండించువనిలో, అదతౌ=సమర్థ ములుకానివి. బహుపురి=అయినవో, యశోదా=యశోదమ్మ, అరవిన్దదృశం=తామరలవంటి కన్నులుగల, తం=ఆ, నాథం=దేవుని, పాణి...జలైః = దోసిలియందలిస్థితో, స్నప యామృభూవనామ=స్నానముచేయించెనో.

ఉ. ఏయధికుండు క్రోడత వహించిన నాతనిరోమరన్ధ్రము

న్దోయధు లెల్ల నించుహవణుల్ గన నేరక యుండె నట్టినా

రాయణుఁ డర్భకాకృతిని రాగిలి నందవధూటిదోయిటం

దోయము చల్లఁగాఁ దనిసి తోఁగుచు నుండె నిదేమి చిత్రమో. 27

తా. ఏస్వామి వరహవతారమెత్తినప్పుడు సముద్రములన్నియు నాయనరోమ రన్ధ్రములకే చాలలేదో అట్టి చిన్నికృష్ణుని యశోదమ్మ తనదోసెఁడు స్థితో స్నానము చేయించెను. ఈచిత్రముం జూడుఁడు.

శ్లో. వరమిమముపదేశమూర్తియధ్వం

నిగమవనేషు నితాన్తచారఖన్నాః,

విచినుత భవనేషు వల్లవీనా

ముపనిషదర్థములూఖలే నిబద్ధమ్.

28

టీ. నిగమవనేషు=వేదము లను కానలయందు, నితాన్తచారణ్ణాన్ముః = ఎడలేక తిరుగుటచేత బడలిన యోమనుజులారా ! వరమ్=మేలైన, ఇమం=ఈ, ఉపదేశం = బోధను, అద్రియధ్వం=అదరింపుడు. వల్లవీనాం=గొల్లపడలులయొక్క, భవనేషు=ఇంద్రియందు, ఉలూఖలే=తోటియందు, నిబద్ధమ్=కట్టబడిన, ఉపనిషదర్థం = ఉపనిషత్ప్రతిపాద్య మైనవస్తువును, విచినుతం=వెదకుడు.

చ. నిగమమహావనాంతముల నే వెదకవలె నంచు ఖన్ను లై

వగవగ నేల యే నొకయుపాయముఁ జెప్పెదఁ బోయి చూడుఁడి

యగణితివల్లవీమణిగృహంగణభూమి నులూఖలంబుతో

డ గుణనిబద్ధమై శ్రుతుల డాఁగినభావము గాన నయ్యెడున్. 28

తా. ఓద్విజులారా! వృద్ధముగా వేదము లనునడవులయందుఁ దిరిగి తిరిగి యేల శ్రమపడియెదరు ! మీరు వెదకువస్తువు గొల్లభూమిల యింద్రియ తోలఁ గట్టబడియున్నది. అచ్చటి కేగి ఉపనిషత్సార మైన యాబ్రహ్మమును గనుగొనుడు.

శ్లో. దేవకీతనయపూజనపూతః పూతనారిచరణోదకధాతః,

యద్యహంస్తృతభనజ్ఞాయసూతః కింకరిష్యతి స మే యమదూతః. 29

టీ. ఆహం...నేను, దేవకీ...పూతయది = శ్రీకృష్ణుని బూజించుటచే పవిత్రుడనైన, పూతనా...ధాతః = శ్రీహరిపాదతీర్థముచే గడుగఁబడినవాడనైన, స్తృత...సూతః=ధ్యానింపఁ బడిన పార్థసారథి (కృష్ణుడు) గలవాడనైన, నః = ఆ, యమదూతః = యమకింకరుడు, మే=నాకు, కిం=ఏమి ? కరిష్యతి = చేయఁగలఁడు, నిమియుఁ జేయఁజాలఁ డనుట.

మ. సకలప్రార్థిత దేవకీతనయపూజాపూజితుం బూతనాం

తకపాతాంబుజవారిధాతుని మనోనాళికహేళీభవ

త్ప్రకటాటోపకీరీటిసూతుని వచోరాజీవరాజన్ముకుం

దకథాన్వీతుని నన్ను నాశమనదూతల్ సేరఁగాఁ జూతురే. 29

తా. నేను దేవకీకొడుకు సేవఁజేయుచు నాదేవుని పాదతీర్థముచే బలిత్రుడనై ఎల్లవేళలయందు నాస్వామిసే తలంచుచుందునేని యమదూతలు నన్నేమి చేయఁగలరు ?

శ్లో. భాసతాంభవభయైకభేషజం మానసే మమ ముహుర్ముహుర్ముహుః,

గోపవేష ముపనేదుషస్వయం యాపి కాఽపి రమణీయతా విభోః.

టీ. భవభయైక భేషజం = సంసారమువలని భయమునకు నొక్కటి యగుమంజ్రన, గోపవేషం = గొల్లనిరూపును, స్వయం = తానై, ఉపనేదుషః = అపలంబించిన,

విభోః = ప్రభువగు కృష్ణునియొక్క, యాపికాఽపి = ఏదో అనిర్వాచ్యమైన, రమణీయ
తా = సౌందర్యము, మానసేనాదిత్రమున, ముహూః ముహూః ముహూః = మాటిమాటికి
మాటిమాటికి, భాసతాం = మెరియుచు గాక.

చ. భవభయభేషజంబు శ్రుతిభావ్యము నై తగుగోపవేషము
త్వవమునఁ బూనినట్టిహరి సర్వమనోహరదివ్యరూప నై
భవము మదీయభావమున భాసిలుఁగాత నిరంతరంబు మా
ఘనసుగుణితృణీకరణకౌశలవేశలతేజ మొప్పంగన్. 30

తా. సుసార మనురోగమునకు నమోఘ మగునౌషధ మైన గోపరూపమును
దాల్చి కృష్ణుని యనిర్వాచ్యలావణ్యము నామానసమునఁ బొడగట్టుఁ గాక.

శ్లో. కర్ణలమ్బితకదమ్బమజ్జరి కేసరారుణకపాలమణ్డలమ్,
నిర్మలం నిగమవాగగగోచరం నీలిమానముపలోకయామహే. 31

టీ. కర్ణ...మణ్డలం = చెవులువ్రేలుకడిమిపూగుత్తులయందలితకరువులచేత నెట్టి
నైనచెక్కిళ్లు గలదియు, నిర్మలం = శుద్ధమైనదియు, నిగమవాగగోచరం = వేద
వాక్కులకు దొరకని, నీలిమానం = నలుపుచు, అవలోకయామహే = చూచెదము.

మ. చెవులకప్రేలుకడంబమంజులచే జిన్నారిచెక్కుల్ జ్వల
న్నవసంధ్యారుణితాభ్రకాంతిచెలువందక మందహాసప్రభా
లవమున్ వెన్నెలతల్కుఁ జూప మృదులాలంకారుఁడై వేదసం
ప్రసనాగోచరుఁడైనశౌరి యనీతచ్ఛాయన్ విలోకించెదన్. 31

తా. చెవులయందు వ్రేలాడుకడిమిపూగుత్తులపరాగముచే నెట్టివాటిచెక్కిళ్లు
గలదియు, నిర్మలమైనదియు, వేదవాక్కులకు నైతము దురవగాహ మైననల్లనిరూపమును
జూడఁ గోరుచున్నాము.

శ్లో. సాచినజ్వలితలోచనోత్పలం సామికుట్టలితకోమలాధరమ్,
వేగవల్లితక రాజ్ఘ్రీముఖం వేణునాదరసికం భజామహే. 32

టీ. సాచి...త్పలం = అద్దముగాఁ ద్రిప్పఁబడిన కలువలఁబోలు కన్నులుగలవాఁ
డును, సాచి...ధరం = నగము మోద్వఁబడిన లీత పెదవిగలవాఁడును, వేగ...ముఖం =
తోందరగా నడవఁబడిన వ్రేళ్లు కొనలుగలవాఁడును, వేణునాదరసికం = వేణుగానమందుఁ
దవిలియున్న శ్రీకృష్ణుని, భజామహే = సేవించెదము.

చ. నిరతము సంస్మితమార్పడఁగ నిల్చి యొయారపుటోరచూపుతోఁ
దరళవిలోచనంబును ముదం బలరక దరహాసచంద్రికల్
మురు వగుముద్దుమోవి నరమోడ్పుఁ జెలంగఁ గరాంగుళీతలిక
మురళి నటించఁ జేయు నలిమోహనగానధురీణుఁ గొల్పెదన్. 32

తా. కన్నుల నడ్డముగాఁ ద్రిప్పి యాడించుచు, అరమోడు గలపెదవులతోఁ బిల్లనగ్రోవిని గఱచికొని, తొందరగా వేళ్లను ద్రిప్పుచుఁ బిల్లనగ్రోవి నూచుచున్న గోపాలరూపుని నేమిచెడము.

శ్లో. సృష్టవనే గరుడమణ్డితధ్వజే, కుణ్డినేతనయాఽధిరోపితా,
కేనచిన్నవతమాలపల్లవ, శ్యామలేన పురుషేణ నీయతే. పిసి

టీ. కుణ్డినేతనయా=కుండినవట్టణరాజగు భీష్మకుని కూతురగు రుక్మిణీదేవి, నవ...లేన=లేతకానుగు చిగురువలె నల్లనైన, కేనచిల్=ఒకానొకడగు, పురుషేణ = పురుషునిచేత, గరుడమణ్డితధ్వజే = గరుడకేతనముచే నలంకరింపఁబడిన, సృష్టవనే = రక్ష మందు, అధిరోపితా=ఎక్కింపఁబడినదై, నీయతే=కొనిపోఁబడుచున్నది.

మ. కదనోర్విక శిశుపాలమాగధవిపక్షక్షాతలాధీశదో
ర్దదనిర్భేదవిनోద మొప్పుగ గరుత్మత్కేతుభాస్వద్రథా
స్పదపీఠంబున రుక్మిణీరమణి నిశ్శంకస్థిలిం చెచ్చెనే
విదితుం డట్టితమాలనీలపురుషున్ విశ్వంభరుం గొల్చెదన్. పిసి

తా. కుండిననగరపురాజగు భీష్మకునికూతురగు రుక్మిణి కానుగుచిగుళ్లవలె నల్లని మైచాయగల యొకతరుణునిచే గరుడధ్వజలాంభితమైన రక్షముమీఁద నెక్కించి తీసి కొని పోఁబడుచున్నది.

శ్లో. మాయాత పాన్థాః పథి భీమరథ్యా దిగమృరః కోఽపి తమాలనీలః,
విన్యస్తహస్తోఽపి నితమ్బుబిమ్బే ధూర్తస్సమాకర్షతి చిత్తవిత్తమ్. పిసి

టీ. హేపాన్థాః=ఓబాటసారులారా! భీమరథ్యాః = భీమరథియనునదియొక్క, పథి=త్రోవయందు, మాయాత = వెళ్లకుండు. అచట, తమాలనీలః = కానుగువలె నల్లని వాఁడగు, కోఽపి=ఎవఁడో, దిగమృరః=దిన్నమొలతోనున్న, ధూర్తః = టక్కరి, నితమ్బుబిమ్బే=మొలయందు, విన్యస్తహస్తోఽపి = ఉంచుకోఁబడిన చేతులగలవాఁడైనను, చిత్తవిత్తం=మానస మనుధనమును, సమాకర్షతి=అపహరించుచున్నాఁడు.

చ. పథికులు పోకుఁ డచ్చటికిఁ బల్కఱు భీమరథీపథంబునం
బృథులతమాలమేచకశరీరుఁ డొకండు దిగంబరాకృతిం
భ్రథితకటితటిఘటితపాణితలుం డయి ప్రాన్నిషస్తనో
రథుం డయి చిత్తవిత్తము నిరంతరమున్ హరియించు ధూర్తుడై.

తా. ఓతెరువరులారా! భీమరథిమార్గమునఁ జొరుండు. అచ్చట నొకదొంగ యు న్నాఁడు. వాఁడు దిన్నమొలతో నుండును. చేయి రొండినే వెట్టుకొని యుండును. ఐనను మనోధనములను బలుచమత్కారముతో దొంగిలించును.

— రాసక్రీడాప్రకము. —

శ్లో. అజ్ఞానా మజ్ఞానా మస్తరే మాధవో

మాధవం మాధవం చాస్తరే జాజ్ఞనా,

ఇత్ర మాకల్పితే మద్భలే మధ్యగః

సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

35

టీ. అజ్ఞానం అజ్ఞానం అస్తరే = ఇద్దఱు గోపికాస్త్రీలనడుమ, మాధవః = కృష్ణుడు, మాధవం మాధవం అస్తరేణ = ప్రతియిద్దఱు కృష్ణులనడుమ, అజ్ఞనా = గోపికయు, ఇత్ర = ఇట్లు, ఆకల్పితే = రచియింపబడిన, మద్భలే = గోపికాకృష్ణుల వలయమందు, మధ్యగః = గుంపురడుమఁ జేరినవాడై, దేవకీనందనః = కృష్ణుడు, వేణునా = పిల్లఁగ్రోవి తోడ, సజ్జగౌ = సాగసుగా బాడెను.

చ. ఇరుదెసఁ దాను నిల్చి తన కింతులు పార్శ్వములకా వసింపఁ గాఁ

గరములు గంతపాళి జెలఁగక బలభిన్నణిద్రుమంబులకా

సర మొనరించినట్లు సరసస్థితి మండలమధ్యవర్తియై

మురళిరవబునం జెలఁగుమోహనమూర్తి మురారిఁ గొల్పెదన్. 35

తా. ఒకగోపిక ఒకకృష్ణుడు మరల నొకగోపిక ఒకకృష్ణుడు ఇట్లు గుండ్ర ముగా బారు దీరియుండి నడుమ తా నిలిచి కృష్ణుడు సాగసుగా వేణువు నూడెను.

శ్లో. కేకికేకాదృతానేకపక్షేరుహః, లీనహంసావలీహృద్యతాహృద్యతా,
కంసవంశాటవీదాహదావానలః, సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనందనః. 36

టీ. కేకి...హృద్యతా = నెమిలిహృతలచే నాదరింపబడినదియై కమలముల నణఁగియున్న యంచపిండుల కుట్టానమును సంపాదించుచున్న, వేణునా = పిల్లఁగ్రోవితేత, కంస...నలః = కంసుడను వెదురుటడవిఁ గాలుటకు కార్పిచ్చగు, దేవకీనందనః = శ్రీకృష్ణుడు, సజ్జగౌ = డొండెను.

మ. తను కాంతుల్ జలదం బటంచు శిఖిసంతానంబుఁ గేకాన్వనం

బును మీఱక విని యంచపిండు లలితాంభోజాళిలోనుండి చ

య్యన లేవక భ్రమ మాన్చి సంతసము నేయం జాలువంశీమృదు

స్వసముం గాంచినకంసవంశదహనజ్వాలికా హరిం గొల్పెదన్. 36

తా. మేఘభృని యనుకలఁపుచే నెమిలిహృతలచేత్రేమింపబడినదియు, తామ రలయం దణఁగియున్న హంసలను నైత ముట్టానవఱుచుచున్న పిల్లఁగ్రోవిని బట్టుకొని కంసభృని యగుగోపాలకృష్ణుఁ డూడుచున్నాడు.

శ్లో. క్వాపి వీణాభిరారావిణా కమ్పితః క్వాపి వీణాభిరాకింజీచీన ర్రితః,
క్వాపి వీణాభిరామాస్తరం గాపితః సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనందనః. 37

టీ. దేవకీనందనః = శ్రీకృష్ణుడు, క్వాపి = ఒకచోట, వీణాభిః = వీణలచేత, ఆరావిణా=ధ్వనిగలవానిచేత, కమ్పితః = అడింపఁ బడినవాడై, క్వాపి = ఒక్కచోట, వీణా...న ర్రితః=వీణలకుఁదగినట్లు మ్రోయింపఁబడిన చిలుగజ్జలచే నాడింపఁబడినవాడైనను, క్వాపి=ఒక్కచోట, వీణా...స్తరం=వీణలయొక్క మనోజ్ఞములగు మూర్ఛనలు గలుగునట్లు, గాపితః = పాడింపఁబడినవాడై, వేణునా=పిల్లఁగ్రోవిచే, సజ్జగౌ=పాడెను. మ. ఒకచో గాణలు మోటువీణీయలకుఁ యుక్తంబుగా నాడు వేటొకచో వీణెకు వియ్య మై యొనరఁ జేయుం గింకిణీనాద మొం డొకచో వీణీయతోడఁ బాడు జతగా నుత్సాహియై యట్టినం దకుమారాగ్రణి వేణునాద మొనర న్నర్థిల్లె నుల్లాసీయై. 37

తా. శ్రీహరి యొకచోట వీణపాటలకుఁ దగినట్లుాడును. ఒక్కచో వీణాగానము ననునరించి గజ్జలతోఁ దాళము తట్టును. ఒక్కచోట వీణతోఁ గలిపి పాడును. ఇటు పలు దెఱుఁగుల వేణువు నూఁచెను.

శ్లో. చారుచంద్రావలిలోచనైశ్చమ్పితో గోపగోబృన్దగోపాలికావల్లభః,
వల్లవీబృన్దబృన్దారకః కాముకః సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనందనః. 38

టీ. చారు... చుమ్పితః = అందములగు నెమ్మిపురికన్నులవంటి కన్నులచేత, చుమ్పితః = ముద్దాడఁ (చూడఁబడినవాడనుటఁ) బడినవాఁడును, గోప...వల్లభః = ఆలకాపరులకు ఆలకు ఆలకావరి చేడియలకును నాథుఁడును, వల్ల...రకః=గొల్లపడుచుల గుంపునకు దైవమైనవాఁడును నగు, దేవకీనందనః = కృష్ణుడు, వేణునా=పిల్లఁగ్రోవిచే, సజ్జగౌ=పాడెను.

ఉ క్రేఘలు గోపదంపతులుఁ గేవలభక్తిభజింప నప్పరో
రూపముఁ గల్గువ్రేతలు మరుల్కొని కీడ యొనర్ప సంభృతా
ష్టాపదభూష లౌచెలులు సౌధములం దిలకించి చూడఁగా
గోపకుమారుఁ డొప్పె రసగుంభిత వేణునినాదలోలుఁడై. 39

తా. కాముకుఁడగు శ్రీకృష్ణుడు, నెమలికన్నులవలె నందమగు కన్నులతో యువతులు ఆదరముతోఁజూడఁగా, గోవులు గోపాలురు వారిభార్యలు విగళితవేద్యాం తరముగాఁ జెవుల్గా విసఁగా వేణు పతిమనోహరముగా నూఁచెను.

శ్లో. మాళిమాలామిశన్తత్రభృజ్జీలతా భీతభీతప్రియావిభ్రమాలిజ్జితః,
ప్రస్తగోపీకుచాభోగసమ్మేళితం సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనందనః. 39

టీ. దేవకీనందనః = శ్రీకృష్ణుడు, మాళి...లిక్లితః = తలదాల్చిన పూలదండల
యందు దిరిగెడు తుమ్మెదబారులచే మిక్కిలి బెదరిన ప్రియురారండ్ర చే విలాసముతోఁ
గొంగిలింపఁబడినవాడై, స్రస్త...సప్తలితః = వస్త్రహీన మైనగోపికల చనుబయల్లచే
నదుమఁబడినవాడై, వేణునా=సిల్లఁగ్రోవిచేత, సజ్జగౌ=ఊఁచెను.

ఉ. మాళితటికః ఘటించినసుమమ్ములవెంబడి వచ్చుభృంగరా

జీలలితధ్వనిం గలఁగి చేలము లూడఁగఁ గొంగిలింపుగో

పాలకభీరుగోటికుచభార ముగమ్మున నానురాసలీ

లాలసమాసమాసనవిలాసుని వేణునినోదుఁ గాంచెదన్.

39

తా. తలయందుఁ దాల్చినపూదండలోని తుమ్మెదలకు జడిసి వలువలు జాఱఁ
బ్రెబడి కొంగిలింపుకొనిన ప్రియురారండ్ర చనుఁగొండలచేఁ గ్రుమ్మఁబడినవాడై కృష్ణుడు
మనోహరముగా వేణువు నూఁచెను.

శ్లో. చారుచామిక రాభాసభామావిభు

ర్వైజయస్త్రీలతావాసితోరఃస్థలః,

నన్దబృన్దావనే వాసితామధ్యగః

సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః.

40

టీ. దేవకీనందనః = శ్రీకృష్ణుడు, చారు...విభుః = మేలిమి బంగారుపన్నెగల
స్త్రీసహస్రములకు నాఘుడై, వైజ...స్థలః=వైజయంతి యనుమాలికచేఁ బరిమళింపఁ
జేయఁబడిన తొమ్మిగలవాడై, నన్దబృన్దావనే=నందునిబృందావనమందు, వాసితామధ్య
గః = ఆడువారలనడుమనున్నవాడై, వేణునా=సిల్లఁగ్రోవితోడ, సజ్జగౌ = ఊఁచెను.

మ. జత లై బంగరుతీరగెగుంపు నదలించం జాలుబృందావనాం

చితబిబ్బకవతుల్ విలాసగతులక నేవించ రాసక్రియా

చతురత్వంబున వైజయంతి నటియించక వేణుగానస్వనా

మృతధారాపటిమం శైలంగుహరి నెఱ్ఱిం బ్రోచు మమ్మెప్పుడున్.

40

తా. శ్రీకృష్ణుడు వైజయంతి తొమ్మన వ్రేల బంగరుపన్నె గలప్రియురారండ్ర
తోఁగూడి, నందుని బృందావనమందు వేసవేల గోపికలనడుమ విలాసముతో వేణువు
నూఁచెను.

శ్లో. బాలికాతాలికాతాళలీలాలయాసజ్జనన్దర్శితభూలతావిభ్రమః,

గోపికాగీతదత్తావధాన స్వయం సజ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః.

41

టీ. బాలికా...విభ్రమః=గోపాంగనలను తాళక త్రియలతాళములయొక్క సాం
పై న లయలపొందికయందుఁ జూపింపఁబడిన తీవ్రమబ్రమయొక్క సాబగు గలవాఁ

దై, స్వయం = తానై, గోపికా...ధానః = గోపికల పాటలయందు మోజుపెట్టిన వాడై, దేవకీనందనః = కృష్ణుడు, వేణునా=పిల్లగ్రోవితో, సజ్జాగౌ=డిండిన.

ఉ. తాళము లుగ్గడించుననితాకరతాళలయానుభావిత
భ్రూలతసాంపు పల్లవసరోజముఖమ్మదుగానవైఖరిం
దాలిమి నెచ్చరించునవధానము మీఱఁగ వేణుపాణి యై
లాలితగానవైభవకళానిపుణుం డగుశౌరిఁ గొల్పెదన్. 41

తా. ఒకవంక గొల్లపడుచులను కనుబొమలచేనై గ చేసి లయతప్పకుండఁ దాళములు వేయించుచు, మఱియొకపజ్జ గొల్లతలపాటల తనవేణువు ననుసరించి పాడించుచు, ననుం దానందము గలిగి శ్రీహరి జగన్తోహనముగా సావధానుడై వేణువు నూచుచున్నాడు.

శ్లో. పారిజాతం సముద్ధృత్య రాధావరో
రోపయామాస భామాగృహస్యాజ్ఞే,
శీతశీతే వటే యామునీయే తటే
సజ్జాగౌ వేణునా దేవకీనందనః. 42

టీ. రాధావరః=రాధకు వల్లభుడైన, దేవకీనందనః=శ్రీకృష్ణుడు, పారిజాతం= కల్పవృక్షమును, సముద్ధృత్య = పెల్లగించి, భామాగృహస్యః=సత్యభామయింటియొక్క, అజ్ఞే = ముంగిలియందు, రోపయామాస = నాటెను, యామునీయే = యమున సంబంధమైన, తటే=ఒడ్డున, శీతశీతే = మిగులచల్లనైన, వటే=భాండీరమును వుట్టికొంతను, వేణునా=పిల్లగ్రోవిచే, సజ్జాగౌ=ఎచ్చుగా పాడెను.

మ. రమతోడఁ సముమైనకాంతిగుణముల్ రాధానయోరూపవి
భ్రమముల్ గల్గినభామముంగిటను గల్పత్నాజమున్ నిల్పి య
య్యమునా నైకతమధ్యశీతలతలన్యగ్రోధవీధిన్ ముదం
బమరన్ వేణువినోదనాదరతుఁ డానబ్జాతు నీక్షించెదన్. 42

తా. రాధయందే ప్రీతియన్నట్లు సఠించియు స్వర్గమునుండి కల్పవృక్షమును దెచ్చి సత్యభామముంగిట నాఁటిన యాటక్కిరి మొనగాడు యమునానది యెడ్డున మిగులఁ జల్లినదగు భాండీరమును వుట్టికింద మిగుల చునోహరముగ వేణువు నూచెను.

శ్లో. అగ్రే దీర్ఘతరోఽయమర్జునతరు స్తస్యాగ్రతో వర్షనీ
సా ఘోషం సమువైతి తత్పరిసరే దేశే కలిన్దాత్మజా,
తస్యాస్తీరతమాలకాననతలే చక్రం గవాం చారయన్
గోపః కీర్తిత దర్శయిష్యతి సఖే ఽన్ధానరువ్యాహతమ్. 43

టీ. సఖే=ఓమిత్రమా, అగ్రే=ముందర, దీర్ఘతరః = మిగులపొడవగు, ఆయం = ఇద, అర్జునతరుః=వృద్ధిచెట్టు (గలదు). తస్య=దానికి, అగ్రతః = ముందర, వర్షనీ=కాలి

త్రోవ (యున్నది). తప్పరిసరేదేవీ=ఆవెంబడి, సా=ఆ, కళిదాత్తజా=యమునానది, ఘోషం = వేసల్లెను, సముదైలి = చేరుచున్నది. తస్యాః = ఆయమునయొక్క, తీర... తలే = ఒడ్డుమందలి చీకటికానుగుచెట్ల యడవిమాటున, గవాం = క్రేపులయొక్క, చక్రం = మందను, చారయన్ = త్రిపును, గోషః = గోపాలకృష్ణుడు, క్రీడతి = ఆడుకొనుచున్నాడు. సః=ఆగోపాలుండు, అవ్యాహతం = చెఱపులేని, పథానం = త్రోవను, దర్శయిష్యతి = చూపఁగలఁడు.

ఈ శ్లోకమునకు మఱియొక యర్థము.

హేనఖే = ఓమి త్రుడా! అగ్రే = రథాగ్రమందు, దీర్ఘ తరః = మహోన్నతుఁడైనవాఁడును, ఆయం = ఈప్రసిద్ధుఁడైన, అర్జునతరుః=వృక్షమువంటి యర్జునుఁడు; తస్య=ఆయర్జునునియొక్క, అగ్రతః = ముందర, పర్వతీ = ఉపదేశమార్గము, ఘోషం= ఉపనిషత్తును, సముదైలి = పొందుచున్నది, తప్పరిసరే = ఆయుపనిషత్తుయొక్కసమీపమందు, కళిందాత్తజా = యమునానది, తస్యాః=ఆయమునానదియొక్క, తీర...తలే= తీర=గట్టునందుండు, తమాలకానన = చీకటికానుగుచెట్లమండలియొక్క, తలే=ప్రదేశమందు, గవాం=ఉపనిషద్వ్యాకృములయొక్క, చక్రం = సమూహమును, చారయన్ = అధ్యయనముచేయించుడు, గోషః = శ్రీకృష్ణుఁడు, క్రీడతి = విహరించుచున్నాడు. సః=ఆకృష్ణుడు, త్వాం = నిన్నుగూర్చి, అవ్యాహతం = అక్షతమైన, పంథానం = మార్గమును, దర్శయిష్యతి=చూపఁగలఁడు.

మ. అదిగో ముంగల పెద్దమద్ది యట పో నాచెంత వ్రేసల్లె యు

న్నది యాదండఁ గలిందజాతటమునం దాపించభరాజాళిలోఁ

గదుపుల్ మేపుచు గోపబాలకుండు నిక్కం బొప్పఁగాఁ దెల్పు న

త్పదచిం బొప్పు సఖా! సుఖాస్పదముగా భావంబు రంజిల్లెడున్. 43

తా. చెలికాడా! అదిగో చూచితివా? పాడవుమద్దిమోకాటి గనఁబడుచున్నది. దానివెంబడినే కాలిత్రోవ యున్నది. అచ్చటనే యమునపచ్చి వేసల్లెతోఁజేరి పాటుచున్నది. ఆయమునయొడ్డున నావులమందను మేపుచు నొకగోపాలబాలుఁడున్నాడు. అక్కడకు వెళ్ళి వాని నాశ్రయించితివా చిట్కులేని దారిఁ జూపఁగలఁడు.

శ్లో. గోధూళిధూసరితకోమలగోపవేషం

గోపాలబాలకశతైరనుగమ్యమానమ్,

సాయస్తనే ప్రతిగృహం పశుబన్ధనార్థం

గచ్ఛస్తమచ్యుతశిశుం ప్రణతోఽస్తి నిత్యమ్.

44

టీ. గోధూళి...వేషం=ఆవుల కాలిదుమ్ములచే బూదిరంగువడియున్న సొంపైన పసులకాపరివేసముగలవాఁడును, గోపాల...శతైః=వెక్కునూలుల గొల్ల పిల్లకాయలచేత,

అనుగమ్యమానం=అనుసరింపఁబడినవాఁడును, సాయంతనే=సంజవేళ, వశుబన్ధనార్థం =
(మేపితోలితెచ్చిన) వశువులఁ గట్టుటకొరకు, ప్రతిగృహం=ఇంటింటికిని, గచ్ఛంతం =
వెళ్లుచున్న, అమృతశిశుం=బాలుఁడై యున్నవిష్ణునిగూర్చి, నిత్యం=ఎల్లప్పుడు, ప్రణతః=
మ్రొక్కినవాఁడను, అస్తి=ఐతిసి.

ఉ. గోపదధూళిధూసరితకోమలవేషముతోడ సంబెలం

గోవకశాబకాళి తనకుం గయిదోడుగ నింటనింటనుం

గ్రేవులఁ గట్టఁగాఁ దిరుగుకృష్ణుని దామక రాభిశోభితుఁ

గోవకుమారు నిందువదనుఁ మదనుఁమరునయ్యె గొల్పెదన్. 44

తా. పసుల కాలిదుమ్మలతో నొడలెల్ల బూడిదరంగులగలిగి వందలకొలది గొల్లపిల్ల
కాయలను వెంటవేసికొని ఇంటింటికి పసులఁ గట్టుటకై తిరుగుచున్న కపటగోపబాలుఁ
డగువిష్ణునకు మ్రొక్కెదను.

శ్లో. నిధిం లావణ్యానాం నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయం

నిజావాసం భాసాం నిరవధికనిశ్చేయసరసమ్,

సుధాధారాసారం సుకృతపరిపాకం మృగదృశాం

ప్రపద్యే మాజ్ఞల్యం ప్రథమమధిదైవం కృతధియామ్. 45

టీ. లావణ్యానాం=సాబగులకు, నిధిం=గనియైనవాఁడును, నిఖిల...నిలయం =
ఎల్లలోకముల నబ్బురము గొలుపువాఁడును, భాసాం=వెలంగులకు, నిజావాసం = పుట్టు
చోటును, నిరవధి...రసం=హద్దులేని యానందము గలవాఁడును, సుధాధారాసారం =
అమృతపు జడివానయును, మృగదృశాం=కామినులయొక్క, సుకృతపరిపాకం = పున్నె
ముల పంటయైనవాఁడును, కృతధియాం = శిక్షితబుద్ధులైన వారియొక్క, మాజ్ఞల్యం =
మంగళమైన, ప్రథమం అధిదైవం=తోలివేల్పుగు కృష్ణుని, ప్రపద్యే=ఆశ్రయింతును.

ఉ. చక్కఁడనఁబుప్రోవు రుచిసంతతి పొల్పినతావు లోకమ

వ్వు క్కన నుండుదంట వికచాంబుజ నేత్రలనోముపంట పెం

వెక్కెడుముక్తిధామము మునీశుల కాదిమథామ మార్యున

వ్యక్తకృతసౌధవర్ష మజహర్షము వైనమురారి గొల్పెదన్. 46

తా. సాబగులగనియొ, అబ్బురము పుట్టిపిల్లుకు, సింగారముల యిక్కయు, మేర
లేని యానందము గలవాఁడును, అమృతపుజడివానయు, స్త్రీలనోములపంటయు, పరి
ణతబుద్ధులశుభమును, ఎల్లదేవతలకు మొదదటిదైవ మగుకృష్ణునియందఁ జేరెదను.

శ్లో. ఆతామ్రపాణికమలప్రణయప్రతోడ

ఘ్రాలోలహారమణికుణ్డలహేమసూత్రమ్,

అవిశ్చిమామ్ముకణమమ్ముదనీల మవ్యా
దాద్యం ధనజ్ఞయరథాభరణం మహా సః.

46

టీ. ఆతాప్ర... ప్రతోదం=అంతటనెఱ్ఱనికేలుదామరయం దందమైనపగ్గములు
గలదియు, ఆలోల... సూత్రం=అంతటం గలియఁబడుచున్న సరములు రత్నములయంటు
జోడు బంగారుమొలకైదుగలదియు, ఆవి... కణం=పుట్టుచున్న స్వేదోదక బిందువులు
గలదియు, అమ్ముదనీలం=మబ్బుచుబోలి నల్లనైనదియు, ధనజ్ఞయరథాభరణం = అర్జునుని
రథమునకు నలంకారమైన, ఆద్యం = ఎల్లలోకములకు మొదటిదగు, మహా = లేజము,
సః=మమ్ముల, అవ్యాత్ = కాపాడుఁగాక.

ఉ. కెంజిశురాకుఁగేలం దులకించు ప్రతోదముచేత నాజి థా
నంజయ వాజిరాజిగమనక్రియ యేర్పఱుపఁ మొగంబునం
గ్రంజెను టూట హారమణికుండలముల్ చలియింప నొప్పన
య్యింబుదనీలతేజము రథాభరణం బనయంబుఁ బ్రోవుతన్.

46

తా. గుఱ్ఱములపగ్గములఁ జేతం బుచ్చుకొని, హారములు కుండలములు గదుల,
మొలకూలమెఱుయ నొడలు చెవర్చు, నర్జునుని రథము గుఱ్ఱములఁ దోలుచున్నదియు,
లోకముల కాదియైనదియు, నర్జునునిరథము నలంకరించియున్న మేఘమువలె నల్లనైన
వెలంగు మమ్మఁ గాచుఁగాక.

శ్లో. నఖనియమితః పాణ్డవాన్పాణ్డవస్సన్దనాశ్వా
ననుదినమభిషిజ్ఞాన్మజ్జల్లిస్తైః పయోభిః,

అవతు వితతగాత్రస్తోత్రగిష్ఠ్యాతమాళి
ర్దశనవిధృతః శ్చిద్రైవకీపుణ్యరాశిః.

47

టీ. నఖ... పాణ్డవాన్=గోళ్ల చేఁ దీర్చుఁబడిన దురదగల, పాణ్డవస్సన్దనాశ్వాన్ =
అర్జునుని లేరిగుఱ్ఱములను, ఆజ్ఞాల్లిస్తైః=దోసిలియందుఁ బట్టఁబడిన, పయోభిః = నీళ్ల చేత,
అనుదినం=ప్రతిదినము, అభిషించన్ = కడుగుచున్న వాఁడును, వితతగాత్రః=చాఁచఁబ
డిన మేనుగలవాఁడును, తోత్రగిష్ఠ్యాతమాళిః = మునిగోలచేఁ జాట్టఁబడిన తలగలవాఁ
డును, దశన విధృతః శ్చి = పండ్లతోఁ గఱచిగోఁబడినపగ్గములుగల, దేవకీపుణ్యరాశిః =
దేవకీపుణ్యముల ప్రాప్తగు శ్రీకృష్ణుఁడు, అవతు=మమ్మఁ గాపాడుఁగాక.

మ. తలఁ నోత్రంబు ధరించి పగ్గములు దంతశ్రేణిఁ గీలించి య
గ్గలికఁ మే నిగిడించి పార్థరథకంఠాణంబులన్ దోయిటన్
జలముల్ సల్లి నఖాళిమై నిపురుచున్ రక్షించునాదేవకీ
లనాపుణ్యఫలంబు నన్నుఁ గరుణాలంకారుఁగాఁ జేయుతన్.

47

తా. కొరడా తలకుఁజుట్టుకొని, పగములు నోటఁ గఱచుకొని యొడలు నిగిడించి, గోళ్లతోగోతుచు, నర్జునుని తేరిగుఱ్ఱములను దోసిలితో నీళ్ల కొట్టి తడుపుచున్నదేవకి పుణ్యసమూహ మగుకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించుఁగాక.

శ్లో. ప్రజయువతిసహాయే యావనోల్లాసికాయే
సకలశుభవిలాసే కున్దమన్దారహసే,
నివసతు మమ చిత్తం తత్ప్రదాయ త్వవృత్తం
మునిసరసిజభానా నన్దగోపాలసూనా.

48

టీ. ప్రజయువతి సహాయే = గొల్లకాంతలే తోడుగాఁ గలవాఁడును, యావనోల్లాసికాయే = తారుణ్యముచే మెఱయు నొడలుగలవాఁడును, సకలశుభవిలాసే = అన్ని మంగళముల విలాసముగల, కున్దమన్దారహసే = మల్లెలుకల్పప్రమానములవంటి నవ్వుగల వాఁడును, ముని...భానా = మునులకు కమలములకు సూర్యుడగు, నన్దగోపాలసూనా = నందుఁడగు గొల్లనికొడుకునందు, తత్ప్ర...వృత్తం = వానిపాదముల యధీనమైన చరిత్రము గల, మమ = నాయొక్క, చిత్తం = మనసు, నివసతు = నిలుచుగాక.

చ. ప్రజయువతీసహాయు సతిరాజితయావనకాయు మకానిచి
త్తజలజమిత్రు విశ్వజనతానుతిపాత్రు వినీలగాత్రుఁ దో
యజదళనేత్రుఁ గుందనిభహసు శుభైకదయావిలాసునికా
సుజనహితుం దదంఘ్రిరతిఁ జొప్పడునామేది నామలిం చెదన్.

48

తా. గోపవనీతలతోఁ గూడినవాఁడును, నిక్కతారుణ్యముచే వెలయువాఁడును, ఎల్లశుభములకు నిర్దైవవాఁడును, మల్లెలు పారికాతములవంటి నగవుగలవాఁడును, ముని మానసహంసుఁడగు నందునికొడుకుపాదముల యధీనమై నాచిత్త ముండుఁగాక.

శ్లో. అరణ్యానీ మార్ద్రస్థితమధురభిమ్బాధరసుధా
సరణ్యా సంక్రాంతై స్సపది మదయ స్వేణునినదైః,
ధరణ్యా సానన్దోత్పలక ముపగూఢాఘ్రికమలః
శరణ్యానామాద్య స్స జయతు శరీరీ మధురిమా.

49

టీ. అర్ద...సరణ్యా = ప్రేమార్ద్రమైన చిఱునగవుచే ముద్దుగులుకు మోచి దొండయందలి అమృతప్రవాహముతోడ, సక్రాంతైః = కలిసిన, వేణునినదైః = పిల్లఁ గ్రోవిధ్వమలచేత, సపది = అప్పుడే, అరణ్యానీం = అరణ్యసంతతిని, మదయ = కారుకొనఁ జేయుచున్నదియు, ధరణ్యా = భూమిచేత, సానందోత్పలకం = ఆనందపుగగుర్పాటులు గలుగునట్లుగా, ఉప...కమలః = కొఁగిలింపఁ (స్పృశింపఁ) బడిన యడుగుఁదామరలు గలదియు, శరణ్యానాం = ఎల్లప్రాపులలో, ఆద్యః = మొదటిదగు, సః = ఆ, శరీరీ = తనవును దాల్చిన, మధురిమా = సౌందర్యము, జయతు = అన్నిటికి మిన్నయగుఁగాక.

మ. స్థితబింబాధరమాధురీకలితవంశీనాదమోదంబుచే

నతివిస్ఫుర్తిని గాననం బలరం బాదాంభోజసంసక్తిచే

క్షీత రోమాంచము గాంచెనో యని వితర్కింపం బ్రవర్తించున

చ్యుతుఁ డుద్వృన్మధురాభిరూప్యమున సర్వోత్కృష్టఁడై వర్తియిన్.

తా. నగవు దొలకుమోచిచే బిల్వఁగ్రోవి నొక్కయూదుచు నడవిని దట్టముగాఁ జేయునదియు, భూమిచే దట్టపుగగుర్పాటుతోఁ గూడునట్లు ఆలింగనముచేయుఁ బడిన పాదములుగలదియు, ఎల్లప్రాపులకు మొదలైన ఆశరీరముదాల్చిన లావణ్యము అన్నిటికంటె పెచ్చైన యున్నది.

శ్లో. *ముగ్ధం స్నిగ్ధం మధురమురళీమాధురీధీరనాదైః

కారంకారం కరణవివశం గోకులవ్యాకులత్వమ్,

శ్యామం కామం యువజనమనోమోహనం మోహనాఙ్గం

చిత్తే నిత్యం నివసతు మహా వల్లవీవల్లభం నః.

50

టీ. ముగ్ధం=సొగసైనదియు, స్నిగ్ధం=మెఱుంగుగలదియు, మధుర...నాదైః=శ్రావ్యమైనపిల్లఁగ్రోవియొక్క తీయనిమ్రాఁకలచేత, కరణవివశం = ఇంద్రియజ్ఞానమూఢమైన, గోకులవ్యాకులత్వం = వేపల్లెయొక్క కలవరపాటును, కారంకారం=మాటి మాటికిని గలిగించుచున్నదియు, శ్యామం = నల్లనిదియు, కామం=మిక్కిలి, యువ...హనం=తరుణుల చిత్తముల మోహింపఁజేయునదియు, మోహనాఙ్గం=మోహింపఁజేయు శరీరముగలదియు, వల్లవీవల్లభం=గోపికలకుఁ బ్రాప్తైన, మహా = కృష్ణలేజము, నః=మాయొక్క, చిత్తే=మనమునందు, నిత్యం=ఎల్లప్పుడు, నివసతు=ఉండుఁగాక.

తా. మందరమైనదియు, మెఱుంగైనదియు తీయని వేణుగానములచే గోవులను గోపాలురను పరవశమొందించుచున్నదియు, నల్లనిదియు, యౌవనవంతులైనపురుషుల నైతము మరులుకొలుపుచున్నదియు, జగన్తోహనమైన యాకారముగలదియు, గోపాంగనలకుఁ బ్రియమైన లేజము మాచిత్తముల నిత్యము వెలయుఁగాక.

శ్లో. విదగ్ధగోపాలవిలాసినీనాం సంభోగ చిహ్నీ జ్ఞితసర్వగాత్రమ్,

పవిత్రమామ్నాయగీరా మగమ్యం బ్రహ్మ ప్రపద్యే నవనీతచోరమ్.

టీ. విదగ్ధ...నీనాం=కాణలగు గొల్లసొగసుకత్తెలయొక్క, సంభోగ...గాత్రం = మాటమయందలి గురుతులుగలిగిన సర్వావయవములు గలదియు, పవిత్రం=పావనమైనదియు, ఆమ్నాయగీరాం = వేదవాక్కులకు, ఆగమ్యం=పొందరానిదియు, నవనీతచోరం=వెన్నముచ్చగు, బ్రహ్మ=కృష్ణపరమాత్మను, ప్రపద్యే=ఆశ్రయింతును.

* ఈశ్లోకము కొన్ని ప్రతులయందు చిచ్చటఁ గానరాదు. దీనికిఁ బెంజునపద్యము గూడలేదు. ప్రక్షిప్తమని తోచెడిది.

మ. నవలావణ్యవిలాసినీనికరనానాబంధసంబంధసం

భవదధాంకశరీరు విశ్వపరమామ్నాయంతవాచోవిధే

యవిహారుక్ నవనీతచోరుని బవిత్రాచారసంచారునిక్

భువనాధారుని శాంతిసారుని నినుం బూజింతు నెల్లప్పుడున్. 51

తా. ఒడలెల్ల జాణలగు గోపకాంతల సంభోగచిన్నములు గలదియు, సర్వజగత్పావనమైనదియు, వేదములకు సైతము గోచరింపనిదియు, వెన్నదొంగయగు శ్రీకృష్ణ పరమాత్మను సేవించెదను.

శ్లో. అస్తర్లహేకృష్ణమవేక్ష్య చోరం బద్ధాకవాటం జననీంగతై కా,
ఉలూఖలే దామనిబద్ధమేనం తత్రాపి దృష్ట్వా స్తిమితా బభూవ. 52

టీ. ఏకా=ఒకగొల్లది, అస్తర్లహే=గర్భగృహమున, చోరం=వెన్నదొంగయగు, కృష్ణం=కృష్ణుని, అవేక్ష్య=కాంచి, కవాటం=తలుపును, బద్ధా=మూసిపెట్టి, జననీం=, వానితల్లినిగూర్చి, గతా=వెళ్లివచ్చె, ఉలూఖలే=తోటియందు, దామనిబద్ధం=త్రాటంగట్టఁబడిన, వినం=ఈకృష్ణుని, తత్రాపి=అచ్చటను, దృష్ట్వా=చూచి, స్తిమితా=మ్రోపుడినది, బభూవ=ఆయెను.

చ. నిలయములో నొకర్లు నవనీతహారుక్ హరిఁ గాంచి గట్టిగాఁ

తలుపు విగించి యగ్గొడుగుఁ దల్లికిఁ దెల్పఁగఁ బోయి యం దులూ

ఖలగుణబద్ధుఁ డౌనతనిఁ గన్గొని యూఱడి వచ్చిరిత్త లా

నలు గని సారె కేక లిడ వ ర్తిలునాబలుదంటఁ గొల్చెదన్. 52

తా. ఒకగొల్లది తనయింటిలో దొంగిలుచున్న వెన్నునికాంచి యట్లే తలుపు మూసి వానితల్లితోఁ జెప్పఁబోయి, అచ్చటను, యశోదచే తోలఁగట్టి దండింపఁబడు వానిని జూచి యాశ్చర్యముచే నొడలెఱుంగక నిలుచుండెను.

శ్లో. రత్నస్థలే జానుచరః కుమారః సజ్జాస్త మాత్మీయముఖారవిన్దమ్,

ఆదాతుకామస్తదలాభభేదా ద్విలోక్య ధాత్రీవదనం దురోద. 53

టీ. జానుచరః=దోఁగాడుచున్న, కుమారః=బాలుఁడైనకృష్ణుఁడు, రత్నస్థలే=రత్నములకట్టడపు నేలయందు, సంత్రాంతం=ప్రతిఫలించిన, ఆత్మీయముఖారవిన్దం=తనమోముఁ దమ్మిని, ఆదాతుకామః = త్రైకొనఁదలంచినవాఁడై, తదలాభభేదాత్ = అదిచిక్కలేదను కినుకతో, ధాత్రీవదనం=దాదిమొగమును, విలోక్య=చూచి, దురోద=విడ్చెను.

మ. ఘనరత్నస్థగితావనిక్ నిజముఖాకారంబు పద్మాకృతిం

గనుపట్టం గని నవ్వి తద్ద్రహణకాంతం జిన్నికేల్ సాంచి చే

రనిభేదంబున జానుయానము దలిర్పక్ దాని నీక్షించి కా

వనుచుం బో రిడునందనందనుని మాయాడింభకుం గొల్చెదన్. 53

తా. ఒక్కనాడు, కృష్ణుడు రతనములకట్టడపు సేలమీద దోగాడుచు, అరత్తు
ములలోఁ బ్రతిబింబిత మైనతనమోముఁజూచి, యదియొకవిచిత్రవస్తువని లాగినింఁ
బోయి, యదిరాకపోయినందున దాచిమొగము సూచి యేడువసాఁగెను.

శ్లో. ఆనందేన యశోదయా సమదనం గోపాక్షనాభిశ్చిరం
సాశక్జ్జం బలవిద్విషా సకుసుమైః సిద్ధైః పృథివ్యాకులమ్,

నేస్త్వం గోపకుమారకై స్సకరుణం పారై ర్జనైః సస్థితం

యో దృప్తః స పునాతు నో మురరిపుః ప్రోక్షిత్తగోవర్ధనః. 54

టీ. యశోదయా = యశోదమ్మచేత, ఆనందేన = సంతోషముతోడను, గోపాక్ష
నాభిః = గొల్లపడఁతులచేత, సమదనం = మన్నభోద్రేకముతోఁ గూడునట్లును, బలవిద్వి
షా = ఇంద్రునిచే, చిరం = తడవుగా, సాశక్జ్జం = విన్నబాటుతోను, సిద్ధైః = దేవతావిశే
షులచేత, సకుసుమైః = పువ్వులవానతోడను, పృథివ్యా = భూమిచేత, ఆకులం = కలవరము
తోఁగూడునట్లును, గోపకుమారకైః = గొల్లపిల్లకాయలచేత, నేస్త్వం = పరోక్షార్థా
సహిష్టుత్వముతోడను, పారైః = ఊరివారలచే, సకరుణం = దయతోడను, జనైః =
మిగిలినచూపరులచేత, సస్థితం = చిటునగవుతోఁ గూడునట్లును, యః = విదేవుడు,
దృప్తః = మాడబడెనో, ప్రోక్షిత్తగోవర్ధనః = ఎత్తఁబడిన గోవర్ధనపుకొండగల, సః = ఆ,
మురరిపుః = కృష్ణుడు, నః = చుమ్ము, పునాతు = పవిత్రము సేయుఁగాక.

చ. ముదమున నందగోపికలు మోహమునన్ జనపాళి నవ్వనం

ద్రిదశవిభుండు సాధ్వసమతః విరివానల సిద్ధపుంగవల్

పొదలినయోకులత్వమున భూమియు గోపకుమారు లేపునన్

సదయతఁ బొరులుం గన రసాధర మెత్తినచక్రి ప్రాచుతన్. 54

తా. ఆనందముతో యశోదయు, మదనవికారముతో గోపికలును, ఇదియేమి
రాయనుభీతితో సింధ్రుఁడును, పుష్పవర్షముతో సిద్ధులును, మనోవ్యాకులతతో భూమి
యు, మచ్చరముతో గొల్లపిల్లకాయలును, దయతో సూరివారును, నవ్వుతో నితరులును
జాడఁగా గోవర్ధనగిరి నెత్తినకృష్ణుడు మమ్ము పాపములఁ బాపి పవిత్రులఁ జేయుఁగాక.

శ్లో. ఉపాసతామాత్మవిదః పురాణాః

పరం పుమాంసం నిహితం గుహాయామ్,

వయం యశోదాశిశు బాలలీలా

కథాసుధాసిన్ధుషు లీలయామః.

55

టీ. పురాణాః = పూర్వులైన, ఆత్మవిదః = బ్రహ్మచేతనమనులు, గుహాయాం =
దహరాకాశగుహయందు, నిహితం = ఉంచఁబడిన, పరంపుమాంసం = పరమపురుషుని,

ఉపాసతాం=ధ్యానింతురుగాక, వయం=మేముమాత్రము, యోగోదా...సిద్ధుః=యోగోద
కొడుకుయొక్క బాల్యవిలాసకథలను నమృతసముద్రములయందు, లీలయామః = విహారము
సత్వదము.

మ. దహరాకాశనివాస మౌపరము నాత్మజ్ఞాను లీక్షించి ప్ర
త్యహముం గాంతురు గాక నే నలయశోదాబాలలీలాసుధా
లహరీవీచివరంపరం గదిసి కొల్లల్ గాంగఁ గ్రీడించు
న్నహనప్రాధిఁ జెలంగుడెందమున నానందంబు సంధించెదన్. 55

తా. ఆత్మస్వరూపవేత్త లైన పూర్వపుమునీశ్వరు లనేకులు హృదయగుహయం
దలి పరమాత్మను దదేకచిత్తులై ధ్యానింతురుగాక. మేముమాత్రము లీలాగోపబాలుఁ
డై క్రీడనలుపుచున్న కృష్ణపరమాత్మయొక్క బాల్యమందలి విలాసకథలను నమృతసము
ద్రములలో నోలలాడెదము.

శ్లో. విక్రేతుకామా కిల గోపకన్యా మురారిపాదార్పితచిత్తవృత్తిః,
దధ్యాదికం మోహవశాదవోచద్ధోవిన్ద దామోదర మాధవేతి.

టీ. దధ్యాదికం=పెరుగు మొదలగువానిని, విక్రేతుకామా=అమ్మదలచిన, గోప
కన్యా=గొల్లపడుచు, మురారి...వృత్తిః = క్రీహరిపాదములయందుంచబడిన మనోవ్యా
పారముగలదై, మోహవశాత్=(కృష్ణనియందలి) మోహమువలన, గోవింద, దామో
దర, మాధవ, ఇలి=అని, అవోచత్=కేకవేసెను.

మ. నవలావణ్యవిలాసినితలక మానందంబునన్ నందనం

భవపాదార్పితచిత్తవృత్తి మరలింఁగ నేరకే వీటిలో

నవనీతాదిక మమ్ముచో ముఱపు జెందం బొరులం గాంచి మా

ధవ గోవింద ముకుంద కృష్ణ యను నుద్యన్తోహవిభ్రాంతితోన్. 56

తా. ఒకగొల్లపడుచు, పెరుగు పాలు నమ్మఁబోయి ఎప్పుడు కృష్ణనియందే
మరులుకొనియుండును గాన కృష్ణనియందలి మోహముచే 'పెరుగోయమ్మ పెరుగు'
అని పిలువవలసినది యై 'గోవిందా దామోదరా మాధవా' యని కేకలిడఁ దొడంగెను.

శ్లో. ఉలూఖలం వా యమినాం మనో వా

గోపాఙ్గనానాం కుచకుట్టలం వా,

మురారినామ్నః కలభస్య నూన

మాలానమాసీత్రయ మేవ భూమా.

టీ. మురారినామ్నః=కృష్ణుఁడనెడి, కలభస్య=వీరుఁగుగున్నకు, ఉలూఖలం వా =
యోగోదయొకటిలోనితోలుగాని, యమినాం=యోగులయొక్క, మనోవా=చిత్తముగాని,

గోపార్థనానాం = గొల్లవనికలయొక్క, కుచకుట్టలం వా=చనుమొగ్గగాని, భూమా = భూమియందు, త్రయ మేవ=రెండుమూడే, ఆలానం=కట్టుకంటము, ఆసీత్=అయెను.

చ. మునిజనమానసాంబురుహముం బశుపాలక బాలికామణీ

స్తవవనజాతకోరకవితాన ములూఖలముక్ మురారిమో

హనకలభంబు నిల్పుటకు నై విలసిల్లినకట్టుకంటబముల్

దనరెడు నొండు రెండు నివి దక్క భరాన్ధలిఁ గల్గనేర్పునే. 57

తా. ఎట్టివారలకును వశపఱచుకో నలవిగాని కృష్ణుఁ డను కొడమయేనుఁగునకు యశోదయొంటిలోని తోలుగాని, యోగులచిత్తము గాని, గోపికల చనుబరతులు గాని యిటుల రెండు మూడు దప్ప వేతే బంధనస్థానములు లేవు. వీనికి నిత్యసన్నిహితుఁ డైనట్లు మఱయేరికిఁ గాఁ డనుట.

శ్లో. కరారవిన్దేన పదారవిన్దం ముఖారవిన్దే వినివేశయ స్తమ్,

వటస్య పత్రస్య పుటే శయానం బాలం ముకున్దం మనసా స్మరామి.

టీ. కరారవిన్దేన=కేలుదామరచే, పదారవిన్దం=అడుగుఁదామరను, ముఖారవిన్దే=మోముఁదామరయందు, వినివేశయంతం = చొనుపుకొనుచున్నవాఁడును, వటస్య=మట్టి చెట్టుయొక్క, పత్రస్య=ఆకుయొక్క, పుటే=దొన్నెయందు, శయానం = పండియున్న, బాలం=బాలుఁడగు, ముకున్దం=కృష్ణుని, మనసా=చిత్తముతోడ, స్మరామి=తలఁచెదను.

శా. కేలుందామరచే బదాబ్జ మెలమిం గీలించి నెమ్మోముపై

హాళిక నిల్చి వటప్రవాళమృదుశయ్యం బొల్పునబృలునిక

లీలాలోలవిశాలలోచనుని లాలిం బెట్టి లాలించుచుక

జోలల్ వాడుయశోదభాగ్యమున కే జోహారు కావించెదన్. 58

తా. కేలుదమ్మిచే నడుగుదమ్మని మోముదమ్మ నిడుకొని మట్టియాకుదొప్పయందు నిదురఁ గూరియున్న కుహనాబాలుఁ డగువెన్నుని మదిలోఁ జింతించెదను.

శ్లో. శమ్భా స్వాగతమాస్యతా మిత ఇతో వామేన పద్మాసన

క్రాశ్చారే కుశలం సుఖం సురపతే విత్తేశ నో దృశ్యసే,

ఇత్థం స్వప్నగతస్య కైటభజితశ్చుత్వా యశోదాగిరిః

కిం కిం బాలక జల్పసీతి రచితం ధూధూకృతం పాతు నః. 59

టీ. హేశమ్భా=ఓయాశ్వర, స్వాగతం = సుఖముగవచ్చితివా? పద్మాసన = ఓ లక్ష్మీ, ఇతఇతఃవామేన=ఇటుల యెడమప్రక్కను, ఆస్యతాం=తూర్పుండుము. క్రాశ్చారే=కుమారా, కుశలం=సేనుమా! సురపతే=ఇంద్రా, సుఖం = సుఖముగలదా? విత్తేశ = కుబేరా, నోదృశ్యసే=మాచేఁ జూడఁబడవు. ఇత్థం=ఈలాగున, స్వప్నగతస్య = నిద్రించి

యున్న, కైటభదీకః=కృష్ణనియొక్క, గిరిః=కలువరింతమాటలను, శ్రుత్వా = విని, యశోదా=యశోద, హేబాలక = ఓబిడ్డా, కింకిం = ఏమేమి, జల్పసి = పలవరించెదవు, ఇతి=అని, రచితం=చేయఁబడిన, భూభూకృతం = పీడాపనోదకమైన 'భూభూ' అను నిష్ఠీవనశబ్దము, నః=మమ్ము పాతు=రక్షించుఁగాక.

మ హార రారమ్ము శుభంబె డాపలను భాషాధీశ కూర్పుండుమా
పరిణామంబె కుమార యింద్ర సుఖమే పాల స్త్యవీక్షింప మే
సరణిక్ నిన్న నఁగా యశోద విని వత్స యేమి యేమంచుని
ద్వరమ బూజినకృష్ణుపై నిడినభూభూకారముల్ ప్రోచుతన్. 59

తా. రుద్రా! సుఖముగావచ్చినావా? బ్రహ్మ! ఇట్టెడమవై పునఁ గూర్పుండుము. కుమారా! నేనుమేనా? ఇంద్ర! సాఖ్యమా? వజ్రేరా! ఏమి బొత్తిగా అగపడుటేలేదు. అని కృష్ణుఁడు నిదురలాఁ గలువరింపఁగా, యశోద వచ్చి ఏమిరా కలవరించుచున్నావు నాయనా యని పీడాపరిహరమునకుఁ గాఁ జేసిన భూభూకారము మమ్ముఁ గాపాడుఁ గాక.

అప. శవి యాహ్లోకంబున యశోదాశ్రీకృష్ణుల ప్రశ్నితరముల వర్ణించు చున్నాఁడు.

శ్లో. మాతః కిం యదునాథ దేహి చషకం కిం తేన పాతుం పయ
స్తన్నాస్త్యద్య కదాస్తీ వా నిశి నిశా కా వాన్ధకారోదయః,
ఆమీల్యాక్షీయుగం నిశాపుష్పగతా దేహీతి మాతుర్తుహు
ర్వత్తోజాంశుకకర్షణోద్యతకరః కృష్ణ స్స పుష్టాతు నః. 60

టీ. కృష్ణుఁడు, హేమాతః=ఓయమ్మా అని పిలువ, యశోద, హే, యదునాథ= ఓయాదవులరాజా, కిం=ఏమిరా, (కృ) చషకం=నాహానా, దేహి=తెమ్ము. (య) తేన= దానితో, కిం=ఏమిటని (కృ) పయః=పాలను, పాతుం=త్రాగుటకు, (య) కల్= (అగి న్నె) ఆపాలు. అద్య=ఇప్పుడు, నాస్తీ=లేదు. (కృ) కదా=ఎప్పుడు, అస్తీవా = ఉండును. (య) నిశి=రాత్రియందు, (కృ) నిశా=రాత్రియన, కా=విది. (య) అన్ధకారోదయః= చీకటిపడుట. (అనఁగానే) అక్షీయుగం=రెండుకన్నులను, ఆమీల్య = గట్టిగా మూసి కొని, నిశాపి=రాత్రియు, ఉపగతా = వచ్చినది. దేహి=పాలగిన్నె తెమ్ము, ఇతి=అని, మాతః = తల్లియగు యశోదయొక్క, వత్తోజాంశుకకర్షణోద్యతకరః = పైటకొంగును లాగుటకై చాచఁబడిన చేయిగల, నః=అ, కృష్ణః=శ్రీకృష్ణుఁడు, నః=మమ్ము, పుష్టాతు = ప్రోచుఁగాక.

ఉ. అమ్మ! యదేమిరా యదుకులగ్రణిగిన్నె యొసంగు మెల్లవా
లిమ్ముగఁ ద్రావ లే దిపుడదెప్పుడు లే యదియెట్టి దంధకా

రమ్మగు నన్ను గన్వించి రాతిరి వచ్చెను వేగ పాలు తే
తెమ్మని తల్లిపైఱి వడిఁ దీయుముకుందుఁడు నన్నుఁ బ్రోచుతన్. 60

తా. అమ్మా ! పివిరా కృష్ణా ! నా ఆపుకొర యేదీ ఇటులిమ్ము, ఎందుకురా ? పాలుత్రాగవలె. పాలులేవీ. అయిన ఎప్పుడుండును ? రాత్రికి. రాత్రియనగా నెట్టులుండును. రాత్రివచ్చినచోఁ జీకటివడును. అని తల్లియనగానే రెండుకన్నులు గట్టిగా మూసికొని, అమ్మా రాత్రికూడవచ్చినది. నాపాలగిన్నె నియ్యవే యని మకురు సేయుచు యశోదపైఱి కొంగును బట్టి లాగుచున్నకృష్ణుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుకాక.

శ్లో. కాళిన్దీపులినోదరేషు ముసలీ యావద్గతః ఘేలితుం
తావత్కార్పరికం పయః పిబ హరే వర్ధిష్యతే తే శిఖా
ఇత్థం బాలతయా ప్రతారణపరాః శ్రుత్వా యశోదాగిరః
పాయాన్న స్వశిఖాం స్పృశేత్ ప్రముదితః క్షీరేఽర్ధపీతే హరిః. 60

టీ. హరే=కృష్ణా, ముసలీ=బలరాముఁడు, కాళిన్దీపులినోదరేషు=యమునయందలి యిసుక తిప్పలనడుమ, యావత్=ఎంతలో, ఘేలితుం=ఆడుకొనుటకొఱకు, గతః=వెళ్లెనో, తావత్=వాఁడు వెళ్లివచ్చులోపల, కార్పరికం=గిన్నెలోనున్న, పయః=పాలను, పిబ = త్రాగుము. తే=నీయుక్క, శిఖా=జుట్టు, వర్ధిష్యతే=పెరుగును, ఇత్థం=ఇట్లు, బాలతయా=వజ్రయగుటచేత, ప్రతారణపరాః = మోసపుచ్చుటకై వలకబడిన, యశోదాగిరః = యశోదమాటలను, శ్రుత్వా=విని, ప్రముదితః=ఆనందముఁబొందినవాడై, క్షీరే=పాలు, అర్ధపీతే=సగము గ్రోలబడినదికాగా, స్వశిఖాం = తనజుట్టును, స్పృశేత్=తడవుకొనుచున్న, హరిః=కృష్ణుఁడు, నః=మమ్ము, పాయాల్=రక్షించుచుగాక.

ఉ. హేళితనూభవాపులినహేలఁ జరించుబలుండు రాకమున్
బాలక పైఱిగిన్నెఁ గలపాల్ వెస నానుము గొప్పవెండ్రుక
ల్లాలు నటన్ననందసతిలాలనమాటల కుబ్బి సాముపాల్
గ్రోలుచుఁ జొంచుఁ జూచికొనుగోపకుమారుండు నన్నుఁ బ్రోచుతన్.

తా. కృష్ణా ! అన్న యమునకుఁ బోయి ఆడుకొని వచ్చులోపల పాలున్నియునీవే త్రాగివేయుము. పాలు ఎంతగా త్రాగినఁ జుట్టు అంతపొడుగుగాఁ బెరుగును. అను యశోదమాటల నిని యుబ్బినవాడై, గిన్నెఁ బట్టుకొని పాలు సగవడఁద్రాగి సిగ దడవి చూచుకొను చిన్నికృష్ణుఁడు మమ్ముఁ గాపాడుచుగాక.

శ్లో. కైలాసో నవనీతతి క్షీతిరియం ప్రాగ్జగదుల్లోప్తతి
క్షీరోదోఽపి నిపీతదుగ్ధతి లసత్సేరే ప్రపుల్లే ముఖే,

మాత్రాఽజ్ఞీధియా దృఢం చకితయా నష్టాఽస్తి దృష్టః కయా
భూభూ వత్సక! జీవ జీవ చిర మి త్యుక్తోఽవతానోహరిః. 62

టీ. లసత్సేనరే = ప్రకాశించు చిలునగవుగల, ముఖే = నోరు, ప్రపుల్లే సతి = తెరవఁ
బడినదగుచుండఁగా, కైలాసః = వెండికొండ, నవనీతతి = నిత్యము దినుచున్న వెన్నముద్దవలె
నయ్యెను. ఇయం = ఈ, తీతిః = భూమి, ప్రాగ్ధగ్ధమృజ్జావృతి = మునుపుదిన్నమన్న గడ్డ
వలె నగుచున్నది. తీరోదోఽపి = పాలకడలియు, సపీతదగ్ధతి = త్రాగఁబడినపాలవలె
నగుచున్నది, అజ్ఞీధియా = అఱుకువయసుతలఁపుతో, దృఢం = మిక్కిలి, చకితయా =
భయపడి, మాత్రా = కల్పిచేత, నష్టా = వివన్నరాలను, ఆస్తి = అయితిని. వత్సక = బిడ్డా,
కయా = ఎవతెచేత, దృష్టః = చూడఁబడితినిరా. భూభూ, (అనుకరణము) చిరం = తడవు
కాలము, జీవజీవ = బ్రదుకుము బ్రదుకుము. ఇలి = అని, ఉక్తః = పలుకఁబడిన, హరిః =
శ్రీకృష్ణుడు, సః = మమ్మును, అవతాన్ = రక్షించుఁగాక.

చ. ననిచినవత్సనెమ్మొగమునకా ధర భక్షితమృత్తుగాఁ బయో
వనధి నిపీతదుగ్ధసమవస్థితిగా రజతాద్రి వెన్నగాఁ
గని భ్రమఁ జెల్ల నేచెలువ గాంచెనొ దృష్టిగ నంచు నంబ దీ
వనమును భూత్కృతుల్ నినుప వర్తిలుపాపనిప్రాపుఁ గాంచెదన్.

తా. యశోద, కృష్ణుడు మమ్ముఁ దిన్నాడని విని రావించి చూపు మనఁగా
వాడు నవ్వుచు నోరు దెఱచి చూప నామెకు వానికడుపులో నమస్త్రప్రహ్లాదముం
గానించెను. అదిచూచి యశోద అందున్న కైలాసపర్వతమును వాడు దిన్న వెన్నముద్ద
యనుకొనెను. భూమిని చూచి వాడుదిన్న మంటిగడ్డ యనుకొనియెను. పాలనముద్ర
మును వాడు రోజు త్రాగినపాలుగాఁ దలచెను. ఇట్లు తలచి భయపడి, అయ్యో!
నేవచ్చిపోయితినే కొడుకా యెవరు నిన్ను చూచిరా, ఇట్టజీర్ణముచేసిరది? భూభూ,
చిరంజీవ, చిరంజీవ యని రడుపెట్టెను. ఇట్టి కృష్ణుడు మమ్ముఁ గాంచుఁగాక.

శ్లో. కింశ్చిత్కృశ్చిత్తలోచనస్య పిబతః పర్యాయపీతస్తనం

సద్యఃప్రస్నుతదుగ్ధవిష్టుమపరం హస్తేన సమ్పూర్జతః,

మాత్రై కాఙ్గుళిలాలితస్య చుబుకే స్తేరానసన్యాధరే

శౌరేః క్షీరకణాన్వితా నిపతితా దస్తద్యుతిః పాతు సః. 63

టీ. కింశ్చి...నస్య = కొంచెము ప్రక్కకుఁ ద్రిష్పఁబడినకన్నులు గలవాడను
పర్యాయపీతస్తనం = ఒకటివెంటనొకటిని కుడువఁబడిన స్తనమును. పిబతః = త్రాగుచున్నవాఁ
డును, సద్యః = అప్పుడే, ప్రస్నుతదుగ్ధగిందుం = కాఠినపాలచుక్కలుగల, అపరం = చుట్టి,
యొకచప్పును, హస్తేన = చేతితో, సమ్పూర్జతః = రాయుచున్నవాఁడును, మాత్రా = కల్పిచేత,

చుబుకే=గడ్డమందు, ఏకాక్షుళిలాలితస్య=ఒక ప్రేలిచే బుజ్జింపబడినవాడును, స్నేహాన
నస్య=చిఱునగవుగల, శౌర్యే=కృష్ణునియొక్క, ఆధరే=పెదవియందు, నిపతితా=పడిన,
శీరకణాన్వితా=పాలచుక్కలతోఁగూడిన, దన్తదృశిః = పండ్లరంగు, నః = మమ్ముల,
పాతు=రక్షించుఁగాక.

చ. ఒకకుచ మాని పాల్ గురియునొక్కకుచం బొక కేలః బూని యా

ముకుళిత నేత్రుడై జనని ముద్దునకుం జబుకంబు వ్రేలః జి

ట్టకముగ నంటి మోవిఁ బ్రకటం బగులేనగ వొప్పుశౌరి దు

గ్ధః ణమేతదంతరుచి తత్పతక ననుఁ బ్రోచుఁగావుతన్ 63

తా. ఒకటివెంట నొకటి పరుసగా నందుకొని త్రాగును గనుక, ఒకచప్పును
త్రాగుచు, పాలచుక్కలు కాటుచున్న పేటొకచప్పును చేతఁ దాఁకుచు చూపునడ్డము
త్రిప్పి! గడ్డముమీఁద వ్రేలిడి శల్లి వినోదపఱచుచుండఁ జిఱునవ్వు నవ్వుచున్న కృష్ణుని
పాలచుక్కలతోఁగూడిన తెల్లని దంతకాంతి మమ్ము గాపాడుఁగాక.

శ్లో. ఉత్తుభ్యస్తనమణ్డలోఽరిలసత్స్పృలమృముక్తామణే

రన్తర్విమృత మిన్ద్రీనీలనికరచ్ఛాయానుకారిద్యుతేః,

లజ్జావ్యాజము పేత్య నమ్రపదనా స్పృష్టం ముగారేర్వపుః

పశ్యన్తి ముదితా ముదేస్త భవతాం లక్ష్మీర్వివాహాత్సవే. 64

టీ. వివాహాత్సవే = పెండ్లిసంబంధమందు, లజ్జావ్యాజం = సిగ్గు అనుసాకును,
ఉపేత్య=పొంది, నమ్రపదనా = తలవంచుకొనినదై, ఉత్తుభ్య...మణేః = ఉన్నతమైన
చనుకట్టుమీఁద మెఱయుచు పైలుచున్న ముత్రైకొలికొనయొక్క, ఆంతః=ఁడును,
విమృతం=ప్రతిభించిన, ఇంద్ర...ద్యుతేః=ఇంద్ర సీలవణిరాశియొక్క కాంతినిబోలు
చున్న కాంతిగల, ముగారేః=శ్రీకృష్ణునియొక్క, వపుః=శరీరమును, స్పృష్టం=విశదముగా,
పశ్యన్తి = చూచుచున్నదై, ముదితా = సంకెసించిన, లక్ష్మీః = రుక్మిణీరూపయగులక్ష్మి,
భవతాం=మీకు, ముదే=సంకసముకొఱకు, ఆస్తు=ఆగుఁగాక.

మ. హరినీలచ్ఛవి గేరుశౌరిమృదుదేహచ్ఛాయ వక్షోరుహా

పరిముక్తామణియందుఁ గన్నడఁ ద్రపావ్యాజంబునం బెండ్లికూఁ

తురు దాఁ గావున మోము వాంచికొని సంతోషస్థితిం జెందునిం

దిర మా కీవుత నిష్టసంపద దయాదృష్టిక విలోకించుచున్. 64

తా. రుక్మిణీకృష్ణుల పెండ్లియందు రుక్మిణి తనయరమున పైలుహారము నడిమి
ముత్రైకఁబూసయందుఁ బ్రతిబింబించిన కృష్ణుని నల్లనిమేనికాంతిని సిగ్గును నొసా
కుచే దలవంచుకొని యట్టెచూచి యానందించు రుక్మిణీరూపిణియగు లక్ష్మి మీసేమము
కొఱకగుఁగాక.

శ్లో. కృష్ణేనామ్భు గతేన రస్తుమధునా మృద్భక్షితా స్వేచ్ఛయా
తథ్యం కృష్ణ క ఏనమాహ ముసలీ మిథ్యామ్భ సశ్మాసనమ్,
వ్యాదేహీతి విదారితే శిశుముఖే దృష్ట్యా సమస్తం జగ
న్తాతా యస్య జగామ విస్తయవదం పాయాత్స నః కేశవః. 65

టీ. హే అమ్బు=ఓయమ్మా, రస్తు=అడుటకొఱవ, గతేన = వెళ్ళిన, కృష్ణేన = శ్రీకృష్ణునిచేత, అధునా=ఇప్పుడు, స్వేచ్ఛయా=ఇష్టముకొలది, మృల్=మన్న, భక్షితా= తినబడినది, (అని రాముడు యశోదకు జెప్పగా నామె) కృష్ణ=కృష్ణుడా, తథ్యం= మన్నుతిన్నది నిజమేనా, (అనియడుగ) కృష్ణుడు, ఈ=ఎవడు, వివం=ఇట్లు, ఆహ= చెప్పెను. (యశోద) ముసలీ=బలరాముడు చెప్పినాడు. (కృ) అమ్బు=అమ్మా, మిథ్యా= ఇదికల్లమాట. ఆననం = మొగమును. పశ్య = చూడుమా, (యశోద) వ్యాదేహీతి = తెఱచుమనగా, విదారితే = తెఱవబడిన, శిశుముఖే = బిడ్డనోటియందు, సమస్తం జగల్=ఎల్లలోకములను, దృష్ట్యా=చూచి, యస్య = వికృష్టనియొక్క, మాతా = తల్లి. విస్తయవదం = ఆశ్చర్యస్థానమును, జగామ = పొందెనో, సః=ఆ, కేశవః=కృష్ణుడు, నః=మమ్మును, పాయాత్=రక్షించుగాక.

మ మను భక్షించితే కృష్ణ యెవ్వరని రమ్మా యన్న యన్నాడు గ
ల్లోను నామో మది కల్ల చూపు మనుచు నోరెత్త విశ్వంబు తె
ల్లను గన్పించిన నింతవెళ్లె దిన నేలా గయ్యె నాశ్చర్య మం
చును వీక్షించుయశోదఁ గాంచి నగుకృష్ణుం గాంతు నశ్రాంతమున్.

తా. బలరాముడు వచ్చి, అమ్మా మనకృష్ణుడు అడుకొనబోయి, ఇష్టమువచ్చి నట్లు మన్నుచిన్నాడు, అని చెప్పగా, యశోద, ఏమిరాకృష్ణుని నిజమేనా? యస, లేదమ్మా, ఎవరు చెప్పిరి? రాముడు. అది కల్లమాట. కాదేని నానోరుఁ జూడుము. అని తెఱచిచూప, వానికడుపులో నెల్లలోకములు గాంచి తల్లి యాశ్చర్యపడియెను. అట్టి కృష్ణుడు మమ్ముఁ గాపాడుఁగాక.

అవః—ఈశ్లోకమునందు శ్రీకృష్ణుడు రోహిణీనక్షత్రమందుఁ బుట్టెను గావున దాని నుత్పేక్షించుచున్నాడు

శ్లో. స్వాతీ సపత్నీ కిల తారకాణాం ముక్తాఫలానాం జననీతి రోహిత్,
సా రోహిణీ నీలమసూత రత్నం కృతాస్పదం గోపవధూకుచేషు.

టీ. తారకాణాం=చుక్కలకు, సపత్నీ = సతీయగు, స్వాతీ=స్వాతి, ముక్తాఫలానాం=ముత్యములకు, జననీతి=తల్లిగదా, (పుట్టించునది) ఇతి=అని, రోహిత్=మత్సరమువలన, సా=ఆ, రోహిణీ=రోహిణిఅనునక్షత్రము, గోపవధూకుచేషు=గొల్లతలచులులయందు, కృతాస్పదం=కాపురమున్న, నీలం=నల్లని, రత్నం=మణిని, అసూత=కసెను.

ఉ. తారల కెల్లనుక సవతి దా నగుస్వాతి విశుద్ధమాక్తి కో
దారమణుల్ గనం గని నిజాత్మ నసూయ వహించి రోహిణి
తారక గాంచె గోపనితాకుచకోరకహారసంతతి
స్తేనకృష్ణనాయకమణికో రనికోటిఘృణికో ముదంబునన్. 66

తా. సత్తములకెల్ల సవతియగు స్వాతి ముత్యముల నీనుచున్నది. ఆనుచున్న గమన రోహిణియను సత్తమును, గోపికలచక్కులయందు వ్రేలుచున్న హారమందలి నల్లని నాయకమణి నొకదానిని గనెను. (రోహిణీసత్తమందు కృష్ణుడు జన్మించెనని భావము). సత్తములన్నియుం జంద్రునకు భార్యలని లోకప్రతీతి, ఇందువలన ముత్యముల కన్నను రత్నము విశేషముగాన స్వాతికన్న రోహిణి యాధికృత గాంచెను. స్వాతిముత్యములగునట. — స్వాతికారైయందు గురియు వర్ణబిందువులు ముత్యములగునని ప్రసిద్ధముగ రక్షకాస్రాదులయందుఁ జెప్పఁబడినది. మఱియు స్వాతి, ముక్తముక్తివడసిన వారలకు, అఫలఫలముగానివారలక గనుచున్నది. ఈరోహిణియో ముక్తులకు ఫలరూపమైన నీలమణి నీనుచున్నది. ఆనియు నొకభావము ధ్వనించుచున్నది.

శ్లో. సృత్యస్తమత్యంతవిలోకనీయం కృష్ణం మణిస్తమ్భగతం మృగాక్షీ,
నిరీక్ష్య సాక్షాదీవ కృష్ణమగ్రే ద్విధా వితేనే నవనీతమేకమ్. 67

టీ. మృగాక్షీ=యశోద, సృత్యస్తం = గంతులిడుచున్న, అత్యంతవిలోకనీయం = మిగులచూడఁదగిన, మణిస్తమ్భగతం = రతనపుంగంబమందుఁ బ్రతిఫలించిన, కృష్ణం = కృష్ణుని, అగ్రే=ముందర, సాక్షాదీవ=ప్రత్యక్షముగా, నిరీక్ష్య=చూచి, ఏకం = ఒక్క, నవనీతం=వెన్నముద్దను, ద్విధా=రెండుగా, వితేనే=భాగించెను.

మ. ప్రకటానందవిచిత్రనాట్యవరుఁ డౌబాలుక్ విలోకించుచుం
జకితాలోకకురంగలోచన మణిస్తంభంబులో నెక్కుమై
నకుమారుంబలె నోచునీడఁ జెలువొందం గాంచి భాగించె నా
త్తుకరాంభోజమునందు నున్ననవనీతం బయ్యెడఁక రెండుగన్. 67

తా. యశోద కృష్ణుడు మనోహరముగా గంతులిడి యాడుకొనుచుండ, వానికి వెన్నగుడుప వచ్చి రత్నస్తంభమున నున్నవానీడను చూచి నిజముగా నిద్దఱుకృష్ణులని భ్రమసి, చేతిలాని వెన్నముద్దను రెండుగా విడిచి యాయఁబోవుచున్నది.

శ్లో. వత్స జాగృహి విభాతమాగతం జీవ కృష్ణ శరదాం శతంశతం,
ఇత్యుదీర్యసుచిరం యశోదయా దృశ్యమానపదనం భజామహే. 68

టీ. వత్స=కుమారా, విభాతం=తెల్లవాఁడు, అగతం=వచ్చెను. జాగృహి=నిద్రలేచు, కృష్ణ=కృష్ణుడా!, శరదాంశతం=నూతఁడ్లు, జీవ=బ్రతుకుము. ఇతి=ఇట్లు,

ఉదీర్య=పలికి, యశోదయా=యశోదచేత, సుచిరం=చాలకాలము, దృశ్యమానపదనం = చూడఁబడిన మొగముగల కృష్ణుని, భజామహే=సేరించెదము.

ఉ. వెన్నయుఁ బాలుఁ ద్రాగుదువు వేగమ లెమ్ము కుమార తెల్లవా
తెన్ననుఁ గన్నతండ్రి నిదురింపకు లే పదివేలయేండ్లునీ
కు న్నెఱయాయు వయ్యెడు ముకుంద యటన్నయశోదఁ జూచునా
వెన్నునిముద్దునెమ్మొగము వేడుక మీఱ భజితు మెప్పుడున్. 63

తా. ప్రాద్దుననే లేచి యశోద కృష్ణుని, తెల్లవాఁడని. ఇతనిద్రలేపరాయని లేపి చిరంజీవ అని రక్షపెట్టి చాలాసేపు ప్రేమతోఁ జూడఁబడిన కృష్ణుని సేరించెదము.

శ్లో ఓవం జిహ్వా శిశురితి ధియా చుమ్మితో వల్లనీభిః
కణ్ఠం గృహ్ణాన్నరుణితపదం గాఢమాలింగితాఙ్గుః,
దోష్టా లజ్జాపదమభిమృశన్నజ్జుమారోపితాత్మా
ధూర్తస్వామీ హరతు దురితం దూరతో బాలకృష్ణః. 69

టీ. వల్లనీభిః=గొల్లతలచేత, శిశుఃఇతి ధియా=పిల్లవాడను తలఁపుతో, చుమ్మితః=ముద్దుగొనఁబడినవాడై, ఓవం=మోవినిఁ జిహ్వా=కొఱుకువాడును, ఆలింగితాఙ్గుః=కొఱిలించుకోఁబడినశరీరముగలవాడై, అరుణితపదం=ఎఱునైనతావుగలుగునట్లు, కణ్ఠం=మెడను, గాఢం=గట్టిగా, గృహ్ణాన్=గ్రహించువాడును, అజ్జుం=తోడను, ఆరోపితాత్మా=ఎక్కించుకొనఁబడిన యొడలుగలవాడై, దోష్టా=బాహువుతో, లజ్జాపదం=చుఱుగు పట్టుచు, అభిమృశన్=తాఁకుచున్నవాడు, ధూర్తస్వామీ=విటనాయకుఁడునగు, బాలకృష్ణః=చిన్నికృష్ణుఁడు, దురితః=పాపమును, దూరతః=దూరముగా, హరతు=హరిగొట్టుగాక.

ఉ. బాలుఁ డటంచు ముద్దు లిడుబాలలఁ బట్టుక మోవి నొక్కి కెం
గేలఁ దెనుల్పి మన్నథనికేతన మంకముమీఁద నుంపఁ జాల
చాలు నటంచు నెత్తికొనఁ జన్గవఁ బట్టుక కొఱిలించుగో
పాలకధూర్తశేఖరుఁడు పాపముఁ బాపి కృతార్థు జేయుతన్. 69

తా. కొల్లతలు బాలుఁడని తలఁచి ముద్దుగొనఁబోఁగాఁ బెదవిగొఱియెను. కొఱి లించుకోఁగా గట్టిగా మెడఁ బట్టి కొఱిలించెను. ఒడిబోఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకోఁగా మర్తదేశములఁ దడవెను. ఇట్టి గడుచుపలుచేయు విటరాజు మాపాపములఁ బాఱఁ దోలుగాక.

శ్లో ఏతే లక్షణ జానకీవిరహితం మాం ఘోరయ స్త్యమ్బుదా
మర్తాణీపచ ఘట్టయ స్త్యలమమీ క్రూరాః కదమ్బునిలాః,
ఇత్థం వ్యాహృతపూర్వజన్తచరితం యో రాధయా వీక్షితః
నేస్వ్యం శజ్జితయా స నస్సుఖయతు స్వప్నాయమానో హరిః 70

టీ. హేలక్షణః=హియలక్షణఃడా, ఏతే=ఈ, అమ్బుదాః=మబ్బులు, జానకీవర
హితం=నీతతో నెడబాసిన, మాం=ఁన్ను, భేదయన్తి=కోకపెట్టుచున్నవి. క్రూరాః=క్రూర
ములైన, అమా=ఈ, కదహ్యులిలాః=కడిమిపెట్టయందలి గాడులు, మర్తాశి=ఆయుః
స్థానములను. అలం=మిక్కిలి, ఘట్టయన్తి=నవ=నోవ్వజేయుకట్టున్నవి. ఇత్థం=ఇట్లు, వ్యా
హృతపూర్వజన్మచరితం యథాతథా=సలుకఁపడిన తొలిపుట్టువు యందలి కథలు కలుగు
నట్లుగా, స్వప్నాయమానః=నిదురలోఁ గలువరించుచున్నవాడై, యః=ఏకృష్ణుఁడు,
శక్తికయా = మరియొకతె పేరువాడుటచే నవమానపడి, రాధయా = రాధచేత,
సేవ్యం=రోషముతోఁ గూడునట్లుగా, వీక్షితః=చూడఁబడెనో, సః=ఆ, హరిః=కృష్ణుఁడు,
సః=చుట్టు, సుఖయతు=సుఖంపఁ జేయుఁగాక.

తా. అన్నా లక్షణ జానకీహితం నన్నంభోధరశ్రేణి యీ

నన్నంభున్వలిగాలి మర్తములు నొంచం జూచ్చె నంచుం బురా

ఖన్నత్వంబు వచింప నీసు వెఱపుం గీల్కొన్నచిత్తంబుతోఁ

దన్ను రాధిక గాంచఁగాఁ గలవరింతం గూర్చు వాడేలుతన్. 70

తా. లక్షణ! నీతాపయోగము నొందిననన్ను ఈమేఘములు చల్లగాడులును
బాధించుచున్నవిరా, యని వెఱకటిపుట్టువుయందలి గాధలఁ గలువరించి, రాధచేఁ గోప
ముతోఁ చూడఁబడినకృష్ణుఁడు మమ్ము సుఖపెట్టుఁగాక.

శ్లో. ఓషం ముఖ్య హరే బిభేమి భవతా పానై ర్వాతా పూతనా

కణ్ఠాశ్లేషమముం జహీహి దళితా వాలిగ్లనేనార్జునా,

మా దేహీ చ్ఛురితం హిరణ్యకశిపుర్నీతో నఖైః పఞ్చతా

మిథం వారిత రాత్రి కేళిరవతాల్లక్ష్యాపహసాద్ధరిః.

71

టీ. హేహరే=ఓవిష్ణూ, ఓషం=పెదవిని, ముఖ్య=నీడుము, బిభేమి=భయపడు
చున్నాను, భవతా=నీచేత, పూతనా = పూతనయనురక్తసి, పానైః = బీడుటలచేత,
హతా=చంపఁబడినది. అముం=ఈ, కణ్ఠాశ్లేషం=కొంగిలింతను, జహీహి=వదలుము, అలిగ్ల
నేన=నీకొంగిలింతచేత, అర్జునా = మదితెట్టురెండును, దళితా=హల్గుఁబడినవి. ఛురితం=
గిట్టుటను, మాదేహి=చేయకుము. నఖైః=గోళ్ళచేత, హిరణ్యకశిపుః = హిరణ్యకశిపు వసు
రక్తసుఁడు, పఞ్చతాం=మృలిని, నీతః=పొందింపబడెను. ఇత్థం=ఇట్లు, లక్ష్యైః=లక్ష్య
దేవి (రుక్మిణి) చేత, అపహసాత్=చరిహసమువలన, వారితరాత్రికేళిః = అద్భుతోఁబడిన
రాత్రిక్రీడగల, హరిః=కృష్ణుఁడు, అవతాత్=రక్షించుఁగాక.

ఉ. అమృతచెల్ల మోవిచవి యానకు పూతన సోలెఁ గ్రోలఁగాఁ

గ్రుమ్మకు తొమ్ము బల్లిన ధరం బడె మధులు కాన గోటిచేఁ

జిమ్మకుమీహిరణ్యకథ చే మది భీతిలె నంచుఁ దచ్చనల్

బ్రమ్మచుఁ గేలి మాన్పురముఁ బైకొని కూసినశౌరిఁ గొల్పెదన్. 71

తా. కృష్ణా ! నాకు భయమయ్యెడిని. పెదవి గఱచుము. నీవు వెనుక చనులు పెదవులతోఁ జీకి, పూతనను జుపిలివి. మెడ విడువుము. పూర్వము నీవు కాఁగిలించు కొఁగా మద్దులు రెండు కూలిపోయెను. నన్ను గిల్లుము. ముందు హిరణ్యకశిపుని గోల్ల తోఁజీటి చంపితివి. ఇట్లు పరిహాసముతో రుక్మిణిచేత రాత్రి కేళియందు వారింపఁబడిన కృష్ణుఁడు మమ్ము గాచుఁగాక.

శ్లో. రామోనామ బభూవ హుం తదబలా సీతేతి హుం *తాం పితు

ర్వాచా పశ్చావతీతతే విహరత స్తస్యాహరద్రావణః,

నిద్రార్థం జననీకథామితి హరేర్హుజ్జ్వరతః శ్రుణ్వతః

సోమిత్రే క్వ ధనుర్ధనుర్ధను రితి వ్యగ్రా గిరః పాస్తు వః. 72

టీ. రామోనామ=రాముఁడనియెడియొకరాజు, బభూవ=ఉండెను. హుం=హీఁ, తదబలా=వానిపెండ్లాము, సీతేతి=సీతయనిపిలువఁబడును. హుం = హీఁ, పితుఁవాచా = తండ్రియాజ్ఞ చేత పశ్చావతీతబే=పంచవటిచెంతను, విహరతః=తిరుగుచున్న, తస్య = వానియొక్క, తాం=ఆభార్యయగుసీతను, రావణః = రావణుఁడనువాఁడు, అహరతే = దొంగిలించెను. ఇలి=ఇట్లు, నిద్రార్థం=నిదురఁ బుచ్చుటకై, జననీకథాం = తల్లిచెప్పుచున్న రామకథను, హుంకారతః=హీకొట్టుచు, శ్రుణ్వతః = వినుచున్న, హరేః = శ్రీకృష్ణుని యొక్క, సోమిత్రే=లక్ష్మణా, ధనుః=విల్లు, క్వ=ఎచ్చట, ధనుః=ధనువు, క్వ=ఎచ్చట, ఇలి=ఇట్లు, వ్యగ్రాః=చరవశములైన, గిరః=మాటలు, నః=మమ్ము, పాస్తు=రక్షించు గాక.

మ. ఇలలో రాఘవుఁ డొప్పు వానిసతి యయ్యెన్ సీత వారిక వనం

బులకుం బంచె గురుం డటంచు నిదురం బొందించునయ్యెంబ ప

ల్కులు దానూఁకొని రావణుండు మహిజంగొంపోయె నానుల్కివిల్

విలు దే లక్ష్మణయంచు బల్కుహరియు ద్వేలోక్తినక బ్రోచుతన్. 72

తా. కృష్ణుని నిద్రఁ బుచ్చుటకొఱకు యశోద కలధను శిష్యుడు అబ్బాయా ! రాముఁ డనునొకరాజుండెను. అతనికి సీతయనుభార్యగలదు. వానిని వానితండ్రి భార్య తోఁగూడ నడవి కంపెను. వారు పంచవటిదగ్గర మెలగుచుండ అచ్చట సీతను రావణుఁ డనువాఁ డెత్తుకొనిపోయె ననునంతలో లక్ష్మణా ! విల్లు, విల్లు లేతెమ్ము అనుకృష్ణుని లొందరతోఁగూడినమాటలు మాకు సేమము నిచ్చుఁగాక.

శ్లో. బాలోఽపివై లోధరణాగ్రపాణిర్మీలోఽపి నీరన్ధ్రితమగిప్రదీపః,

ధీరోఽపి రాధానయనావబద్ధో జారోఽపి సంసారహరః కుత స్త్యమ్.

* పా. తా పితుర్వాచా పశ్చావతీవనే.

టీ. క్వం=నీవు, బాలా=సి = పిన్నవైనను, కైలాధరణాగ్రపాణి = కొనచేతి
తోగొండనెత్తినవాడవు, నీలా=నీలనివాడవె యైనను, నీరస్థితము ప్రదీపః=కటికి
చీకటికి (అజ్ఞానమునకు) దీపమవు. ధీరో=సి = ధైర్యముగలవాడవయ్యును, రాధానయ
నావబద్ధః=రాధకడకన్నులకు లానైతివి, జారో=సి=విడుడ వయ్యును, సంసారహరః =
సంసారమోచకుడవు, కుతః=ఇదియేమో నీమహిమ యెఱుంగము.

ఉ బాలుడ వయ్యుకైల మొకపాణితలంబునఁ దాల్చి నిల్వఁగాఁ
జాలుట పాపపుంజముల జారుడ వయ్య హరించుట మహా
నీలతనుండవయ్య సతినిర్భరగాఢతమగిప్రదీపమై
వ్రాలుట ధైర్యశాలి వయి రాధకు జిక్కుట వింతగా హరి! 73

తా. కృష్ణ! నీవు బాలుడ వయ్య కేల నీలతోగొండ నెత్తితివి, నల్లని
వాడవయ్య నజ్ఞాన మనుచీకటిం బాపుదీపమైతివి. ధీరుడ వయ్యను రాధాచూపునకు
లాంబడితివి. జారుడవయ్య సంసారతారకుడవు, ఇదియెట్లొ తెలియరాదు.

శ్లో. బాలాయ నీలవపుషే నవకిజ్జేణికే

జాలాభిరామజఘనాయ దిగమ్భరాయ,

శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ

నస్తాత్మజాయ నవనీతముషే నమస్తే.

74

టీ. బాలాయ=బాలుడును, నీలవపుషే=నల్లనియొడలుగలవాడును, నవ...నా
య=కొత్తచిరుగజ్జెలపేరుచే మెఱయు మొలగలవాడును, దిగమ్భరాయ=దినమొలవాఁ
డును, శార్దూల...తాయ = అందమైన పులిగోరుసొమ్ముచే నలంకరింపఁబడినవాడును,
నవనీతముషే=వెన్నదొంగయగు, నస్తాత్మజాయ=నందునిగొడు కగు, నీకొఱకు, నమః =
నమస్కారము.

చ. ఆలరుపసిండికంకణము లందెలు మువ్వలు రావిరేక సం

కులపులిగోరు దాయెతులఁ గుప్పెడపువ్వులనూలు మద్దికా

యలఁ గలనందనందను దిగంబరు జారుజటీతటోజ్జ్వల

న్విలసితనీలదేహు నవనీతహరు డగుబాలుఁ గొల్పెదన్. 74

తా. పిన్నవాడును, నల్లనివాడును, గజ్జెలమొలక్రాడుగట్టుకొనినవాడును దిన
మొలవాడును, పులిగోరుసొమ్ముచే నలంకరింపఁబడినవాడును, వెన్నదొంగయగు
కృష్ణునికొఱకు నమస్కారము.

శ్లో. సోమో పాయసభక్తమాహితరసం బిభ్రన్తుదా దక్షిణే

సవ్యే శారదచన్ద్రపల్లవనిభం హ్రాయంగవీనం దధత్,

కణ్ఠే కల్పితపుణ్డరీకనఖరువృద్ధామదీప్తిం వహాన్

దేవో దివ్యదిగమ్భరో దిశతు నః సౌఖ్యం యశోదాశిశుః. 75

టీ. దక్షిణేపాణో=కుడిచేతియందు, ఆహితరసం=తేనెలోముంచబడిన, పాయన భక్తం=పాలపరమాన్నమును, ముదా=మక్కువతో, బిభ్రీత్=పట్టుకొనియున్నవాడును, సవ్యే=ఎడిమ చేతియందు, శారదచన్ద్రముణ్డలనిభం=శరత్కాలమందలి వెన్నెలతో సమానమగు, హ్రాయంగవీరం=అప్పుడు చిలికిలీసినవెన్నను, దధత్=పట్టుకొన్నవాడును, కణ్ఠే=మెడయందు, కల్పి...నఖమసి = కట్టబడిన పులిగోరుగలవాడును, ఉద్ధామదీప్తిం = మిక్కుటపువెలుంగును, వహాన్=తాల్చువాడును, దేవః=క్రీడార్థమై మానుషశరీరము దాల్చినవాడును, దివ్యదిగమ్భరః=చక్కనిదినమొలరూపుగల, యశోదాశిశుః=యశోద కొడుకు, నః=మాకు, సౌఖ్యం=సుఖమును, దిశతు=ఇచ్చుగాక.

మ. అలడాకేల శరన్నగ్రాంకనిభ మాహ్రాయంగవీరంబున

వ్వలికేల రసయుక్తపాయసము గ్రీవాబద్ధచామికరో

జ్వలశార్దూలనఖం బనం బరకటీచక్రంబుఁ బెంపొంద ని

చ్చలుఁ గ్రీడించుయశోదపట్టి కరుణా సౌఖ్యంబు మాకీవుతన్. 75

తా. కుడిచేతఁ దేనెలోముంచిన పరమాన్నపుముద్దయు, ఎడమచేత నప్పుడు చిలికి యెత్తిన వెన్నముద్దయు, మెడలోఁ బులిగోరును గలిగిన జగన్తోహనాకారముగల, దిగం బరుఁడైన యశోదకొడుకు మాకు సేమముఁ గలుగఁ జేయుఁ గాక.

శ్లో. కిజ్జిణికిణికిణిరభనై రజ్జణభువి రిజ్జణైః సదాటటస్తమ్,

కుజ్జుణుకుణుపదయుగళం కజ్జణకరభూషణం హారిం వస్తే. 76

టీ. కిజ్జిణి...రభనైః=దిబ్బగజ్జెల కిణికిణి యను మ్రోకలుగల, రిజ్జణైః=దోఁగా డుటలచేత, అజ్జణభువి=మండువాయందు, సదా = ఎప్పుడు, అటస్తం = తిరుగుచున్న వాడును, కుజ్జుణు...గళం=కుణుకుణు అని మ్రోగుచున్న రెండుపాదములుగలవాఁ డును, కజ్జణకరభూషణం=మురుగులచే ముద్దుగొలుపుచేతులుగల, హరిం = కృష్ణుని గూర్చి, వస్తే=మ్రోకుచున్నాను.

చ. గణనకు నెక్కుడైనకరకంకణనికృణానంబు మీఱఁ గుం

కుణుకుణునాదపాదములకుం దగు హేమమణినిబద్ధకిం

కిణికిణినాదసంభ్రమము గీడ్పడ దాటుచు నందుమందిరాం

గణమున సంచరించునయగారపుముద్దులబాలుఁ గొల్పెదన్. 76

తా. మొలగజ్జెలు గల్లురన ముంగిలిలో దోఁగాడుచు, కాళ్లకడియములు చేతి మురుగులుఁ జీత్రముగా మ్రోగించుచు క్రీడించుకృష్ణునకు ననుస్కారము.

శ్లో. *సమ్బాధే సురభీణా మమ్బా మాయాసయస్త మనుయాస్తీమ్,
లమ్బాలకమవలమ్బే తం బాలం తనువిలగ్నజమ్బాలమ్. 77

టీ. సురభీణాం=ఆవులయొక్క, సమ్బాధే = త్రొక్కిడియందు, అనుయాస్తీం = తఱుమునొనవచ్చుచున్న, అమ్బాం=తల్లిని, ఆయాసయస్తం = సింగులఁబెట్టువాఁడును, లమ్బాలకం=వీలుముగురులుగలవాఁడును, తను...బాలం=మేననంటినబురదగల, తం=ఆ, బాలకం=కఱ్ఱని, అవలమ్బే=ఆశ్రయించెదను.

ఉ బాలకకేళి నాలగుమిఁ బల్లలు నాడఁగ నంబ వెంబడి

ద్దాలిమి లేక రా గునగునం బరువెత్తులలాటభాగజం

బాలకుఁ జక్రవాతశకటాదివిఘాలకు నంగలగ్నజం

బాలకు బాలకుం దలఁతుఁ బాలితదిక్కుటలోకపాలకున్. 77

తా. మందలొ నావులనందున నాటలతమిం బఱచుచు పసులనడుమ బిడ్డఁ డేను య్యెడినో యని తల్లివెంబడి బడ గునుఁబరువు లిడుచు నామెను త్రొక్కి యలయఁ జేయుచుఁ దలవెరియఁబోసికొని యొడలెల్ల బురదచేసికొని యాడుచున్న యాచిన్ని కృష్ణుని నాశ్రయించెదను.

శ్లో. అఞ్చితపిఞ్చాపీడం పఞ్చితసౌజన్యవల్లవీసలయమ్,

అధరమణినిహితవేణుం బాలం గోపాలమనిశమవలమ్బే 78

టీ. అఞ్చితపిఞ్చాపీడం=ఁపిడిదమైన నెమ్మిపురియే తలదాల్చుగాఁ గలవాఁడును, పఞ్చిత...లయం=మోసపుచ్చుఁబడిన ప్రేమవతులైన గోపికలసమూహముగలవాఁడును, అధర...వేణుం = మోవెరత్తుమందిడికొనిన పిల్లఁగ్రోవిగలవాఁడును, బాలం = శిశువగు, గోపాలం=ఆలకాపరిని, అనిశం=ఎల్లప్పుడును, అవలమ్బే=ఆశ్రయితును.

మ. విలసత్పించనతంసుఁ డై చిగురుమోవిక వేణువుం జేర్చి కం

దళితాలాపసుధాపరంపరలచేతం జేతనాచేతన

మ్మలకున్ నిశ్చలతాచలత్వములపెంపుల్ గూర్చునగ్రోపికా

లలితాంగీనుజనత్వనంచకునిఁ గొల్వం గాంతు గోపాలకున్. 78

తా. నెమ్మిపురి సాముగాఁగలవాఁడును, గోపికలను వంచించువాఁడును, పిల్లఁ గ్రోవినాఁడుచున్న బాలగోపాలకృష్ణుని నాశ్రయించెదను.

శ్లో. ప్రప్లవదభాగధేయం నిగమమహాద్రే గ్గుహస్తరాధేయమ్,

నరహరిపదాభిధేయం విబుధవిధేయం మమానుసంధేయమ్. 79

* ఈశ్వోకార్థంబు ననత్కుమారసంహితయందు గోపాలసంపత్కృదష్టాక్షరీ మంత్రధ్యానమని జేప్పఁబడినది. “పఞ్చనోయన మిశానం ధావమానం ప్రశాంగజే, కింకిణీహపురగ్రీవాకర్ణభూషో జ్వలం ప్రరేత్.”

టీ. ప్రహ్లాదభాగధేయం = ప్రహ్లాదునియవృష్టమును, నిగమమహాద్రోః = వేదపర్వశ్రమయొక్క, గుహాంతరాధేయం = కందరమున వసించుదగినదియు, సరహరిషదాభిధేయం = సరసింహనుని పిలువదగిన, విబుధవిధేయం = మండితులకు వశమైన లేజను, మమ = నాకు, అనుసంధేయం = ధ్యానింపదగినది.

మ. యమిరంభావితరూపధేయమును బ్రహ్మోల్లసద్భాగధేయము నామ్నాయమహాగుహాంతరనితాంతాధేయముం బ్రోల్లసత్సుమనశ్చేణివిధేయమున్ సరమృగాస్తోకాభిధానాభిధేయముఁ గొల్తుం గమలామనశకమలనిత్యాధేయమున్ వేడుకన్. 79

తా. ప్రహ్లాదునిభాగ్యమును, వేదిగుహయందు వసించునదియు, సరసింహనామముగలదియు, విద్వాంసుల కెఱుంగదగినదియు నగు వెలంగు నాశ్రయించెదను.

శ్లో. సంసారే కిం సారం కంసారేశ్చరణకమలపరిభజనమ్,
జ్యోతిః కిమన్ధకారే యదన్ధకారేరనుస్తరణమ్. 80

టీ. సంసారే = సంసారమందు, కిం = విడి? సారం = మేలు, కంసారేశః = కృష్ణునియొక్క, చరణకమలపరిభజనమ్ = కృష్ణునిపాదసేవయే, అన్ధకారే = చీకటిలో, జ్యోతిః = వెలుంగు, కిం = విడి? యత్ = ఏ? అన్ధకారేశః = కృష్ణునియొక్క, అనుస్తరణం = ధ్యానమే.

ఉ సారము కంఠవైరిపదసారసచారుతరార్చనంబు సం
సారమునందు నిందుధరసన్నతి గాఢతమాంధకారని
స్తారము వీనికిం దగిలసద్గురుసేవయ కారణంబుగా
కారయ నింతకంటెను శుభానవా మైనవిశేష మున్నదే. 80

తా. సంసారమున మేలైన దేది? కంసారిపాదసేవనమే. అజ్ఞాపుజీకటికి దీపమేది? కృష్ణునిస్తరణమే.

శ్లో. కలశనవనీతచోరే కమలాదృక్కుముదచన్ద్రికాపూరే,
విహరతు నన్దకుమారే చేతో మమ గోపసుందరిజారే. 81

టీ. కలశ...చోరే = బాలయందలి వెన్నను దొంగిలించువాడును, కమలా...పూరే = లత్యీదేవికలువగన్నులకు వెన్నెలపొంగైనవాడును, గోపసుందరిజారే = గొల్లతలవిటుకాడునును, నన్దకుమారే = నందునికొడుకుయందు, మమ = నాయొక్క, చేతః = చిత్తము, విహరతు = విహరించుగాక,

ఉ. శ్రీరమణీమణీవికచదృక్కుముదస్తి తసాన్త్రచంద్రికా
సారు ప్రజాంగనానివహజారు జగజ్జనతామనోహరా
కారు విశుద్ధమానిహృదగారుఁ బయోనవనీతచోరు నా
భీరకుమారు నాహృదయపీఠికయందు వసించజేసెదన్. 81

తా. బాసలకొలది వెన్నను దొంగిలువాడును, లక్ష్మీయొక్క కలువకన్నులకు వెన్నెలప్రవాహమును, గోపికలకు విటుడును నగు నందునికొడుకునందు నాచిత్రము క్రిడించుగాక.

అవతారిక:—ఈశ్లోకమును వెన్నదొంగలించు శ్రీకృష్ణునియొక్కయు, ఒక గోపిక యొక్కయు ఉత్తరప్రత్యుత్తరము లీ రూపముగా కవి వర్ణించుచున్నాడు.

*శ్లో. కస్త్యం బాల బలానుజః కిమిహ తే మన్నన్ది రాశజ్జ్యాయా
యుక్తం తన్నవనీతపాత్రవివరే హస్తం కిమర్థం న్యసేః,
మాతః కఞ్చన వత్సకం మృగయితుం మాగా విషాదం త్షణా
ది త్యేవం వరవల్లవీప్రతివచః కృష్ణస్య పుష్టాతు నః. 82

టీ. హేబాల=ఓపిల్లవాడా! త్వం=నీవు, కః=ఎవడు? బలానుజః = బలరాముని తమ్ముడను, ఇహ=ఇచ్చట, (మాయింటిలో) కిం=ఏమిషని? మన్నన్దిరాశజ్జ్యాయా = మాయిల్లునుభీమతో, వచ్చితిని. తత్=అది, యుక్తం=మంచిదేశాని, నవ...వరే = వెన్న బాసలో, హస్తం=చేతిని, కిమర్థం=ఎందులకు, న్యసేః = పెట్టెదవు. మాతః = ఓయమ్మా! కఞ్చన=ఒక, వత్సకం = లేమాడకు, మృగయితుం = వెదుకుటకు, త్షణాత్ = కొంచెము సేపు, విషాదం=కలవరమును, మాగాః=పొందకు. ఇత్యేవం=ఈలాగున, కృష్ణస్య=కృష్ణుని యొక్క, వర...వచః=గొల్లమిటారిమాటల కిచ్చుజబాబు, నః = మమ్ముల, పుష్టాతు = కాచుగాక,

ఉ. చిన్ని కుమార యెవ్వడవు నీరికి దమ్ముడ నేల యిందు రా
మన్నిలయం బటంచు నిది మంచిదె కే లటు సాచె దేటికి
న్యెన్న పనంటిలోన జననీ! యొకదూడను జూడవచ్చితి
విన్నడనంబు మానుమని వ్రేతకు బల్కుమురారి గొల్చెదన్. 82

తా. వెన్నదొంగిలుచున్న కృష్ణునిజూచి యొకగొల్లది అబ్బాయీ! ఎవరురా నీవు! ఆని యడుగ కృష్ణుడు నేను బలరామయ్య తమ్ముడగదా యనెను. సరిగాని మాయింటి కేల వచ్చితివి? మాయిల్లెయకుతున్నాను. అయిన వెన్నబాసలోచేయిదూర్చెద వేల్గ మాదూడ యొక్కటి తప్పిపోయినది, అది యీబాసలో నున్నదేమోయని వెదకు చున్నాను. కొంచెము సే పూరకుండుము. పోయెదనులే యని చెప్ప కృష్ణుని జవాబులు మమ్ము గాచుగాక.

* ఈశ్లోకార్థంబు గోపాలకృష్ణైకాదశాక్షరీ మంత్రధ్యానమని సనత్కుమార సంహితయందు జెప్పబడియున్నది. “హరంకం నవసీతాదీక్షా చార్యేణ ప్రజయోషి తామ్, సగోబాలైర్ద్యుతం కృష్ణం ధ్యాయే స్తంత్రం జపేదిదమ్.”

శ్లో. గోపాలాజరకర్దమే విహరనే విప్రాధ్వరే లజ్జనే
బ్రూషే గోకులహుంకృతైః స్తుతిశతై ర్మానం విధత్సే విదామ్,
దాస్యం గోకులపుంశ్చలీషు కురుషే స్వామ్యం న దాస్తాత్తసు
జ్ఞాతం కృష్ణ తవాఙ్గిజఙ్గజయగం ప్రేక్షా చలం మజ్జులమ్. ౬౩

టీ. గోపా...ర్దమే = గొల్లలయింటిముంగిళ్ల బురదలయందు. విహరనే=ఆడెదవు.
విప్రాధ్వరే=బ్రాహ్మణులయొగమందు, లజ్జనే = జంకెదవు. గోకులహుంకృతైః = ఆవుల
ఱంకెలతో, బ్రూషే=మాటుపలికెదవు. విదాం=పండితులయొక్క, స్తుతిశతైః = స్తోత్ర
శతములచేత, మానం=మానమును, విధత్సే=పూసెదవు, గోకులపుంశ్చలీషు = గొల్లఱంకు
టాండ్రయందు, దాస్యం=ఊడిగమును, కురుషే = చేయుదువు. దాస్తాత్తసు = కాంత
చిత్తులయెడ, స్వామ్యం=ప్రాభవమును, నకురుషే=చేయవు. హేకృష్ణ=ఓకృష్ణ! జ్ఞాతం=
తెలిసిను. మంజులం=ఆందమైన, తవ=నీయొక్క, అఙ్గిజఙ్గజయగం=ఆడుగుదామ
రలజంట, ప్రేక్షా=ఆనురాగము చేత, చలం=బోలమెనది.

మ. క్రతుర్భూమిం జూరం బోవు గోపగృహపంకం బన్న మెట్టేవు గో
తతిహుంకారము విన్ను బల్కెదవు విద్వద్గోష్ఠికిం బల్కువా
నతి గావించువు గోపజ్వరలకు దాన్తశ్రేణి గైకోవు యో
గ్యత యే హేతువుప్రేమ కారణము గాదా దేవ! నీచర్యకున్. ౮౩

తా. కృష్ణ! గొల్లయిండ్లవెంబడిబురదలలో దిరిగియాడెదవు. బ్రాహ్మణయజ్ఞముల
లోబోవ సిగ్గుపడుదువు, ఆవులఱంకెకు మాటుపలికెదవు గాని జ్ఞానులు చేయుస్తుతుల
నాలింపవు. గొల్లఱంకుటాండ్రకు నూడిగము సేతువు. కాంతచిత్తులకు బ్రభుత్వమునీయు
మన్నును చేయవు. నీపోబడి తెలిసినదిలే. నీ కెక్కడ ప్రేమయున్నదో అక్కడకేగుదువు
గాని యెచ్చుకన్నలు నీకు లేవు.

శ్లో. నమస్తస్మై యశోదాయా దాయాదాయాస్తు తేజసే,
యద్ధి రాధాముఖామ్భాజం భోజం భోజం వ్యవర్ధత. ౮౪

టీ. యశోదాయా=యశోదయొక్క, దాయాదాయ=పుత్రుడైన, తస్మై=ఆ,
తేజసే=వెలుగుకొరకు, నమః=నమస్కారము. యద్ధి=వీడి? రాధాముఖామ్భాజం =
రాధమోముదమ్మిని, భోజంభోజం=ఆస్వాదించి యాస్వాదించి, వ్యవర్ధత=పెరిగెనో.

ఉ ఏమహితప్రకాశ ముదయించినపిన్నటనాటనుండి రా
థామధురాధరాంచితసుధారసధారలఁ గ్రోలుచుకొ యశో
దామహనీయదాయసముదాయముఁ గాంచి ప్రవర్ధమాన మా
నామహ మిచ్చుగా కహరహంబు నశేషసుఖాయురున్నతుల్. ౮౫

తా. యశోద సర్వస్వమ్మునకు భోక్తయైన యాచెలంగునకు మ్రొక్కు లాసఁగెదను. ఏది రాధముఖమకరందమును గ్రోలి గ్రోలి పెద్ద దయ్యినో.

శ్లో. అవతారాః సత్త్వస్యే సరసిజనయనస్య సర్వతోభద్రాః,

కృష్ణాదన్యః కోవాప్రభవతి గోగోపగోపికాముక్త్యై.

85

టీ. సర్వతోభద్రాః=కంతట శుభకరములగు, సరసిజనయనస్య = కృష్ణునియొక్క, అస్యే=ఇతరములైన, అవతారాః = మూర్తులు, సన్తు=ఉండుఁగాక. కృష్ణాత్=కృష్ణుని కంటె, అన్యః=ఇతరుడైన, కోవా=ఎవఁడు? గోగోపగోపికాముక్త్యై=గోవులు గోపాలురు గోపికలు వీరల మోక్షముకొఱకు, ప్రభవతి=సమర్థుఁ డగుచు.

మ. అవతారంబులు లేవె శౌరి కతికళ్యాణంబు లిద్ధాత్రిలో

నవి పెక్కుల్ గల వెంచ గోనికరగోపానీకగోపాంగనా

నివహశ్రేయ మొసంగఁ జాలెనె కృపానిర్లిద్రుఁ డైనట్టిశౌ

రివలెక వేటొకమూర్తి గావునఁ దదంఘ్రిం గొల్తు నెల్లప్పుడన్. 86

తా. విష్ణునిలోకరక్షకము లైనయవతారములు పెక్కులు వెలయుఁగాక, గోవులను గోపాలురను గొల్లవడఁతులను గృతార్థులఁ గావించుటలో గృష్ణునికంటె యితరుఁడెవఁడు నేర్పును?

శ్లో. *మధ్యే గోకులమణ్డలం ప్రతిదేశం చామ్బరవోజ్జృమ్భితే

ప్రాతర్దోహమహోత్సవే నవఖుచక్ర్యామం రణన్నాపురమ్,

ఫాలే బాలవిభూషణం కటిరటత్సత్కిజ్జీవీమేఖలం

కణ్ఠే వ్యాఘ్రనిఖం చ శైశవకళాకళ్యాణకార్తస్త్రియం భజే. 87

టీ. గోకులమణ్డల మధ్యే = ఆవుల మందలనడుమ, ప్రతిదేశం = ఎల్లవంకలను, అమ్బరవోజ్జృమ్భితే=అమ్బ యను రొదచే వెల్లివిరిసిన, ప్రాత...కృవే=ప్రాద్ధటిపూట పాలుపీతకెడు సంబరమందు, నవఖుచక్ర్యామం=క్రొమ్మబ్బువలె నెల్లనైనవాడును, రణన్నాపురం=మొరయు నందెలుగలవాడును, ఫాలే=నుదుట, బాల...షణం=శిశువులకుఁ దగిన సొమ్మును దాల్చినవాడును, కటి...మేఖలం=మొలయందు మ్రోయుచున్న గజ్జెలుగల వాడును, కంఠే=మెడయందు, వ్యాఘ్రనిఖం చ = పులిగోరు గలవాడును, శైశవ...కార్తస్త్రియం=బాలకళాసౌభాగ్యసర్వస్వమ్మునకృష్ణుని, భజే=ఆశ్రయింతును.

మ. మొలనూ లందెలు గజ్జెలుక మొలయ జీమూతాకృతిం జేరి మం

దల నంబారవ మెల్లెడం జెలఁగఁ బ్రాతర్దోహ మీక్షింపఁ జా

* ఈశ్లోకము గోపాలకృష్ణసర్వసమ్మత్కృదప్రాక్షరీమం త్రధ్యానమని సనత్కుమారసంహితయందు జెప్పఁబడియున్నది. “ఉచ్చహాయమితానం ధావమానం ప్రశాం గజే, కిజ్జీవీనాపురగీవ కర్ణభూషాజ్వలం స్పృశేత్.”

రులలాటంబున రావితేక పులిగోయం గంతవీధిం దటి

త్తులగా ముద్దులు గుల్కుబాలకునిఁ గాంతుక జీవనప్రాధికిన్. 86

తా. ప్రాద్దుర పాలు సిరుకునప్పుడు అమ్మరవముతో నిండియున్న మందలూ మేఘమువలెఁ జేరి, గజ్జల నందెలను మోయించుచు, నుడుట రావితేకయు, మొలలో మొలనూలును, మెడలోఁ బులిగోరును పెరియు ముగ్ధముని పెములు నూపుచున్న బాల గోపాలకృష్ణమూర్తి నాశ్రయించెదను.

శ్లో. సజలజలదనీలం దర్శితోదారలీలం

కరతలధృతశైలం వేణునాదైరసాలమ్,

వ్రజజనకులపాలం కామినీకేళిలోలం

కలితలలితమాలం నామి గోపాలబాలమ్

87

టీ. సజలజలదనీలం = సీరుమబ్బువలె నల్లనైన వాడును, దర్శితోదారలీలం = చూపఁ బడిన గంభీరమైనవిలాసములు గలవాడును, కర...శైలం = చేతఁబట్టి యెత్తఁబడినకొండ గలవాడును, వేణునాదః = విల్లుఁగ్రోవిప్రాంతల చేత, రసాం = రసవంత మైనవాడును, వ్రజజనకులపాలం = వ్రేపల్లె యందలిజనుల రక్షించువాడును, కామినీకేళిలోలం = గోప కాంతలతోఁ గ్రీడనల్పువాడును, కలితలలితమాలం = పట్టఁబడిన యందమైనవనమాలగల వాడును నగు, గోపాలబాలం = గోపాలకృష్ణునిగూర్చి, నామి = మ్రోక్కెదను.

మ మురళీనాదవిశాలు నీలమణిజీమూతాతపీనీలు నీ

రరుహక్షీరతెలోలు హస్తజలజాగ్రస్యస్తశైలుక్ సదా

దరశీలుక్ వ్రజలోకపాలుఁ గరుణోదారై కలీలుక్ భుజం

తరరాజద్వనమాలుఁ గొల్పెద సముద్యద్దోషబాలుక్ మదిన్. 87

తా. సీరుమబ్బువలె నల్లనైన వాడును, చిత్ర విలాసములఁజూపుచున్న వాడును, కొండను జేతఁదాల్చినవాడును, లేనెలొలుక వేణువు నూచుచున్నవాడును, వ్రేపల్లియ వారలను గాపాడువాడును, గోపకామినీకీడానకుఁడును, చక్కని వనమాలను దాల్చినవాడగు గోపాలకృష్ణునకు మ్రోక్కెదను.

శ్లో. స్థితలలితకపోలం స్నిగ్ధసంగీతలోలం

లలితచికురజాలం చార్యచాతుర్యలీలమ్,

శతమఖరిపుకాలం శాతమమ్భాభచేలం

కువలయదళనీలం నామి గోపాలబాలమ్

88

టీ. స్థితలలితకపోలం = చిఱునగవుచే నందమైన చెక్కిఁబడిగలవాడును, స్నిగ్ధ సంగీతలోలం = తీయని పాటలయందుఁ దవిలియున్న వాడును, లలితచికురజాలం = అంద

మైన కురులుగలవాఁడును, చౌర్యచాతుర్యలీలం=దొంగతనముసేయ నేర్పుగలవాఁడును, శతమఖిపుకాలం=రాక్షసులకు మృత్యువైనవాఁడును, కాత...చేలం = బంగరువన్నెల పలువగలవాఁడును, కువలయదళసీలం=కలువతేకులవలె నల్లనైవ, గోపాలబాలం=గోపాల కృష్ణుని, నౌమి=మ్రొక్కెదను.

మ. సరసస్తేరకపోలుఁ గొల్తు మురళీసంగీతలోలుక శుభా
కరచామీకరచేలు నీలమణిరంగత్కుంతల శ్రీనిశా
లు రమాపాలు నితాంతశౌర్యగుణశీలుం దానవప్రాణహృ
త్కరవాలుం గపిలాదనీకువలయోద్యన్నీలు గోపాలునిన్. 88

తా. నగవృదోలకు చెక్కిళ్లుగలవాఁడును, మృదువుగా గానముసేయువాఁడును, సాంపైనకురులు గలవాఁడును, దొంగతనమున గడితీరినవాఁడును, రాక్షసులపాలిటిమృత్యువును, బంగరుపలవ గలవాఁడును, కలువతేకులఁ బోలుకన్నులు గలవాఁడును నగు గోపాలకృష్ణునిఁగూర్చి మ్రొక్కెదను.

శ్లో. మురళినినదలోలం ముగ్ధమాయూఁచూడం
దళితదనుజజాలం ధన్యసౌజన్యలీలమ్,
పరహితనవహేలం పద్మపద్మానుకూలం
నవజలధరనీలం నౌమి గోపాలబాలమ్. 89

టీ. మురళినినదలోలం=శిల్లఁగ్రోవి ప్రాంతయందుఁ దవలినవాఁడును, ముగ్ధ...చూడం=సాంపైన నెమిలిపురిని కలఁదాల్చినవాఁడును, దళితదనుజజాలం = పోకార్పక బడినరక్కసులఁకలవాఁడును, ధన్యసౌజన్యలీలం = కృతకృత్యులగు సాధులయొడ నాదరము కలవాడును, పర...హేలం=ఇతరులకు మేలుసేయునూత్నవిలాసములుగల వాఁడును, పద్మపద్మానుకూలం=లక్ష్మీకి వశమైనవాఁడును, నవజలధరనీలం=నూతన మేఘము వలె నల్లనివాఁడును, గోపాలబాలం=గొల్లపిల్లవానినిఁగూర్చి, నౌమి=మ్రొక్కెదను.

చ. మురళినినదలోలు నతిముగ్ధశిఖావళిపింఛచూఘునిం
బరహితశీలు రాత్రిచరపాళివిఫాలుఁ గృతార్థలోలుఁ బం
కరుహగృహనుపాలు వ్రజకంజముఖిహితహేలు నవ్యపు
ష్కరధరనీలుఁ గొల్తు శుభ కాంచనచేలుని గోపబాలునిన్. 89

తా. పిల్లఁగ్రోవినుఁడుచున్నవాఁడును, సాంపైననెమిలిపురిని దాల్చినవాడును, రాక్షసులరూపుహుషినవాఁడును, సాధురక్షకుఁడును, లోకక్షేమములైనవిలాసములు గల వాఁడును, లక్ష్మీకి వశమైనవాఁడును, శ్రొత్తమఱ్ఱువలె నల్లనైనవాఁడునగు గోపాలబాలు నకు మ్రొక్కెదను.

శ్లో. సరసగుణనికాయం సచ్చిదానందకాయం
శమితసకలమాయం సత్యలక్ష్మీసహాయమ్,
శమదమసముదాయం శాస్త్రసర్వాస్త్రరాయం
సుహృదయజనదాయం నౌమి గోపాలరాయమ్.

50

టీ. సరసగుణనికాయం = మేలైనగుణముల ప్రాప్తగలవాఁడు, సచ్చిదానందకాయం = సచ్చిదానందరూపుఁడును, శమితసకలమాయం = అణగింపఁబడిన యెల్లకుచ్చితములు గలవాఁడును, సత్యలక్ష్మీసహాయం = సూన్యతనంపడతోఁ గూడినవాఁడును, శమదమసముదాయం = బహిరంతరింద్రియసిగ్రహము గలవాఁడును, శాస్త్ర...రాయం = శమింపఁ జేయఁబడిన యెల్లవిఘ్నములుగలవాఁడును, సుహృదయజనదాయం = శుద్ధమైనచిత్తము గలవారలపాలిభాగ్యమగు, గోపాలరాయం = గొల్లఁజేడగు కృష్ణునిగూర్చి, నౌమి = మ్రొక్కెదను.

చ. సరసగుణోదయుక్త శమితసర్వనిశాచరమాయునిక్త సుహృ
న్నరవరదాయు సత్యచిదనంతసుఖోజ్వలరాయు సత్యకా
హరిణదృగిందిరాచిరసహాయునిశాంతమహంతరాయు జి
త్వరు దమశాంతిముఖ్యసముదాయునిఁ గొల్చెద గోపరాయునిన్. 51

తా. మందిగుణములకు గనియు, సచ్చిదానందరూపుఁడును, ఎల్లమాయలను జల్లార్చువాఁడును, సత్యసంపద కాశరమైనవాఁడును, అంతరింద్రియబహిరింద్రియసిగ్రహముగలవాఁడును, విఘ్నహంతయు, సాధుజనలపాలిభాగ్యము నగుకృష్ణునిగూర్చి నమస్కరించెదను.

శ్లో. లక్ష్మీకళత్రం లలితాబ్జనేత్రం పూర్ణేంద్రవక్త్రం పురహితమిత్రమ్,
కారుణ్యపాత్రం కమనీయగాత్రం వందేఽపిత్రం వసుదేవపుత్రమ్. 52

టీ. లక్ష్మీకళత్రం = లక్ష్మీయేభార్యగాఁగలవాఁడును, లలితాబ్జనేత్రం = సుందరమైన తామరలవంటికన్నులుగలవాఁడును, పూర్ణేంద్రవక్త్రం = నిండుఁజాబిల్లినంటి మోముగలవాఁడును, పురహితమిత్రం = ఇంద్రునకుఁ జేలియైనవాఁడును, కారుణ్యపాత్రం = దయకు నెలవైనవాఁడును, కమనీయగాత్రం = సుందరమైన మేనుగలవాఁడును, వపిత్రం = పాపనుఁడైన, వసుదేవపుత్రం = వసుదేవునికొడుకగు కృష్ణునిగూర్చి, వందే = నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ. శ్రీరమణీకళత్ర సరసీరహవత్త్రవిశాలశత్రుబృ
ద్ధారకనాథమిత్రఁ గరుణాగుణపాత్రఁ బవిత్రఁ బూర్ణీమా
నీరజవైరివక్త్రఁ గమనీయవయఃకటుగాత్ర నాబృహ
ద్ధీరవనౌఘచైత్ర వసుదేవునిపుత్ర మదిం దలంచెదన్.

91

తా. లక్ష్మీభర్తయు, తామరలఁబోలు కన్నులుగలవాఁడును, నిండుజాబిల్లివంటి మోముగలవాఁడును, ఇంద్రునకు నెచ్చెలియైనవాఁడును, దయకు నెలవైనవాఁడును, నుండరమైనశరీరముగల యందగాఁ డగు కృష్ణునకు మ్రొక్కెదను.

శ్లో. మదమయమదమయదురగం యమునామవతీర్య వీర్యశాలీయః,
మమ రతిమమరతిస్సృతిశమనపరస్స క్రియాత్కృష్ణః. 92

టీ. యః=ఎవఁడు? వీర్యశాలీసన్=పరాక్రమముగలవాఁడై, యమునాం=యము నానదిని, అవతీర్య=దిగి, మదమయం = పొగరుకొనియున్న, ఉరగం=పాముచు, అదమ యత్=ఃక్షించెనో, అమర...పరః=దేవతాపరాధముల శమింపఁజేయువాఁడగు, సః=ఆ, కృష్ణః=శ్రీకృష్ణుఁడు, మను=నాకు, రతిం=ప్రితిని, క్రియాత్=చేయుఁగాక.

శా. కాళిందీజల ముబ్బి గట్ల కెదు రెక్కం బొచ్చి హాలాహల
జ్వాలాలీఢక రాళ కాళియఫణాజాలంబు నృత్యక్రియం
గాలం గేల నడంచి నిర్జరతిరస్కారంబు వారించు గో
పాలస్వామి కటాక్షనీక్షణము మాపాలం దిరం బయ్యెడిన్. 92

తా. యమునయందుండి జలమును విషమయముగాఁ జేయుచున్న కాళియు నణచి గోవులను గోపాలురను గాపాడినవాఁడును, జేవకలకుఁ దోడునీడయై కాపాడువాఁడగు కృష్ణుఁడు నాకు మే లొసంగుఁగాక.

శ్లో. మాళౌ మాయూరబర్హం మృగమదతిలకం చారులాలాటపట్టే
కర్ణద్వద్వేచ తాలీదళ మతిమృదులం మాక్షికం నాసికాయామ్,
హారో మద్ధారమాలాపరిమళభరితే కాస్తుభసోష్ఠకణ్ఠే
పాణౌ వేణుశ్చ యస్య వ్రజయువతియుతః పాతు పీతామృరో నః.

టీ. మాళౌ=తలయందు, మాయూరబర్హం=నెమ్మిపురియు, చారు...పట్టే=అంద మైననొసలియందు, మృగమదతిలకం = కస్తూరిచుక్కయు, కర్ణద్వద్వే = రెండుచెవుల యందు, అతిమృదులం=మిక్కిలిలేతలైన, తాలీదళం = తాటాకును, నాసికాయాం = ముక్కున, మాక్షికం=ముత్యమును, మద్ధార...రి లే=మందార పుష్పమాలిక పరిమళముచే నిండిన, కాస్తుభస్య = కాస్తుభమాణిక్యముయొక్క, ఉపకంఠే=వెంటిని, హరః=వనమాలి కయు, పాణౌ=చేతిలో, వేణుశ్చ=పిల్లఁగ్రోవియు (కలవో), వ్రజయువతియుతః=గొల్ల పడఁతులతోఁ గూడియున్న, పీతామృరః=పంగపండు పన్నెఱ్ఱుదోవలిగల కృష్ణుఁడు, నః=మమ్ముల, పాతు=రక్షించుఁగాక.

మ. నుదుటం గస్తురిబొట్టు నాసికతుదిక్ ముత్యంబు కర్ణద్వయిక్
మృదుతాలీదళయుగ్గముక్ మురళి పాణిక్ మాళిఁ బింఛంబు పే

రెదవైఁ గొస్తుభహారకల్పసుమనోహేమాంబరాడంబరం

బొదవకా గోపికలెల్లఁ గొల్వహరి డాయుకమమ్ము నెల్లప్పుడున్. 93

తా. సిగయందు నెమ్మిపురియు, నుదుటఁ గన్తురిబొట్టును, చెవులఁ దాటాపలును, ముక్కున ముత్తియమును, మెడలో మందారమాల కాస్తుభము హారమును, చేతిలోఁ బిల్లఁగ్రోవియు, ఓడలియందుఁ బట్టువస్త్రమును గలకృష్ణుండు మమ్ము గాపాడుఁగాక.

శ్లో. మురారిణా వారివిహారకాలేమృగేక్షణానాముషితాంశుకానామ్,
కరద్వయంవా కచసంహతిర్వా ప్రమీలనంవా పరిధానమాసీత్.

టీ. వారివిహారకాలే=సిటియాటలప్పుడు, మురారిణా=కృష్ణుని చేత, ముషితాంశుకానాం = ఆపహరింపఁబడినబట్టలుగల, మృగేక్షణానాం=గొల్లతలకు, కరద్వయంవా = చేదోయిగాని, కచసంహతిర్వా = కేశసమూహముగాని, ప్రమీలనంవా=కనులమూఁతఁ గాని, పరిధానం=కట్టుకోక, ఆసీత్=అయెను.

ఉ. వారివిహారకాలమున వారిరుహాత్ముండు చీర లెత్తఁగా

వారిజవ్రతపాలి కచభారము కన్నులమోడ్పుఁ జేతుల

వ్వారిగ మాటులై యెసఁగె వారిచరాత్ముల కెల్లనారయక

వారికి మాటు లేటికి నవారితమోహతమంబుగ్రమ్మఁగన్. 94

తా. జలకీరడ నేయునప్పుడు గోపికలవస్త్రములు వెన్నుండు దొంగిలించఁగా, వారు చేతులతో పెండ్లుకలతో గోప్యములను మూసికొనియుఁ గన్నులు మూసికొనియు నుండిరి.

శ్లో. యాసాం గోపాద్దనానాం లసదసితతరాలోలలీలాకటాక్షా

యన్నాసాచారుముక్తామణిరుచినికరవోమగజ్జాప్రవాహే,

మీనాయస్తేపి తాసా మతిరభసచలచ్చారునీలాలకాంతా

భృజ్జాయస్తేయదభ్యేద్యయసరసిరుహే పాతు పీతామృరో నః. 95

టీ. యన్నాసా... ప్రవాహే = ఎవని ముక్కు మత్స్యపుకాంతులప్రావు లను మిన్నేటికాలునందు, యాసాం=వి, గోపాద్దనానాం=గొల్ల కాంతలయొక్క, లస... టాక్షాః = మెఱయుచున్న మిక్కిలి నల్లనైన చపలములైన నవలసపుపాలుఁ జూపులు, మీనాయస్తే=చేఁవలవలె నగుచున్నవో, తాసాం=ఆగోపికలయొక్క, ఆతి... కాంతాః= మిక్కిలి వేగముగాఁ దిరుగుచున్నయందములైన నల్లనిమంగురులు, యదభ్యే...రుహే =ఎవని యడుగు దామరలజతయందు, భృజ్జాయస్తే=తుమ్మెదవలె నగుచున్నవో, నః=ఆ, పీతామృరో=కృష్ణుండు, నః=మమ్ముల, పాతు=కాపాడుఁగాక.

మ. సరవిక మీనము లయ్యె నే విభుని నాసామాక్తికోద్యత్ప్రభా

సురగంగక వ్రజభామినీచటులశంపాలోలదృక్పాభు లే

హరిపాదాంబురుహంబునందు నళు లై వ్యాపించె గోపాంగనా
తరళారాశివినీలకుంతలము లాధన్యుండు నక బ్రోచుతన్. 95

తా. ఎవనితళుకు లీరు ముక్కుముతైపుకాంతు లనుగంగమడుపులయందు గోపి
కలమాపులు చేదలగుచున్నవో, ఎవనియడుగుదామరలయందు వారియలకలు తుమ్మెద
లగుచున్నవో? ఆట్టి కృష్ణుండు మమ్ము గాపాడుఁగాక.

శ్లో. యద్యేఱు శ్రేణిరూపస్థితసుషిరముఖోద్గీర్ణనాదప్రభిన్నా
ఏణాక్ష్యస్తత్తణేన త్రుటితనిజవతిప్రేమబద్ధా బభూవుః,
అస్తవ్యస్తాలకాంతాః స్ఫురదధరకుచద్వంద్వనాభిప్రదేశాః
కామావేశప్రకర్షప్రకటితపులకాః పాతు పీతామ్బరో నః. 96

టీ. ఏణాక్ష్యః=లేడికన్నులఁబోలుకన్నులు గలయువతులు, యద్యేఱు...భిన్నాః
=ఎవనిపిల్లఁగ్రోవియందు బారుగానున్న రంధ్రములనుండి పుట్టిన ధ్వనిచే జలించినవారై,
అస్తవ్యస్తాలకాంతాః=తాఱుమాత్రై చిక్కువడిన కొనముంగురులు గలవారై, స్ఫుర...
దేశాః=అదురుచున్న మోవులు చనులు పొక్కిళ్లుగలవారై, కామా...పులకాః=మదన
వికారాలికయముచే చెలువఁబడిన గగుర్పాటుగలవారై, తక్షణేన = అక్షణముననే,
త్రుటిత...బద్ధాః = త్రైంపఁబడిన తమమగలయందలి యనురాగపు ముడి గలవారు,
బభూవుః = ఆయిరో, పీతామ్బరః = పట్టువలువను గట్టిన యాకృష్ణుండు, నః=మమ్ము,
పాతు=ప్రాప్తుఁగాక.

మ. మురళీరంద్రవినిర్గతస్వరముచే మోహించి గోపాంగనల్
మరుబారిక బలుగుబ్బలుబ్బి పులకింపం గ్రొమ్ముడుల్ వీడ వా
తెఱసొంపుల్ నిగిడింప నీవియను భర్తప్రేమముల్ జాఱ నే
హరివెంటం జరియింతు రట్టిసుకుమారాకారు గీర్తించెదన్. 96

తా. ఎవనిపిల్లఁగ్రోవిప్రాంతను విని పురవనితల్లిరును, కొప్పులుజాఱి, చను
లదుర, మోవులుగులక, పొక్కిలియుబుక, పఱువులువాటి, తమమగలయందలి ప్రేమ
బంధమును వీడిరో, యాకృష్ణుండు మమ్ము గాపాడుఁగాక.

శ్లో. దేవక్యా జతరాకరే సముదితః క్రితో గవాం పాలినా
నన్దే నానకదున్దుభే ర్నిజసుతావణ్యేన పుణ్యాత్మనా,
గోపాలావళిముగ్ధహరతరళో గోపీజనాలజ్కృతిః
స్థేయాన్నో హృది సంతతం సుమధురః గోఽపీన్ద్రానీలో మణిః. 97

టీ. దేవక్యాః=దేవకియొక్క, జతరాకరే = గర్భసముద్రమందు, సముదితః=పుట్టి
నదియు, పుణ్యాత్మనా=పుణ్యమూర్తియగు, నన్దేన=నందుఁడనెడు, గవాంపాలినా=అల

కాపరి చేత, ఆనకడుపుభేజి=వసుదేవునివలన, నిజమతాపజ్యేన=తనకూతురనెడు వెలచేత, క్రీతః = కొనబడినదియు, గోపాలా ... తరళః = ఆలకాపరులబాటనెడి అందమైన మాలకు నాయకమణి యైనదియు, గోపీజనాలంకృతిః గోపికల సొమ్మైనదియు, సుమధురః=ఆత్యంతసుందరమైన, కోఽపి=వర్ణింపరాని, ఇష్టసిః మణిః=నిలరత్నము. సః = మాయొక్క, హృది=చిత్తమందు, సత్వతః=ఎప్పుడు, స్థేయాత్=ఉండుగాక.

మ. వసుదేవప్రియదారగర్భఖనిజత్వం బొప్పు జత్తించి యా
వసుదేవుం డిడ నందగోపుండు సుతాపణ్యాంబునం గొంచురా
నసమానవ్రజజాలహారతరళం బై గోపికాకల్ప మై
రసలీలాకృతియైన కృష్ణమణి నశాంతం బెడక నిల్పెడక. 98

తా. దేవకీకడుపుఁగడలియందుఁ బుట్టినదియు, పుణ్యపూరుషుఁ డగునందుఁ డను గొల్లనిచేత తనకూతురు యోగమాయనిచ్చి, వసుదేవునినుండి కొనబడినదియు, గోపకుమారుల బాటనెడి హరమునకు నడిమిపూసయైనదియు, గోపికలప్రియమైన సొమ్మైనదియు, ఆత్యంతసుందరమైన యొక యంద్రసీలరత్నము మాచిత్తసీమలో నుండుఁ గాక. (ఆనఁగా, క్రీకృష్ణమూర్తి మిమనంబుల నెల్లపుడు నిలుచుగాత. అని ముఖ్యభావము. భగవదాజ్ఞవలన యశోదకడుపున మాయాస్త్రీ శిశువై పుట్టిగా వసుదేవుండు దేవకీగర్భమం దుదయించినట్టి కృష్ణుని యశోదాశయనంబున నునిచి యాశిశువు నెత్తికొని వచ్చెనను భాగవతకథాది ప్రమాణములనుబట్టి కొన్ని పద్యములయందు అనేక భావ విశేషంబు లున్నవి. ఇనను గ్రంథనిస్తరభీతిచే విరమించబడుచున్నవి.)

శ్లో. పీతే పీతనిషణ్ణబాలకగళే తిష్ఠన్ గోపాలకో

యస్తాస్తఃస్థితదుగ్ధభాణ్డమవకృష్యాచ్చాద్య ఘృణ్ణారవమ్,

వక్త్రోపాస్తకృతాజ్జలిః కృతశిరఃకమ్పం పిబన్యః పయః

పాయా దాగతగోపికానయనయోర్గణ్ణాపపూత్కారకృత్. 98

టీ. పీతే = పీటయందు, పీతనిషణ్ణబాలకగళే = పీటమీదనున్న పిల్లకాయల దొంతరమీద, తిష్ఠన్=నిలచినవాడై, యస్తాస్తః...భాణ్డం=ఉట్టిలాని పెరుగుదుత్తన, ఆవకృష్య=వంచి, ఘృణ్ణారవం = గంట మ్రోతన, ఆచ్చాద్య = నిడివి, వక్త్రో...జలిః = నోటిదగ్గర దోసిలి పెట్టుకొనినవాడై, కృతశిరఃకమ్పం యథాకథా = చేయబడిన తల యూపుగలుగునట్లు, యః=ఎవడు? పయః=పాలను, పిబన్=త్రాగుచున్నవాడై, ఆగత...నయోః = ఇంతలో వచ్చిన గొల్లదానికన్నులయందు, గణ్ణాపపూత్కారకృత్ = పుక్కిలించి యుమిసినవాడో, సః=ఆ, గోపాలకః=ఆలకాపరికుఱుండు, పాయాత్ = కాపాడుగాక,

ఉ. తోరపుఁబెద్దగద్దియలు దొంతరగా నిడి బాలు నాపయిం
జేరిచి వాని మూఁపున వసించుచు నుట్టివనంటి వంచి ఘం
టారుచి నిల్చి పాల్ కరమునం దలయూచుచు నాని వచ్చు నా
భీరికకన్నులం దుముసి పెట్టుక దూటినజాటుఁ గొల్చెదన్. 93

తా. ఒకదానిమీద నొకటి దొంతరగాఁ బీటలిడి, వానిమీద యొకనిమీద
నొకనిని వరుసగా పిల్లకాయల నెక్కించి, చివరవానిమెడమీద తానెక్కి గంట
మ్రోగకుండఁ బట్టుకొని, దుక్తమచి నోటిదగ్గరి దోసిలియంచుకొని తలయూచుచు
పెరుగు త్రాఁగుచు, ఇంతలో వచ్చిన గొల్లదానిమొగముమీద పుక్కిలించి యుమిసి,
దుమికి పాటిపోయినకృష్ణుఁడు రక్షించుఁగాక.

శ్లో. యజ్ఞే రీజిమహే ధనం దదిమహే పాత్రేషు నూనం వయం

వృద్ధాన్చేజిమహే తప శ్చకృమహే జన్తాన్తరే దుశ్చరమ్,
యేచాన్తాకమభూదనన్యసులభా భక్తిర్భవద్వేషిణీ
చాణూరద్విషి భక్తకల్పషముషి శ్రేయఃఫుషి శ్రీజుషి. 99

టీ. వయం=మేము, జన్తాంతరే=పూర్వజన్మమున, యజ్ఞే=జన్మములచేత, ఈజి
మహే = యజించియుంటిమి. పాత్రేషు = యోగులయందు, ధనం=నిత్యమును, దది
మహే=ఇచ్చుచుంటిమి. నూనం=నిజము, వృద్ధాన్=జ్ఞానులను, భేజిమహే=సేవించితిమి.
దుశ్చరం = చేయరాని, తపః=తపస్సును, చకృమహే=చేసితిమి. యేన=నిహేతువుచేత,
అన్తాకం=మాకు, భక్త...ముషి = భక్తులపాపములహరించు, శ్రేయఃఫుషి = సంపదలను
గాపాడు, శ్రీజుషి=లక్ష్మీనిఁబొందిన, చాణూరద్విషి=కృష్ణునియందు, అనన్యసులభా=ఇత
ఱులకు దొరకని, భవద్వేషిణీ=సంసారనాశకమైన, భక్తిః=భక్తి, ఆభూత్=కలిగెనో.

మ. మును జన్మాంతరవేళ దుష్కరతపంబుల్ పాత్రదానంబు స
జ్జనసంసేవయు నధ్వరంబు లొనరించం గంటిఁ గా కున్నఁగ
ల్లనె లోకోత్తరభక్తి నాదుమది నాలోకింపఁ బాదావనే
జనకృత్ప్రేషణు దుష్టభీషణు వహాచాణూరవిద్యేషణున్. 99

తా. మాకు శ్రీకృష్ణదేవునియందు దృఢభక్తి గుదురుట చూడఁగా, మేము
పూర్వభవమున, బహుయజ్ఞములు చేసితిమి. బహుదానములఁ జేసితిమి. పెద్దల సేవిం
చితిమి. మహాకపస్సు చేసితి మనియు నూహింపవలసియున్నది. (ఇతఁడు శ్రీజుషియని
ప్రయోగించుట ఆశ్రితరక్షణాదులయందును సర్వోత్కర్షణమందును హేతుకుఁ డని
తెలియఁజేయుట కొఱకు అని గ్రహించునది.)

శ్లో. త్వయి ప్రసన్నే మమ కిం గుణేన త్వయ్యప్రసన్నే మమకిం గుణేన,
రక్తే విరక్తే చ వరే వధూనాం నిరర్థకః కుఙ్కుమపత్రభజ్జః. 100

టీ. త్వయి=నీవు, ప్రసన్నే = కడుజగలవాడవేనీ, మమ = నాకు, గుణేన=నీతి
తోడ, కిం=ఏమిటనీ? త్వయి=నీవు, అప్రసన్నే = ప్రసన్నుడవు కావేనీ? మమ=నాకు,
గుణేన=మంచిగుణముతో, కిం=ఏమిటనీ? వధూనాం=జవ్వనులకు, వరే=మగడు, రక్తే=
ప్రేమించినవాడైనను, విరక్తే చ = ప్రేమలేనివాడయినను, కుఙ్కుమపత్రభజ్జః=మకరి
కాదిపత్ర రచన, నిరర్థకః=ఉపయోగము లేనిదేగదా.

ఉ. నీవు ప్రసన్నమైనయెడ నేరుపు లేటికి నప్రసన్నతకా
నీవు పరాకుచేసినను నేరుపు లేమిటి కెంచి చూడఁ గృ
ష్ణా! విభుఁ డాదరించుసమయంబున నొల్లమి నేయు వేళలం
గావలెనే లతాంగులకుఁ గై పగుకుంకుమపత్రభంగముల్. 100

తా. కృష్ణ! నీవు ప్రసన్నుడవైననాకు, మంచిగుణములేకున్న చేటులేదు. నీవు
ప్రసన్నుడవు కాకుండిన నాకు మంచిగుణములేకున్నను బాధలేదు. ఉండియుం బ్రయో
జనము లేదు. యువకులకు మగఁ డనుకూలఁడేనీ, యలంకారములు లేకున్నను బాధ
లేదు. అతఁడు ప్రతికూలఁ డాయెనా, ఎన్నియలంకారము లున్నను వ్యర్థమే.

శ్లో. గాయన్తి త్తణదావసానసమయే సానన్ధవిన్ధుప్రభా
రున్ధన్యో నిజదన్తకాన్తినివహై ర్గోపాన్ధవా గోకులే,
మథన్యో దధి పాణిః జ్జ్ఞానరుణత్కరానుకారం జవా
ద్వ్యావల్లద్వసనాశ్చలా యమనిశం పీతామృరోఽవ్యాత్స నః. 101

టీ. గోకులే = గొల్లవల్లెయందు, గోపాన్ధవాః = గొల్లకాంతలు, త్తణదావసాన
సమయే=తెల్లవాలుజామున, దధి = పెరుగును, మథన్యః = చిలుకుచున్నవారలై, నిజ
దన్త...వహై=తమవలరుంగులగుంపులచే, ఇందుప్రభాం = వెన్నెలను, రున్ధన్యః=నివా
రించుచున్నవారలై, పాణి...కారం=తమచేతిగాజాలచప్పుడులకనుకూలముగా, జవాత్ =
తొండరవలన, వ్యావల్లద్వసనాశ్చలాః = విసరుచున్న వైఠి కొంగులుగలవలై, యం =
ఏకృష్టుని, అనిశం=ఎల్లప్పుడు, సానన్ధం=సంతోషముగా, గాయన్తి=పాడి వురో, సః=
ఆ, పీతామృరః=రట్టుబట్టలవాఁడు, సః=నమ్మ, అన్యాత్=రక్షించుఁగాక.

ఉ. ప్రాకటకంకణారవము భానిలి పయ్యెడకొంగు దూఁగఁగా
వేకువ మోద మొప్పు వరవిందముఁబుల్ పెరుగుల్ నుధించుచుం
గోకవిరోధికిం గలలు గూర్చురదద్యుతి మీఱ నేహరికా
గోకులవాటిఁ బాడుదురు కోరిక లాహరి యిచ్చు గావుతన్. 101

తా. ప్రేవల్తలొక డెల్లవాఱుజామున గోపికలందఱు పెరుంగు జీలుకుచుఁ దమవలు రంగులతో వెన్నెలను దిరస్కరించుచు, చేలిమురుగుల మోతలకుఁదగినట్లు వైఁటకొంగు లాడఁగా, నానందముతో నెవనిఁ బాడుచుందురో, ఆకృష్ణుఁడు మమ్ముఁ బ్రోచుఁగాక.

శ్లో. అంసాలమ్బితవామకుణ్డలభరం మన్దోన్నతభూలతం
కింఞ్చిత్కుంఞ్చితఃకోమలాధరపుటంసాచిప్రసారేక్షణమ్,
ఆలోలాఙ్గుళిపల్లవైర్దురళికామాపూరయంతం ముదా
మూలే కల్పతపో స్త్రీభక్తలలితం జానే జగన్తోహనమ్.

102

టీ. అంసా...భరం = ఎడమభుజముమీఁద మోవఁబడిన యంటుజోడులబరువు గలవాఁడును, మన్దోన్నతభూలతం = కొంచెముగానెత్తఁబడిన తీవకనుబొమలు గలవాఁ డును, కింఞ్చిత్పుటం = కొంచెము విజువఁబడిన లేఁబెడవిగలవాఁడును, సాచిప్రసారేక్షణమ్ = అడ్డముగాఁ ద్రిప్పఁబడిన చూపులగలవాఁడును, ముదా = ఆనందముతో, ఆలోలాఙ్గుళి పల్లవైః = కదలుచున్న చిగురుపేళ్లతో, మురళికాం = పిల్లఁగ్రోవిని, ఆపూరయంతం = ఊడచుచున్నవాఁడును, కల్పతపోః = కల్పవృక్షముయొక్క, మూలే = మొదటనున్న, త్రిభంగిలలితం = మూఁడువంపులచే ముద్దుగులుకువాఁడును అగు, జగన్తోహనం = లోక మోహకుఁ డగుకృష్ణుని, జానే = ధ్యానించి తెలిసికొనుచున్నాను.

ఉ. మూఁపున వామకుణ్డలము మోవి నొకించుక మోడ్చునందముం
జూపెడనోరచూపు సొగసుంబొమ నొక్కట నిక్కుఁ గన్బడం
క్రేపులు సొక్కఁ గల్పకముక్రిందఁ ద్రిభంగిగ నిల్చి యంగులీ
వ్యాపితవంశపూర్తియయి వర్తిలుమోహనమూర్తిఁగొల్పెదన్. 102

తా. అంటుపొంగు భుజముమీఁదను బడునట్లు తల యెరుగఁబెట్టికొని, ఆనంద ముచేఁ గొంచెముగా వంగిన కనుబొమ్మలుగలుగునట్లు, పెదవిని విఱచి పిల్లఁగ్రోవినిగఱచి కొని యొయ్యారముగాఁ జూచుచు పేళ్లనువేసి మహానందముతోఁ బిల్లఁగ్రోవి నూఁది కొనుచుఁ గల్పవృక్షము నీడఁ గూర్చున్న శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించెదను.

శ్లో. మల్లెత్తైర్లేన్ద్రకల్పః శిశురితరజనైః పుష్పచాపోఽజ్ఞనాభి
రోపైస్తు ప్రాకృతాత్తా దివి కులిశభృతా విశ్వకామోఽప్రమేయః,
క్రుద్ధః కంసేన కాలో భయచకితదృశా యోగిభిర్ధ్యేయమూర్తి
ర్దృఢో రక్షావతారే హరిరమరగణానన్దకృత్పాతు యుష్మాన్.

103

టీ. రంగవతారే = కంసుసినభలోఁ దారసిల్లినయుద్ధములో, మల్లెః = చాణూరుఁడు మొదలగు మల్లలచేత, తైర్లేన్ద్రకల్పః = కొండతోఁ దుల్యమైనవాఁడుగాను, ఇతరజనైః =

తక్కుంగలచూపఱుచేత, శిశుః=బాలుడుగాను, ఆక్షరాభిః = స్త్రీలచే, పుష్పచాపః= మన్మథుఁడుగాను, గోమైః = గోపాలరచేత, ప్రాకృతాత్మా=పామరుఁడు గాను, దివి= ఆకాశముననుండి చూచుచున్న, కులిశభృతా = ఇంద్రునిచేత, అప్రమేయః = డూపింప రాని, విశ్వకాయః = విశ్వరూపము గలవాఁడుగాను, భయ...దృశా = భయవిహ్వలములైన కన్నులుగల, కంసేన=కంసునిచేత, వ్రధః=కోపముఁగొనిన, కాలః=యముఁడు గాను, యోగిభిః = యోగులచేత, క్షేయమూర్తిః = ధ్యానింపఁదగినయాకృతిగలవాఁడు గాను, దృప్తః = తలఁపఁబడినవాఁడును, అమరగణానందకృత్ = దేవతాసంతోషకారియు నగు, హరిః=శ్రీకృష్ణమూర్తి, యష్టాక్ష=మిష్టుల, పాతు=రక్షించుఁగాక.

చ. నగ మని చెట్లు పాపఁ డని నాగరికుల్ మరుఁ డంచుఁ గాంత ల
భగవతి విశ్వరూపుడని ప్రాకృతుఁ డంచును గోపబాలురు
గ్రగతః దనర్చుమృత్యు వని కంసుఁడు యోగులు స్వామిగాఁ గనం
దగి సుర లుబ్ధ రంగమునఁ దార్కొను దేవుఁడు మిమ్ముఁ బ్రోచుతన్.

తా. కంసుఁడు గల్పించిన షట్సంస్థరంగమున చాణూరాదుల కొక కొండ గాను, చూపఱులకు బాలుఁడుగాను, స్త్రీలకు మదనుఁడుగాను, గోపాలకులకు తమ తోడి గోపాలుఁడుగాను, ఆకాశముననుండి చూచునింద్రులకు విశ్వమూర్తిగాను, కంసు నకు తనపాలిటి యముఁడుగాను, యోగులకు ధ్యానింపఁదగినమూర్తిగాను గన్పించుచు దేవతామోదకారియగు శృష్టుఁడు మిమ్ముఁ బ్రోచుఁగాక.

శ్లో. సంవిష్టో మణివిష్ట రేఽఙ్కుతలమధ్యానీనలక్ష్మీముఖే
కన్తురీతిలకం ముదా విరచయన్ హర్షాత్కుచౌ సంస్పృశన్
అన్యోన్యస్తితచన్ద్రికాకిసలయై రా రాధయన్ నన్దథం
గోపీగోపపరివృతో యదుపతిః పాయాజ్జగన్తోహనః

104

టీ. మణివిష్టరే=రతనాలహీయందు, సంవిష్టః=హరుచున్నవాడై, అఙ్కు... ముఖే=తోడమీఁదఁ గూరుచున్న లక్ష్మీమోమున, ముదా=వేడుకతో, కన్తురీతిలకం = కన్తురిచుక్కను, విరచయన్=పెట్టుచు, హర్షాత్ = సంతసముతో, కుచౌ=స్తనములను, సంస్పృశన్=అంటుచు, అన్యోన్య...కిసలయైః = పరస్పరప్రసక్తములైన చిటునగవు లనుచిగుళ్లతో, మన్దళం = పూచింటివానిని, ఆరాధయన్ = కొలుచుచు, గోపీగోపపరి వృతః=గోపీగోపాలరతోఁ గూడియున్న, జగన్తోహనః = లోకమోహనుఁడగు, యదు పతిః=యాదవులదొర, పాయాల్=(మమ్ము) రక్షించుఁగాక.

చ. చెలు వగురత్న పీఠమున శ్రీసతి నంకముఁ జేర్చి కన్తురిం
దిలకము దిద్ది దిద్ది తమి దీరక వెంటన గుబ్బు లంట మో

ములఁ దభుకొత్తునవ్వు విరిమొత్తములక మరుపూజ సేయు న

చ్చెలు నగువల్లనప్రకరనేవితమోహనమూర్తి ప్రోచుతన్. 104

తా. రతనపుండ్రీకపయఁ గూర్చుండి, తొడయందలి అక్షిదేవిమోమున వేడుకగాఁ దిలకము దిద్దుచు, సంతోషముతోఁ గుచముల నంటుచు, ఉభయలనవ్వులచే మన్నఁ ఘనిఁ బూజించుచు, గోపీగోపకులతోఁగూడి కొలువు దీరి జగన్తోహనుఁ డైయున్న యాదవనాథుఁడు మమ్ముఁ గాచుఁగాక.

శ్లో. ఆకృష్టే వసనాశ్చలే కువలయశ్యామా త్రపాదగకృతా

దృష్టిః సంవలితా రుచా కుచయుగే స్వర్ణప్రభే శ్రీమతి,

బాలః కశ్చన చూతపల్లవ ఇతి ప్రాప్తస్థితాస్యశ్రియం

శ్లివ్యం ప్రాప్తం రుక్మిణీం నతముఖం కృష్ణ స్స పుష్టాతు నః 105

టీ. వసనాశ్చలే=చీరకొంగు, ఆకృష్టే=లాగఁబడిన దగుచుండఁగా, కువలయ శ్యామా=కలువవలె నల్లనైనదియు, త్రపాదగకృతా = సిగ్గుచేవాలినదియు, శ్రీమతి = చక్కనైన, రుచా=కాంతిచే, స్వర్ణప్రభే=బంగారుపన్నెగల, కుచయుగే = చనుదోయి యందు, సంవలితా=సంక్రమించిన, దృష్టిః=మాపు, చూతపల్లవ ఇతి=మామిడిచిగురని ప్రాప్తస్థితాస్యశ్రియం=చిఱునగవుతోఁగూడిన మోముగలదియు, నతముఖం = మోము వంచుకొనియున్న, తాం=ఆ, రుక్మిణీం=రుక్మిణీదేవిని, శ్లివ్యం = కాఁగిలించుకొన్న వాఁడును, కశ్చన=అనిర్వాచ్యుఁడును, బాలః=పిన్నవాఁడగు, సః=ఆ, కృష్ణః=కృష్ణుఁడు, నః=మమ్ము, పుష్టాతు=పోషించుఁగాక.

మ అలరుంబయ్యెదకొంగు దీయఁ దపనీయశ్రీ విడంబించుగు

బృలవై సిబ్బితగబ్బిచూపు నెలకొల్పం దద్యుతిక నూత్నచూ

తలతాపల్లవరీతిఁ గాంచి స్థితవక్త్రప్రాధ యకారుక్మిణీ

లలనం గొఁగిట గారవించువారి కళ్యాణంబు మా కిచ్చుతన్. 105

తా. వైటకొంగు లాగఁగానే సిగ్గుపడి మోము వంచుకొని బంగరుచాయగల తనచనులయందఁ, వ్రాలిన తదదృష్టియాపసుపుపన్నెతోఁ గలసి యుండుటను జూచి మామిడిచిగురని తలఁచుచు నవ్వుకొని రుక్మిణిఁ గొఁగిలించు కుహనాబాలుఁడగు కృష్ణుఁడు మమ్ముఁ గాపాడుఁగాక.

అవ. ఈశ్లోకమును రుక్మిణీకృష్ణసంవాదముగఁ గవి చెప్పచున్నాఁడు.—

శ్లో. ఉర్వాస్తం కోఽపివహీధరో లఘుతరో దోర్భాస్తం ధృతోలీలయా

తేన త్వం దివి భూతలే చ సతతం గోవర్ధనోద్ధారకః,

త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కుచయోరగ్రే న తద్దణ్యతే
కింవా కేశవ భాషణేన బహునా పుణ్యైశ్చ శో లభ్యతే. 106

టీ. హేకేశవ=హి కృష్ణ! త్వయా=నీ చేత. ఉర్వాస్యం = భూమియందు, శోఽపి =
ప్రసిద్ధముకాని, లఘుతరః = చులకనగు, మహిధరః = కొండ, లీలయా=వేడుకచేత,
దోర్భాగం = బాహువులచే, ధృతః=తాల్పంబడినది. తేన=ఆకారణముచేత, త్వం=నీవు,
దివి=స్వర్గమునను, భూతలే చ=భూమియందును, సతతం=ఎల్లప్పుడు, గోవర్ధనోద్ధారకః =
గోవర్ధనపుఁ గొండనెత్తినవాడని. (కీర్తింపఁడుదువు) త్రైలోక్యధరం=ముల్లూకములను,
భరించువాడవగు, త్వాం=నిన్ను, కుచయోః = చనులయొక్క, అగ్రే=మీద, వహామి=
మోయుదును. తత్=ఆనంగతి. న గణ్యతే=లెక్కింపబడదు. బహునాభాషణేన = చలు
మాటలతో, కింవా=ఏమిలాభము? పుణ్యైః = సుకృతములచేత, యశః=కీర్తి, లభ్యతే=
పొందబడును.

మ ధరణిం జేతుల నొక్కచిన్నగిరి యెత్తక నిన్ను గోవర్ధనో
ద్ధరణం దంచు నుతించె నీదశదిశల్ త్రైలోక్యధారేయ! ని
న్నురువఱి జములక భరింప ననుఁ బేర్కొ రెవ్వరుం బుణ్యవి
స్మరణం గీర్తి చెలంగుఁ బెక్కుచచనంబుల్ కృష్ణ! యింకేటికిన్ 106

తా. కృష్ణ! నీవొక తేలికయైనకొండను (గోవర్ధనగిరిని) అనాయాసముగా
నెత్తితి వని నిన్ను భూమిలోజనులు, స్వర్గములో వేల్పులు, గోవర్ధనోద్ధారకుడని
యిట్లుటికిని బొగడుచున్నారు. త్రైలోకధారివగు నిన్ను సర్వకాలములయందు కుచముల
మీదనుంచి మోచు నన్నొక్కరును దలఁపరు. ఎందుకు ఈసోచె. ఇంతకు గొప్పపేరు
రావలె నన్ను బుణ్యము జేసికొనవలెను. దానికి యొగ్యతాయొగ్యతలు వసికొరాల.

శ్లో. సన్ధ్యావస్తన భద్రమస్తు భవతే భోః స్నాన తుభ్యం నమో
భోదేవాః పితరశ్చ తర్పణవిధౌ నాహం ఊచుః ఊచ్యతాం,
యత్ర క్వాపి నవీద్య యాదవకులోత్తంసస్య కంపద్విషః
స్తారంస్తారమఘం హరామి తదలం మన్యే కిమన్యేన మే. 107

టీ. హేసన్ధ్యావస్తన=హి సుధ్యావందనమా! భవతే=నీకొఱకు, భద్రం=శుభము,
అస్తు=అగుఁగాక. భోః స్నాన=హిస్నానమా! తుభ్యం=నీకొఱకు, నమః=నమస్కారము!
భోః దేవాః పితరశ్చ = హిదేవతలారా, పితరులారా, తర్పణవిధౌ=మీకుం దర్పణము
చేయుటయందు, అహం=నేను, న ఊచుః=చాలినవాడను కాను. ఊచ్యతాం=నైచుఁడీ.
యత్ర క్వాపి=ఎక్కడనో ఒక్కచోట, నవీద్య=హరుచుండి, యాదవకులోత్తంసస్య =
యదుపంశనాయకుడగు, కంపద్విషః = కృష్ణుల, స్తారంస్తారం=తలచి తలచి, ఆఘం =
పాపమును, హరామి=పాపుకొందును. తత్=ఆహరిధ్యానము, అలం=చాలు. (అని)
మన్యే=తలంచెదను, మే=నాకు, ఆన్యేన=ఇతరచింతతో, కిం=ఏమిచని?

చ. సతతము సంధ్యకుఁ శుభము స్నానజపాదివిశేషసత్క్రియా
తటికిని మ్రొక్కు దేవపితృతర్పణచర్య కళక్తియుత్తుడఁ
మఱి గరుణింప నొక్కనియమస్థితి గంసరిపుఁ యదూద్యహంఁ
స్తుతి యొనరించి కల్పపవిదూరుడ నొడు ననన్యకర్తతన్. 107

తా. ఓసంధ్యావందనమా! నీకొకదండము. ఓస్నానమా! నీకు నొక్క మ్రొక్కు. నేచేయఁజాలను. ఓదేవతలారా! వితరులారా! నే మీకు దర్పణముఁ జేయలేనైతిని, మన్నింపుఁడు. నే నేమూలనైనఁగూర్చుండి కృష్ణవిధ్యానించుకొందును. నాకది చాలు. మఱియొకదానితో నా కేమిపని?

శ్లో. హేగోపాలక హేకృపాజలనిధే హేసింధుకన్యాపతే
హేకంసాంతక హేగజేంద్రకరుణాపారీణ హేమాధవ,
హేరామానుజ హేజగత్త్రయగురో హేపుణ్డరీకాక్ష మాం
హేగోపీజననాథ పాలయ పరం జానామి న త్వాం వినా. 108

టీ. హేగోపాలక=ఓగొల్లఁడా! హేకృపాజలనిధే=ఓదయానముద్రమా! హే
సింధుకన్యాపతే = ఓకడలిహుఁతురిమగఁడా! హేకంసాంతక = ఓకంసద్వంసీ! హే
గజేంద్రకరుణాపారీణ = ఓగజరాజవరదా! హేమాధవ=ఓలక్ష్మీపతీ! హేరామానుజ =
ఓబలరామునికమ్మఁడా! హేజగత్త్రయగురో=ఓముల్లూకములదొరా! హేపుణ్డరీకాక్ష=
ఓతెల్లదామరలఁబోలు కన్నులుగలవాఁడా! హేగోపీజననాథ=ఓగొల్లపడుచుల ప్రాణ
ప్రియుఁడా! మాం=నన్ను, పాలయ=కాపాడుము, త్వాం వినా=నిన్ను విడిచి, పరం=
అన్యుని, న జానామి=ఎఱుంగను.

శా. ఓకారుణ్యసముద్ర యోకరటిదఱ్ఱోదీర్ణ యోమాధవా
యోకంసాంతక యోరమాసహచరా యోవల్లవీకింకరా
యోకంజేక్షణ యోజగద్గురుమణీ యోరొహితేయానుజా
మీకన్నఁ మఱియన్యు నే నెఱుంగఁ జూచి నన్ను రక్షింపుమీ.

తా. ఓగోపాలా! ఓదయానయా! ఓలక్ష్మీనాథా! ఓకంసవిధ్వంసీ! ఓగజరాజ
వరదా! ఓమాధవా! ఓకృష్ణా! ఓముల్లూకములతంద్రీ! ఓతామరకన్నులవాఁడా! ఓ
గోపాంగనావల్లభా! నన్ను గావుము. నీకంటె నన్యు నెఱుంగను.

శ్లో. కన్తూరితీకం లలాటఫలకే వక్షస్థలే కాస్తుభం
నాసాగ్రే నవమాక్తికం కరతలే వెణుం కరే కబ్జణమ్,
సర్వాంగే హరిచంద్రం చ కలయఁ కణ్ఠే చ ముక్తావళిం
గోపస్త్రీపరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః.

టీ. లలాటఫలకే=పలకవంటి నొసలియందు, కస్తూరీతిలకం=కస్తూరిచుక్కచు, పక్షః
స్థలే = అొమ్మన, కాస్తభం = కాస్తభమును, నాసాగ్రే = ముక్కుకొనయందు, నవ
మాక్షికం=క్రొత్తముతైమును, కరతలే=చేతియందు, పేణుం=పిల్లగ్రోవిని, కరే=ముంజేతి
యందు, కంకణం=మరుగును, సర్వాంగే=ఒడలియందంతటను, హరిచంద్రనంచ = శ్రీచం
దనమును, కణ్ఠే=మెడయందు, ముక్తావళిం = ముత్యాలహారమును, కలయక్=ధరించు
చున్న, గోపాలచూడామణిః=గోపాలశ్రేష్ఠుడు, గోవస్త్రీ పరివేష్టితః=గొల్లపడఁతులతోఁ
గూడినవాడై, విజయలే=వెలయుచున్నాడు.

మ. నుదుటం గస్తూరిబొట్టు నాసీకతుద న్మత్తైంబు శ్రీగంధసం
పద నెమ్మేనఁ గరంబులం గటకముల్ వంశంబు హస్తాగ్రమం
దెదవై నిస్తులకాస్తభంబు నటుతక్ శృంగారహారంబు నిం
పాదనం గృష్ణుండు గోపీ కావృక్షుండు సరోవృత్తాష్టమై వర్తిలక్.

తా. మొగమునఁ గస్తూరిచుక్కయు, అొమ్మన కాస్తభమును, ముక్కున ముత్య
మును, చేతిలోఁబిల్లగ్రోవియు, మణికట్టునమరుగును, ఒడలంతయుగంధమును, మెడలో
ముత్యాలదండను దాల్చినకృష్ణుండు గోపీజనపరివృత్తుడై వెలయుచున్నాడు.

శ్లో. లోకా నున్నదయక్ శ్రుతీ ముఖరయక్ ఊఁఁజీరుహాక్ హర్షయక్
తైలా నిర్ద్రవయక్ మృగా నివశయ గ్రోబృన్ద మానందయక్,
గోపాక్ సంభ్రమయక్ మునీ న్తుకళయక్ సప్తస్విరాక్ జృమ్భయ
న్నోజ్జ్వలార్థ ముదీరయ నివ్విజయతే వంశీనినాద శ్చిశోః. 1.0

టీ. శిశోః=బాలకృష్ణునియొక్క, వంశీనినాదః = పిల్లగ్రోవిప్రాంత, లోకాక్=
భువనములను, ఉన్నదయక్=మోహించుజేయుచు, శ్రుతీః=వేదములను, ముఖరయక్ =
బదులుముఱ పెట్టించుచు, ఊఁజీరుహాక్ = వృక్షములను, హర్షయక్ = సంతసింపఁ
జేయుచు, తైలాక్=కొండలను, నిర్ద్రవయక్=కరఁగించుచు, మృగాక్=మృగములను,
నివశయక్=ఒడలు మఱిపించుచు, గ్రోబృన్దం=గోవులమందను, ఆనందయక్=ఆలరింపఁ
జేయుచు, గోపాక్=గొల్లలను, సంభ్రమయక్ = సంబరపెట్టుచు, మునీక్=మునుషులను,
ముకుళయక్=భాగ్యనిమితిలనుగాఁజేయుచు, సప్తస్విరాక్=విడునర్ధములను, జృమ్భ
యక్=విస్తరించుచు, హింకారార్థం = హింకారహావ్యమును, ఉదీరయక్ = చెప్పుచు,
విజయలే=వెలయుచున్నది.

చ. మృగములుసొక్క మ్రాకు లిగురింపఁగ రాలు గరంగమ్రాయఁగా
నిగమము లావు లుబ్బఁగ మునిచ్చట మ్రాన్పడ గోవు లాడఁగా
జగము నెలంగ నోంకృతి యెసంగఁగ సప్తవిధస్వరాంగుళు
ల్నిగుడఁ గడంగె బాలమురళీనినదంబు ముదం బెసంగఁగన్. 1.0

తా. చిన్నికృష్ణుని బేలుగానధ్వని భువనముల మోహించుజేయుచున్నది. వేదముల మాటువలికించుచున్నది. వృక్షముల నానందము నొందించుచున్నది. కొండలనీలు సేయుచున్నది. పృథ్వీమలను మజులుకొల్పుచున్నది. గోవులను తృప్తిపఱచుచున్నది. గోపాలరకుఁ దిక్కుచెచ్చుచున్నది. మునులను గనులు మూయించుచున్నది. సప్తస్వరముల నెదఁజెల్లుచున్నది. ఓంకారార్థమును వ్యాఖ్యానము సేయుచున్నది.

* శ్లో. యస్మాత్తత్తభూతస్య గురోః ప్రసాదా
దహం విముక్తోఽస్మి శరీరబద్ధాత్,
సర్వోపదేష్టుః పురుషోత్తమస్య
తస్మాజ్ఞీప్రదం ప్రణతోస్మి నిత్యమ్.

111

టీ. ఆత్మభూతస్య = ఆత్మరూపియగు, యస్య = ఏ, గురోః = సోమగిరిదేశికుని యొక్క, (కృష్ణునియొక్క). ప్రసాదాత్ = కారుణ్యమువలన, అహం = నేను, శరీరబద్ధాత్ = జన్మబంధమునుండి, విముక్తః = విశేషింపబడినవాఁడను, ఆస్మి = వితితో, సర్వోపదేష్టుః = అన్నియుపదేశములు సేయు, తస్య = ఆ, పురుషోత్తమస్య = పురుషశ్రేష్ఠుని (విష్ణుని) యొక్క, ఆజ్ఞీప్రదం = ఆడుగుఁదామరను గూర్చి, నిత్యం = ఎల్లచోయందు, ప్రణతః = ఆస్తి = మ్రొక్కెదను.

తా. ఆత్మరూపియగు నే మహామహుని యనుగ్రహమువలన నేను సంసారసాగరమునుండి జన్మమరణములను వీడి గట్టునఁ బడఁగలిగితినో, అట్టి శ్రీగురువుయొక్క పాదకమలములకు నమస్కారము.

మాలినీనృత్తము సతతవినుతభీమా సచ్చిదానందసీమా
శతమఖిలఃతనామా సాధుమానిప్రణామా
దితిజకులవిరామా దేవతాసార్వభౌమా
వితతతపనథామా వేంకటాహార్యథామా.

మ. ఇది కృష్ణాశ్రయ యోగిపుంగవకృపావీక్షాత్తసారస్వతా
భ్యుదయశ్రీవిభవప్రసిద్ధచిదచిద్బోధక్షమాశాన్తిస
త్యదయాభూషణ వెల్లపూడిమణివెద్దామాత్య వెంగగ్రణీ
గదితాశ్వాసము వొల్పు రెండవది యై కర్ణామృతశ్రీకృతిన్.
ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

* ఈశ్లోకము కొన్ని ప్రతులయందుఁ గానరాదు. తెలుఁగున పరివర్తనమునైతము లేదు. దానఁ జేసి ఇయ్యది ప్రక్షిప్తమని కొందఁ టూహించినట్లే ఇది ప్రకృతమునకుఁ గూడ సంబంధించినట్లు తోచదు.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ కృష్ణ పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము

ఆంధ్రపద్యటీకాతాత్పర్యసహితము.

తృ తీ యా శ్వాసము.

శ్లో. అస్తి స్వస్త్వయనం సమస్తజగతామభ్యస్తలక్షీ స్తవం
వస్తు ధ్వస్తరజస్తమోభిరనిశం న్యస్తం పురస్తానిన,
హస్తోదస్తగిర్ద్విమస్తతతప్రస్తారవిస్తారిత
స్తస్తస్వస్తసుసూనసం స్తరలసత్ప్రస్తావిరాధాస్తుతమ్.

1

టీ. సమస్తజగతాం = ఎల్లలోకములకు, స్వస్త్వయనం = శుభప్రదమైనదియు,
అభ్యస్తలక్షీ స్తవం = లక్షీదేవి స్తనములయందు పరిచితమైనదియు, ధ్వస్తరజస్తమోభిః =
పాదుచేయఁబడిన రజస్తమోగుణములు గలవారిచేత, అనిశం = ఎల్లప్పుడు, పురస్తాత్ =
ముందట, న్యస్తమివ = ఉంచుకొఁబడిన దానివలె నున్నదియు, హస్తో...లసత్ = చేతు
లతో నెత్తఁబడిన గోవర్ధనగిరిమీఁది చెట్లగుంపులనుండి గుట్టలుగా రాలుచున్న పూవులచే
నినుమడించిన కల్పకుసుమముల పఱుపుచే బ్రకాశించునదియు, ప్రస్తావి = బొగడఁబడిన,
రాధాస్తుతం = రాధచే బొగడఁబడిన, వస్తు = వికషస్తువు, అస్తి = కలదు.

శా. హస్తోదస్తగిర్ద్విమస్తతతవ్యత్యస్తవిస్తారిత

స్తస్తస్వస్తసుసూనసం స్తరలసత్ప్రస్తామభ్యస్తవ

ద్వాస్తోకస్తన మస్తకల్పషపురోన్యస్తంబు నుద్యజ్జగ

త్స్వస్తిశ్రీదము రాధికాస్తుతము చంచద్వస్తు వెంటే తగున్.

1

తా. ఎల్లలోకములకు రక్షకమైనదియు, లక్షీదేవి చనులయందలవాటుపడి
నదియు, రజస్తమోదూరులచే నెల్లప్పుడు స్వాధీనము చేసికొఁబడినదియు, చేతులతో
గోవర్ధనము నెత్తినప్పుడు దానిమీఁది చెట్లనుండి రాలపూవులచేతను, మింటనుండిపడు
కల్పకుసుమములచేతను బఱచఁబడిన క్రిందిభాగముగలదియు, జగన్నుతమైన రాధాస్తుత
పాత్రమైన యొకపస్తు పున్నది.

శ్లో. రాధారాధితవిభ్రమాద్భుతరసం లావణ్యరత్నకరం

సాధారణ్యపదవ్యతీతసహజస్తే రాసనామ్భారుహమ్,

అలమ్మే హరినీలగర్వగురుతాసర్వస్వనిర్వాహణం

బాలం వైణవికం విముగ్ధమధురం మూర్ధాభిషిక్తం మహాః 2

టీ. రాధా...రసం=రాధచే సేవింపఁబడు విలాసములచే నాశ్చర్యమైన శృంగారముగలదియు, రావణ్యరత్నాకరం=తేటఁదనమునకు సంద్రమైనదియు, సాధారణ్య...రుహం = లోకసామాన్యపదవిని దాటిననవాజముగు చిఱునవ్వుగల మోముఁదమ్మిగలదియు, హరి...పణం=ఇంద్రనీలముయొక్క గర్వభారమునంతయు రూపుచూపినదనియు, బాలం = కిశోరరూపమైనదియు, విముగ్ధమధురం=ప్రకృతి సుందరమై చిత్రాకర్షకమైనదియు. మూర్ధాభిషిక్తం=మనోహరవస్తువులకురాజగు, వైణవికం=వీణాగానమందు మిన్నయగు, మహాః=ఒకానొక లేజమును, అలమ్మే=అశ్రయించుచున్నాను.

శా. సాధారణ్య *పదవ్యతీతదరహాసశ్రీముఖాంభోజౌడై

మాధుర్యైకనిధానుఁ డై మరకతాశ్చప్రాధిగర్వార్భటి

వైధుర్యాపహతేజౌడై సరసనిర్వాజాంగశృంగారౌఁ డై

రాధారాధితౌఁ డైనవైణవికమూర్ధన్యుఁ మదిం గొల్పెదన్. 2

తా. రాధచే ననుభవించఁబడిన యాశ్చర్యవిలాసపుంజముగలదియు, తేటఁదనపుఁజోటైనదియు, లోకసాధారణముగాని, యవ్యాజమై ప్రకృతిసుందరమైన నగుమోముగలదియు. ఇంద్రనీలమునకున్న సౌందర్యగర్వ మంతయుఁబొడి తలబరువుదింపినదియు, కిశోరరూపమైనదియు, అత్యంతసుందరమును మధురము నైనదియు, సౌందర్యవస్తువులకు రాజుగాఁ జేయఁబడినదియు, వీణావాదనచామైన యొకానొకదివ్యలేజము నాశ్రయించెదను.

శ్లో. కరిణా మలజ్ఘ్యగతి వైభవం భజే

కరుణావలమ్మితకిశోరవిగ్రహమ్,

యమినా మనారతవిహారి మానసే

యమునావనాస్తరసికం పరం మహాః. 3

టీ. కరిణం=వినుఁగులకు, అలజ్ఘ్యగతివైభవం=గెలువరానినడకసోయగము గలదియు, కరుణా...గ్రహం=దయతోఁదాల్పఁబడిన బాలరూపముగలదియు, యమినాం=యోగులయొక్క, మానసే=చిత్తమున, అనారతవిహారి=విడువకుండునదియు, యమునావనాస్తరసికం = యమున దరినున్న యడవిసారస్యము నెఱిగినదియు, పరం = ఉత్తమమైన, మహాః=లేజమును, భజే=సేవించెదను.

ఉ. అల్లన మందయానము గజావలి గోరంగ మానిమానసో

త్ఫుల్లసరోజపాళి బదముల్ నెలంగెల్ యమునాతరంగిణీ

* సరణ్యత.

సల్లలితాంబుపూరములు సారవయస్యలమీదఁ జిమ్ముచుం
జల్లనిచూపులం గరుణఁ జల్లెడునల్లనిబాలుఁ గొల్చెదన్.

3

తా. వినుఁగుగున్నలకు మీఱరాని గతిసౌష్ఠ్యవముగలదియు, భక్తానుగ్రహార్థము
గోపవేషమునుదాల్చినదియు, యోగులమానసముల శేష్బ్రాహ్మ వీడకుండునదియు, యము
నాతీరమందలి యడవిసౌఖ్యగోటిఁగిన యొక యుత్తమవిష్యతేజమును సేవించెదను.

శ్లో. ఆతన్త్రితత్త్రిజగదపి ప్రజాజ్ఞనా

*నియన్త్రితం విపులవిలోచనాజ్ఞయా,

నిరస్తరం మమ హృదయే విజృమ్భతాం

సమస్తతః సరసతరం పరం మహః.

4

టీ. ఆతన్త్రితత్త్రిజగదపి = అస్వతంత్రముగాఁ జేయఁబడిన ముల్లోకములు గల
దయున్ను, విపులవిలోచనాజ్ఞయా = వెడదకన్నులయు క్తరవుచేత, ప్రజాజ్ఞనానియన్త్రి
తం=గొల్లకాంతలచే బంధింపఁబడినదియు, సమస్తతః=ఎల్లయెడల, సరసతరం = కడురసక
మైన, పరం = మేలైన, మమహః=వెలుగు, మమ=నాయొక్క, హృదయే = చిత్తమున,
నిరస్తరం=ఎల్లప్పుడు, విజృమ్భతాం=ఔలరేఁగుఁగాక.

ఉ. లోకము లన్నియుం దనకు లోకువగాఁ గొని యేలుమేటి య

స్తోకమనోహరావయవశోభితం డెంతటివిత గోపికా

లోకనలీల నెల్లపనులుం దనుఁ దాన యొనర్చె వారిదే

కాక ప్రభావ మట్టితిజగత్సులభుక్ మది నాశ్రయించెదన్.

4

తా. ముల్లోకముల నస్వతంత్రముగాఁ జేసినను తానుమాత్రము గొల్లయిల్లాండ్ర
కనునన్నలకు లోచనదియు సర్వవిధముల సరసమైన యుక్తృష్టతేజ మెప్పుడును నా
మనమున నిండియుండుఁగాక.

శ్లో. కష్టప్రతిమల్ల కాన్తివిభవం కాదమ్భినీబాన్ధవం

బృందారణ్యవిలాసినీవ్యసనినం వేషేణ భూషామయమ్,

మన్దస్తేరముఖామృజం ఘృధురిమవ్యామృప్తబిమ్బాధరం

వస్తే కష్టలితార్ద్రయావనవనం కైశోరకం శార్దూలః.

5

టీ. కష్ట...భవం=మన్దఘనీకే బ్రతిభటమైనసౌఖ్య నయ్యార్థముగలదియు,
కాదమ్భినీబాన్ధవం = మమ్మితుట్టెలచుట్టమును, బృందారణ్యవిలాసినీవ్యసనినం = బృందా
వనమందలి (గొల్ల) హాయజకత్తెల నంటుకొన్నదియు, వేషేణ = అలంకారముచేత,
భూషామయం=సొమ్ముల పెట్టెయైనదియు, మన్దస్తేరముఖామృజం=చిఱునగవుకల మోము

* వియన్త్రితం.

దమ్మిగలదియు, మధురిమవ్యామృష్టబిహ్నుధరం = తీయఁదనముచేఁ బూయఁబడిన దొండ పండువంటి పెదవిగలదియు, కవ్వితిత్తార్ద్రయావనవనం = ఉమ్మధమై రసార్ద్రమైన జవ్వ నపుటడవిగలదియునగు, శార్దూణః = కృష్ణనియొక్క, కైశోరకం = పసితనమునుగూర్చి, వదై=నమస్కరించెదను.

శా. కందర్పప్రతిమల్లధాము ననమేఘశ్యాముఁ బ్రేమోల్లాస
ద్భృందారణ్యవధూరతుఁ మధురిమామృష్టాధరోష్ఠాన్వితు
స్తందస్తేరకపోలు వేషకృతనానాభూషణోద్వేలుఁ జె
ల్వందం గొల్చెద బాల్యయావనవిలాసాలంకృతుఁ శ్రీయుతున్. 5

తా. మన్తఘనిఁ బ్రతిఘటించు సౌందర్యముగలదియు, మొగిల్లకుఁ జాట్లమైన దియు, బృందావనమందలి గోపయువతులం దనురక్తమయినదియు, ఒడలెల్ల సొమ్ములచే నిండినదియు, చిఱునవ్వుచే నందమైన మోముగలదియు, తేనెగాఱు పెదవిగలదియు, శృంగారపూర్ణమైన ప్రథమయావనముగలదియు నగు శ్రీకృష్ణుని లేఁబ్రాయమునుగూర్చి మ్రొక్కెదను.

శ్లో. ఆముక్తమానుషమముక్తనిజానుభావ
మారూఢయావన మగూఢవిదగ్ధలీలం,
ఆమృష్టయావనమనప్తకిశోరభావ
మాద్యం మహాః కిమపి మాద్యతి మానసే మే. 6

టీ. ఆముక్తమానుషం=కైశోనఁబడిన మానుషభావము గలదియు, ఆముక్తనిజాను భావం=విడువఁబడని తనప్రభావముగలదియు, ఆరూఢయావనం = పొండఁబడిన యావ నముగలదియు, అగూఢవిదగ్ధలీలం = వెల్లడియైన గడుసుఁదనపు విలాసములు గలదియు, ఆమృష్టయావనం=చొఱఁబడిన యావనముగలదైనను, అనప్తకిశోరభావం = పూర్తిగా వీడని పిన్న సేతలఁగలదియు, కిమపి = అనిర్వాచ్యమైన, ఆద్యం=మొదటిదగు, మహాః= లేజము, మే=నాయొక్క, మానసే=చిత్తమున, మాద్యతి=కైపు పెట్టుచున్నది.

ఉ. మానవలీలయాన్ నిరుపమానమహామహిమానుభావమున్
మేనిపరిగ్రహంబు మితి మీఱినప్రాధీయు బాల్యచాపలా
నూననిలాసమున్ నవమనోహరయావనముం జెలంగ నెం
లేనియు హర్షవిస్తయము లిచ్చుఁ జెలంగ వెలుంగు నామదిన్. 6

తా. మనుజరూపముఁ దాల్చియుం దననిజానుభావముల వీడనిదియు, యావ నోదయమై వెల్లివిరియు విలాసములుగలదియు, యావనము వచ్చినను చిన్నతనపుఁ జేతల విడువనిదియునగు ననిర్వాచ్యమైన యామొదలి లేజము నామనమును బరవశ ముగాఁ జేయుచున్నది.

శ్లో. తేతే భావా స్సకలజగతిలోభనీయప్రభావాః
నానాతృష్ణాసుహృది హృది మే కామమావిర్భవన్తు,
వీణావేణుక్వడితలసిత్తే రవత్తారవిన్దా
న్నాహం జానే మధురమపరం నన్దపుణ్యామ్బురాళేః. 7

టీ. సకల...భావాః = ఎల్లలోకములకును నాశింపఁదగిన యనుభావములుగల,
తేతే=ఆయా, భావాః=వస్తువులు, నానా...సుహృది=పలువిధములైన యాశలకు మిత్ర
మైన, మే=నాయొక్క, హృది=చిత్తమున, కామం=మిగుల, ఆవిర్భవన్తు=పుట్టుఁగాక.
అహం=నేను, నన్దపుణ్యామ్బురాళేః = నందునిపుణ్యములకు సముద్రప్రాయమైన వస్తువు
యొక్క, వీణా...విన్దాత్ = వీణవంటి పిల్లఁగోవింద్రాతలచే సొబగారుమోముదమ్మి
కంటె, అపరం=మఱియొక్క, మధురం=ప్రియవస్తువును, న జానే=ఎఱుఁగను.

మ. అమితాశావశమా మదిక్ నిఖిలలో కాశాస్యమా వెక్కుభా
వము లేన్నేనియు నిల్చు గాక విలసద్వంశీనినాదానుమో
దము మందస్థితసుందరం బగుయశోదానందపుణ్యాంబునా
రముకన్న మధురంబు లే దొకటి చర్చల్ సేయ నింకేటికేన్. 7

తా. ఎల్లజగముల మోహింపఁజేయుఁజాలు నేరుపుగలయాయాభావములు నానా
దురాశలతోఁగూడి నామదిగోఁ బుట్టుచుండుఁగాక. నేను మాత్ర మెన్ని విధములఁ
దలఁచి చూచినను నందునినోములపంటయగు కృష్ణుని వేణుగానమధురమైన మోము
కంటె నింకొక ప్రియవస్తువును గానను.

శ్లో. సుకృతిభి రాదృతే సరసవేణునినాదసుధా
రసలహరివిహారనిరవగ్రహకర్ణపుటే,
ప్రజవరసుద్ధరీముఖసరోరుహసారసికే
మహాసి కదాను మజ్జతి మదీయమిదం హృదయమ్. 8

టీ. సుకృతిభిః=పుణ్యవంతులచేత, ఆదృతే = మెచ్చుకోఁబడినదియు, సరస...
పుటే=సొంపైన పిల్లఁగోవింద్రాత లను లేనెకాలువలఁ గ్రీడించుటచేఁ దనిసిన కర్ణరం
ధ్రములుగలదియు, వ్రజ...సికే=గోపకాంకల మోముఁదామరల సౌభాగ్యము నెఱిఁ
గిన, మహాసి=వెలుఁగునందు, ఇదం=ఈ, మదీయం = నానంబంధియైన, హృదయం =
చిత్తము, కదాను=ఎప్పుడు, మజ్జతి=మునుగునో.

చ. విమలతపోధనామృతము వేణురవామృతసారపూరవి
శ్రమపదకర్ణగోళము వ్రజప్రమదాముఖపద్మఛంచరి

కము కమనీయనాకము సకామజనావన మైనదివ్యతే

జమున మునుంగు లెన్నఁడొకొ చల్లగ నుల్లము పల్లవింపగన్. 8

తా. అనేకులగు పుణ్యాత్ములచే గారవింపఁబడినదియు, మనోహరవేణుగాన మను నమృతప్రవాహముతో నీది తనిసిన కర్ణరంధ్రములు గలదియు, గొల్లపడంతుల మోముఁ దామరల సారస్యమెఱింగిన దివ్యతేజమం దీనాచిత్ర మెప్పుడు మునిఁగి (లయమయి) పోవునో ?

శ్లో. తృష్టాతురేచేతసిజృమ్భమాణం ముష్ణన్తుహుర్తోహమహాన్ధకారమ్,

పుష్టాతు నః పుణ్యదయైకసిన్ధోః కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః. 9

టీ. తృష్టాతురే = ఆకాగ్రస్తమైన, చేతసి = నాచిత్రమందు, ముహుః = లేవలేవకు, జృమ్భమాణం = క్రమ్మకొనుచున్న, మోహమహాన్ధకారం = అజ్ఞానమను పెరుచీకటిని, ముష్ణ = దొంగిలించుచున్న, పుణ్యదయైకసిన్ధోః = పుణ్యమునకును దయకును ముఖ్యస్థాన మైన, కృష్ణస్య = శ్రీకృష్ణనియొక్క, కారుణ్యకటాక్షకేళిః = దయగులుకు కడగంటి చూపులవిలాసము, నః = మమ్ము, పుష్టాతు = పోషించుచుగాక.

మ. అమితాశావశ మైననామది నవశ్యం బైనమోహంధకా

రము గారుణ్యకటాక్షవీక్షణవిభారాశిక్ విఫాలించి నె

య్యమునం బ్రోచు దయాపయోధి ఘనబృందారణ్యకర్తంది బృం

దమనోలోచనసాధుసేవధి ప్రమోదం బొప్ప నెల్లప్పుడున్. 9

తా. లేవలేవకుఁ గ్రమ్మకొనుచున్న నాచిత్రమందలి యజ్ఞానగాఢాంధకారము మ్రింగివేసిన పుణ్యదయారాశియగు శ్రీకృష్ణనిదయామయమైన కడగంటిసొబగు నన్ను రక్షించుచుగాక.

శ్లో. నిఖలాగమమాళిలాలితం చదకమలం పరమస్య తేజసః,

ప్రజభువి బహుమన్త హేతరాం సరసకరీషవిశేషరూపితమ్. 10

టీ. నిఖలా...లాలితం = ఎల్లవేదాంతములచే నుపచరింపఁబడినదియు, వృజ భువి = ప్రేవల్తయందలి, సరస...రూపితం = వచ్చి పేడఁచిదురుపలచేఁ బూయఁబడిన, పరమస్యతేజసః = గొప్పతేజముయొక్క, చదకమలం = అడుగుఁదామరను, బహుమన్త హేతరాం = మిగుల గౌరవించెదము.

మ. సిరి కేల్లమ్మల నొత్తఁగా శ్రుతివధూనీమంతసింధూరసుం

దరమై యొప్పెసలార నందముగ మందఁ నందగోపాలుమం

దిరళాలాంతకరీషరూపితరసోద్ధీర్ణంబు లొపాదము

ల్పరమానందముఁ జేయు నామదికి నుల్లాసంబు గల్పించుచున్. 10

తా. ఉపనిషత్తులచే బొగడఁబడునదియు, గొల్లపల్లియలోని వీధులయందలి పేడచిదురుపలను యాసికొన్నదియు నగు నొకపరమ లేజమును స్తుతించెదము.

శ్లో. ఉదారమృదులస్థితవ్యతికరాభిరామాననం

ముదా ముహూరుదీర్ఘయా మునిమనోఽమృతామృతేషాం,

మదాలసనిలోచనప్రజనధూముఖాస్వాదితం

కదాను కమలేక్షణం కమపి బాలమాలోకయే.

11

టీ. ఉదార...ననం=గంభీరమైన చిటునవ్వుకలయికచే నందమగు మోముగల వాఁడును, ముహూః=లేచు, ఉదీర్ఘయా=పుట్టిన, ముదా = ఆనందముతోఁ (గూడిన), మునిమనోఽమృతామృతేషాం = యోగిచిత్తములయందెల్లదీయైనవాఁడును, మదాలస... వితప్తం=(యావన) మధుఋత్తితనేత్రలగుగొల్లయిల్లాండ్ర మోములచేఁ దనివారఁ జూడఁ బడినవాఁడును, కమలేక్షణం=తామరలవంటి కన్నులుగల, కమపి = అనిర్వాచ్యమహిమ గల, బాలం=కుఱ్ఱని, కదాను=ఎప్పుడు, ఆలోకయే=చూతునో !

ఉ. కన్నులకొద్ది జూచి ప్రజకాంతలు వేడుక ముద్దు లాడఁగా

సన్నపునవ్వువెన్నెలలు సల్లఁగఁ జల్లఁగ నెల్లమకానులు

సన్నతమానసాబ్జముల సారెకు సారె వహింప మించు న

కన్నులపండు వైనముఖకంజము రంజిలుబాలుఁ గాంచెదన్. 11

తా. గంభీరముగాఁ బిన్ననవ్వులయు మోముగలవాఁడును, యోగిపుంగవులచే మహానందముతో ధ్యానింపఁబడినవాఁడును, మదవతులైన గొల్లపడుచులచేఁ బ్రేమింపఁ బడువాఁడును, తామరలవంటి కన్నులుగల బాలరావుండైన జేత్రుని నే నెప్పుడు చూడఁ గలనో !

శ్లో. ప్రజజనమదయోషిల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషి

కృత మతిచపలాభ్యాం లోచనాభ్యాముభాభ్యామ్,

సకృదపి పరిపాతుం తే వయం పారయామః

కువలయదళేనీలం కాంతిపూరం కదాను.

12

టీ. వయం=మేము, ప్రజ...కృతం=మదించిన గొల్లపడఁతుల కన్నులచేఁ ద్రాగి వేయఁగా మిగిలిన, లే=నీయొక్క, కువలయదళేనీలం=కలువతేకులవలె నల్లనైన, కాంతి పూరం = సొబగులమొత్తమును, అతిచపలాభ్యాం = మిగులనాశచేఁ గొట్టుకొనుచున్న, ఉభాభ్యాం=రెండగు, లోచనాభ్యాం=కన్నులచే, సకృదపి=ఒక్కమాత్రమును, పరిపాతుం= శ్రోలుటకొఱకు, కదాను=ఎన్నఁటికి, పారయామః=అర్హతగలవార మగుదుమో !

మ కొమరుంబ్రాయపుమబ్బు గుబ్బలిలఁ గోర్కుల్ బొబ్బిల్ వల్లన

ప్రమదలో గన్నుల నాని యాని దిగుపాఱన్ శేష మై పొల్పు నా

రమణీయోత్పలకాంతిపూర మెదురై రా నొక్కసా రై నఁ బొం
కముగా నీకనుదోయి నానఁ గలభాగ్యం బెన్నఁడో కల్గెడున్. 12

తా. కృష్ణా! గొల్లపడుచులచేఁ దమశీత్రములచేఁ ద్రాగి త్రాగి యెంగిలిచేసి
విడువఁబడినదైనను కలువలవలె నల్లనై మహాత్పద్మను గలిగించు సీసాబగు నొక్కతూరి
యైన రెండుకన్నులతోఁ దనవితీరఁజూచుటకు మా కెప్పటికి యోగ్యత కలుగునోకదా!
శ్లో. ఘోషయోషిదనుగీతయావనం కోమలస్తనితవేణునిస్వనమ్,

సారభూతమభిరామసమ్పదాం ధామ తామరసలోచనం భజే. 13

టీ. ఘోష...వనం=గొల్లభామలచే స్తుతింపఁబడిన యావనముగలదియు, కోమల
...స్వనం=మధురధ్వనిగల వేణుగానముగలదియు, అభిరామసంపదాం = సౌందర్యసంప
దలకు, సారభూతం=శ్రేష్ఠభూతమయినదియు, తామరసలోచనం=తామరలపంటి కన్నులు
గల, ధామ=తేజమును, భజే=సేవించెదను.

ఉ. ప్రేజవరాండ్రు జవ్వనపువిన్నసువుం గొనియాడఁగా ముఖాం
భోజమునందు లేయులుముఁ బోనిరవంబున వేణు వొప్పు రా
రాజిత కాంతిసంపదలరాశి యనన్ వెలుఁ గొందుశారదాం
భోజదళాక్షు దైవతవిభుం ద్రిజగత్పతి నాశ్రయించెదన్. 13

తా. గొల్ల కాంతలచేఁ బాడఁబడిన యావనమహిమగలవాడును, మనోహర
మైన పిల్లఁగ్రోలిపాటగలవాడును, సాబగుల గనియు, తామరలపంటి కన్నులుగల
వాడును నగు తేజోరూపుడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మను సేవించెదను.

శ్లో. లీలయా లలితయావలమ్బితం మూలగేహమివమూర్తిసమ్పదామ్,
నీలనీరదవికాసవిభ్రమం బాలమేవ వయమాద్రియామహే. 14

టీ. లలితయా=సొంపైన, లీలయా=సాబగుచే, అవలమ్బితం=ధరింపఁబడినవాడును,
మూర్తిసమ్పదాం = శరీరసౌందర్యములకు, మూలగేహమివ = నివాసస్థానమువలె నున్న
వాడును, నీలనీరదవికాసవిభ్రమం = నీరుమబ్బులసాబగువంటి సాబగుగలవాడును నగు,
బాలమేవ=బాలకృష్ణునే, వయం=మేము, ఆద్రియామహే=మెచ్చుకొందుము.

శా. బాలున్ మోహనవేషలీలు మురళీపాండిత్యశీలున్ దయా
లోలున్ సాంద్రఘనాఘనావళివినీలున్ గోపకన్యానుత
శ్రీలావణ్యవయోవిశాలు నవనీరేజాయతాక్షిప్రభా
జాలున్ సర్వకళాలవాలు నతివాంఛం గొల్తు నా నెమ్మదిన్. 14

తా. మనోహరసౌందర్యముగలవాడును, ఎల్లసాబగులకు నిధివంటివాడును,
నల్లనిమేఘములకాంతివంటి కాంతిగలవాడును నగు గోపాలబాలునే మేము భక్తితో
సేవించెదము.

శ్లో. వద్దే మురారే శృరణారవిష్టద్వద్వం దయాదర్శితైశవస్య,
వద్దారుబృద్ధారకబృద్ధమాళిమద్దారమాలావినిమద్దభీరు. 15

టీ. దయా...వస్య=భక్తానుగ్రహార్థము బాలరూపముదాల్చిన, మురారేః = శ్రీకృష్ణనియొక్క, వద్దారు...భీరు=మ్రొక్కుచున్న దేవసంఘముల కిరీటములయందుఁ జాటికొన్న కల్పవృక్షముల పూవుదండలరాపిడికి జడియుచున్న, చరణారవిందద్వద్వం = ఆడుగుఁదామరల జంటనుగూర్చి, వద్దే=మ్రొక్కుచున్నాను.

మ దితిజానీకముఁ ద్రుంప మానితతి వర్తింఁగ్ యశోదాదయో
దితకైశోరకళావిలాసుఁ డగునాదేవాదిదేవోత్తముఁ
నతబృందారకబృందమాళివిలసన్తందారమాలాతరం
గితథారాళమరందబిందుమృదులాంఘ్రిద్వంద్వ సేవించెదన్. 15

తా. నమస్కరింప వచ్చిన దేవతల శిరస్సులయందలి పూవుదండలరాపిడికి భయ పడుచున్నదియు, (అనఁగా: దేవతలచే ననవరతము మ్రొక్కఁబడునది యనుట.) భక్త పాలనమునకై గోపాలబాలరూపముఁ దాల్చిన శ్రీహరియొక్క యందమైనయా యడుగుఁదామరలను మ్రొక్కెదను.

శ్లో. యస్మిన్నృత్యతి యస్య శేఖరభరైః క్రౌఞ్చద్విష శృద్ధిః
యస్మిన్దృష్టతి యస్య ఘోషసురభిం జిఘ్రిన్వృషో ధూర్జః,
యస్మిన్నజ్జతి యస్య విశ్రమగతిం వాఞ్చన్తరే సిన్ధుర
ప్రదృష్టావనకల్పకద్రుమవనం తం వాకిశోరం భజే. 16

టీ. యస్మిన్ = ఏబృందావనమందు, యస్య=ఏకృష్ణనియొక్క, శేఖరభరైః = టోడలనున్న నెమ్మిపురులకట్టలచేత, క్రౌఞ్చద్విషః = కుమారస్వామియొక్క, చద్ధిః = నెమిలి, నృత్యతి=పొంగియాడునో, యస్మిన్=ఏయడవిలో, ధూర్జః = శివునియొక్క, వృషః = ఎద్దు, యస్య = ఏకృష్ణనియొక్క, ఘోషసురభిం = మందయందలియావుచు, జిఘ్రిన్ = మోహముచే మూర్ఛితుఁడగుచు, దృష్టతి=గర్వించునో, యస్మిన్=ఏయడవిలో, హరేః=ఇంద్రునియొక్క, సిన్ధురః=వీరుఁడు, యస్య=ఏకృష్ణనియొక్క, విశ్రమగతిం = ఒయారపునడకను, వాంఛన్ = కోరుచు, నజ్జతి=ఆట్లు నడవఁజూచునో, తత్=ఆ, బృద్ధా...వసం=బృందావనమనెడి కల్పవృక్షములతోపుచు, తం=ఆ, కిశోరం = బాలని గాని, భజే=సేవించెదను.

శా. ఎందే నెవ్వనిమాళిఁ గాంచి గుహవాజీంద్రంబు నర్తించు దా
నెందే నెవ్వనియానరితి హరిమత్తేభంబు గాంక్షించు దా

నెందే నెవ్వనిమంద మూర్ఖునుచు భూతేశాశ్వముం బొంగు నా
బృందారణ్యసురద్రుసాంద్రవని నాకృష్ణుక మదిం గొల్చెదన్. 16

తా. ఏబృందావనమున కృష్ణునితలలోని నెమిలిపురినిఁజూచి, కుమారవాహనమైన నెమిలి యుత్సాహముతో కుంచె విప్పియాడునో, ఎచట శివుని యాబోతు మందలొని యావును మదముచే మూర్ఖునునో, ఎచోచట నింద్రునియైరావతము కృష్ణునినడకను జూచి తాను దానినేరువఁజూచునో, ఆబృందావనమును శ్రీకృష్ణస్వామిని సేవించెదను. శ్రీహరిసేవార్థమై యింద్రాదులెల్లరు నిత్యసన్నిహితులై యుందురని భావము.

శ్లో. అరుణాధ రామృతవిశేషితస్థితం

వరుణాలయానుగతవర్ణవైభవమ్,

తరుణారవిన్దదళదీర్ఘలోచనం

కరుణామయం కమపి బాల మాశ్రయే

17

టీ. అరుణా=స్థితం = ఎఱ్ఱనై అమృతమువలె భోగ్యమై అధరముచేత మిక్కిలి సుందరముగాఁ జేయఁబడిన చిఱునవ్వుగలవాఁడును, వరుణ...వైభవం=సముద్రముతో పోల్చఁబడిన కాంతినమృద్ధి గలవాఁడును, తరుణా...లోచనం=అప్పుడే పూచిన తామర రేకులవంటి వికాలమృతై న కన్నులుగలవాఁడును, కరుణామయం=దయాస్వరూపుఁడైన, కమపి=ఒకానొక (వాచామగోచరుఁ డైన), బాలం = బాలకృష్ణుని, ఆశ్రయే=సేవించు చున్నాను.

ఉ. చల్లనివాని నవ్వు వెదఁజల్లెడువాని దయారసంబు జూ

బ్బిల్లెడువాని గెంపుజిగి పెంపు నెలంగెడుమోవివాని సం

పుల్లసరోజనేత్రములఁ బొల్చినవానిఁ బయోధివీచికా

వేల్లితనీలనీరదనవీనతనుద్యుతివానిఁ గాంచెదన్.

17

తా. మిక్కిలియందమై మధురమైన యధరమునందు దొలఁకుటచేత మఱింతగ ముద్దులుగులుకుచున్న చిఱునగవుగలవాఁడును, సముద్రమును బోలిన దేహకాంతి గల వాఁడును, లేదామర రేకులవంటి కన్నులు గలవాఁడును, దయాస్వరూపుఁడును నయిన బాలకృష్ణుని నాశ్రయించుచున్నాను.

శ్లో. లావణ్యవీచీరచితాజ్ఞాభూషాం భూషాపదారోపితపుణ్యబర్హామ్,

కారుణ్యధారాళకటాక్షమాలాం బాలాం భజే వల్లవంశలక్ష్మీమ్

టీ. లావణ్య...భూషాం = ముత్తైపురీటవంటి కాంతియొక్కఅలలచేత చేయఁ బడిన ఆవయవములయొక్క అలంకారముగలదియు, భూషా...బర్హాం=అలంకారస్థాన మునం దుంపఁబడిన పవిత్రమైన నెమిలిపించుముగలదియు, కారుణ్య...మాలాం=కరుణా రసముచేత ఎల్లవృషు నిండియుండు కడగంటి చూపులయొక్క మాలిక (వరుగు) గల

దియు, బాలాం=లేతప్రాయముగల, వల్లవపంశలక్ష్యం = గొల్లవారికొలముయొక్కలక్ష్యేని, (సంపన్నుగలిగించు బాలకృష్ణుని) భజే=ఆశ్రయించెదను.

చ. మెఱుంగుల కేమి చక్కదనమే పదిలక్షలు నేయు మాయురే
సురుచిరపింఛదామక మె సొమ్ములలో వెల లేనిసొమ్మగుం
బరమకృపాకటాక్షసునుమాలిక బాపురె నందమందిరేం
దిరమురిపెంపుశైశవము నీటులు మీఱె నయారె కంటిరే. 18

తా. ముత్తైపులేటవలె తళితళలాడు కాంతివిశేషముచేత దేహమున కలంకారమును గలిగించుచున్నదియు, భూషణములు ధరించు స్థానములయందు నెమలిపింఛమునుచుకొనినదియు, కరుణారసము నొలుపుచున్న కడకంటిమాపులుగలదియు నగు బాలకృష్ణుడనెడు గొల్లవారిసంపదను ఆశ్రయించుచున్నాను.

శ్లో. మధురైకరసం పపు ర్విభో ర్మధురావీధిచరం భజామహే,
నగరీమృగశాబలోచనా నయ నేంద్రీయవర్ష వర్షితమ్. 19

టీ. మధురైకరసం=సౌందర్యముయొక్క ముఖ్యమైన సారమైనదియు, మధురా...చరం=మధురాపట్టణపువీధులయందు సంచరించునదియు, నగరీ...వర్షితం=మధురాపట్టణమునందలి లేడిపిల్లలకన్నులవంటి కన్నులుగల స్త్రీలయొక్క కన్నులనెడు నల్లకలువలవర్షముచేత వర్షింపఁబడునదియునగు, విభోః=శ్రీకృష్ణునియొక్క, పపుః=దేహమును, భజామహే=సేవింపుచున్నాము.

మ. అమరక సాహిణు లెల్ల నుల్లసిలఁగా నారట్టకంఠాణముం
దుమికించం దితలందుఁ గ్రేళ్లుఱుకుమాధురైకకాంతుల్ ఘన
భ్రమ నేయక మధురావధూవపలనేత్రవ్రాతనీలాబ్జవ
ర్షము వైఁ గ్రమ్మఁగఁ జిత్రమై చెలఁగు కృష్ణస్వామి నీక్షించెదన్.

తా. అత్యంతమైన సౌందర్యమే ముఖ్యముగాఁ గలిగి మధురాపట్టణమందు సంచరించుచు ఆచ్ఛటి స్త్రీలచూపులచేత సంతసించు శ్రీకృష్ణుని దివ్యమంగళవిగ్రహమును సేవింపుచున్నాము.

శ్లో. పర్యాకులేన నయనాన్తవిజృమ్భితేన
వక్త్రేణ కోమలదరస్త్రితవిభ్రమేణ,
మంద్రేణ వజ్రజులతరేణ చ జల్పితేన
నన్దస్య హస్త తనయే హృదయం ధునోతి 20

టీ. పర్యాకులేన = చంచలమైన, నయనాన్తవిజృంభితేన = కడకన్నులయొక్క నిక్కుటచేతను, కోమల...విభ్రమేణ = కోమలమైన చిఱునగవుయొక్క విలాసముగల,

వక్త్రేణ=ముఖము చేతను, మధ్యేణ=గంభీరమై, మంజులతరేణ=మిక్కిలి మనోహరమైన, జల్పితేన చ=పలుకు చేతను, నందస్య = నందునియొక్క, తనయే=కుమారుడైన కృష్ణుని యందు, హృదయం=మనస్సు, ధునోతి=ప్రీతిగలిగియున్నది.

మ. బెళుకుంగన్నులు మోముచుట్టుఁ దిరుగఁ బింబాధరోష్ఠంబుపైఁ
దళుకున్నెన్నెల లీనులేనగవు వింతల్ మాధురిం జెండఁ గం
దళితాలాపసుధారుచుల్ చెవికి నానందంబుగా నందుమం
దల నానందముఁ జిందె బాలుని యశోదానందనుం గాంచెదన్. 20

తా. చంచలములైన కడకంటిచూపులును మిక్కిలి యందమగు చిఱునగవును ముద్దులూలుకు (భావగంభీరముగల) పలుకులును గల శ్రీకృష్ణునియందు నామనస్సు ప్రేమకలిగియున్నది.

శ్లో. కన్దర్పకణ్డాలకటాక్షబద్ధీ రిద్ధీవరాక్షీరభిలాషమాణాఁ,
మవన్తి తాథారముఖారవిన్దా న్వన్దామహే వల్లవధూర్తపాదాన్. 21

టీ. కందర్ప...బంధీః=కామముచేత తాళఁజాలని మక్కువను దెల్పునట్టి కడకంటి చూపులకు లోబడిన, ఇందీవరాక్షీః=నల్లగలువలవంటి కన్నులుగల స్త్రీలను, అభిలాషమాణాఁ = కోరుచున్నవారును, మన్ద...విందాఁ = చిఱునగవునకు ఊనికిపట్టిన మోముదామర గలవారును నగు, వల్లవ...పాదాఁ = గొల్లవిలకాడుగారిని, పందామహే=నమస్కరించుచున్నాము.

మ. సరసాపాంగతరంగరంగితవిలాసప్రౌఢిచే నగమై
మరుబారిక వలిగుబ్బులుబ్బి పులకింపం గ్రొమ్ముడుల్ వీడఁ ద
త్తరపున్నేల్ సేవ మెత్తి మత్తిలిన కాంతాపాళి లాలించుచి
త్తరపున్నవ్వు మొగంబునుం గలుగు ధూర్తస్వామిఁ గీర్తించెదన్.

తా. సుందరములయిన కడకంటిచూపులకు లోబడిన స్త్రీలఁ గోరుచున్నవాఁడై చిఱునవ్వుదొలఁకునట్టి ముద్దుమొగముగల గోపాలకృష్ణునికి పందనము చేయుచున్నాము.

శ్లో. లీలాటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్కృజ్జప్రసజ్గాధిక
ప్రీతే గీతివిభజ్గసజ్గరలసద్వేణుప్రణాదామృతే,
రాధాలోచనలాలితస్య లలితస్తేరే మురారే ర్రుదా
మాధున్యైకరసే ముఖేస్తుకమలే మగ్నం మదీయం మనః. 22

టీ. రాధా...లాలితస్య = రాధయొక్క కన్నులచేత బుజ్జగింపఁబడినవాఁడైన, మురారే=కృష్ణునియొక్క, లీలా...ప్రీతే=విలాసములయొక్క అతిశయముచేతను గాధమైన కాఁగిలింతయందు మిక్కిలిప్రీతిగలదియు, గీతి...దామృతే=గానములయొక్కరచ

నా భేదముల యొరయిక చేతక బ్ర కాశించుచున్న పిల్లనగోవియొక్క ధ్వనియ నెడు అప్పు తముగలదియు, లలితస్త్రీ రే=అందమైన చిటునవ్వుగలదియు, మాధుర్యైకరసే=సౌందర్య మనెడు ముఖ్యమైన రసముగలదియనగు, ముఖేందుకమలే=చంద్రునివలెను తామరవలెను నున్న మోమునందు, మదీయం = నాదియగు, మనః=మనస్సు, ముదా=సంతోషముతో, మగ్నః=మునింగినది,

మ. లలితాలోకతరంగసంగతము లీలామందహాస ప్రభా

పులినంబుక మురలీరవామృతరసంబుక రాధికాలోచనో

త్పలసంభావితమాధురీగుణము నై భాసిల్లు శ్రీకృష్ణు ని

ర్కలవక్త్రాంబురుహాకరంబున రమింపం గోరెదక నామదన్. 22

తా. రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుని విలాసముతోఁ జూచుచుండఁగా నతనిముఖ మాదేవి యొక్క కౌఁగిలింతయందు మిక్కిలి ప్రీతిని బెల్పుచున్నదై, చాచావిధములైన గాన విశేషములయొక్క మార్పులచేత నమృతమువంటి వేణునావముగలదై, ముద్దుబుగుల్కు చిటునవ్వుగలిగి, అత్యంతసౌందర్యముగలిగి కాంతి చేఁ జంపుని దామరగను బోలియున్న మోమునందె నామనస్సు నిలిచియున్నది.

శ్లో. శరణాగతవజ్రపజ్జరే, శరణే శార్ఙ్గధరస్య వైభవే,

కృపయా ధృతగోపవిగ్రహే, కియదన్యస్తృగయామహేవయమ్.

టీ. శరణా...జ్జరే=శరణు చొచ్చినవారికి వజ్రములతోఁ జేయఁబడిన పంజరమై నదియు, కృపయా=దయచేత, ధృత...విగ్రహే=ధరింపఁబడిన గొట్టవారి దేహముగల దియును అగు, శార్ఙ్గధరస్య=విష్ణువుయొక్క, వైభవే=పెంపు, శరణే=రక్షకమగుచుండఁగా, అన్యత్=ఇకరమైన, కియత్=దేవిని, వయం=మేము, మృగయామహే=వెదకుదుము ?

ఉ. ఇవ్వల నవ్వలక వెదక నేటికి నన్యుల మాటిమాటికి

న్దవ్వల నుండియైనఁ గరుణావరుణాలయగోపమూర్తియై

నవ్వచు డాయ వచ్చి యదనక శరణాగతవజ్రపంజరం

డవ్వనజాతనేత్రుఁ డనయంబు నయంబు సెలంగఁ బ్రోనఁగన్. 23

తా. శరణుచొచ్చినవారికి అత్యంతరక్షకుడై శరణాగతులయందలి దయచేతగొట్ట వాఁడుగనుంజిన శ్రీకృష్ణుడు రక్షకుండనఁగా మఱియితరులగు రక్షకులను వెదకు నక్కఱలేదు.

శ్లో. జగత్త్రయై కాస్తమనోజ్ఞభూమి చేతస్యజస్రం మమ సన్నిధత్తామ్,

రమాసమాస్వాదితసౌకుమార్యం రాధాస్తనాభోగరసజ్ఞమోజః.

టీ. జగత్...భూమి = మల్లోకములకును అచ్చపు చక్కదనమునకును ఉనికి వట్టు వినదియు, రమా...మార్గం=లక్ష్మీదేవిచేత, అనుభవించబడిన సుకుమారత్వముగల దియు, రాధా...జ్ఞప్త=రాధాదేవియొక్క కుచములవిరివియొక్క రసము నెఱిగినదియు అగు, తేజః = శ్రీకృష్ణుడను తేజము, మమ = నాయొక్క, చేతని = మనస్సునందు, ఆజస్రమ్ = ఎల్లప్పుడు, సన్నిధతామ్ = నిలుచుఁగాత.

ఉ నామది నామతింతు భువనత్రయమోహనరూపధేయు రా

ధామది రేఖణావరితస్తనభారవిధేయు భోజక

న్యామహనీయవిభ్రమరసాస్పదవిగ్రహసౌకుమార్యలీ

లామధురాధరస్థితకలాపుఁ గళాగురువర్యు నెప్పుడున్.

24

తా. మూఁడులోకములకును ఆధారమైనవాఁడును అచ్చపు చక్కదనమునకు స్థానమైనవాఁడును, లక్ష్మీరూపిణియగు రుక్మిణీదేవిచేత జక్కఁగ ననుభవించబడినవాఁడును, రాధాదేవిస్తనములయొక్క సౌందర్యము నెఱిగినవాఁడు నైన శ్రీకృష్ణునియందు నామనస్సు నిల్చుఁగాత.

శ్లో. వయమేతే విశ్వసిమః, కరుణాకరమూర్తికింవదన్త్యంగే,

అపిచ విభో తవ లలితే, చపలతరా మతిరియం బాల్యే.

25

టీ. విభో=స్వామి, కరుణా...త్యంగే = దయకు జన్మస్థానమైన ఆకారముగల వాఁడు అనులోక ప్రపంచరూపమైన శరీరమందు, ఏ తేవయమ్ = ఈమేము, విశ్వసిమః= నమ్ముచున్నాము, అపిచ = మరియు, తవ = నీయొక్క, లలితే = సొగసైన, బాల్యే = బాల్యమందు, ఇయన్తుతిః=ఈబుద్ధి, చపలతరా=మిక్కిలి మక్కువగలిగియున్నది.

చ. అనిశము లోక మెల్లఁగరుణాకరమూర్తి వటంచుఁ దెల్పుఁగా

జననపరంపరల్ గడచి సౌఖ్యము నొందుదు నంచుఁ గృష్ణ నా

మనమున నమ్మినాడ నను మాత్రమ కాదు భవత్కిశోరతా

జనితకథాసుధారసము సారెకుఁ గ్రోలఁగఁ దత్తరించెదన్.

25

తా. కృష్ణ! నీవు పెద్దవాఁడవై ఎందఱిలో రక్షించి కీర్తిని బొందినను, అట్టి నీ పెద్దఱికమునకన్నను మిక్కిలి ముద్దులుగుల్గు నీబాల్యమునందే నామనస్సు మిక్కిలి మక్కువగలిగి యున్నది.

శ్లో. వత్సపాలచరః కోఽపి వత్సశ్రీవత్సలాఞ్ఘనః

ఉత్సవాయ కదా భావీత్యుత్సకే మమ లోచనే.

26

టీ. వత్సపాలచరః=దూడలను గాచు గొల్లపిల్లవాండ్రలో దిరుగుచున్నవాఁడు, శ్రీవత్సలాంఘనః = శ్రీవత్సమును పుట్టుమచ్చ తొమ్మునందుఁ గలవాఁడును అగు, కోఽపి వత్సః = ఇట్టివాఁడని చెప్పనలవిగాని యొక చిన్నవాఁడు, ఉత్సవాయ = పేడుకొఱకు,

కదా = ఎప్పుడు, భావితీ = ఆగునో యని, మమ=నాయొక్క, లోచనే = కన్నులు, ఉక్కుకే = ఉద్యుక్తములై యున్నవి.

శా. శ్రీవత్సాంకితవత్సుఁ డుల్లసిత నీరేజాత్సుఁ డంభోధిక
న్యావత్తోరుహకుంభికుంభయుగళాధ్యక్షుండు బ్రహ్మాదిసౌ
ఖ్యావిర్భావవిధానదత్తుఁ డగువాఁ డానందపుత్రకృత్
గోవత్సంబులమేఘఁ గన్గొనుచుఁ జక్షుః ప్రీతి వాటించెదన్. 26

తా. దూడలఁగాచు గొల్లవాండ్రనడుమఁ దిరుగుచు శ్రీవత్సలాంధనముగల
చిన్నికృష్ణుండు కన్నులపండువుగా నాకెప్పు డగపడునో యని యుష్మిష్టౌహుచున్నాఁడు.

శ్లో. మధురిమభరితే మనోభిరామే
మృదులతరస్తితముద్రితాననేంద్రే
త్రిభువననయనైకలోభనీయే
మహాసి వయం వ్రజభాజి లాలసాః స్తః.

27

టీ. మధురిమభరితే=సౌందర్యముచేత నిండినదియు, మనోభిరామే = మనస్సున
కింపైనదియు, మృదుల...నేంద్రే=మిక్కిలి సుకుమారమై చిఱునవ్వుచేత గుఱుతిడఁబడిన
చంద్రునివంటి మోముగలదియు, త్రిభువన...భనీయే=మూఁడులోకములయం దుండు
వారియొక్క నేత్రములకు ముఖ్యముగాఁ గోరఁదగిన, వ్రజభాజి = వ్రేపల్లెను బొందినది
అగు, మహాసి= శ్రీ కృష్ణుఁడను లేజమునందు, వయం=మేము, లాలసాః = ఆసక్తిగల
వారము, స్తః=అగుచున్నాము.

మ. రమణీయస్తితమాధురికలితముద్రాముద్రితంబై సుధా
సమసల్లాపకలాపమై త్రిజగతీసంమోహనాకార మై
కమలానేత్ర మనోభిరామరుచి యై కన్నట్టువక్త్రేందుబిం
బమునకొ మీటివెలుంగు గొప్పగృహసౌభాగ్యంబు నేఁ గోరెదన్.

తా. మిక్కిలి చక్కఁదనముగలిగి మనస్సున కింపై లేతనవ్వు నెలకొన్న చందు
రునిదోలిన మోముగలిగి ముల్లాకములవారికిని మిక్కిలి యానందోఁ జూడఁదగిన గొల్ల
పల్లెయందుఁ దిరుగునట్టి లేజస్వరూపుఁడైన శ్రీకృష్ణునియందు మేము ఆసక్తిగలిగి
యున్నారము.

శ్లో. ముఖారవిందే మకరస్థబిన్దు, నిష్కస్థలీలామురళీనినాదే,
వ్రజాజ్ఞాపాజ్ఞతరజ్జభృజ్జ, సజ్జామభూమా తవ లాలసాః స్తః. 28

టీ. మకరంద...నినాదే=పూఁదేనెయొక్క బొట్టయొక్క ప్రవిండుటగల నిలా
సార్థమైన పిల్లఁగ్రోవియొక్క నాదముగలదియు, వ్రజ...భూమా=వ్రేపల్లెయందలి స్త్రీల
యొక్క కడకంటిచూపులయొక్క ఆలలు అనెడు తువ్వెదలయొక్క, యుద్ధమునకున్దాన

మైనదియు ఆగు, తప = సీయొక్క, ముఖారవిందే = మోముదామరయందు, లాలసాః = ఆనక్తిగలవారము, వ్యః = అగుచున్నాము.

మ. మురళీ గానమరందబిందుకృతసమైదభ్రమదల్లవీ
సరసాపాంగతరంగభృంగపటలీసంగ్రామరంగస్థలీ
సరణిం జెల్వగునీముఖాంబుజమునం జంచన్తనః పంకజా
కరమధ్యంబునఁ బాదుకొల్పుటకు నాకాంతింతు నెల్లప్పుడున్. 25

తా. కృష్ణ! మకరందబిందువులవలె మధురమైన వేణువాదములు చేయుచు గోపికాస్త్రీలయొక్క చూపులు వైవ్యాపించుచున్న సీముఖకమలము సేవించుటకు మిక్కిలి ఆనక్తిగలిగి యున్నారము.

శ్లో. * ఆతామ్రాయుతలోచనాంశులహరీలీలాసుధాప్యాయితైః

గీతామ్రేడితదివ్య కేళిభరితై స్సీన్ధితం వ్రజస్త్రీజనైః,

స్వేదామృః కణభూషితేన కిమపి స్తే రేణ వక్త్రేంద్రనా

పాదామృజమృదుప్రచారసుభగం పశ్యామి దృశ్యం మహాః. 29

టీ. ఆతామ్ర...యితైః = కొంచెము ఎఱునివియు నిడుదలైనవియు ఆగు కన్నుల కిరణముల ప్రవాహముయొక్క విలాసమనెడి అమృతముచేత సుఖించినవియు, గీతా... రితైః = గానములచేత రెండింతలుగాఁ జేయఁబడిన నుండరమలైన విలాసములచేత నిండినవియు ఆయిన, వ్రజస్త్రీజనైః = గోపికల సమూహములచేత, స్సీన్ధిః = వృద్ధిపొందినదియు, పాదా...సుభగమ్ = అడుగుదామరల సుఖమారమైన నడకచేత ఆందమైనదియు, స్వేదామృః కణభూషితేన = చెమటసీటియొక్క బొట్టచేత అలంకరింపఁబడినదై, స్తే రేణ = చిలునవునగు, వక్త్రేందునా = చంద్రునివంటి ముఖముతోఁగూడినదియు, దృశ్యం = చూడఁదగినదియు, కిమపి = ఇట్టిది అని చెప్పుటకు సాధ్యముకానిదియు ఆగు, మహాః = శ్రీకృష్ణుడను లేజమును, పశ్యామి = చూచుచున్నాను.

మ. మురిపెంపుంజిటునవ్వుఁ గ్రంజెమటసొంపున్ నింపునెమ్మోముపై
సరసాలోకసుధాతరంగములు మించన్ వేణుగానధ్వనుల్
ట్రిటచై రంజిలఁ జొక్కి గోపికలు గొల్వన్ నృత్యలీలాయత
స్ఫురణన్ మెల్లన సంచరించువారి సంభోజాక్షు వీక్షించెదన్. 29

* ఈ శ్లోకార్థము శ్రీగోపాలకృష్ణమంత్రరాజధ్యానంబని గోపాలకల్పంబు నందుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

శ్లో. గోపీనాం పాదపద్మాని, గృహీత్వా సహనృత్యకః,
ధ్యాయేల్లత్తం జపంచైవ కన్యకామద్వపేచ్ఛభాష్.

తా. కొనలయందు ఎఱ్ఱనై విస్తారములయిన నేత్రములకాంతుల పరంపరలను అమృతప్రవాహమువలె వెల్లిగొల్పుచు పాటలచేత రెట్టింపఁబడిన యాటలుగల గోపి కలతో కడుసంకసించుచు, చిఱుచెనుటబిందువులచే నొప్పుచు చిఱునగవుగల మోముతో నుకుమారముగా నడుగులువేయుచు ఆడుచుండు శ్రీకృష్ణుని జూచెదను.

* శ్లో. పాదౌ వేణుః ప్రకృతిసుకుమారాకృతౌ బాల్యలక్ష్మీః

పార్శ్వే బాలాః ప్రణయసరసాలోకతాపాంగలీలాః

మాళౌ బర్హం మధురవదనామౌఘే హ మాగ్ధ్యముద్రే

త్యాద్రాకారం కిమపి కితవం జ్యోతిరన్వేషయామః.

50

టీ. పాదౌ=పాదముందు, వేణుః=విల్లఁగ్రోవియు, ప్రకృ...కృతౌ=స్వభావము చేత కొనులమైన ఆకారమునందు, బాల్యలక్ష్మీః = బాల్యముయొక్క సంపదయును, పార్శ్వే=ప్రక్కను, ప్రణయ...లీలాః=ప్రేమచేత రసముతోఁ గూడిన చూపులుగల కడకన్నులయొక్క విలాసముగలవారైన, బాలాః=బాలురును, మాళౌ = సిగయందు, బర్హం=నెమిలిసింఁచుమును, మధురవదనాంభోరుహే = మిక్కిలి యందముగు మోముఁ దామరయందు, మాగ్ధ్యముద్రా = బేలతనపుగుఱుతును, ఇతి=ఇట్లు, త్యాద్రాకారం=మనో హరమైన ఆకారముగల, కితవం=కృత్రిమమైన, కిమపి = వచింపనలవిగాని, జ్యోతిః= లేజమును, (శ్రీకృష్ణుని) అన్వేషయామః=వెదకుచున్నాము.

మ. సరసాపాంగవినోదవాక్యములు మించక బాలకుల్ గొల్వఁగా

మురళిం గేల నమర్చి పింఁచుకుటంబున్ మోముచెల్వంబు సుం

దరవేషంబును బాల్యకాయము దయార్ద్రస్వాంతముం గల్గిచి

త్తరపుంధూరశిఖామణిన్ వెదకి హృత్పద్మంబునన్ నిల్చెదన్. 50

తా. చేత వేణువును ధరించి స్వభావముగా నుకుమారమైన యాకారమునందు బాల్యవేషము సొంపు గుల్కఁగా పార్శ్వములయందు ప్రేమను దెల్పు నరసములైన కడకంటి చూపులుగల గోపబాలకులుండఁగా సిగను పింఁచుమును దాల్చి మోమునందుఁ బసితనపుబేలతన మింపులుగుల్కఁగా, అందమైన ఆకారము గలిగి కృత్రిమమైనబాల గోపాలవేషమును దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని వెదకుచున్నారము.

* ఈశ్లోకార్థంబు శ్రీగోపాలకృష్ణకాదశాక్షరీమంత్రధ్యానంబని సనత్కుమార సంహితయందుఁ జెప్పఁబడియున్నది.

శ్లో. హరస్తం నవసీతాది చౌర్యేణ వ్రజయోషితాం

గోపబాలైర్యుతం కృష్ణం ధ్యాయేన్నంత్రమిమం జపేత్.

శ్లో. ఆరూఢవేణితరుణాధరవిభ్రమేణ
మాధుర్యశాలి వదనామ్బుజముద్వహస్తీ,
ఆలోక్యతాం కిమనయా వనదేవతా వః
కైశోరకే వయసి కాపి చ కాన్తియప్టిః.

31

టీ. వనదేవతాః = ఓదేవతలారా, వః=మీకు, ఆనయా = ఈవ్యర్థమైన పనిచేత, కిం=యేమిప్రయోజనము? కైశోరకే=బాల్యమైన, వయసి=వయస్సునందు, ఆరూఢ .. విభ్రమేణ = ఉంచబడిన పిల్లనగోవిగలదియు, కోమలమైనదియు నగు పెదవియొక్క విలాసముచేత, మాధుర్యశాలి = సౌందర్యముచేత ఒప్పుచున్న, వదనాంబుజం = మోము దామరను, ఉద్వహస్తీ=పహించుచున్నదై, కాపి=చెప్ప నలవికానిదైన, కాంతియప్టిః = కజ్జివలె నిలకడగాఁ గుదిరియున్నకాంతి (శ్రీకృష్ణమూర్తి), ఆలోక్యతాం = చూడఁ బడుఁగాత.

ఉ. దాఁచక వంశ మింపొదవ దా నధరంబున మోపి నాదసం

స్రాపితమందహాసమధురాననుడై మహనీయతేజః దై
క్రేపుల మేప మీపొదల క్రేవనె పాపఁడు నిల్చినాఁడు మీ
రోపితి రేని పట్టుఁ డింక నోవనదేవతలార తెల్పితిన్.

31

తా. వనదేవతలారా, మీరు ఇతరములయిన కార్యములు మాని సుఖమారమై ముద్దులుగుల్కుడు కెంబెదవిమీఁద వేణువు నిడుకొని విలాసముచేత కడుసుందరమైన మోముదామరగలిగి బాల్యప్రాయముగలిగి నిలకడగల కాంతియో యనునట్లున్న చిన్ని కృష్ణుని సేవింపుఁడు. ఇదియే ప్రయోజనకారి.

శ్లో. అనన్యసాధారణకాన్తికాన్తమాక్రాన్తగోపీనయనారవిన్దమ్,

పుంసః పురాణస్య నవం విలాసం పుణ్యేన పూర్ణేన విలోకయిష్యే.

టీ. అనన్య...కాంతం = ఇతరులకు సాధారణముగాని కాంతిచేత మనోహర మైనదియఁ, ఆక్రాన్త...విందం = ఆక్రమింపఁబడిన గోపికలయొక్క కనుదామరలు గల దియు ఆగు, పురాణస్య పుంసః = పురాణపురుషుఁడగు నారాయణునియొక్క, నవం విలాసం=క్రొత్తవిలాసమును, పూర్ణేన=నిండిన, పుణ్యేన=పుణ్యముచేత, విలోకయిష్యే = చూచెదను.

చ. ఇతరుల కందరానిజగదేకమనోహరకాంతియున్ సమా
గతనవయావనాకరవికాసము లన్నియు గోపబాలికా
యతనయనారవిందముల కగ్గము సేయుపురాణపూరుషుఁ
మతిఁ దలపోసి చూచెద సమగ్రసనాతనపుణ్యసంగతిన్.

32

తా. ఇతరులకు ఎవ్వరికిని లేని దివ్యకాంతిచేత సుందరమై గోపికల కన్నుదామరలచే మిక్కిలి యానతోఁ జూడఁబడునట్టి శ్రీకృష్ణుని విలాసమును పూర్వమునందు పుణ్యము చేసియుంటివేని నేమింపఁ గలను.

శ్లో. సాష్టాంగపాతమభివన్ద్య సమస్తభావైః

సర్వాన్ సురేష్ఠగ్రాసకరానిదమేవ యాచే,

మన్దస్మితార్ద్రగ్రామధురానచన్ద్రగ్రామిష్యే

నన్దస్య పుణ్యనిచయే మమ భక్తిరస్తు.

33

టీ. సాష్టాంగపాతం = (సాస్తములు పాదములు భుజములు శిరము లటము)

అను అష్టాంగములు క్రింద పడునట్లుగా, సర్వాన్ = సకలములైన, సురేంద్రనికరాన్ = దేవతాశ్రేష్ఠులనూహములను, అభివంద్య = నమస్కరించి, సమస్తభావైః = సర్వవిధముల చేత, ఇదమేవ = ఇదియే, యాచే = యాచించుచున్నాను. (ఏమియనఁగా) మన్ద...గ్రామిషే = చిఱునవ్వుచేత, సరసమై సుందరమై చంద్రబింబమును బోలిన మోముగల, నన్దస్య = నందగోపకునియొక్క, పుణ్యనిచయే = పుణ్యరాశియందు (అనఁగా: నందుంచేసిన పుణ్యమునకు ఫలముగా నవతరించిన శ్రీకృష్ణునియందు, మమ = నాకు, భక్తిః = భక్తి, అస్తు = కలుగుఁగాక.

మ అమరక సర్వసువర్వముఖ్యతతిర్థే సాష్టాంగదండప్రణా

మము గావించుచు సర్వభావముల నాత్మక వేదెవక మందహా

సముఖాంభోజవిలాసవై భవనివాసం బైననందార్జునో

త్రయపుణ్యావలియంద భక్తీనెలు వందక మాకు నెల్లప్పుడున్. 33

తా. నేను దేవతలనందఱిని గొల్చి యాచించున దేమనఁగా: చిఱునవ్వుచే ముద్దులగుల్కెడు నందమగు మోముచందరుండు గల నందునిపుణ్యఫలముగా నవతరించిన శ్రీకృష్ణునియందు నాకు భక్తి గలుగుఁగాక.

శ్లో. ఏషు ప్రవాహేషు స ఏవ మన్యే త్తణోఽపిగణ్యాః పురుషాయుషేషు,

ఆస్వాద్యతే యత్రకయాపి భక్త్యా నీలస్యబాలస్య నిజంచరిత్రమ్.

టీ. ఏషు ప్రవాహేషు = ఈవిడతెగక జరుగుచున్నట్టి, పురుషాయుషేషు = పురుషుని జీవితకాలములలో, యత్ర = ఎక్కడనుండు, కయాపి = అనన్యవిషయమై (యట్టివి యని నడువ నశక్యమైన), భక్త్యా = భక్తిచేత, నీలస్య = నీలపద్ముండైన, బాలస్య = బాలశృష్ణునియొక్క, నిజం = స్వకీయమైన, చరిత్రం = వృత్తాంతము, ఆస్వాద్యతే = సుఖముగా ఆడుభవింపఁబడుచున్నదో, సప్తవిషణ్ణి = ఆషణ్ణమే, గణ్యాః = లెక్కింపఁదగినవి. (సార్థకమైనది.)

ఉ. ఏమిటి కంబుజాక్షు మది నెంచనియాయువు లెక్క పెట్టఁగాఁ
బామరవృత్తి నైన మఱి భక్తివిధంబున నైనబాలి
లామహానీయఁ డౌహరిఁ దలంచునిమేషములుకొ ముహూర్తముల్
జాములు లెక్క కెక్కునటు సల్పనికాలము లెల్లవృథముల్. 34

తా. పురుషుని జీవితకాలములు జన్మ పరంపరలచేత నెడతెగక జరుగుచున్నవి గాని
అవి యన్నియు సార్థకములు గావు. భక్తితో శ్రీకృష్ణునిచరిత్రము విశదమందు సుఖ
ముగా వినఁబడునో ఆక్షణమే సార్థకమైనది.

శ్లో. నిసర్గసరసాధరం నిజబయార్ద్రాశ్రివ్యేక్షణం
మనోజ్ఞముఖకంజుజం మధురసార్ద్రామన్దస్థితమ్,
రసజ్ఞహృదయాస్పదం రమితవల్లవీలోచనం
పునఃపున రుసాస్తహే భువనలోభనీయం మహాః. 35

టీ. నిసర్గ సరసాధరం = స్వభావముతో రసవంతమయిన పెదవిగలదియు, నిజ...
క్షణం = తనదియగు దయారసముచేత తడిసినమహానీయములగు కన్నులుగలదియు, మనో
...జ్ఞం = నుందరమయినదియు తామరను బోలినదియు ఆగు ముఖము గలదియు,
మధు...స్థితమ్ = తేనెచేత దడిసిన (తేనెనలె భోగ్యమైన) చిఱునప్పుగలదియు, రస...
స్పదం = రసికులైనవారి హృదయములె స్థానముగాఁ గలదియు, రమిత...లోచనం =
రమించునట్లుగా చేయఁబడిన గోపికల నేత్రములు గలదియు, భువనలోభనీయం = లోక
ములకు పేరాసపడఁదగినదియు ఆగు, మహాః = శ్రీకృష్ణుఁడను లేజస్సును, పునః పునః =
వలఁమాటు, ఉసాస్తహే = ఉపాసించుచున్నాము.

ఉ. కమ్మనితేనెవానజడి గ్రమ్మెడుమోవి సుధారసంబులం
జిమ్మెడులేటనవ్వు దయ చిప్పిలుచూపులు మోముదమ్మి చె
ల్వమును గోపికల్ గని హళాహళిఁ జెంద రసజ్ఞు లెల్ల లో
కమ్ములుఁ గాంచి సొక్క నపకం బగులేజముఁ గొల్చెదన్ మదిన్.

తా. స్వభావముచేత సరసమైన యధరముగలిగి దయారసము కన్నులయందుఁ
జూపుచు, సొంపుగుల్మెడు మోముగలిగి. ముద్దులుగుల్మెడు నందమగు చిఱునవ్వు
గలిగి, రసికులగువారి యల్లంబుల నెలకొనుచు, గోపికలనేత్రములకు పరువమై లోకము
లోని వారికందఱికిని పేరాసపడఁదగిన శ్రీకృష్ణుఁడను లేజమును సారెసారెను గొలుచు
చున్నారము.

శ్లో. స కోఽపి బాల సురసీరుహాత్, స్నాచ ప్రజస్త్రీజనపాదధూళిః,
ముహూర్తదేతద్యుగళంకుదీయే, మోమువ్యామా నేఽపిమనస్సుదేతు

టీ. సః=ప్రసిద్ధుడై, ణోఽపి = అనిర్వాచ్యుడైన, సఃసీరుహాక్షః = తామరల పంటి కన్నులుగలవాఁడు అగు, బాలః=బాలకృష్ణుఁడును, సా=ప్రసిద్ధుడైన, వృశ్చిజన పాదధూళిశ్చ=గోపికాసమాహమయొక్క అడుగులయందలి దుమ్మును, విశత్ యగ శం=తారెండును, మోముహ్యమానేఽపి = మోహమును పొందుచున్నదైనను, మదీయే= నాదియగు, మనసి=మఃస్సునందు, మహుః=మాటిమాటికి, ఉదేతు=పుట్టుచుగాక.

చ. అలఘువిమోహభారమున నల్కుచుం గుయ్యిడునన్నుఁ బ్రోవఁగా

లలితవిశాలలోచనములం బరికించుచు వాయు సగుం డై

దులదుల వచ్చుబాలుఁడును దోడనె కౌ ననియాడ నాతనిం

గలసికొనంగ వచ్చువ్రజకాంతలసాదరజంబుఁ గాంచెదన్.

36

తా. నావనస్సు ఎంత యజ్ఞానమును బొందుచున్నదైనను తామరపంటి కన్నులుగల చిన్నికృష్ణునియందు ఆ కృష్ణునిసంబంధముచేత పుణ్యాత్మలైన గోపికల పాదధూళియందును ఎల్లప్పుడు నిలిచి నేలించుఁగాక.

శ్లో. మయి ప్రయాణాభిముఖేచ కల్లనీ ప్రసద్వయీ దుర్గలిత స్స బాలకః,

శ నైశ్శనైశ్శా విత వేణునిస్వనో విలాసవేషేణ పురఃప్రతీ సుతామ్

టీ. మయి=నేను, ప్రయాణాభిముఖే = ప్రయాణము చేయుటకు ఎదురుకొన్న వాఁడ నగుచుండఁగా, కల్లనీ...లలితః = గోపికలయొక్క చచ్చుదోయిచేత ఎక్కువగా లాలనచేయఁబడిన వాఁడైన, సఃబాలకః=ప్రసిద్ధుడయిన చిన్నికృష్ణుఁడు, శనైశ్శనైః = మెల్లమెల్లఁగా, క్రావి...స్వనః=వినిపించఁబడిన క్లిగ్రోవియొక్క ధ్వని గలవాఁడగుచు, విలాసవేషేణ=విలాసముగల వేషముతోడ, మమ=నాకు, పురః=ఎదుట, ప్రతీసుతామ్= తోచుచుఁగావుత.

ఉ. గొల్లమిటారిపూపచనుగుత్తులు హత్తిన వింశలాగుతోఁ

జల్లనిచూపుతో వదలి సారెకు జాతెడువీలిడండతో

నల్లపరాకుఁ దెల్పుటకు నై విలక్కినపిల్లగ్రోవితో

నల్లనిబాలుఁ డొక్కరుఁడు నాచయనంబున నిల్చు ముంగలన్.

37

తా. నేను ప్రయాణమగునపుడు గోపికల కచయగములచేత మిక్కిలి లాలించఁ బడిన కృష్ణుఁడు మందమధురముగా వేణుగానమునేయుచు విలాసములగల వేషముతో నాకు మందర తోచుచుండును గాక.

శ్లో. అతిభూమి మభూమిమేవ నా వచసాం వాసికకల్లనీ ప్రసమ్,

మనసామవరం రసాయనం మధురాద్వైతముపాస్త హేమహః.

38

టీ. వచసాం=వాక్యలకు, అతిభూమి=మిక్కిలివిషయమయినదియు, వా=లేక, అభూమి=విషయము కానిదియు (చరస్వరూపము చే వాగతీతుఁడనియు సౌలభ్యయు క్త

మైన యావిధవస్వరూపముచే మిక్కిలి విషయమైనవాఁడను అనియు భావము). వాసిక వల్లవీ స్తనం = నివాసస్థానముగా చేసికొనఁబడిన గోపికలయొక్క స్తనములు గలదియు, మనసాం=మనస్సులకు, ఆపరం=రెండవది లేని (సాటిలేని), రసాయనం=భోగ్యమైనదియు, మధురాద్వైతం = మధురమే తప్ప రెండవది లేనిదియు అగు, మహా = తేజమును, ఉపాస్త హే=సేవించుచున్నారము.

చ. పలుకఁ గొలందిగానియనుభావముఁ గాంచియు నద్వితీయ మై
పాలుపు వహించి నెమ్మది కపూర్వరసాయన మై మహోన్నతిం
దొలఁకెడు దివ్యతేజము మనోహరవల్లవఁగల్గవాధరీ
లలితపయోధరాంతరవిలాసనివాసము గాంచె గంటిరే. 38

తా. వాగతీతుఁడును, వాక్కులకు విషయమైనవాఁడును, అనవరతము గొల్లచెలు పల గుబ్బలకొఁగిలింకలయందె మిక్కిలి యాసక్తిగలవాఁడును, మనస్సునకు తలంచినంత మాత్రమున నత్యంతసుఖము నిచ్చువాఁడును అచ్చపువక్తఁడనము గలవాఁడును అగు శ్రీకృష్ణుఁ డను తేజమును సేవించుచున్నారము.

శ్లో. జననాన్తరేఽపి జగదేకమణ్డలే, కమనీయథామ్ని కమలాయతేక్షణే,
ప్రజనుద్ధరీజగతిలోచనామృతే, చపలానిసన్తు సకలేంద్రియాణి మే. 39

టీ. జగదేకమండలే = లోకములకు సాటిలేని అలంకారమైనదియు, కమలాయతేక్షణే=కమలమువలె విశాలములయిన నేత్రములు గలదియు, వ్రజ...నామృతే=గొల్ల పల్లెయందలి చక్కని స్త్రీలయొక్క కన్నులకు ఆతిభోగ్యమైనదియు అగు, కమనీయథామ్ని = మనోహరమైనతేజమునందు (శ్రీకృష్ణునియందు), జననాంతరేఽపి=మఱి యొకజన్మమందును, మే=నాయొక్క, సకలేంద్రియాణి = సర్వేంద్రియములును, చపలాని=మిక్కిలి ఆసక్తిగలవిగా, సన్తు=అగుఁగాక.

మ శతఃక్రొజ్జ్వలపత్రనేత్ర ప్రజకంజాతాననాలోకనా
మృతధారాధరచాఽగత్ర భువనోన్నైకభూషాసము
న్నతచారిత్రుఁ బవిత్రుఁ గొల్పి యనుజన్తంబుక విలోలేంద్రియ
ప్రతతుల్ సౌఖ్యము నొందుఁగాత నిజచాపల్యంబు లీడేరంగన్. 39

తా. లోకములకు ముఖ్యమైన యలంకారమై తామరలవంటి కన్నులగలిగి గోపికలకన్నులకు భోగ్యమై దివ్యసుందరమగు శ్రీకృష్ణుఁడను తేజమునందు జన్మాంతరమందును నాయొక్క సర్వేంద్రియములను ఆసక్తి గలిగి యుండునుగాక.

శ్లో. మునిశ్రేణీవద్వ్యం మదభీరలసద్వల్లవవధూ
స్తనశ్రేణీబిప్పస్తీమితనయనామ్భోజసుభగమ్,

పునశ్శాఘాఘామిం పులకితగిరాం నైగమగిరాం

ఘనశ్వామం వందే కిమపి కమనీయాకృతి మహాః

40

టీ. ముని...వంద్యం=ముచలనమూహమునకువందనము చేయఁదగినదియు, మద
...సుభగం=మిక్కుటమైన మదముచేత ప్రకాశించుచున్న గోపస్త్రీలయొక్క కుచముల
యందును వట్టువలెన పిఱుఁడులయందును నిష్పలములైన తామరలవంటి కన్నులచేత
సుందరమైనదియు, పునః=ఇంకను, పులకితగిరాం = గర్గరువోడిచిన వాక్కులుగల, నైగ
మగిరాం=వేదవాక్కులకు, శ్వాఘాఘామిం=పొగ డ్దకు విషయమైనదియు, ఘనశ్వామం
= మేఘమువలె నల్లనైనదియు, కమనీయాకృతి = మనోజ్ఞమైన ఆకారముగలదియు,
కిమపి = వచింపనశక్యమైనదియు అగు, మహాః = శ్రీకృష్ణాఖ్యలేజముచుగూర్చి, వందే=
నమస్కరించుచున్నాను.

చ పులకలు గ్రస్తు మానిజనముల్ శ్రుతివాక్యములకొ నుతింపఁగా

జలదమనోహరాకృతి యెరుంగ మదాలసవల్లవాంగనా

లలితపయోధరాంతరవీరాసకటితటలోలలోచనం

బులఁ దనరారునందకృతపుణ్యానిధానము నన్నుఁ బ్రోచుతన్. 40

తా. సకలములచేత నమస్కరింపఁ దగినవాఁడును, యావనమదసుందరలగు
గోపికల కుచములందును పిఱుఁడులందును సుందరముగఁ జూడ్కులను నిలుపువాఁడును,
మఱియు వేదవాక్యములచేత మిక్కిలి ప్రీతితో పొగడఁబడినవాఁడును, మేఘమువలె
నీలమైనవర్ణము గలిగి యత్యంతసుందరమైన యాకారము గలవాఁడు నగు శ్రీకృష్ణునికి
వందనముచేయుచున్నాను.

శ్లో. అనుచుచ్చతామవిచలేన చేతసా

మనుజాకృతేర్నధురిమశ్రియం విభోః,

అయి దేవ కృష్ణ దయితేతి జల్పతా

మపి నో భవేయరపి నామ తాదృశాః.

41

టీ. అవిచలేన=అంతగా చలించకుండెడు, చేతసా=మనస్సుచేత, మనుజాకృతే=
మనుష్యరూపముదాల్చిన, విభోః=స్వామియొక్క, మధురిమశ్రియం = సౌందర్యసంప
దను, అనుచుంబలాం = ఆస్వాదించువారును, దేవ-కృష్ణ-వయితే=పీకృష్ణమూర్తీ, ఇలి=
అని, జల్పతాం = చెప్పుచున్నవారును అగు, నః అపి=మాకునుగూడ, తాదృశాః=అట్టివి
(మేము మనస్సులోఁదలఁచినట్టివి) అపినామభవేయః=అగునా ? అగునో యేమో.

ఉ. మానుషవేషధారి యగుమాధవుమోహనకాంతి చంచలం

బై నటియించుచి త్తముననానుచుఁ 'గృష్ణ! ముకుంద!' యంచు స

స్తానము మీఱఁగాఁ బలుక మా కొనఁగూడెడుఁ గాత నీదృశ
ధ్యానవిధేయు లై నసుకాదిమహామునిభాగ్యసంపదల్.

41

తా. చలింపని మనస్సుచేత శ్రీకృష్ణుని దివ్యసౌందర్యమును దలంచుచు 'ఓకృష్ణ, ఓదేవ, ఓనయితే' అని పలుకుచున్న నాపండివారికినిగూడ పూర్వము ప్రత్యక్షముగా అనుభవించిన మహాత్ములకుఁ గలిగిన భాగ్యములు కలుగునో యేమో కదా.

జ్ఞో. కిశోరవేషేణ కృశోదరీదృశాం, విశేషదృశ్యేన విశాలలోచనమ్,
యశోదయా లబ్ధయశోనవామ్బుధేర్ని శామయే నీలనిశాకరంకదా.

టీ. కృశోదరీదృశాం = సన్నని నడుముగల గోపికల కన్నలకు, విశేషదృశ్యేన = మిక్కిలి యానతోఁజూడదగిన, కిశోరవేషేణ = బాల్యవేషముతో (గూడినవాడును), విశాలలోచనం = వెడలువైన కన్నలుగలవాడును, యశోదయా = యశోదచేత, లబ్ధయశోనవాంబుధేః = పొందఁబడిన కీర్తియనుక్రితసముద్రమునకు, నీలనిశాకరం = నల్లని చంద్రుడైనవాడును (అయిన కృష్ణుని), కదా = ఎప్పుడు, నిశామయే = చూతును?

శా. లీలాలోలవిశాలలోచనునిఁ గేళీచైత్ర వాలంకృతు

న్బాలుం బాలితలోకపాలు ప్రజకాస్తల్ సొక్కుచుం బెక్కుచుం

దాలం గన్నులకొద్దె గన్దాసుయశోదాకీర్తిరత్నాకర

ప్రాలేయాంతుని నీలనీడతనుకా భావించు నెల్లప్పుడున్.

42

తా. బాలుడైనను యావనవతులగు గోపికలకు అతింపదగిన దివ్యసౌందర్యము గలవాడును యశోదబిడ్డడగుటచే ఆయనకు కీర్తిని వృద్ధిబొందించువాడును అగు శ్రీకృష్ణుని ఎప్పుడు చూతును?

జ్ఞో. ప్రకృతిరవతుచో విలాసలక్ష్మ్యైః, ప్రకృతిజడం ప్రణతాపరాధవీధ్యామ్,
సుకృతికృతపదం కిశోరభావే, సుకృతిమనః ప్రణిధానపాత్రమోజః.

టీ. కిశోరభావే = బాల్యమునందు, విలాసలక్ష్మ్యైః = విలాసములసంపదకు, ప్రకృతిః = మూలకారణమైనదియు, ప్రణ...వీధ్యాం = నమస్కరించువారి అపరాధములయొక్క పరంపరలవిషయమై, ప్రకృతిజడం = స్వభావముగా మందమయినదియు, సుకృతి... పాత్రం = పుణ్యపురుషులమనస్సులయొక్క నిశ్చలత్వమునకు విషయమయినదియు, సుకృతి... ..పదం = పుణ్యపురుషులయందు చేయఁబడిన స్థానముగలదియు అగు, ఓజః = శ్రీకృష్ణుడను తేజము, సః = మమ్ము, అవతు = రక్షించుఁగాక.

చ. హితజనతాపరాధముల నెన్నెడుపట్ల జడస్వభావ మై

కృతమతు లాత్మలోనఁ బరికింపఁగఁ బాత్రము నై కిశోరతా

ర్చితపదమై విలాసపురురీతికి హేతువు నై మనోహరా

కృతిఁ గనిపించునాసుకృతి కేవల తేజము మమ్ముఁ బోఁచుతన్.

43

తా. బాల్యమునందు సకలములైన విహసములుగలిగి ఆశ్రితులు చేసిన యవ రాధములను పాటింపక కాపాడుదు, పుణ్యాత్ములు చేయు మనఃపుమాధికి విషయమయి (అనగా యోగులు తననుగూర్చియే మనస్సును సమాహితము చేయుచున్నారు) అట్టి సజ్జనులహృదయములందు నెలకొనియుండు శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. అపహానితసుధామదావలేపై రతిసుమనోహర మార్ద్రమృద్ధహానైః,
వ్రజయువతినిలోచనావలేహ్యం రమయతుథామరమావరోధనం నః.

టీ. అప...లేపై = ఎకతాళి చేయబడిన అమృతముయొక్క మదముచేతనైన గర్వముగల, ఆర్ద్రమందహానైః = సరసములైన చిఱునవ్వులచేత, అతిసుమనోహరం = మఱింత సుందరమయినదియు, వ్రజ...లేహ్యం = యావళవతులయిన గోపికలకన్నుల చేత నాకందగినదియు (అతిప్రేమచేతఁ జూడఁదగినది అని భావము), రమావరోధనం = లక్ష్మీదేవికి వల్లభుడైనదియు అగు, థామ = శ్రీకృష్ణుఁ డను లేజన్మ, నః=మమ్ము, రమయతు=ఆనందమును బొందింపఁ జేయుగాక.

చ. నవసుధక్రొవ్వునవ్వు చిఱునవ్వులు మోమున గోము సూప వ
ల్లవలలనావిలోచనవిలాసవిలేహ్యము నై రమామణి
భవనభుజాంతరస్థలిని భాసిలునందతఃసగప్రభావసం
భవఫల మైనథామము శుభంబు లభంగురభంగి నిచ్చుతన్. 44

తా. అమృతమువలె ఆత్మంతభోగ్యములైన మందహాసములచేత మిక్కిలి సుందర మయినవాడును, గోపికల చూడ్కులకు మిగుల వేడ్కఁ గొలుపుచున్నవాడును, లక్ష్మీ దేవికి ప్రాణనాథుఁడును అయిన శ్రీకృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. అజ్ఞా-రితస్తే రదశావిశేషై, రశ్రాస్తహర్షామృతవర్ష మఙ్గోమ్,
సంక్రీడతాం చేతసి గోపకన్యా, ఘనస్తనస్త్వస్త్యయనం మహా నః.

టీ. అజ్ఞా...శేషైః = అంకురించిన చిఱునవ్వుతోఁగూడిన అపస్థాభేదముల చేత, అఙ్గాం=చూచువారి కన్నులకు, ఆశ్రా...వర్షం = ఎడతెగనిసంతోష మను అమృత వర్ష మయినదియు, గోప...యనం = గోపస్త్రీలయొక్క చక్కనిచప్పులకు మంగళము నిచ్చునదియు అగు, మహా=లేజన్మ, నః=మాయొక్క, చేతసి=చురన్మనందు, సంక్రీడ తాం=లెస్సగా క్రీడించుగాక.

చ. అతులితమందహాసరుచిరాననముల్ విలసిల్లి దర్శనో
ద్యుతజనితావలోకఘనహర్షసుధామయవర్ష రూప మై
సతతము గోపి కాఘనకుచస్థలనిస్తులదివ్యమంగళా
యతనము నైనథామము నిరంతరముం జరియించు నామదిన్. 45

తా. క్రొత్తక్రొత్తగ మొలకలెత్తుచుండు చిఱునగవుచేత చూచువారికెట్ల అమృతపుసోనల గురిసినట్లు ఆరందమును గలిగించునదియు, గొల్లపడుచుల చన్నుగవలకు నిబ్బరమైన యానందమును గూర్చునదియు అగు శ్రీకృష్ణుడను దివ్య లేజము మాహృదయమునందు కీర్తించుచు గాక.

శ్లో. మృగమదపక్కునక్కురవిశేషితవన్యమహా
గిరితటగర్జైగైరికఘనద్రవవిద్రుమితం,
ఆజితభుజాస్తరం భజత హే బత గోపవధూ
స్తనకలశస్థలీఘుసృణమర్దనకన్దమితమ్.

46

టీ. మృగ...విద్రుమితం=కస్తూరి బురదయొక్క కూడికచేత ఎక్కువగా చేయఁబడిన ఆదవియందుండునట్టి పెద్దకొండయొక్క చటియందలి పెరుబండలయొక్క గైరికమను ధాతువిశేషముయొక్క దట్టమైనద్రవముచేత వగడముగాఁ జేయఁబడినదియు, గోప...కర్దమితం=గోపికల కలశములపంటి స్తనములయొక్క ప్రదేశమందలి కుంకుమయొరసిడిచేత బురదగలిగినదిగాఁ జేయఁబడినదియు అగు, ఆజి...తరం = జయింపరాని వాడైన కృష్ణనియొక్క తొమ్మును, బత హే=ఓజనులారా!, భజత=సేవింపుడు.

చ. మృగమదపంకసంకరగిరిస్థితగైరికధాతురక్తిమం

దొంగరు వహించి వల్లవపదూపుథుల స్తనకుంకుమంబునకొ

ద్విగుణిత కాంతివత్సుఁ డగు నీరరుహాత్ముఁ గృపాకటాక్షునిం

దగిలి భజింప నిల్పుడు ముదంబున నుత్తములార చిత్తముల్. 46

తా. ఆదవియందలి గొప్పకొండలచఱులయందు కస్తూరీమృగములు లెక్కకు మిక్కిలి పరుండఁగా వానిపొక్కిటి కస్తూరి మిక్కిలి యంటుకొని యాబండలయందలి ఎత్తగైరికధాతువు పరిమళించుచుండును. ఆట్టి గైరిక ధాతుద్రవమును పూసికొనుటవలన వగడమువలెఁ గనుపట్టుచు గోపికల గుబ్బలయందుఁ బూసికొనిన కుంకుమపుత్ర దట్టముగా నంటుకొని యుదగించు కృష్ణుని తొమ్మును జనులారా సేవింపుడు.

శ్లో. ఆమూలవల్లవితలీల మపాజ్ఞజాలై

రాసిచ్చితీ భువనమాదృతగోపవేషా,

బాలాకృతిర్నదులముగ్ధముఖేన్దుబిమ్బా

మాధుర్యసిద్ధి రవతా న్నధువిన్విషో నః.

47

టీ. ఆమూలవల్లవితలీలా=మొదటివరకు చిగురొత్తిన విలాసములుగలుగునట్టుగా (అంతయు విలాసముగ నే), అపాంగజాలై=కడకంటిమాపులయొక్కసమూహములచేత, భువనం=ప్రపంచమును, ఆసింపతీ=తడుపుచున్నదియు, అదృతగోపవేషా=అదరింపఁబడిన గొల్లవేషము గలదియు (గొల్లవేషమునుదాల్చినదియు), బాలాకృతిః=బాల్యసంబంధియైన

ఆకారముగలదియు, వృదు...బింబా = కోమలమును సుందరమును చంద్రబింబముం
బోలిన మోముగలదియు నగు, మధువిద్విషః = విష్ణుమూర్తియొక్క, మాధుర్యసిద్ధిః =
సౌందర్యఫలపరిపాకము, నః=చుట్టు, అవతాత్=రక్షించునుగాక.

చ. కరుణాను బాదుకొల్పినజగంబుల గటాక్షనుధారసాప్తిచే

బరిణతపల్లవప్రసవపక్షఫలంబునుగా నొనర్చుచుం

జిటుతమిటారిస్తాయమునఁ జెల్వగుచక్కఁడనాలపంట న

మురహంస బూర్ణచంద్రముఖ మోహనపల్లవవేషం గొల్చెదన్. 47

తా. పరిపూర్ణముగ విలాసములను దొలఁకునట్లు చల్లని కడకంటిచూపులచేత జగ
మును ఆప్యాయనమును జూపించుచున్నవాఁడును, గొల్లపిల్లవాని వేషమును దాల్చిన
వాఁడును, కోమలమై సుందరమై చంద్రునివలె ఆహ్లాదకరమైన మోముగలవాఁడైన శ్రీ
కృష్ణునియొక్క సౌందర్యసారము ముట్టు రక్షించునుగాక.

శ్లో. విరణన్తణియాపురం వ్రజే చరణామౌఘజ ముపాస్వ శార్ఙ్గిణః,

సరసే సరసి శ్రియాశ్రితం కమలం వా కలహంసనాదితమ్ 48

టీ. సరసే = మనోహరమున, సరసి = సరస్సునందు, శ్రియా = కాంతిచేత,
ఆశ్రితం=ఆశ్రయింపఁబడినదై, కలహంసనాదితం=రాజహంసచేత ధ్వనిగలదిగా చేయఁ
బడినదియు అగు, కమలం వా=కమలమువలె, వ్రజే = గొల్లపల్లెయందు, విరణన్తణి
నూపురం=మ్రోయుచున్న అంజెగల, శార్ఙ్గిణః=కృష్ణునియొక్క, చరణాంభోజం=అడుగుల
దామరను, ఉపాస్వ=సేవింపుము.

ఉ సారసరోమరాళవరసారససన్నిభసూత్నరత్నమం

జీరవిలాసపాదములచే జరియించుచు వీధి లేగలం

బాఱఁగఁ దోలి వెంబడినె పర్వలు వాటుచుం జేరి పట్టుచుం

గేరి నటించుచిన్నియదుకేసరి నామది నాశ్రయించెదన్. 49

తా. శ్రీకృష్ణుఁడు గొల్లపల్లెయందు సుంచరించుచుండఁగా అంజెలచేత మ్రోయు
చున్న పాదాబ్జము సరస్సులా కాంతియుక్తమయి కలహంసనాదితమగు కమలమును
బోలియున్నది. అట్టిపాదము నుపాసించుము.

శ్లో. శరణ మశరణానాం శారవామౌఘజనేత్రం

నిరవధిమధురిన్తూ నీలవేషేణ రమ్యమ్,

స్తరశరపరతక్రస్తేస్తరనేత్రామ్బుజాభి

ర్వృజయువతిభిరవ్యాధ్భిహ్వాసంవేష్టితం నః.

టీ. ఆశరణానాం=నిక్కులేనివారిని, శరణం = రక్షించువదియు, శారదాంభోజ
నేత్రం=శరత్కాలమందలి పద్మములవంటి నేత్రములు గలదియు, నిరవధిమధురిష్టా =
మితలేనిసౌందర్యముగల, నీలవేషణ = నల్లనివేషముచేత, రమ్యం=రమణీయమైనదియు,
స్వర...జాభిః = మన్దభువీయొక్క బాణములకు అధీఃములై వికసించిన తామరలవంటి
కన్నులుగలవారైన, ప్రజయవతిభిః=గోపికలచేత, సంవేషితం=చక్కగా చుట్టుకొనఁ
బడినదియు అగు, బ్రహ్మ=శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, నః=నుము, అవ్యాత్=రక్షించునుగాక.

మ శరదంభోరుహనేత్రు నిస్తులకళాసౌందర్యపాత్రు మనో

హరపౌరందరనీలగాత్రు గుసుమాస్త్రావేశజాతస్త్రితాం

కురనంద ప్రజసుందరీపరివృతుం గోపాంగనాలింగితుం

శరణాశ్రాణసమున్నతుం వరదమసారోన్నతుం గొల్పెదన్. 49

తా. దిక్కులేనివారిని గాపాడుచున్నవాడై ఆత్మంత సుందరమగు నీలవేషము
గలవాడై తనయందు మదనవికారమును బెల్లు చూపులఁ జూచుచున్న గోపికలచేత
కొలువఁబడిన శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించుచుగాక.

శ్లో. సువ్యక్తకాంతిభరసౌరభదివ్యగాత్ర

మవ్యక్తయావనపరితకిశోరభావమ్,

గవ్యానుపాలపవిధావసుశిష్టమవ్యా

దవ్యాజరమ్య మఖిలేశ్వరవైభవం నః.

50

టీ. సువ్యక్త...గాత్రం=మిక్కిలి స్ఫుటమయిన కాంతులయొక్క అతిశయము
చేతను పరిమళముచేతను సుందరమైన దేహముగలదియు, అవ్య...భావం=తెలియఁబడని
యావనముచేత ఆవరింపఁబడిన బాల్యముగలదియు, గవ్యా...విధా=గోవులనమూహము
కాచుటయొక్క విధానమందు, అనుశిష్టం=సేర్పగలదియు, అవ్యాజరమ్యం = నిమిత్తము
లేకయే రమణీయమయినదియు అగు, అఖిలేశ్వరవైభవం=సర్వేశ్వరుడగు శ్రీవిష్ణుదేవుని
యొక్క విభవము (శ్రీకృష్ణుడు), నః=నుము, అవ్యాత్=రక్షించునుగాక.

చ. ప్రకటితకాంతిసౌరభకరంబితగాత్రము యావనార్ఘటి

చకితకిశోరభావము నిసర్గమనోహరరూపధేయ మై

సకలజగన్నియంత యగుశౌరిఃపాత్వము గొల్లపల్లె బా

యక యొకయింట నావసుల నారసి మేపె ని దేమి చిత్రమో. 51

తా. మిక్కిలికాంతియు మిక్కిలివాసనయుఁ గలిగినదివ్యమంగళవిగ్రహముగల
వాడును, కొంచెము యావనముతోఁ గలిగిన బాల్యముగలవాడును, గోవుల గాచుట
యందు సేర్పగలవాడును, భూషణాదినిమిత్తములు లేకయే రమణీయమైనవాడునుఅగు

శ్రీకృష్ణుడే సర్వేశ్వరుడగు విష్ణుమూర్తి యవతారములలో మిక్కిలి మనోహరమైన వాడు. అట్టి కృష్ణుడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. అనుగతమమరీణా మమ్బురాలమ్మినీనాం
నయనమధురిత శ్రీనర్తసిర్దాణసీమ్నామ్,

వ్రజయువతివిలాసవ్యాపృతాపాజ్ఞమవ్యా
త్రిభువనసుకుమారం దేవకైశోరకం నః.

51

టీ. అంబరాలంబినీనాం = ఆకాశమును ఆశ్రయించినవారును, నయన... సీమ్నాం = నేత్రసౌందర్యముయొక్క సంపదకు సంబంధించిన విలాసముయొక్క సృష్టికి మేరయైనవారును అగు, అమరీణాం = దేవతాస్త్రీలచే, అనుగతం = ఆచునరింపబడినదియు, వ్రజ... పాంగం = గోషికలయొక్క విలాసములయందు వ్యాపింపజేయబడిన కడకంటి చూపులుగలదియు, త్రిభు... మారం = మూడులోకములయందును శోమలమైనదియు అగు, దేవకైశోరకం = శ్రీకృష్ణనిబాల్కము, నః = మమ్ము, అవ్యాత్ = రక్షించుచుగాక.

శా. లోలోలోకనహవభావముల నాలోకించుచుకా దేవతా

నాళికాస్యలు మింట నంటి తిరుగకా నంద్రజాంభోరుహా

క్షీలీలార్ద్రగ్రీటాక్షవీక్ష లనురక్తిం బర్వ దైలోక్యర

మ్యాలంకారము నై చెలంగుహరిబాల్యప్రాధి న్న బోమితన్. 51

తా. దేవతాస్త్రీలు ఆకాశమునందు నంచరించుచున్నవారై శ్రీకృష్ణుని దివ్య సౌందర్యమును అతిసుందరములగు తమనేత్రములవిలాసములతోఁ జూచుచు నతని విడ నాడలేక వెంటనంటి తిరుగుచున్నారు గాన అట్టివాఁడును గొల్లగుబ్బెకల కులుకులందు తనకేగంటిచూపుల నిగుచ్చుచున్నవాఁడును, చుట్టొకమలందు ముద్దులుగుల్కెడు సుకు మారసౌందర్యముగలవాఁడును అగు బాలకృష్ణుడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. అపాద మాచూడ మతిప్రసక్తై రాపీయమానా యమినాంమనోభిః,

గోషీజనజ్ఞాతరసానతాన్నో గోపాలభూపాల కుమారపూర్తిః

టీ. అపాదం = పాదముమొదల, ఆచూడం = శిఖనము, అతిప్రసక్తైః = మిక్కిలి యాసక్తిగలిగిన, యమినాం = మునులయొక్క, మనోభిః = మనస్సులచేత, రాపీయమానా = మిక్కిలి పానముచేయబడుచున్నదియు, గోషీ... రసా = గోషికలయొక్క సమాహమచేత తెలియబడిన రసముగలదియు అగు, గోపా... పూర్తిః = గోవకులకురాజైన నందుని యొక్క కుమారుడైన కృష్ణునియొక్క దివ్యమంగళవిగ్రహము, నః = మమ్ము, అవతాత్ = రక్షించుచుగాక.

మ. విమలాపాంగవిలారగోపమహిళావిజ్ఞాతసారస్యముం

దమితో నువ్విళు లూరుడెదముల చేతకా మాను లాపాదము

స్తము నాపోవఁగ నానునట్టిసుషమాసౌభాగ్యధారామనో

జ్ఞము గోపాలకబాలరూపము మహానందంబు మీకిచ్చుతన్. 52

తా. మునులు మనస్సునందు కృష్ణసౌందర్యముసంతయు సేనించుచున్నారు. గోపికలు ప్రత్యక్షముగా అట్టి సౌందర్య సౌఖ్యమార్జమును అనుభవించినారు. కనుక మునులకును గోపికలకును అనుభావ్యుడై నందుని ముద్దుపట్టి యగు కృష్ణుడు నన్ను రక్షించుగాక.

శ్లో. దిప్త్యాబృద్ధావనమ్మగదృశాం విప్రయోగాకులానాం

ప్రత్యాసన్నం ప్రణయచపలాపాజ్జనీచీతరక్తైః,

లక్ష్మీలీలాకువలయదళశ్యామలం ధామ కామాన్

పుష్టియాన్నః పులకముకుళాభోగభూషావిశేషమ్. 53

టీ. విప్రయోగాకులానాం = (కృష్ణుడు తమ్ము) ఎడఁబాయుటచేత గలఁగినవారైన, బృందావనమ్మగదృశాం = బృందావనమందలిగోపికలకు, ప్రణయ...తరంగైః = ప్రేమచేత చంచలములైన కడకంటిచూపులయొక్క పరంపరలచేత, పులక...నిశేషం = మొగ్గలవంటి గగ్గరులయొక్క పరిపూర్ణతయ నెడి ఆభరణవిశేషములు గలుగునట్లుగా, దిప్త్యా=భాగ్యవశమున, ప్రత్యాసన్నం = కడుదాపునకు చేరినదియు, లక్ష్మీ...శ్యామలం = లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసార్థమైన కలువపువ్వులయొక్క రేకులవలె నల్లనైనదియు అగు, ధామ=శ్రీకృష్ణుఁ డను లేజము, నః=మాయొక్క, కామాన్=కోర్కులను, పుష్టియాల్ = పోషించుగాక.

మ. విరహోష్ణా వ్రజభామినుల్ గరఁగి యున్విఘ్నార భాగ్యంబునం

దరభాపాంగతరంగసంతతుల నేదల్ దీర్ఘచుక్క వచ్చిని

ర్భరరోమాంచవిశేషభూషణ డగు గోపాలుండు పద్మాలయా

కరనీలోత్పలనీలవర్ణుఁ డొసఁగుం గళ్యాణపారంపరిన్. 54

తా. బృందావనమందలి గోపికలను లీలార్థము ఎడఁబాసిపోవఁగా వారు కలఁతఁ జెంది నలఁగుటను జూచి తన చల్లనికటాక్షములచే వారివరహాన్ని జల్లార్చుచు వారి మేనులు పులకరింపఁగా వారిభాగ్యవశమున కనుపడినట్టివాఁడగు, లక్ష్మీదేవి విలాసార్థము ధరించునట్టి నల్లగలువరేకులవంటి కాంతిగలవాఁడను అగు శ్రీకృష్ణుడు మాకోర్కులను దీర్చునుగాక.

శ్లో. జయతి గుహాశిఖిన్ద్రసింహుమాళి స్ఫురగిరిగైరికకల్పితాజ్జరాగః,
సురయువతివికీర్ణసూనవర్షస్పృశితభూషితకున్దలః కుమారః. 54

టీ. గుహ...మాళి = కుమారస్వామియొక్క శ్రేష్ఠమయిన నెమిలియొక్క పురి
సిగయందుఁ గలవాఁడును, సుర...రాగః = మేరుపర్వతముయొక్క గైరికధాతువులచేత
చేయఁబడిన మైశూఁత గలవాఁడును, సురయు...కుంభలః = దేవతాస్త్రీలచేత చల్లఁబడిన
పుష్పములయొక్క వానచేత తడుపఁబడినదై అలంకరింపఁబడిన కురులు గలవాఁడును
ఆగు, కుమారః = బాలుఁడగు కృష్ణుఁడు, జయతి = సర్వోత్కృష్టుఁడై వర్తించుచున్నాఁడు.

మ సురకన్యాకరము క్తకల్పకుసుమస్తోమంబు లొయ్యారపుం
దలుచుం బెన్నెటిగుంపువై నిలిపి చెంతం దాకెతుల్ సుట్టి ని
ర్జరధాత్రీధరధాతుధారఁ జెలువారం బూని సేనానివా
పురపుంబింభపుంధావళం బమరు దేవుం డొప్పు బాలోన్మతిన్. 54

తా. కుమారస్వామియొక్క నెమిలిసింఘమును సిగయందుఁ దాల్చినవాఁడును,
మేరుపర్వతమునందలి గైరికము బూసికొన్నవాఁడును, దేవతాస్త్రీలు చల్లినపూవులవాఁకుం
దడిసి యొప్పుచున్నవాఁడును ఆగు కృష్ణుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడై యుండుఁగాక.

శ్లో. మధురవస్త్రశుచిస్థితనజ్జులం వదనవజ్రజ మజ్జజవేల్లితమే,
విజయతాం వ్రజబాలవధూజనస్తనతటిపిలుతన్నయనం విభోః. 55

టీ. మధుర...మంజులం = సుందరమయి కొంచెపాటిదై కరిశుద్ధమయి చిఱుగప్పు
చేత ఒప్పుచున్నదియు, అంగజవేల్లితం = మదనుని చేత చలించఁబడినదియు, వ్రజ...నయ
నం = వ్రేపల్లెయందలి బాలయిన స్త్రీలయొక్క సమాహమయొక్క చనుమిట్టలయందు
సంచరించుఁజ్ఞి కన్నులుగలదియు ఆగు, విభోః = శ్రీకృష్ణునియొక్క, వదనవంకజం =
మోముఁదామర, విజయతాం = సర్వోత్కృష్టమగుఁగాక.

మ. మురిపెంపుంజిలునవ్వు నివ్వటిలు కెమ్మోదిక సుధాబిందువుల్
గురియం బొక్కపుమోముఁ జిత్తజుసొక్కుల్ సక్కఁగాఁ దీర్పు న
బుర్రపుంబ్రాయముగొల్లపల్లెకులుకుం బూబొండ్ల పాలిండ్ల బి
త్తరపుం జన్నులఁ జూచుచూపు గలధూర్తస్వామి నెల్వొందెడిన్.

తా. మధురమగు సుందరవంకతో నొప్పుచు మన్నభరికారముల (అనఁగా :
కులుకుఁడుకులు) నెఱుపుచు ప్రాయంపుగోపికల గుబ్బుచన్నులందుఁ జూపుల నిగుడ్చు
చుండుకృష్ణుని వదనారవిండుము సర్వోత్కృష్టమయిఁది.

శ్లో. ఆలసవిలసనుగన్ధిగన్ధితం వ్రజసుందరీ
మదనకదనస్వీన్నం ధన్యం మహద్వదనామ్బుజమ్,

తదామరుణభోతాన్ని తార్తన్నస్థి తన్నపితాధరం

జయతి విజయశ్రేణీ మేణీదృశాం మనయన్నహః.

56

టీ. అలస...స్థితం=మందమై ప్రకాశించుచున్న దైనుందరమై స్నేహముగలదైన చిలునవ్వుగలదియు, వృష...స్థిత్వం = గొల్లభామలతోడి మన్నభక్తిడలచేత చెరుగినదియు, ధన్యం=స్వతస్సుందరమైనదియు, తరుణం=సుకుమారమైనదియు, అరుణ...ధరం=ఎఱ్ఱనైన వెన్నెలయొక్క సాకల్యముగల (ఎఱ్ఱనికాంతులన్నియుఁగలిగిన) చిలునగవుచేత తడుపబడిన పెదవిగలదియు, మహా=మిక్కిలి తేజముగలిగి యొప్పుచున్న, మహద్వదనాంబుజం=శ్రీకృష్ణుని పద్మమవంతిముఖము, వీణీదృశాం=గోపికాస్త్రీలయొక్క, విజయశ్రేణీం=కార్యసిద్ధిలయొక్క పరంపరలను, మదయక=ఉప్పొంగించుచు (ఆతిశయింపఁజేయుచున్నదై), జయతి సర్వోత్కృష్టమై వర్తించుచున్నది.

మ, పొగరుంగెంపులసాంపునింపులలితంపుం చేట కెమ్మోవిపై

సాగసున్నిద్రపుండభులై నగవుమోసుల్ మీఱ బృందావనీ

మృగనేత్రాసురతశ్రమాంబుకణి కామృద్వాసనాబ్జంబుతోఁ

జగురుంబోండ్ల విరాళిఁ గొల్పురసికున్ నేనించి భావించెదన్. 56

తా. మందము మధురము యొప్పుచున్న చిలునవ్వుగలిగి గొల్లచెలవలతోడి రతిశ్రీడలయందు సోక్కి చిలుచెడుటచే నొప్పారుచు భూషణాదులు లేకయే స్వతస్సిద్ధముగా సాందర్యముగలిగి సమస్తకామములు తీరి ఎఱ్ఱని కాంతులచే నొప్పు మోవిగలిగి కాంతిపుంజమోయనునట్లు ప్రకాశించెడు శ్రీకృష్ణుని పదనాంబుజము గోపికాస్త్రీలయొక్క మనోరథములను సఫలములుగా చేయుచు సర్వోత్తమమై యున్నది.

శ్లో. రాధాకేళిఃటాక్షవీక్షితమహావక్షఃస్థలిమల్లనా

జీయాసుగి పుల కామ్మరా స్త్రిభువనస్వాదీయసస్తేజసః,

క్రీడాన్తప్రతిసుప్తదుగ్ధతనయాముగ్ధావబోధక్షణ

త్రాసారూఢదృఢోపగూహసమహాసామ్రాజ్యసాద్వశ్రియః. 57

టీ. త్రిభువనస్వాదీయసః=మూడు లోకములకును మిక్కిలి ఆస్వాదింపఁదగినట్టి, తేజసః=శ్రీకృష్ణుఁడను తేజముయొక్క, రాధా...మండనాః=రాధాదేవియొక్క విలాసములచేతనైన కడకంటిచూపులచేత చూడఁబడిన గొప్పదైన తోమ్ము ప్రదేశమునకు అలంకారములైనవియు, (రాధాదేవి శ్రీకృష్ణుని తోమ్మునందు ఇతరస్త్రీసంభోగచిహ్నములు న్నవోయేమో అని క్రేగంట చూడఁగా ఆచూపులచేత మరులగలిగి ఆతోమ్మునందు గద్గరులువొడమి యొకయలంకారముగా మన్నవనిభావము.) క్రీడా...శ్రియః=రతికేళియొక్క తుదను నిద్రించిన లక్ష్మీదేవియొక్క మనోహరమైన మేలుకొనుటయొక్కక్షణ కాలమందలి భయముచేతకలిగిన గాఢమైన కౌగిలింతయనెడు సకలభూమండలాధిపత్య

ప్రాప్తిచేత మిగులదట్టమైన సంపదగలవియు అగు, (అనఁగా: లక్షీస్వరూపురాలగు దుక్కిణీ దేవి రతికీ)డాంతమందు సొలసి నిద్రించి మేలుకొన్నప్పుడు రాధాదేవిని జూచి బెదరి తనంతఁ దాను కౌఁగిలిండుకొనఁగా శ్రీకృష్ణునికే గలిగిన యానందమునకు పరిమితి లేదని భావము.) పులకాంకురాలి = గగ్గరు మొలకలు, జీయానుః = సర్వోత్కృష్టములై వర్తించునుగాక.

మ. రతికేళిం దమి దీటుఁగా నలసి నిద్రం జెంచి స్వప్నంబుచే
నతిభీతిక రమ గౌఁగిలింప నిబిడం బై రాధికాపాంగవి
క్షితవక్షఃస్థలనిస్తులాభరణమై చెన్నొండురోమాంచసం
తతి సామ్రాజ్యరమానుభూతిరమానంబాకృతిక శౌరికన్. 57

తా. శ్రీకృష్ణుని తొమ్ముమీఁద రాధాదేవి చూచునపుడు పులకాంకురములు గలిగెను. అవి దుక్కిణీదేవి తనంత కౌఁగిలింపకొనినపుడు మఱింత మెండై త్రిభాకముల యందలి దర్శనములలో శ్రేష్ఠతమునై యొప్పుచుండెను.

శ్లో. స్థితస్సుతసుధాధరా మదశిఖణ్ణిబద్ధాజ్జీతా
విశాలనయనామ్బుజా వ్రజవిలాసినివాసితాః,
మనోజ్ఞ ముఖఃకృజా మధురవేణునాదద్రవా
జయన్తి మమ చేతసశ్చిరముపాసితా వాసనాః 58

టీ. స్థిత...ధరాః=చిటుకవృత్తి అనెడు కాచుచున్న అమృతముగల మోవిగల వియు, (అత్యంతభోగ్యమగు చిటుకవృత్తి వెదనియందుఁ దోలఁకుచున్నదియనఁట.)మద... కితాః=మదముగల నెమిలియొక్క పురిచే గురుతడఁబడినవియు, కితా...బుజాః=వెడలు వైన కనుదామరలు గలవియు, వ్రజ...సితాః = గొల్లకల్లెయందలి విలాసము గలస్త్రీల యందు నిలుకడగొన్నవియు, మనో...మకఃకాః=అందమైన మోముదామరగలవియు, మధు...ద్రవాః = తీయవైన వేణునాదమునెడి అమృతరసముగలవియు, చిరం=బహు కాలము, ఉపాసితాః=కొలువఁబడినవి అగు, మమ=నాయొక్క, వాసనాః=సంస్కార ములు, జయంతి=సర్వోత్కృష్టములై యొప్పుచున్నవి.

చ. 'చెలు వగుమోముతోఁ దళుకుఁజెక్కులతో మధురాధరంబుతో
సులువగునవ్వుతో సొలపుఁజూపులతో వ్రజబాలికాభితో
లలితకలఁభరూపణవిలాసముతో మురళీరవంబుతోఁ
బలుమఱు మీఱు గాక మధుభంజనవాసన లెల్లదిక్కులన్. 59

తా. అమృతమువలె అతిభోగ్యమగు చిటుకవృత్తి మోవియందుఁ దోలుకఁగా నెమిలిపించుమును ధరించి విశాలములైన కన్నులుగలిగి గొల్లకులుకటాండ్రును మరులు కొని ముద్దులుగుల్కు మోముగలిగి తేనెలాఁకువేణుగానము నేయుచుండునట్టి చిన్ని

కృష్ణుని యాకారము నేను ఇంతకుముందు అనుభవించియున్నాను. అట్టి సుందరరూపము సర్వోత్తమమైనది.

శ్లో. జీయాదసౌ శిఖిశిఖిణ్డ్యతావతంసౌ
సాంసిద్ధికో సరసకాన్తిసుధాసమృద్ధిః,
యద్భిష్టు లేశకణికాపరిమాణభాగ్యః
సౌభాగ్యసీమపదమృతాతి పక్షాబాణః.

69

టీ. చంచలాణః=చన్ద్రుడు, యత్...భాగ్యః=దేసియొక్క బిందువుయొక్క అణువుయొక్క అతిసూక్ష్మాంశముయొక్క పరిమితిగల మహిమగలవాడగుచు, సౌభా... పదం=సౌందర్యముయొక్క కడపటిది అయిన స్థానమును, అంచతి = పొందుచున్నాడో, శిఖి...కంసా=నెమిలియొక్క పురిచేతచేయ బడిన శిరోభూషణముగలదియు, సాంసిద్ధికో=స్వభావసిద్ధమయినదియు అగు, సరస...వృద్ధిః = రసముతోఁగూడిన కాంతియనెడు అమృతముయొక్క పెంపు, జీయాత్=సర్వోత్కృష్టమగుగాత.

మ. అవతంసం బగుపించదామకము నెల్వందం బ్రభాసంపదం

దృష్టవలీలామృతధార లెల్లదెసలక భాసిల్లె దైలోక్యమో

హవిహారాస్పదరూపధేయసుకుమారాంశ ప్రభావంబులో

లవమాత్రం బొదవక మరుండు జగ మెల్లం గెల్పు లీలాగతిన్. 69

తా. శ్రీ కృష్ణునియొక్క దివ్యసౌందర్యమునందలి అతిసూక్ష్మాంశములొని సూక్ష్మాంశముగలిగి చన్ద్రుడు సౌందర్యము గలవారిలో మొదటివాఁడుగ ఎన్నఁబడుచున్నాడో, ఆసౌందర్యము శ్రీకృష్ణునికి అభరణాదులు ధరింపకయే స్వభావముగానే యున్నది. పించము మొదలగు అభరణములు ఆసౌందర్యముచేత ప్రకాశించుచున్నవి. అట్టి లోకోత్తరసౌందర్యము పొగడతరముగాదు.

శ్లో. ఆయామేన దృశో ర్విశాలతరయో రక్షయ్య మార్దన్యస్థిత

చ్ఛాయాధర్మితశారదేన్ద్వలలితం చాపల్యమాత్రం శిశోః,

ఆయాసా సపరాన్విధూయ రసికై రాస్వాద్యమూసం ముహూ

ర్జియా దున్నదవల్లవీకుచభ రాధారం కిశోరం మహాః.

60

టీ. విశాలతరయోః = మిక్కిలి వెడల్పులైన, దృశోః=కన్నులయొక్క, ఆయామేన = పొడవుచేత, అక్షయ్యం = శక్తింపసాధ్యముకానిదియు, అర్ద...లలితం=సరసమైన చిఱునవ్వుయొక్క కాంతిచేత తీరస్కరింపఁబడిన శరత్కాలమందలి చంద్రునివలె సుందరమయినదియు, శిశోః=బాలునియొక్క, చాపల్యమాత్రం=చపలత్వముమట్టుకు కలదియు, (ఆనఁగాః పసిటిదాని చపలత్వముమట్టుకే కలదుగాని తక్కిన ఆజ్ఞానాదిబాల్య లక్షణములు వివిధము లేవు అనిభావము.) రసికై=సారస్యమును దెలిసినవారిచేత, అప

రాఁ=ఇతరములైన, ఆయాసాఁ=ప్రయాసములను, విధాయ = పోగొట్టి, ముహూః= మాటిమాటికిని, ఆస్వాద్యమానం = అనుభవింపఁబడుచున్నదియు, ఉన్నద...ధారం = మిక్కిలి మదముగల (యావనముచేసిన కామాతిశయముగలిగిన) గోపికలయొక్క కుచములపెంపు (ఉన్నతములగు స్తనములు), ఆధారం=ఆశ్రయముగాఁ గలదియు, కిశోరం = షనిదియు అగు (బాలరూపమగు), మహాః=శ్రీకృష్ణుఁడను లేజము, జీయాత్=సర్వోత్తమముగా వర్తించునుగాక.

ఉ. క్రొన్ననబోండ్లు గబ్బివలిగుబ్బల నానుచు గారవింపఁగా
వెన్నెల నవ్వునవ్వు లరవిందముచందముఁ గ్రించునేయువా
ల్లన్నులు బాల్యచాపలవిలాసము మీఱ రసజ్ఞలోక మీ
యన్నియు బుజ్జగింప హృదయంగమ మైనవెలుంగుఁ గాంచెదన్. 60

తా. వికాలములై ధీర్ఘములైన కన్నులయొక్క కరుగని చక్కఁదనముగలిగి సరసమయిన చిఱునవ్వుకాంతిచేత శరత్కాలచంద్రునితోలి రసికలైన మహామభావులచే నకల శ్రమలు తీరునట్లుగా సదా అనుభవింపఁబడుచు యావనముచే మత్తుగొనిన గొల్లపడుచులయొక్క గుబ్బుపరులమీఁద మహ్మ-ఁగొని నిలకడచేయుచుండునట్టి ప్రకాశమానుడైన చిన్నికృష్ణుఁడే సర్వోత్తముడై యుండునుగాక.

శ్లో. స్కంధావారసదో వ్రజః కతిపయే గోపాస్సహాయాదయః
స్కంధాలమ్బిని వత్సదామ్ని ధనదా గోపాజ్ఞనాః స్వాజ్ఞనాః,
శృణ్వారాగిరిగైరికం శివ శివ శ్రీమన్తి బద్ధాణి చ
శృజగ్రాహికయా తథాపి తదిదం ప్రాహు స్త్రిలోకేశ్వరమ్. 61

టీ. వ్రజః=గొల్లపల్లె, స్కంధావారసదః=పాశైమందలిసభ (అనఁగా: రాజధాని యందలి రాజసభగానున్నది), గోపాః=గొల్లవారు, సహాయాదయః=సహాయులు మొదలగువారు, వత్సదామ్ని=మాడపలుపు, స్కంధాలంబిని = మెడమీఁద వ్రేలుచుండఁగా, ధనదాః=ధనము నిచ్చువారు (గానుండిరి), గోపాంగనాః=గొల్లచెలవలు, స్వాంగనాః= తనయల్లాండు, శృంగారాః=అలంకారములు, గిరిగైరికం = కొండయందలిగైరికధాతువు, శ్రీమంతి=కాంతిగలిగిన, బద్ధాణి చ=నెమలిసింధములును (సాములుగానున్నవి), శివ శివ! (సంతాపాశ్చర్యద్యోతకము - మంచివిషయము లెవ్వయు లేవని సంతాపమును, అట్లైనను ఇంత మహిమగలవాఁడే యని యాశ్చర్యమును శివశివ అని తెల్పినాఁడు) తథాపి=అట్లే నను, శృంగగ్రాహికయా=కొంచెముగాగ్రహించి, కల్=ప్రసిద్ధమైన, ఇదం=ఈవస్తువును (శ్రీకృష్ణుని), త్రిలోకేశ్వరం=మూఁడులోకములకు అధిపతినిగా, ప్రాహుః = (పెద్దలు) చెప్పిరి.

ఉ. బాలిశులైన గోపకులు బంధులు పాలెము గొల్లపల్లెము

త్యాగసరాలు దామెనలు దారలు గోపిక లంగరాగమున్

వైలవిటంక ధాతువులు చారువిభూషలు పింఛదామముల్

పోలిన నైన విష్ణుఁ డని బుద్ధి నెఱుంగుదు రెల్ల పెద్దలున్.

61

తా. గొల్లపల్లె రాజధాని: గొల్లవారు సహాయులు; దూడపలుపు రాజదండము; గొల్లపడుచులు ఇల్లాండు; గైకము అలంకారము; నెమలిపురి సొమ్ము; ఇట్టి తక్కువైన సాధనసంపత్తి గలవాడైనను కృష్ణుడు త్రిలోకేశ్వరుడని మునులు వక్కాణించి యున్నారు. అహో యేమి చూశ్చర్యము? ఇంత వహిమగలవాడని కనిపెట్టుటకు మనకు సాధ్యుడు కాఁడని భావము.

శ్లో. శ్రీమద్బుద్ధి శిఖిణ్డమణ్డనజుషే శ్యామాభిరామత్వీషే

లావణ్యైకరసావసీక్తకపుషే లక్ష్మీసరఃప్రావృషే

లీలాకృష్ణరసజ్జధర్తమననే లీలామృతస్తోతనే

కేవానస్సృహయంతి హస్తమహానే గోపీజనప్రేయనే.

62

టీ. శ్రీ...జుషే-కాంతిగలిగిన నెమిలిపింఛమనెడు భూషణమును పొందినదియు, శ్యామ...త్వీషే-గల్గినై యొప్పుచున్న కాంతి గలదియు, లావణ్య...వపుషే-ముత్రైపు లేటవలె సిగనిగలాడుచు కాంతియనెడు ఒక్కటేరసముచేత తడుపఁబడిన శరీరముగలదియు, లక్ష్మీసరః ప్రావృషే-లక్ష్మీదేవి యనెడు కొలఁతునకు వర్షాకాలమైనదియు, లీలా...మనసే-విలాసముచేత ఆకర్షింపఁబడిన రసికులైనవారియొక్క ధర్మమందు ఆసక్తి గల మనస్సు గలదియు, (రసికులమనస్సులు ఈకృష్ణునె ఎల్లప్పుడు ఆశ్రయించుచున్నవి.) లీలామృతస్తోతనే-విలాసములనెడు అమృతప్రవాహముగలదియు, (అమృతప్రవాహము వలె భోగ్యములై ఎడతెగని విలాసములు గలది) గోపీజనప్రేయనే-గోపికల సమూహమునకు అత్యంతప్రియమైనదియు అగు, మహానే-శ్రీకృష్ణుడను లేజముకొఱకు, కేవా-ఎవ్వరు, న స్సృహయంతి-ఆశపడరు. హస్త=చేరా!

శా. లావణ్యామృతసీముఁ గద్దలితలీలారాము లక్ష్మీసరః

ప్రావృష్ఠాము నితాంతసంయమితబర్హశ్రీసముద్ధాము రా

గావిర్భూతనయోభిరాము విలసద్ధారాధరశ్యామునికా

నేవింకా మది గోరరే రసికు లాసీమాఖిలప్రేమునిన్.

62

తా. తళతళలాడు నెమిలిపురిని శిరమున నిడుకొని నల్లని చాయగలిగి ముత్రైపు లేటవలె స్వచ్ఛమైన కాంతిగలిగి లక్ష్మీదేవికి వఱింత ఉల్లాసము గల్గించుచు ధర్మాత్మలైన విద్వాంసుల మనస్సుల కింపై యెడతెగని విలాసములు గలిగి గోపికలకు ప్రేమాభిశయ

మును గలిగించునట్టి గోపాలకృష్ణుని నేసింప నెవ్వరు కోరకుండురు. ఎంతచక్కదనము? ఏమిటలాసము? ఏమికాంతి? ఏమిప్రభావము? ఏమి యలంకారము? సర్వమును మహాశ్వర్ణము; మహానందదాయకము.

శ్లో. ఆపాటలాధర మధీరవిలోలనేత్ర
మామోదనిగ్ధరిత మద్భుత కాంతిపూరమ్,
ఆవిస్మిన్తామృత మనుస్త్వతిలోభనీయ
మూముద్రి తానన మహా మధురం మురారేః.

63

టీ. ఆపాటలాధరం=అంతట ఎఱ్ఱనైన మోవి గలదియు, ఆధీ...నేత్రం=బెదరు గలవై చంచలములైన కన్నులు గలదియు, ఆమోదనిగ్ధరితం=సంతోషముచేత నిబ్బర మైనదియు, అద్భుతకాంతిపూరం = అశ్వర్ణకరమైన కాంతియొక్క ప్రవాహము గలదియు, ఆవిస్మిన్తామృతం=ఆవిర్భవించిన అమృతమువంటి చిఱునవ్వు గలదియు ఆగు మురారేః=కృష్ణునియొక్క, మధురం=సుందరమైనదియు ఆగు, ఆముద్రి తాననం=కొంచెము మోద్బుబుడిన మోము, అనుస్త్వతిలోభనీయం = ఎడతెగని తలంపుచేత మిక్కిలి యాన వడఁదగినది.

మ. అతులానందరసామృతార్ణవ మపాంగాభంగరంగత్తరం

గతతిం బొంగుచుఁ గెంపుమోవి సరిదాఁకం దట్కుధాబిందువుల్

స్థితలీల విలసిల్లె నంచు జనముల్ చిత్తంబులక మెచ్చున

ద్భుతశృంగారంబై కముద్రితముఖాంభోజా హరిం గొల్చెదన్. 63

తా. స్వభావముచేత ఎఱ్ఱనై గోపికల దంతక్షతములచేత మఱింత ఎఱ్ఱనై పెదవి గలిగి స్వభావముచేత చలములై గోపికలఁజూచుటచేత మఱింత చంచలములైన కన్నులు గలిగి అత్యంతమైన ఆనందముగలిగి లోకోత్తరమైన కాంతివశేషముగలిగి అమృతమువంటి చిఱునవ్వు గలిగి కడుసుందరమగు కృష్ణుని మోము తలంకదలంప నాన మెండగు చున్నది. (అత్యంత భోగ్యమైనదిని భావము.)

శ్లో. జాగృహి జాగృహి చేత శ్చిరాయ చరితార్థతా భవతః,

అనుభూయతా మిద మిదం పురః స్థితం పూర్ణనిర్వాణమ్. 64

టీ. చేతః=మనసా! భవతః=నీకు, చిరాయ=బహుకాలమునకు. చరితార్థతా = కృతార్థత్వము (కలిగినది.) జాగృహిజాగృహి=మేలఁగొనుమేలఁగొను. పుష్కలం=ముందున్న, ఇదమిదం=ఈయీ, పూర్ణనిర్వాణమ్ = సిండినసంతోషము, అనుభూయతాం = అనుభవించబడుఁగాక.

చ. వెనుకటివేళలం దను భజించినజన్మ శతంబు లట్ల నేఁ

డును భ్రమ మోసపోవక గడుం దెలి వొందుము డెందమా చిరం

తనతపముల్ ఫలించి పురతఃస్థితి నున్నది కృష్ణరూప మై
యనవర తానుచింతనసుధానసనీచుల నోలలాడుమీ.

64

తా. ఓమనసా, ఎంతకాలమునకో ఇప్పుడు నీకు మేలు కలుగుచున్నది ఇక
అజ్ఞానమును పెట్టుకోక ఇదిగో కృష్ణరూపముగా నెదుట వచ్చి యున్న ఆంధమును
అనుభవించుము.

శ్లో. చరణయో రరుణం కరుణార్ద్రయోః

కచభరే బహుళం విపులం దృశో,

వపుషి షడ్జుల మజ్జనమేచకే

వయసి బాల మహో మధురం మహాః

65

టీ. ఆహాః=ఓజనులారా! చరణయోః = పాదములయందు, అరుణం=ఎఱ్ఱనైన
దియు, కచభరే=సిగయందు, బహుళం = విస్తారమైనదియు, కరుణార్ద్రయోః=దయచేత
తడిసినదైన, దృశో=కన్నలయందు, విపులం=వికాలమైనదియు, అంజనమేచకే=కాటుక
వలె నల్లనైన, వపుషి=దేహమందు, మంజులం = సుందరమైనదియు, వయసి=వయస్సు
నందు, బాలం=పసిదైనది అగు, మహాః = శ్రీకృష్ణుడను లేజము, మధురం = అత్యంత
భోగ్యమైనది.

ఉ. మేను ఘనాఘనప్రతిభ మించెను బాదపయోరుహంబు గెం

పూనె విలోలమయ్యును ద మోర్జితమయ్యెను గన్నుదోయి తే

జోనిధి యయ్యు హృత్పరసిశోభితుఁ డయ్యె బురాణుఁ డయ్యె నౌ

రా నెఱులందు నల్పు నెరిప్రాయము గాంచుట వింత యెంతయున్.

తా. ఓజనులారా! ఎఱ్ఱని పాదములుగలిగి దయారసమును చెల్పు వికాలము
లైన కన్నులుగలిగి విస్తారమైన సిగ గలిగి నల్లనై సుందరమగు మేను గలిగి బాల్య
వయస్సు గలిగిన శ్రీకృష్ణరూపము ఎంత భోగ్యమైనది. ఎన్ని విధముల సంతకాల
మునుభవించినను తనివి తీరదు.

శ్లో. మాలాబర్హమనోజ్ఞకు న్తలభరాం వన్యప్రసూనోఽక్షితాం

తైలేయద్రవక్లప్తచిత్రతలకాం శశ్వన్తనోహరిణీమ్,

లీలావేణురవామృతైకరసికాం లావణ్యలక్ష్మీమయాం

బాలాం బాలతమాలనీలవపుషం వందే పరాం దేవతామ్ 66

టీ. మాలా...భరాం=పూలదండగానున్న సెమిలిపించములచేత ఒప్పుచున్న సిగ
గలదియు, వన్య...క్షితాం=అడవియందుఁబుట్టిన పువ్వులచేత చల్లఁబడినదియు, తైలే...
తలకాం=కొండయందుఁబుట్టిన ధాతువులయొక్క ద్రవముచేత విర్బుణుపఁబడిన రమణీ
యమైన బొట్టుగలదియు, శశ్వ...రిణీం=ఎప్పుడు అందమైనదియు, లీలా...రసికాం=

విలాసార్థమైన వేణుధ్వనియ నెడు అమృతమునందు ముఖ్యముగా రసమును తెలిసినదియు, లావ...మయిం = లావణ్యమునెడు శాంతిస్వరూపమయినదియు, (ముత్రైపులేటవంటి శాంతితోనే చేయబడినట్లున్నది) బాలం = బాల్యప్రాయముగలదియు, బాల...పపు పం=లేతయగు (అప్పుడుమాచిన) క్రానుగపువ్వువలె నల్లనైన వేహముగలదియు అగు, పరాం దేవతాం=సర్వోత్కృష్టమగు దేవతనుగూర్చి, (సర్వోత్కృష్టమైన పమైర శ్రీకృష్ణుని గూర్చి), పంచే=నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ. వింతలుగాఁ గలాపములు వేనలిఁ జుట్టియు వన్యమాలికా సంతతిఁ జుట్టి జేగురురసంబున దొంతరబొట్టు పెట్టి చెల్వంతయు రాశి చేసినక్రియకా మురళీతరళీకృతామృతా భ్యంతరసారమై పరఁగు నానిభు మేచక ధాముఁ గొల్పెదన్. 66

తా. సిగకు నెమిలిపురులందడను చుట్టుకొని అడవియందు పూచినపువ్వులను దురిమికొని పర్వతమందలి ప్రవమలైన ధాతువులచే తిలకము నిడుకొని, అమృతము లాలుకునట్లు వేణుగానము నల్లనముగఁ జేయుచు లావణ్యకాంతిచే నిండి బాల్య ప్రాయముగల్గిన నల్లనిరూపుచే ముద్దులుగుల్మెడు కృష్ణునికి నమస్కరించెదను.

శ్లో. గురుమృదుపదే గూఢం గుల్ఫే ఘనం జఘుఃస్థలే నళినముదరే దీర్ఘం బాహోర్విశాలమురఃస్థలే మధుర మధరే ముగ్ధం వక్త్రే విలాసి విలోచనే బహు కచభరే వన్యం వేషే మనోజ్ఞ మహో మహః. 67

టీ. పదే=పాదమందు, గురుమృదు = మిగులకోమలమయినదియు, గుల్ఫే=గుల్ఫ మందు (చీలమండలందు), గూఢం=కమ్మకొని యుండునదియు, జఘుఃస్థలే = మొలకట్టు నందు, ఘనం=గొప్పదియు, ఉదరే=కడుపువందు, నళినం=పద్మ ము అయినదియు, (నాభి కమలము గలది,) బాహోర్వి=భుజములందు, దీర్ఘం=పొడవైనదియు, ఉరఃస్థలే = శత్రు స్థలమందు, విశాలం=వెడలువైనదియు, అధరే = పెదవియందు, మధురం = తీయనైనదియు, వక్త్రే =మొగమునందు, ముగ్ధం = సుందరమయినదియు, విలోచనే=కన్నులందు, విలాసి=విలాసములు గలదియు, కచభరే=సిగయందు, బహు=విస్తారమయినదియు, వేషే = వేషమునందు, వన్యం=అడవిలో నుండునదియు, మనోజ్ఞం=మనోహరమయినదియు అగు, మహః=శ్రీకృష్ణుడను తేజము, అహో=అశ్చర్యము.

చ. గురుపదముల్ నిగూఢతరగుల్ఫములుం బలు పాపిణుందు విస్ఫురదుగునాభిదీర్ఘకరముల్ పృథురక్షముఁ దావిమోవి సుం

దరవదనంబుఁ బద్మనయనంబులు నీలశిరోజముల్ మనో

హరసుకుమారవేష మొఱు వై తగుతేజము నాత్మ *నెంచెదన్. 67

తా. మిగుల శోమలములైన పాదములు, గూఢముగనుండు గుల్ఫములు, విస్తారమయిన జఘనము, నాభియందు పద్మము, ఆజామివులగు బాహువులు, విశాలమగు వక్షఃస్థలము, మధురమయిన అధరము, సుందరమగు వదనము, విలాసములుగల కన్నులు, విస్తారమగు కచభారము, అడవియందుండువారి వేషము గలిగిన శ్రీకృష్ణుడు ఎంత సౌందర్యము గలిగియున్నాఁడు. ఆహా ఎంత అనుభవించినను తనివి వీరదు గదా.

శ్లో. జిహానం జిహానం సుజానేన మాధ్యం

దుహానం దుహానం సుధాం వేణునాదైః,

లిహానం లిహానం సుదీర్ఘై రపాఙ్గై

ర్తహానస్థసర్వస్వమేత న్నమస్తాత్.

68

టీ. సుజానేన = యావనముచేత, మాధ్యం = సౌందర్యమును, జిహానంజిహానం = మిక్కిలి పొందుచున్నవాఁడును, వేణునాదైః = విల్వఃగ్రోవిధ్వచులచేత, సుధాం = అమృతమును, దుహానందుహానం = మిక్కిలిగా కలిగించుచున్నవాఁడును, సుదీర్ఘైః = మిక్కిలి పొడవులైన, అపాంగైః = కదకంటి చూపులచేత, లిహానంలిహానం = గోపికలను ఆనగనిపలు మారు చూచుచున్నవాఁడును, మహానందసర్వస్వం = గొప్పవాఁడైన నందగోపకునియొక్క సకల సంపదయగు, తం = ప్రసిద్ధుడైన, వీతం = ఈకృష్ణునిగూర్చి, నమస్తాత్ = నమస్కరించుచున్నాఁడను.

ఉ. అందఱుఁ గోరఁగాఁ దగినయావనకాంతినిరూఢి నందముం

జెంది కటాక్షవీక్షణముచే వలపించుచుఁ బిల్లఁగ్రోవిచే

డెందము సల్లగా సుధఁ గడిందిజడిక నిగిడించుచున్ మహా

నందనిధాన మై చెలఁగనందకుమారకుఁ గాంచి మ్రొక్కెదన్. 69

తా. జననమును పొందిన మాత్రముననే అత్యంతసౌందర్యముగలిగి అమృతము వలె భోగ్యమగునట్లు వేణునాదము చేయుచు మిగుల నానందో గొల్లపడుచుల చక్కఁదనమును జూచుచు నందునిపుణ్యాతిశయమువలన కొమరుడై యతని సంకలసంపదలు తానే అయియుండిన శ్రీకృష్ణునికి వందనము చేయుచున్నాను.

శ్లో. లసద్భవ్వాపీడం లలితలలితస్తేరవదనం

భ్రమత్క్రిడాపాఙ్గం ప్రణతజనతానిర్వృతిపదమ్,

* గొల్లెదన్.

నవామ్బోదశ్యామం నిజమధురిమామోదభరితం

పరం దేవం వందే పరిమిళితకైశోరకరసమ్.

69

టీ. లనత్...పీడం = ప్రకాశించుచున్న నెమిలిపించు శిరోభూషణముగాఁ గలవాఁడును, లలిత...పదనం=మిక్కిలి సుందరమైన చిఱునవ్వుగల మోముగలవాఁడును, భ్రమత్=పొంగం = చలించుచున్న విలాసములుగల కడకంటి చూపులు గలవాఁడును, ప్రణత...పదం=నమస్కరించిన జనసమూహముయొక్క ఆత్మంకమైరసుఖమునకు స్థాన మైనవాఁడును, నవాంభోదశ్యామం=శ్రొత్తచైన మేఘమువలె నల్లనైనవాఁడును, నిజ... భరితం=స్వకీయమైన సౌందర్యముయొక్క పరిమళముచేత నిండినవాఁడును, పరి...రసం= పరిమళించునట్లుగా చేయఁబడిన బాలసంబంధియగు రసముగలవాఁడును, (అనగా బాల్య మందలి సౌందర్యాదులు మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్నవని భావము), పరం=సర్వోత్తముఁ డగు, దేవం=శ్రీకృష్ణుని, వందే=నమస్కరించుచున్నాను.

మ. పటుధారాధరశోభితాంగు విలసద్భర్తౌత్తమాంగు సము

త్కటమందస్మితసుందరుఁ జలదపాంగశ్రేణికాడంబరుఁ,

స్ఫుటకైశోరకలాపు మోహనశభాభోగస్వరూపుఁ విశం

కటసంసేవకనిర్వృతిప్రదు శుభాకారాప్సదం గొల్పెదన్.

70

తా. ప్రకాశించెడు నెమిలిపించును సిగయందుఁ దాల్చి మిక్కిలి యందమై చిఱునవ్వుగల మోముగలిగి విలాసములుగల కటాక్షములుగలిగి ఆశ్రయించినవారికి పర మానందమును గలిగించుచు శ్రొత్తమేఘమువలె నల్లనై చక్కఁదనమును పెల్లిగొల్పుచు బాల్యరూపచేష్టాదులచేత ముద్దుగుల్కుచుండెడు కృష్ణురకు వందనము.

శ్లో. సారస్యసామగ్న్యమివానసేన మాధుర్యచాతుర్యమివ స్థితేన,

కారుణ్యతారుణ్య మివేక్షితేన చాపల్యసాఫల్య మిదం దృశోర్థే.

70

టీ. ఆన సేన=ముఖముచేత, సారస్యసామగ్న్యమివ = శృంగారరసముయొక్క పరి పూర్ణత్వమువలెను, స్థితేన=చిఱునవ్వుచేత, మాధుర్యచాతుర్యమివ=సౌందర్యముయొక్క చమత్కారమువలెను, ఈక్షితేన = చూపుచేత, కారుణ్యతారుణ్యమివ = దయయొక్క యకాపనమువలెను, ఇదం=ఈవస్తువు (కృష్ణుఁడు), మే=నాయొక్క, దృశోకి=కన్నులకు, చాపల్యసాఫల్యం=పేరానయొక్క సఫలత్వము (అనుచున్నది.)

చ. మురిపెపునవ్వుగా దిది వినోహరసాస్పదరాశి గాని బి

త్తర మగుచూపు గా దిది నితాంతదయానిధి గాని మోముఁదా

మర యిది గా దఖండరసమాధురి గాని ప్రజాలయాంగణాం

తర మిది గాధు నాదునయనంబులభాగ్యము గాని చూడఁగన్.

70

తా. నేను కృష్ణుని చూచుటకు పేరాసపడి యుండఁగా నిండు శృంగారముగల మోమును ముద్దులు మూటగట్టు చిరువపువ దహారసముచ లాలఁకు చూపుచు గలిగి నాకు పొడగట్టి నాపేరాసను సఫలముచేసెను.

శ్లో. యత్ర వా తత్ర వా దేవ యది విశ్వసిమస్త్వయి

నిర్వాణ మపి దుర్వార, మర్వాచీనాని కిం పునః.

71.

టీ. దేవ=స్వామి! యత్ర వా తత్ర వా=ఎక్కడనో ఒకచోట ఒకజన్మందు, త్వయి=నీయందు, విశ్వసిమో యది = నమ్మియుంటిమేని, (నీవే రక్షకుడవని నీయందు భక్తిగలిగి యుంటిమేని), నిర్వాణమపి = మోక్షముగూడ, దుర్వారం=అడ్డగింపరానిది, (ఆగును). అర్వాచీనాని=తక్కువైన పురుషార్థములు, కింపునః=నిమిచెప్పవలెను.

మ. క్రతుహవ్యాదివిశిష్టభావనల ధారావాక్యసుజ్ఞానసం

తతి నెల్లెనను విశ్వసించి నిను నాత్మం గొల్వ మోక్షం బనా

వృతమై వర్తిలు నీకృపారసలసద్వీక్షాప్తిచే నట్టిసు

వ్రతముం గాంచుమహాత్మకోటి కిల నర్వాచీనముల్ బ్రాతియే. 71

తా. కృష్ణా, నిన్ను ఎప్పుడైనను నమ్మియుంటిమేని మోక్షముగూడ అడ్డులేక దొరకును. తక్కిన పురుషార్థములు దొరకుటకు సందేహమే మాత్రమును లేదు.

శ్లో. రాగాన్ధగోపీజనవన్దితాభ్యాం

యోగీన్ద్రభృక్షేన్ద్రనిచేనితాభ్యామ్,

ఆతామ్రపక్ష్మేరుహవిభ్రమాభ్యాం

స్వామి నృదాభ్యామయ మజ్జలిస్తే

72

టీ. స్వామి=స్వామి! రాగ...తాభ్యాం = మిక్కిలి ప్రేమచేత కన్నుగానని గోపికలయొక్క సమూహముచేత వందనముచేయఁబడినవియు, యోగీ...తాభ్యాం = యోగీశ్వరులనెడు తుష్టెదలచే మిక్కిలి సేవింపఁబడినవియు, ఆతా...మ్రాభ్యాం=అంతట ఎఱ్ఱవైన పద్మముయొక్క విలాసము గలవియు ఆగు, లే=నీయొక్క, పదాభ్యాం=పాదములకొఱకు, అయం=ఈ, అంబలి=చేమోడ్చు, (నాచేత చేయఁబడుచున్నది.)

మ. అరుణాంభోజనిలాస మై ప్రబలమోహవేశగోపీమన

స్ఫరనీశోభిత మై మునీంద్రజనచంచచ్చంచరీకవ్రజా

కర మై హంసకనాదమేదురము నై కన్నట్టు పాదాబ్జముం

గరయుగ్గంబున నింటి యంటి తుద సోడక వీర నోలార్చెదన్. 72

తా. కృష్ణా! మిక్కిలి మక్కువగొనిన గోపికలచేత గొలువఁబడి యోగీశ్వరులచేతఁ గ్లాఠింపఁబడుచు ఎఱ్ఱదామరలవలె నందములైన నీపాదములకు మ్రొక్కుచున్నాను.

శ్లో. అర్థానులాపా న్వృజిసుద్ధరీణా, మకృత్రిమాణాం చ సరస్వతీనాం,
ఆర్థాశయేన శ్రవణాశ్చలేన, సంభావయంతం తరుణం గృణీమః. 73

టీ. ప్రజనుదరీణాం = గొల్లచెలువలయొక్క, అకృత్రిమాణాం = కపటము లేని, సరస్వతీనాం = వామనయొక్క, అర్థానులాపా = అర్థములయొక్క పలుకులను, శ్రవణాంచలేన = చెవియొక్క ప్రాంతముచేతను, ఆర్థాశయేన = సరసముగు మనస్సుచేతను, సంభావయంతం = గారవించుచున్న, తరుణం = ఎల్లప్రాయముగలవాని (కృష్ణుని), గృణీమః = స్తోత్రము చేయుచున్నాము.

చ. చుళకిత మైనచూపు లొకచోట నెటుంగనిపూవుబోండ్లమేల్
సొలపుమిటారిచూపులును బొక్కుచెలంగెడి తేటమాటలుకొ
వలపులు రేపంగా విని మనంబున నువ్విళిలూరుచెల్వినకొ
లలితవయోవిలాసుని ననారతముకొ నుతియింపఁ జెల్లదే 73

తా. గోషికలు నిష్కపటముగ నుడివినవలకులను విరుచు వాని యర్థములను మనంబునఁ దలంచుకృష్ణుని మేము స్తోత్రము చేయుచున్నాము.

శ్లో. మనసి మరు సన్నిధత్తాం, ముధురముఖా మన్ధరాపాక్షా
కరకలితలలితవంశా, కాపి కిశోరా కృపాలహరీ. 74

టీ. మధురముఖా = అందమైనమోము గలదియు, మన్ధరాపాంగా = మందములైన కడకంటిచూపులు గలదియు, కర...వంశా = చేతియందు ధరింపఁబడిననుదరమైన పిల్లఁగ్రోవిగలదియు అగు, కాపి = చెప్పనలవికాని, కృపాలహరీ = దయాప్రవాహము, అనవరతము దయగలవాడగు శ్రీకృష్ణుఁడు, మమ = నాయొక్క, మనసి = మనస్సునందు, సన్నిధత్తాం = సన్నిధానము సేయుఁగాత.

ఉ. అందము నొందు నెమ్మొగమునందుఁ గృపామృతవృష్టి పై పయిం
గ్రందుకొనంగ నొప్పకడగన్నులు నెన్నలరంగ వేణు వం
దంద కరంబులం జెలఁగ నంగజమోహనమూర్తియై కరం
బుం దనరారుబాలకుఁడు పొల్చు మదియహృదంతరంబునన్. 74

తా. అంద మగు మోము గలిగి మందములగు కడకంటిచూపులగలిగి చేత పిల్లఁగ్రోవిని దాల్చి మిక్కిలి దయగలవాడగు కృష్ణుఁడు నాకు ఎల్లప్పుడు పాదకట్టునుగాత. శ్లో. రక్షన్తు స శ్శిక్షితపాశుపాల్యా, బాల్యావృతా బర్హిశిఖావతంసాః,
ప్రాణప్రియాః ప్రస్తుతవేణుగీతాః, శీతా దృశోః శీతలగోషకన్యాః.

టీ. శిక్షితపాశుపాల్యాః = నేరుపఁబడిన గోరక్షణము గలవియు, బాల్యావృతాః = జసికనముచేత ఆవరింపఁబడినవియు, బర్హిశిఖావతంసాః = నెమిలిసింపుము శిరోభూషణ

ముగాఁ గలవియు, ప్రాణప్రియాః = ప్రాణమువలె ప్రియములైనవియు, ప్రస్తుతవేణు
గీతాః = మిక్కిలి కొనియాడఁబడిన పిల్లలగ్రోవి పాటగలవియు, దృశోః = కన్నులకు,
శీతాః = చల్లలైనవియు, శీతలగోపకన్యాః = కామాగ్ని చల్లఁబడునట్లుగా అదరింపఁబడిన
గొల్లపడుచులు గలవియు అగు (శ్రీకృష్ణమూర్తులు) నః = మమ్ము, రక్షంతు = రక్షింతురు
గాత. ఇట బహువచనము పూజార్థము. పూజ్యుడగు కృష్ణుడు రక్షించుగాక యని
యర్థము.

మ. పాలుపొందకొన్ వ్రజబాలకులొ గొలువ రేపుల గ్రేపుల మేపి మా
పులు గుంజామణిపుంజరంజితక రాంభోజంబుతోఁ బింఛభూ
వలతోఁ జల్లనిచూపుతో మధురవంశప్రాధితో వచ్చికాం
తలబాలించుచుఁ గాఁకఁ దీర్పువారి నిత్యంబున్ మమం బోవుతన్.

తా. పశువులఁగాచుటను జక్కఁగా నేర్చికొని ప్రాణములకన్న ప్రియుండైన సకల
జనులు పొగడుకొట్టుగా వేణుగానము నేయుచు చూచువారికన్నులకుఁ జంద్రునివలె
చల్లఁగఁ ఆహ్లాదము గల్గించుచు గోపికల మక్కువ దీరునట్లు రమించుచు కామాగ్నిని
జల్పార్చుచు నెమిలిపించును సిగయం దుంచుకొని బాలరూపముతో నున్నకృష్ణుడు
మమ్ము రక్షించునుగావుత.

శ్లో. స్థితస్తబకీతాధరం శిశిరవేణునాదామృతం
ముహూస్తరళలోచనం మదకటాక్షమాలాకులమ్,
ఉరఃస్థలవిలీనయా కమలయా సమాలిజ్జితం
భువస్తల ముపాగతం భువనదైవతం పాతు నః

76

టీ. స్థిత...తాధరం = చిఱునవ్వుచేత గుత్తులుగలదియగు మోవిగలదియు, (అనఁగాః
మోవియందు చిఱునవ్వు పెండుగాఁ దొలకుచున్నదని భావము) శిశి...మృతం = చల్ల
లైన పిల్లనగ్రోవిధ్వనియనెడు అమృతముగలదియు, ముహూస్తరళలోచనం = మాటి
మాటికి చంచలములైన కన్నులుగలదియు, మదకటాక్ష మాలాకులం = మదించిన కడకంటి
చూపులయొక్క పరుసలచేత నెఱసినదియు, ఉరఃస్థలవిలీనయా = వక్షస్థలమునందు నివ
సించియున్న, కమలయా = లక్ష్మీదేవిచేత, సమాలింజితం = మిక్కిలి కాఁగిలింపఁబడినదియు,
భువః = భూమియొక్క, తలం = ప్రదేశమును, ఉపాగతం = పొందినదియు అగు, భువనదైవ
తం = లోకములకంతయు దైవమగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ, నః = మమ్ము, పాతు = రక్షిం
చునుగాత.

చ. ఉరమున సింధురాజసుత నుంచయుఁ గౌగిట గారవించియున్
ధరణికి డిగ్గి యీభువనదైవత మెవ్వత వేడిగాంచెన్

తరళమదాలనేక్షణసుధారసము మధురాధరోష్ఠము
న్మరళిరవామృతంబు సుమనోజ్ఞదశస్తితబిందుబృందమున్. 76

తా. కెంబెదవియందు చిఱుకవ్వ దొలుకరించుచు జల్లుగా వేణుగానము
సేముచు మాటిమాటికి బెళుకులీరు కన్నులు గలిగి కడకంటి మాడ్కులయ, దిక్కుల నెఱి
యించుచు ఎదవై నెలకొనినపంటవలంతి కౌగిలించ భూలోకమునకు వచ్చియున్న
సర్వలోక దైవమగు కృష్ణుడు రమ్మ రక్షించుచుగాత.

శ్లో. నయనామ్బుజే భజత కామదుఘం
హృదయామ్బుజే కిమపి కారుణికమ్,
చరణామ్బుజే మునికులైకధనం
పదనామ్బుజే వ్రజపథూవిభవమ్ 77

టీ. నయనాంబుజే = తామరవంటి నేత్రమునందు, కామదుఘం = గోరికలను
ఇచ్చునదియు, హృదయాంబుజే = హృదయకమలమునందు, కిమపి=ఇంతింతని చెప్పవలసి
గాని, కారుణికం = దయగలదియు, చరణాంబుజే = పద్మమువంటిపాదమునందు, ముని
కులైకధనం=మునీశ్వరుల సమూహమునకు ముఖ్యమైన ధనమైనదియు, పదనాంబుజే =
మోము దామరయందు, వ్రజపథూవిభవం = గోపికలకు ఐశ్వర్యమైనదియు అగు
(కృష్ణుని) భజత=(జనులారా) సేవింపుడు.

ఉ. కన్నులె చాలుఁ గోర్కులొసఁగన్ హృదయాంబుజు చాలుఁ జెల్లెక్కి
సన్నతపాదపంకజము చాలు మునీంద్రజనారూపసం
పన్నధనాప్తిక్కి పదనపద్మము చాలు వ్రజాంగనావిలా
సోన్నతి కట్టిదివ్యవిభవోజ్జ్వలు నామది నాశ్రయించెదన్. 77

తా. కంటఁ బాచినంతసే గోర్కుల నెల్లనిచ్చునట్టివాడై, మనసునందు మితి
లేనిదయగలవాడై, మునీశ్వరులచేత కులధనముగా నెన్నఁబడి సేవింపఁబడిన పాదములు
గలవాడై, గోపికలకు అత్యంత సంతోషకారియగు మోముగల కృష్ణు సేవింపుడు.

శ్లో. నిర్వాసనం హస్త రసాస్తరాణాం
నిర్వాణసామ్రాజ్యమివావతీర్ణమ్,
అవ్యాజమాధుర్యమహానిధాన
మవ్యా ద్వైజానా మధిదైవతం నః 78

టీ. రసాంతరాణాం = ఇతరరసములను, నిర్వాసనం=తిరస్కరించునదియు, అవ
తీర్ణం=భూమియందవతరించిన, నిర్వాణసామ్రాజ్యమివ = మోక్షముయొక్క సర్వాధి
పత్యమువలెనున్నదియు, అవ్యా...నిధానం = (అభరణాది) కారణములులేకయే కలిగి

సౌందర్యమునకు గొప్పనిధి యైనదియు, ప్రకాశం=గొల్లవారికి, అధిదైవతం=అభిమాన
దైవమగు (శ్రీకృష్ణుడు), నః=మమ్ము, అవ్యాత్=రక్షించుగాత.

చ. ఇతరరసంబు లేమిటికి నీనవమోహనమాధురీనిధిన్

సతతముఁ గాంచినం దనిని చాలునె ముక్తిసుఖానుభూతి యా

కృతి యలరారఁగా దను వరించె ననం దగుగోపరూపనం

గత మగుదైవతం బఖిల కాంక్షితముల్ జత కూర్చుఁగావుతన్. 73

తా. లోకములో నుండు సర్వరసములను మించిన మాధుర్యము గలవాఁడును, ఆశ్రయించినవారికి మోక్షసామ్రాజ్య మిచ్చుటకు నవతరించిన ట్లున్నవాఁడును, కారణములేని చక్కదనము గలవాఁడును, గొల్లవారికి కులదైవమైనవాఁడును నగు కృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించునుగాత.

శ్లో. గోపీనా మభిమతగీత వేషహర్షా

దాపీనస్తనభరనిర్భరోపగూఢమ్,

కేళీనా మవతు రనైరుపాస్యమానం

కాళిస్తీపులినచరం పరం మహో నః.

74

టీ. అభిను...హర్షాత్=ఇష్టమైన గానముచేతను వేషముచేతను కలిగిన సంతోషమువలన, గోపీనాం=గోపికలయొక్క, ఆపీన...గూఢం=అంతట బలీసిన గుబ్బుల పెంపుచేత గట్టిగా కాలిలించబడినదియు, కేళీనాం = క్రీడలయొక్క, రనైః = రసములచేత, ఉపాస్యమానం = సేవించబడుచున్నదియు, కాళిందీపులినచరం = యమునానదియొక్క ఇసుకదిన్నెలందు నంచరించుచున్నదియు, పరం = సర్వోత్కృష్టమైనదియు అగు, మహాః=శ్రీకృష్ణుఁడు లేజము, నః=మమ్ము, అవతు=రక్షించును గాత.

మ. నవలావణ్యవయోవిలాసమురళీనాదంబులం జొక్కి వ

ల్లవ కాంతల్ యమునాధునీపులినలీలావేదికి దార్చి గా

రవ మొప్పుం గుచకుంభసంభృతపరీరంభంబులన్ సంధిబం

ధవిశేషంబులఁ దెల్పు మెచ్చుభువనాధారుండు నన్ బోచుచున్. 79

తా. గోపికలకు ఇందైన పాటలు పాడుచు వారికి సొందైన వేషమును దాల్చి వారినిబృరంపు గుబ్బులచే గాఢంబుగఁ గాలిలించబడుచు ఆటలయందు వింత వింతలగు కొర్కెలు గలిగి యమునానది యిసుక దిన్నెలందుఁ దిరుగునట్టి కృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. ఫలతాం మనసి ఖేచరాజ్ఞనా, మానసీయమృదువేణునిస్వనైః,

కాననే కిమపి నః కృతాస్పదం, కాలమేఘకలహోద్వహం మహా. 80

టీ. భేద...నిస్సనైః=దేవతాస్త్రీలకు కొనియాడఁదగిన మృదువైన పిల్లఁగ్రోవి యొక్క ధ్వనులతో (నూడినదై), కాననే=అడవియందు, కృతాస్పదం = చేయఁబడిన యునికిగలదియు, కాల...ద్వహం=నల్లరి మేఘముతోడి కఱహమును పొందినదియు (మేఘమువలె నల్లనైనది), కిమసి=కట్టిదని నడువరాని, మహా=తేజము, శ్రీకృష్ణుఁడు, నః=మాయొక్క, మనసి=మనస్సునందు, భేదతాం=విహరించునుగాత.

మ. అమరీమానిత వేణుగానమున బృందారణ్యమందారబృం

దముక్రిందక్ యమునాతరంగకణికాంతర్యేదికామశ్శబ్దే

శమునక్ సాంద్రఘనాఘనప్రతిభటశ్యామద్యుతిం బొల్పుథా

మము నామానసపీఠికం గరణ గ్రమ్మక్ నిల్పుఁ గా కెప్పుడున్. ౬౦

తా. దేవగాంధర్వమును మించినదియగు బ్రహ్మగాంధర్వముతో వేణుగానము సేయుచు దేవతాస్త్రీలచే కొనియాడఁబడుచు పనములందుఁ గ్రీడించు నల్లని రూపుగల కృష్ణుఁడు మనస్సులందు విహరించుఁ గాత.

శ్లో. ఏణీశాబవిలోచనాభి రలసశ్రోణీభరప్రాధిభి

ర్యేణీభూతరసక్రమాభిరభిత శ్శ్రేణీకృతాభి ర్వృత్తః,

పాణీ ద్వాచ వినోదయక్ రతిపతే స్తూణీశయైస్సాయకై

ర్వాణీనా మపదం పరం వ్రజజనక్షోణీపతిః పాతు నః. ౬1

టీ. అలస...ప్రాధిభిః=మందగమనములైన గొప్ప పిఱుదులచేత నేర్పుగలవాఁ డును, వేణీ...క్రమాభిః=అధికమైన శృంగారరసముయొక్క ఆక్రమించుట గలవారును, అభికిః=చుట్టును, శ్రేణీకృతాభిః=బంతిగాఁ జేయఁబడిన వారును ఆగు, ఏణీశాబవిలోచ నాభిః=ఱింకపిల్లిలయొక్క కన్నులవంటి కన్నులుగల స్త్రీలచేత, వృత్తః=చుట్టుకొనఁబడిన వాఁడును, రతిపతేః=మన్త ధనియొక్క, ద్వాచపాణీ = రెండుచేతులను, తూణీశయైః = అమ్మల పొదులయందుండునట్టి, సాయకైః = బాణములచేత, వినోదయక్=గ్రీడింపఁ జేయుచున్నవాఁడై (మన్త ధుఁడు రెండు చేతులతో పొదులందలి బాణములనదీసి ఎక్కువగా ప్రయోగించునట్లు చేయువాడు అని యర్థము. అనఁగా విశేషము మన్త ధోద్యోగము కలిగించువాడు అని భావము.) వాచాం = వాక్కులకు, పరం=మిక్కిలి, అపదం=విషయము కానివాఁడును, వ్రజ...పతిః = గొల్లపల్లె యందలిజనులకు రాజైన వాఁడును ఆగు కృష్ణుఁడు, నః=మమ్ము, పాతు=రక్షించునుగాత.

మ సౌలపుంజాపులు గబ్బిగుబ్బలు ఘనశ్రోణీభరప్రాధిని

స్తులశృంగారరసోర్తి కల్ గలుగునింతుల్ బారు లై కొల్వ గ

న్ధిలతూణీశయబాణ మంగజాఁడు పాణిం బూనఁగాఁ జేయున

చ్చెలువుక్ వాఙ్మనసాలిలంఘితుఁ బరుక్ నేవింతు నందాత్మజున్. 81

తా. నిర్వరంపుఁ బిఱుఁదులచేత మండముగ నడచువారును ఎడతెగని శృంగార రసము గలవారును శరుసలుదీరి చుట్టునుజేరి శ్రీడించువారను మిక్కిలి బెహువైన కన్నులగలవారును అగు గోపికల మధ్యమందు శ్రీడించువాడై చెప్పనలవిగాని మహిమ గలిగి గోపకులకు రాజైన శ్రీకృష్ణుడు మమ్మ రక్షించుఁ గాత.

శ్లో. కాళిన్దీపులినే తమాలనిబిడచ్చాయే పునస్సగచర

త్తోయే తోయజవత్రపాత్రనిహితం దధ్యన్న మశ్నాతి యః,

వామే పాణితలే నిధాయ మధురం వేణుం విహణం కటి

ప్రానే గాశ్చ విలోకయత్ ప్రతికలం తం బాలమాలోకయే. ౬౨

టీ. యః=నికృష్టుడు, వామే=దావలిదైన, పాణితలే=అతిచేతియందు, మధురం= అందమైన, వేణుం=పిల్లగ్రోవిని, కటిప్రాంతే = మొలకప్రక్కను, విహణం = ఊడనట్టి గొమ్మును, నిధాయ=ఉంచి ప్రతికలం=ప్రతిక్షణమందును, గాశ్చ=గోవులను, విలోకయం శ్చ=చూచుచున్నవాడై, తమాలనిబిడచ్చాయే = వీరకటి మ్రాకులయొక్క దట్టమైన నీడ గలదై, పునస్సగచరత్తోయే=ఎదుట ప్రవహించుచున్న ఉదకముగల, కాళిన్దీపులినే = యమునానదియొక్క ఇసుకదిన్నెయందు, తోయజవత్రపాత్రనిహితం = తామరాక నెడి పాత్రమందుంచబడిన, దధ్యన్నం=పెరుగన్నమును, అశ్నాతి = భుజించుచున్నాడో, కం=అట్లు ప్రసిద్ధుడైన, బాలం=బాలకృష్ణుని, ఆలోకయే=చూచుచున్నాను.

ఉ. వీరకటిమ్రానిజొంపమునఁ జెన్నగునైతవేది నీలపు

న్వాకజలంబులో మురళి వామకరంబునఁ బట్టి దట్టివై

దా కొనగొమ్మఁ జెక్కుకొని తామరపాకునఁ జల్లి మెక్కుచుకొ

గోకులముం బ్రతిక్షణముఁ గూరిమిఁ గన్గొనుబాలుఁ గాంచెదన్. ౬౩

తా. మొలకట్టున నూఁచెడుగొమ్మును జెక్కుకొని ఎడమచేత పిల్లగ్రోవిని బట్టు కొని కుడిచేతియందు తామరాకులొక బెరుగన్నము పెట్టుకొని దట్టమైన వీరకటి మ్రాకుల నీడగలదై ఎదురు నీరు పారుచుండినట్టి యమునయొడ్డున ఇసుకదిన్నెయందు భోజనము చేయుచు విహరించునట్టి బాలగోపాలకృష్ణుని జూచుచున్నాను.

శ్లో. యద్గోపీనదనేస్తుమణ్ణన మభూత్తస్మారకాపత్రకం

యల్లక్ష్మీకుచశాతకుమ్భకలశవ్యాకోశ మిన్దీవరమ్,

యన్నిర్వాణనిధానసాధనవిధౌ స్సిద్ధాశ్చానం యోగినా

తన్నశ్శ్యామల మావిరస్తు హృదయే కృష్ణాభిధానం మహాః ౬౪

టీ. యత్=విది, గోపీ...మండనం=గోపికలయొక్క చంద్రనివంటి మొగమునకు భూషణమైన, కస్మారకాపత్రకం = కస్మారిలకము, అభూత్=ఆయెనో, యత్=విది, లక్ష్మీ...వ్యాకోశం = లక్ష్మీదేవియొక్క స్తనములనెడి బంగారుకుండలయందు వికసించిన,

ఇందీవరం=నల్లకలువ, అభూత్, యత్=విడి, యోగినాం = యోగులకు, నిర్వాణ...
విధా=మోక్షము నెడివిధిని (గూఢమగు ధననిక్షేపమును) సాధించుటయొక్క విధానము
నందు, సిద్ధాంజనం=సిద్ధుల కాటుక, అభూత్, శ్యామలం=నల్లనిదై, తత్=ప్రసిద్ధమైన,
కృష్ణాభిధానం=కృష్ణుడను పేరుగల, మహా=తేజము, శ్రీ కృష్ణుడు. మమ = నాయొక్క,
హృదయే=మనస్సునందు, ఆవిరస్తు=ఆవిర్భవించుగాత.

ఉ. ఏహారి వల్లవీజనముఘేందులకక మృగనాభిచిత్రకం

బేహారి కల్మి కొమ్మకుచ హేమఘటంబుల నొప్పునుత్పలం

బేహారి ముక్తిసేవధి మునీంద్రులకుం గనఁ జేయునంజనం

బాహారి నీలమూర్తి హృదయంబున సన్నిధిఁ జేయుఁగావుతన్. 83

తా. గోపికలయొక్క చంద్రునివంటి మోములకు కన్తురిబొట్టువలె నందమునగలి
గించువాఁడును, లక్ష్మీదేవియొక్క కుచములయందు నందము గుల్కుచుండువాఁడును,
యోగీశ్వరులకు మోక్షమును జూపువాఁడును ఆగు నల్లని కాంతిగల కృష్ణుడు మామ
నంబులఁ దోచుఁగాత.

శ్లో. పుల్లేన్దీవరకాని మిన్దుపదనం బర్హావతంసప్రియం

శ్రీవత్సాంజ్ఞ ముదారకొస్తుభధరం పీతామ్బరం సుందరమ్,

గోపీనాం నయనోత్పలార్చితనమం గోగోపసంఘావృతం

గోవిన్దం కలవేణునాదనిరతం దివ్యాంజ్ఞభూషం భజే. 84

టీ. పుల్లేన్దీవరకాంతిం = వికసించిన నల్లంగలకయొక్క కాంతిగలవాఁడును,
ఇందుపదనం=చంద్రునివంటి మోముగలవాఁడును, బర్హావతంసప్రియం=నెమిలిపించుమును
శిరోభూషణమే ఇష్టమైనదిగాఁ గలవాఁడును, శ్రీవత్సాంకం = శ్రీవత్సమనెడు పట్టు
మచ్చగలవాఁడును, ఉదారకొస్తుభధరం = గొప్పదియగు కొస్తుభమును మాణిక్యమును
ధరించినవాఁడును, పీతాంబరం=పచ్చనివలువ గలవాఁడును, సుందరం = అందమైనవాఁ
డును, గోపీనాం=గోపికలయొక్క, నయనోత్పలార్చితనం = నేత్రములనెడి కలువ
పువ్వులచేత, ఖాళింపఁబడిన బేహముగలవాఁడును, గోగోపసంఘావృతం = గోవుల
యొక్కయు గోపకులయొక్కయు సమూహములచే జుట్టుకొనఁబడిన వాఁడును, కల
వేణునాదనిరతం=అవ్యక్తమధురమైన వేణునాదమునందు ఆసక్తి గలవాఁడును, దివ్యాంగ
భూషం=సర్వోత్తములైన అవయవములందలి ఆభరణములు గలవాఁడును ఆగు, గోవి
దం=శ్రీకృష్ణుని, భజే=సేవించుచున్నాను.

శా. శ్రీవత్సాంకితు గోపి కానయనరాజీవార్చితం గోపగో

సేవాభావితం గొస్తుభోల్లసితు వంశీనాదమోదాన్వితం

గోవిందుక్ నవపించయుక్తు శశివక్త్రుక్ పుల్లినీలోత్పలుక్
శ్రీవిభ్రాజితు హాటకాంబరయుతుక్ సేవితు భూషాంచితన్. 84

తా. శ్రీవత్సాంతుండును, గోపికలనయనోత్పలంబులచేతం బూజించఁబడువాఁడును, గోగోపాలసేవితుండును, కాన్తుభవత్తుండును, వేణునాదవినోదుండును, బర్హిబర్హావతంసుండును, బూర్ణచంద్రాననుండును నీలోత్పలకాంతిశరీరుండును, హారకేయూరాద్యలంకారశోభితుండును నగుగోవిందుని సేవించుచున్నాను.

శ్లో. యన్నాభీసరసీరుహస్తరపుటే భృక్తాయమాణో విధిః
యద్వక్షః కమలావిలాససదనం యచ్ఛుషీ చేద్వినో,
యత్పదాబ్జవినిస్సృతా సురనదీ శిరోభూషణం
యన్నామస్తరణం ధునోతి దురితం పాయా త్స నః కేశవః. 85

టీ. యన్నాభీ...పుటే = ఎవ్వనియొక్క బొడ్డునందలి తామరయొక్క లాపలి భాగమను దొప్పయందు (దొప్పవలెనుండునట్టి యాతామరయొక్క లాపలిభాగమందు) విధిః = బ్రహ్మ, భృంగాయమాణః = తుమ్మెదలవలె నాచరించుచున్నాఁడో, యద్వక్షః = ఎవ్వనితొమ్ము, కమలావిలాససదనం = లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసార్థమైన గృహమో (లక్ష్మీదేవి యెవ్వనితొమ్మునందు విలాసముగా నెలకొన్నదో) యచ్ఛుషీ = ఎవ్వనికన్నులు, ఇంద్రినో = సూర్యచంద్రులూ, యత్పదాబ్జవినిస్సృతా = ఎవ్వని పాదమునుండి వెలువడిన దైన, సురనదీ = గంగానది, శంభోః = శివునికి, శిరోభూషణం = శిరోభూషణమాయెనో, యన్నామస్తరణం = ఎవ్వనినామములను తలంచుట, దురితం = పాపమును, ధునోతి = చెదరఁ గొట్టుచున్నదో, సః = ఆప్రసిద్ధుఁడైన, కేశవః = శ్రీకృష్ణుండు, నః = మమ్ము, పాయాల్ = రక్షించుగాక.

ఉ. ఎవ్వనినాభికంజమున భృంగముభంగిఁ జెలంగుం బద్ధజం
దెవ్వనికన్ను లిందురపు లేవ్వనివక్షము లచ్చి కాటప
టైవ్వనిపాదపద్మజల మీశుజటాటవిఁ బొల్చుభూషణం
దెవ్వనిఁ బేర్కొనం గలుప మీఁగునో యాహరి నన్నుఁబోచుతన్.

తా. బ్రహ్మకు పుట్టినిల్లు అయిన నాభికమలము గలవాఁడును, లక్ష్మీదేవికి నివాసమైన పక్షిప్థులము గలవాఁడును, సూర్యచంద్రులు సేత్రములుగాఁ గలవాఁడును, శివశిరోభూషమైన గంగకు పుట్టినిల్లైన పాదము గలవాఁడును, నకలపాపహరములయిన నామధేయములు గలవాఁ డైనకృష్ణుండు మమ్ము రక్షించుగాక.

శ్లో. రక్షస్తు త్వా మసితజలజై రజ్జలిః పాదమూలే
మీనా నాభీసరసి హృదయే మారబాణా మురాఁరేః,

హారాః కణ్ఠే హరిమణిమయా వక్త్రపద్మే ద్విరేఘాః

పిఞ్ఘాపీడా శ్చికురనిచయే ఘోరయోషిత్కటాక్షాః. ౬6

టీ. మురారేః=కృష్ణునియొక్క, పాదమూలే=ఆడుగులమొదట, అసికజలజైః= నల్లగులువల చేతనైన, అంజలిః=దోయిలియు, నాభీసరసి=బొడ్డు ఆనెడు కొలఁకునందు, మీనాః=చేకలును, హృదయే=తోమ్మనందు, మారబాణాః = మన్నభాని బాణములును, కంఠే=కంఠమునందు, హరిమణియయాః = ఇంద్రనీలరత్నవికారములైన, హారాః=హారములును, వక్త్రపద్మే=మోముదామరయందు, ద్విరేఘాః = తుమ్మెదలును, చికురనిచయే = కురులమొత్తమునందు, పింఘాపీడాః = నెమలిపురు లనెను శిరోభూషణములును ఆగు, ఘోషయోషిత్కటాక్షాః = గొల్లభామల కడకంటిచూపుట, త్వాం=నిన్ను, రక్షంతు = రక్షించుగాత.

చ. కమలదళాక్షు సంఘ్నులకుఁ గల్వలదోయిలి నిమ్మనాభికు
పమునకు మీలు పేరెదకు భావజువాలు శిరోధి కింద్ర
త్నములసరాలు మోమువిరిదమ్మికిఁ దుమ్మెదచాలు మాఱికి
విమలపురబీలిడాలు దగుచేతలచూపులు నిన్నుఁ బ్రోచుతన్. ౬6

తా. గోషికల నల్లని కడకంటిచూపులు గృష్ణునిపాదములయందుఁ బోసినపుడు నల్లగులువల దోయిలివలెను, నాభీసరస్సున మీనములవలెను, మనస్సున మదనబాణముల వలెను, కంఠమున ఇంద్రనీలహారములవలెను, మోముదామరయందు తుమ్మెదలవలెను, కురులందు పింఘములవలెను జూపట్టుచుండెను. అట్టి కటాక్షములు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. దధిక్షుధననినాదై స్త్యక్తనిద్రః ప్రభాతే
నిభృతపద మగారం వల్లవీనాం ప్రవిప్త్తిః,
ముఖకమలసమీరై రాశు నిర్వాప్య దీపాన్
కబళితనవనీతః పాతు గోపాలబాలః ౬7

టీ. ప్రభాతే=ప్రాతఃకాలమునందు, దధిక్షుధననినాదైః = పెరుంగుచిలుకుటవలని భృశులచేత, త్యక్తనిద్రః = విడువఁబడిన నిద్రగలవాడగుచు, విభృతపదం=అలికిడిలేని పాదన్యాసములు గలుగునట్లుగా, వల్లవీనాం=గోషికయొక్క, అగారం = గృహమును, ప్రవిప్త్తిః = ప్రవేశించినవాడగుచు, ముఖ...మీరైః = తామరపంటి ముఖముయొక్క వాయువులచేత, దీపాన్=దీపములను, ఆశు=శీఘ్రముగా, నిర్వాప్య = అర్పి, కలశితనవనీతః=మ్రొంగఁబడిన వెన్నగలవాడగు, గోపాలబాలః = గొల్లపిల్లవాడగు శ్రీకృష్ణుడు, నిః=మమ్ము, పాతు=రక్షించుగాత.

ఉ. ప్రాద్దునఁ జల్లఁ జిల్లురవముల్ చెవి సోకినయంతలోపలన్
నిద్దుర లేచి గోపరమణీసదనంబులఁ జొచ్చి యొయ్యన
న్నద్దు మణించి యాస్యపవనంబున నాశముఁ బూని దీపము
త్పెద్ద యొనర్చి వెన్నఁ గబళించిన గోపకుమారుఁ గాంచెదన్. 8/

తా. వేకువజామున గొల్లభామలు పెరుగు చిలుకుచుండఁగా ఆధ్వని విని మేలఁ
కొని ఎవ్వరికి తెలియకుండునట్లు తిన్నఁగా ఆడుగు లిడుచు వారియిండ్లకుఁ బోయి
ఆక్కడి దీపములను ఊడియార్చి వెన్నమింగునట్టి కృష్ణుఁడు మమ్ము రక్షించునుగాక.

శ్లో. ప్రాతః స్త రామి దధిఘోషవిసీతనిద్రం
నిద్రావసానరమణీయముఖారవిన్దం,
హృద్యానవద్యవపుషం నయనాభిరామ
మున్నిద్రపద్మనయనం నవనీతచోరమ్. 88

టీ. దధిఘోషవిసీతనిద్రం = పెరుగు చిలుకుటవలనఁ గలిగిన చప్పుడుచేత అణఁపఁ
బడిన నిద్రగలవాఁడును, నిద్రా...విందం = నిద్రచాలించినప్పుడు ముద్దుగుల్కు-మోము
దామర గలవాఁడును, హృద్యా...వపుషం = మనోజ్ఞమై దోషరహితమైన దేహము
గలవాఁడును, నయనాభిరామం = కన్నులకు రమణీయమైనవాఁడును, ఉన్ని...నయనం =
వికసించిన పద్మములవంటి కన్నులు గలవాఁడును అగు, నవనీతచోరం = వెన్నను దొంగి
లింపనట్టి బాలకృష్ణుని, ప్రాతః = ప్రాద్దున, స్త రామి = తలఁచుచున్నాను.

స. పెరుగు మధించువేళఁ గనిపెట్టుక లేచిననిద్రమబ్బుతో
నరుణిమఁ జెందుకన్నఁగవయందముఁ జారుముఖారవిందమున్
సరసతనూవిలాసములచందముఁ జూడ్కికి వేడ్క సేయఁగా
బరగెడు వెన్న నొంగను బ్రభాతమునన్ సుతియింతు నామదిన్. 89

తా. పెరుగు చిలుకుచుండఁగా ఆ చప్పుడు విని మేలకొని, మేలకొనినపుడు
ముద్దులు మూటగట్టునట్టి మోముగలిగి చక్కదనమేకాని దోషము కొంపమైనను లేని
మేను గలిగి చూచువారికి కన్నులపండువై వికసించిన తామరలవంటి కన్నులు గలిగిన
చిన్నారివెన్నదొంగను చిన్నికృష్ణుని ప్రాద్దుననే తలంచుచున్నాఁడను.

శ్లో. ఫుల్ల హల్లక వతంస కోల్లస, ద్లల్ల మాగమగవీ గవేషితం,
వల్లవీచికురవాసిత్వాఙ్గులీ, పల్లవం కమపి వల్లవం భజే. 90

టీ. ఫుల్ల...గల్లం = వికసించిన ఎఱ్ఱదామరయనెడు కర్ణ భూషణముచేతఁ బ్రకా
శించుచున్నచెక్కిల్లు గలవాఁడును, ఆగ...వేషితం = వేదవాక్కులచేత వెదకఁబడినవాఁ
డును, పల్ల...పల్లవం = గోపికలయొక్క కుంతలములచేత పరిమళింపఁజేయఁబడిన చిగుళ్లు

వంటి వేర్వేరు గలవాఁడును, కమపి = ఇట్టివాఁడని నుడువ శక్యముకాని వాఁడును అగు, వల్లవం=గోపాలకృష్ణుని, భజే=సేవించుచున్నాను.

ఉ. హల్లకతల్లజ శ్రుతిపుటాభరణోజ్జ్వలగల్లభాగునిఁ
వల్లవ కామినీచికురబంధసుమోత్కర వాసితాంగులీ
పల్లవు మానిమానసవిభాసితు వేదగవీగ వేషితుఁ
సల్లలితారుణాంబుజవిశాలవిలోచనుఁ గొల్పెదన్ మదిన్. 89

తా. వేదవాక్యములకును అందరాని మహిమ గలవాఁడైనను లీలార్థము గొల్ల వేషమును దాల్చి చెక్కిళ్లకు కాంతి గలుగునట్టుగా చెవికొనను ఎఱ్ఱదామర పువ్వు నిడి కొనిన విలాసముగలవాఁడై గొల్లపడుచుల కుదులు దువ్వి కొప్పులెట్టుచు వారిని మచ్చిక చేసికొనువాఁడైన కృష్ణుని సేవించుచున్నాను.

శ్లో. స్త్రీయం హరే ర్హరతి య న్నవనీతచౌర్యం
జారత్వమస్య గురుతల్పకృతాపరాధం,
హత్యాం దశాననహతి ర్మధుపానదోషం
యత్పుత్రనాస్తనపయ స్స పునాతు కృష్ణః. 90

టీ. యల్=ఎందువలన, హరే=శ్రీకృష్ణునియొక్క, నవనీతచౌర్యం=వెన్నదొంగ తనము, స్త్రీయం=బంగారు దొంగిలించుట యనుమహాపాపమును, హరతి = పోగొట్టు చున్నదో, యల్, అస్య=ఈకృష్ణునియొక్క, జారత్వం=గోపికాకారుడగుట, గురుతల్ప కృతాపరాధం=గురుభార్యయందు చేయబడిన అపరాధమును, హరతి, యల్, దశాన నహతి=రావణునిచంపుట, హత్యాం = బ్రహ్మహత్యను, హరతి, యల్, పూతనాస్తన పయః=పూతనయొక్క చన్నబాలుగుడుచుట, మధుపానదోషం = మద్యముద్రాగుటవలని దోషమును, హరతి, తతః=అందువలన, సః=ఆ ప్రసిద్ధుడైన, కృష్ణః=కృష్ణుడు, పునాతు= మమ్ము పవిత్రులను జేయుఁగాత.

చ. గురుసతిఁ గూడినట్టి యఘకోటి చనున్ ప్రజజారతారతిం
బొరయపు మద్యదోషములు పూతనచన్నులు చేపు తెంచినన్
దెరలును హత్య రావణహతిన్ విన జౌర్యము వాయు వెన్నదొం
గరికము లెన్న నట్టికథ గల్గినశౌరి పవిత్రుఁ జేయుతన్. 90

తా. వెన్నదొంగిలించిన చరిత్రమును వినినయెడ స్వర్ణస్త్రీయమను పాపముపోవు చున్నది. గోపికాకారుడగు చరిత్రమును వినిన గురుతల్పగమనమువలని పాపము పోవు చున్నది. రావణుని వధించిన చరిత్రమును వినిన బ్రహ్మహత్యాదోషము నశించుచున్నది. పూతనాస్తనకృతము చేసిన చరిత్రమును వినిన మద్యపానదోషము పోవుచున్నది.

కావున ఇట్టి మహిమాతీతయము గలిగిన శ్రీకృష్ణుడు సర్వవిధములచేతను మమ్ము పని తులక జేయఁగాక.

శ్లో. మార మా వస మదీయ మానసే, మాధవైకనిలయే యదృచ్ఛయా,
శ్రీరమాపతి రిహాగ మే దసౌ, క స్స హేత నిజవే శ్వలఙ్ఘనమ్ 91

టీ. మార=మన్మథుఁడా! మాధవైకనిలయే=శ్రీకృష్ణునకు ఒక్కనికే నివాసమైన, మదీయమానసే=నామనస్సునందు, యదృచ్ఛయా = ఇష్టమువచ్చినట్లు, మావస=ఉండకు. ఆసౌ=ఈ, శ్రీరమాపతి=శ్రీనాథుఁడగు శ్రీకృష్ణుడు, ఇహ=ఇక్కడికి, ఆగమేత్ = వచ్చేని, నిజవేశ్వలంఘనం=తనయింటిని ఆక్రమించుటను, కక=ఎవఁడు? సహేత=హిర్ను.

చ. అనుపమదివ్యధామము మురారికి నామన మట్లు గావునఁ
మనసిజ నిల్వ వద్దు చనుమా వినుమా యనుమాన మేటికే
ననయహలోచనుం డిటకు వచ్చిన నేరము వచ్చు నెమ్మెయిం
దనగృహసీమ నొండొకఁడు దారొకొన నెవ్వఁడు నైఁచుఁ జెప్పమా.

తా. ఓయి మదమఁడా! నామనంబు శ్రీనాయకుండగు శ్రీవిష్ణుదేవునకు నాలయంబు గావున సిక్కిడ నిల్వకుమా. శ్రీపతి వచ్చిన నీకు నేరంబు దొరఁకొనును. తనయింటఁ జొచ్చిన నెవ్వని నెవ్వండు నైఁచును? ఇంకనైన శిశుముగ వెడలుము.

ప్రతీక:—శ్రీకృష్ణభగవానుని విరహముచే మన్మథపీడితయగు గోపిక మన్మథ దూషణము చేయుచున్నదని భావము.

శ్లో. ఆకుఞ్చితం జాను కరంచ వామం, న్యస్య షీతో దక్షిణహస్తపద్మే,
ఆలోకయంతం నవనీతఖండాం, బాలం భజే కృష్ణ ముపానతాన్దమ్ 92

టీ. ఆకుంచితం=చూడువలసివచ్చి, వామం = డాపలిదైన, జాను=మోకాలిని, కరంచ=చేసితిని, షీతో=భూమియందు, న్యస్య=ఉంచి, దక్షిణహస్తపద్మే=తామరవంటి కుడిచేతియందు, నవనీతఖండాం = వెన్నముద్దను, ఉపానతాంగం = పంచలబిన దేహము గలవాఁడగుచు, ఆలోకయంతం = చూచుచున్నవాఁడును, బాలం = బాలుఁడును అగు, కృష్ణం=కృష్ణుని, భజే=సేవించుచున్నాను.

ఉ దాపలీకేలు జానువు నుదారగతికొ ధరణీతలంబున

న్దోపి యుపానతాంగమున నూల్కొని దక్షిణహస్తపంకజ

స్థాపిత మైనవెన్నఁ బ్రమదంబునఁ జూచి చెలంగు చెల్వని

న్దోపకుమారు దంతిగమనుకొ సతతంబు మదిం దలంచెదన్. 92

తా. ఎడమమోకాలు ఎడమచేతిని వంచి భూమియందు మోపి కుడిచేతియందు వెన్నముద్దను నుంచుకొని పంగి చూచుచుండు బాలకృష్ణుని సేవించుచున్నాను.

శ్లో. జానుభ్యామభిధావస్తం పాణిభ్యా మఽనుద్ధరమ్,

సుకుణ్డలాలకం బాలం గోపాలం చిన్తయే దుషః.

93

టీ. జానుభ్యాం = మోకాళ్ల చేతులు, పాణిభ్యామసి = చేతులచేతులు, అభిధావంతం = పరువిడుచున్నవాడును, సుందరం = అందమైనవాడును, సుకుండలాలకం = మంచి కుండలములును ముంగురులును గలవాడును, బాలం = బాలుడును అగు, గోపాలం = గొల్లవేషమును దాల్చినకృష్ణుని, ఉషః = పేకువను, చింతయేత్ = ధ్యానింపవలెను.

ఉ. నిద్ధపురుద్ధికాయ లరనిక్కం బరంబున జానుమానమున్
ముద్దుమొగంబునం జెలఁగుముంగురు లందపురావిరేకయున్
గద్దరిబెల్కుజూపులు జొకాటపునవ్వులు గల్లుబాలకుం
బొద్దన మేలుకాంచి దినమున్ మది నెంచెద నందనందనున్.

93

తా. మోకాళ్లతోను అతిచేతులతోను వడివడిగా దోఁగఁడుచు ముద్దులు గుల్కుచుండువాడై చెవుల పోగులును నొనట ముంగురులును మురుపుసూప బాల గోపాలవేషముం దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని ధ్యానము చేసెదను.

అవ. శ్రీకృష్ణభగవానుడు లీలాశుకయోగికి గల యవతారాంకరభక్తిని శోధింపఁ గోరి తాను గోదండరాముఁ డై యావిర్భవించి దర్శన మీయఁగా లీలాశుక యోగీంద్రుడు చెప్పచున్నాడు.

శ్లో. విహాయ కోదణ్డశరా ముహూర్తం

గృహాణ పాణౌ మణిచారువేణుమ్,

మాయూరబర్హం చ నిజోత్తమాజ్ఞే

సీతాపతే త్వం ప్రణమామి పశ్చాత్.

94

టీ. సీతాపతే = రామా ! కోదండశరా = ధనుస్సును బాణమును, విహాయ = విడిచి, పాణౌ = హస్తచుండు, ముహూర్తం = కొంచెముసేపు, మణిచారువేణుం = రత్నవికారమైనది గనుకనే అందమైన పిల్లఁగ్రోవిని, నిజోత్తమాంగే = సొంతశరమునందు, మాయూర బర్హంచ = నెమిలిసింఁచుమును, గృహాణ = పెట్టుకొనుము. పశ్చాత్ = వెనుక, ఆహం = నేను, త్వం = నీవును, గూర్చి, ప్రణమామి = నమస్కరించుచున్నాను.

మ. శరచాపంబులు మాని మాసికపునంశం బున్నతిం గేలుఁదా

మరలం బూని కిరీట మంద మగునీహాలిం గలాపంబు దా

ల్పి రవాణంబుగ నిల్చినక మఱి తగక నేవించి సీతామనో

హర నాముచ్చట దీరునప్పుడుగదా యాత్తం బ్రశంసించెదన్.

94

తా. రామా! నీవు ధనుస్సును బాణములను విడిచి పిల్లగ్రోవిని నెమిలిసింభమును ధరించితివేని నేను నీకు మ్రొక్కెదను. అనఁగా రాముఁడు కృష్ణుఁడు భేదము లేనివారయ్య నాకు కృష్ణావతారమందే భక్తి మొందు గాన కృష్ణుఁడవుగానే సాక్షాత్కరింపుము. నామనోరథము ఈడేరును.

అవ. ఈశ్వోకార్థము గోపాలబాలవాక్యంబుగాఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

శ్లో. అయం ఊరామ్యోధేః పతి రితి గవాం పాలక ఇతి

శ్రితోఽస్తాభిః ఊరోపనయనధియా గోపతనయః,

అనేన ప్రత్యూహా వ్యరచి సతతం యేన జనసి

స్తనా దప్యస్తాకం సకృదపి పయో దుర్లభ మభూత్. 95

టీ. అయం=ఈ, గోపతనయః=గొల్లపిల్లవాఁడు, ఊరాంభోడే = పాలనముద్రమునకు, పతిరితి=రాజనియు, గవాం=గోవులకు, పాలకఇతి=కాపరియనియు, ఊరో... ధియా=పాలను సంపాదించుకొనవలయు నను తలంపుచేత, అస్తాభిః=చూచేత, శ్రితః=ఆశ్రయింపఁడను. యేన = వీకారణముచేత, సతతం = ఎల్లప్పుడు, అస్తాకం = మాకు, జనసిస్తనాదపి=కల్పించుంటియండియు, సకృదపి=ఒకప్పుడైనను, పయః=పాలు, దుర్లభం = పొందనలవికానిది, అభూత్=అయెనో (లేన=ఆకారణముచేత), అనేన=ఈకృష్ణునిచేత, ప్రత్యూహాః=పాలుదొరకుటకు ఆటంకము, వ్యరచి = చేయఁబడినది.

చ. చెలువుఁడు గోగణాధిపతి ఊరపయోధినిహారి యీతనిం

గొలిచినఁ బాలు గల్లు ననుకోరికతోఁ గడుభక్తి నేయఁగా

భళిభళి మాదుతల్లి చనుఁబాలకు నైతము విఘ్నకర్తయై

యలవడె నెట్లు గొల్తు మిఁక నక్కట తేడని నమ్మి గోపకున్. 96

తా. ఈకృష్ణుఁడు పాలనముద్రమునకు రాజనియు, గోవులను బాలించువాడనియు ఎంచి మనకు వలచినన్ని పాలు దొరకు నను సఖిలాచరేత వీనిని ఆశ్రయించితిమి. ఈతనినేనింప మొదలిడినది మొదలు మాకల్పిదనుఁబాలకుఁగూడ కరవయ్యెను. (మరల జన్మము రాదనుట.)

అవ. ఈశ్వోకార్థంబు ఒకగోపికయొక్క విరహావచనంబుగా జెప్పఁబడుచున్నది.

శ్లో. హస్త మాక్షిప్య యాతోఽసి బలాత్కృష్ట కి మద్భృతమ్,

హృదయా ద్యది నిర్వాసి పౌరుషం గణయామి తే.

96

టీ. కృష్ణ! బలాత్=బలవంతముగా, హస్తం=చేతిని, ఆక్షిప్య=ఛాటుగుంజుకొని, యాతః=పోయినవాడవు, అసి=ఆగుచున్నావు. కిం=ఏమి? అద్భుతం=అశ్చర్యము, హృద

యాత్ = మనస్సునుండి, నిర్వాసి యపి = పోయెన వేసి, తే = తీయొక్క, పారుషం = మగ తనమును, గణయామి = ఎంచుచున్నాను.

చ. వలచితెరా యటంచు జెయివట్టిన గొంగిట గారవించి చె
క్కిలి గొనగోట నొక్కి కరంగింపక చిమ్ముక పోయె దీక్రియం
దలపున నిల్చు జిక్కక కదా చనక గల్గిన బోరుషంబు నీ
కలవడె నంచు బల్కుచెలి నక్కునః జేర్చినశౌరి గాంచెదన్. 96

తా. కృష్ణా! నీవు బలవంతుమగాఁ జేయ యూహించెఱికిని పోయినను నామనస్సున నిన్ను పోకుండునట్లు నిలిపియున్నాను. అక్కడనుండి తప్పించుకొంటివేని నీసామర్థ్యము తెలియును. (అనగా: అనవరకము నిన్ను తలంచుచున్న నన్ను విడనాడుట ధర్మముకాదు అనుట.)

శ్లో. తమసి రవి రివోద్యన్తజ్జతా మమ్బురాశౌ
ప్లవ ఇవ తృషితానాం స్వాదువర్షీన మేఘః,
నిధిరివ విధనానాం దీర్ఘ తీవ్రామయాణాం
భిషగివ కుశలం నో దాతుమాయాతు శౌరిః.

97

టీ. తమసి = పీకటియందు, మజ్జతాం = మురుగుచున్న వారికిని, ఉద్యౌ = ఉదయించుచున్న, రవిరవః = సూర్యునివలెను, అంబురాశౌ = సముద్రమునందు, మజ్జతాం, ప్లవ ఇవ = తెప్పవలెను, తృషితానాం = దప్పిగొన్నవారికి, స్వాదువర్షీ = తీరుని ఉదకమును గురియుచున్న, మేఘఇవ = మేఘమువలెను, విధనానాం = ధనము లేనివారికి, నిధిరివ = నిక్షేపమువలెను, దీర్ఘ తీవా = ఎడతెగనికష్టములైన రోగములు గలవారికి, భిషగివ = వైద్యునివలెను, శౌరిః = శ్రీకృష్ణుడు, నః = మాకు, కుశలం = కుశలమును, దాతుం = ఇచ్చుటకు, ఆయాతుం = పచ్చుచుగాత.

మ. అడవిం జీకటిఁ బోవువాని కుదయం బై నట్టిసూర్యాకృతిక
జడధిం గ్రుంగగ నావ దగ్గఱినయోజం జేదకు లిబ్బిచో
పుడురితిం దృష దీర్పగా జడిమొగుల్ వైకొన్నచందాన నో
వృడరక మాన్పెడువైద్యునట్లు హరి డాయకవచ్చిక బోచుతన్.

తా. కటికిపీకటిలోఁబడి దుఃఖించువానికి సూర్యుఁ డుదయించినటుల, నంబురాశింబడి మురుగువానికి నావ సమీపించుకైవడి, సీరువట్టున డయ్యువానికి జడిమొగులు వైకొన్నవడువున, జేదకు లిబ్బి యర్చికచందమున, రోగంబులచే నొవ్వంబడిన వానిని వైద్యుండు డాయకరణి శ్రీకృష్ణమూర్తి నన్ను డాయనేతెంచి మేలొన గూర్చుగాత.

శ్లో. కోదణ్డం మసృణం సుగన్ధి విశిఖం చక్రాబ్జపాశౌఙ్కుశం,
హైమిం వేణులతాం కరైశ్చ దధతం సిందూరపుష్పౌరుణమ్,

కన్దర్పాధికసుందరం స్థితముఖం గోపాజ్ఞానా వేష్టితమ్
గోపాలం మదనాధిపం తమభజం త్రైలోక్యరక్షామణిమ్. 93

టీ. మనృణం=మృదువైన, శోదండం = భనుస్సున, సుగంధి=పరిమళించుచున్న, విశిఖం = బాణమును, చక్రాబ్రహ్మాంకుశం = చక్రమును, శంఖమును, పాశమును, హైమిం=బంగారుదైన, వేణులతాం=పిల్లఁగ్రోవియు, కరైకి=హస్తములచేత, దధతం = భరించుచున్నవాడై, సిందూరపుంజారుణం=సిందూరపురాశివలె ఎఱ్ఱనైనవాఁడును, కందర్పాధికసుందరం=మన్నభునికంటె ఎక్కువగా అందమైనవాఁడును, స్థితముఖం=చిఱునవ్వు మోముగలవాఁడును, గోపాంగనావేష్టితం = గోపికలచేత చుట్టుకొనబడినవాఁడును, త్రైలోక్యరక్షామణిం=ముల్లోకములకు చింతామణి యైనవాఁడును, మదనాధిపం=మన్నభునికి అధిదేవతయైనవాఁడును, కం=ప్రసిద్ధుడైనవాఁడును అగు, గోపాలం = గోపాలకృష్ణుని, అభజం=సేవించితిని.

చ. అలరులకోరి యించువిలు నంకుశపాశరథాంగశంఖవం

శలతలు బాహులక వెలయు జక్కనిగోపకుమారమన్నభుక

లలితదరస్థితానుఁ ద్రిలోకజరావనుఁ గుంకుమారుణో

జ్వలతరగాత్రు గోపజలజాతముఖ సుఖపాత్రుఁ గొల్పెదన్. 93

తా. చెఱువవిల్లును, పుష్పబాణమును, శంఖచక్రపాశాంకుశములను పిల్లనఁగ్రోవిని చేతులఁ దాల్చి ఎఱ్ఱని దేహకాంతి గలిగి మన్నభునికంటె సౌందర్యము గలిగి చిఱునవ్వు మోముగలిగి గోపికలచేత చుట్టుకొనబడి ముల్లోకములను రక్షించువాడై మన్నభునికి అధిదైవమై మన్నభువేషమును దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని నేఁ గొల్చుచున్నాను.

శ్లో. సాయజ్ఞాలే వనాన్తే కుసుమితసమయే నైకతే చన్ద్రికాయాం

త్రైలోక్యాకర్షణాఙ్గం సుర సర గణికా మోహనాపాజ్ఞమూర్తిమ్,

సేవ్యం శృంగారభావై ర్నవరసభరితై ర్గోపకన్యాసహస్రై

ర్వందేహం రాసకేరీత మతిసుభగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్ 99

టీ. కుసుమితసమయే=వసంతకాలమందు, వనాం=తేరమణియమగు తోటయందు, నైకతే=ఇసుకదిన్నెలయందు, సాయంకాలే = సాయంకాలమందు, చంద్రికాయాం = వెన్నెలయందు, త్రైలోక్యాకర్షణాంగం=మూఁడులోకములనువశపఱచుకొనెడు అవయవములుగలవాఁడును, సుర...మూర్తిం=దేవతలయొక్కయు మనుష్యులయొక్కయు వేశ్యలకు మోహమును బుట్టించునట్టి కడకన్నులుగల దేహముగలవాఁడును, నవరసభరితైః = తొమ్మిది రసములచేసిండ్లిన, గోపకన్యాసహస్రైః=వేలకొలది గోపకన్యకలచేత, శృంగారభావైః = శృంగారముచేతనైన భావములతోడ, సేవ్యం = సేవించఁదగినవాఁడును, రాసకేరీతం=రాసకీరయందు ఆసక్తుడైనవాఁడును, అతిసుభగం=మిక్కిలి సౌందర్యముగల

వాడును అగు, వశ్యగోపాలకృష్ణం = అందఱిని వశ్యుడైన గోపాలకృష్ణుని, ఆహం = నేను, వందే = నమస్కరించుచున్నాను.

మ. కటుశృంగారతరంగితాంగు లగు గోపాలాంగనల్ గొల్వ ను
తక్కుటబృందావనసైకతంబుల వసంతజ్యోత్స్నలక్ రోదనీ
తటవేశ్యాతతి దృగ్విలాసములచేతం బొక్కి రాసక్రియా
నటనాటోపవశీకృత త్రిభువను న్సంజగ మదిం గొల్పెదన్. 99

తా. వసంతర్తుప్రసందు సాయంకాలమున వెన్నెలగాయుచుండఁగా యమునానది యొడ్డున ఇసుకదిన్నెపై విలాసముగల గోవక్ష్మియలతోఁ గూడి త్రి లోకముందర మూర్తియై విలసిల్లు గోపాలకృష్ణునికి వందనము చేయుచున్నాము.

శ్లో. కదమ్బమూలే క్రీడంతం బృద్ధావన నివేశితం,
పద్మాసనస్థితం వందే వేణుం గాయంత మచ్యుతమ్. 100

టీ. కదంబమూలే = కడిమిచెట్టుక్రింద, క్రీడంతం = ఆడుచున్నవాడును, బృందావననివేశితం = బృందావనమందు ప్రవేశించినవాడును, పద్మాసనస్థితం = పద్మాసనమందుఁ గూరుచున్నవాడును, వేణుం = పిల్లఁగ్రోవని, గాయంతం = పాడుచున్నవాడును అగు, అచ్యుతం = కృష్ణునిగూర్చి, వందే = నమస్కరించుచున్నాను.

ఉ. పావన యామునాంబుకణభావిత శీతలవాతధూతబృం
దావనపాళిః బుష్పితకదంబకవృక్షపుమూలకేళి రా
జీవ నవీనపీఠిక వశించుచు వేణువినోదనాది యా
నా వనకాయతేక్షణు సహర్నిశ మెన్నెడ నిష్ప్రసాదాన్. 100

తా. బృందావనమందుఁ జేరి కమిడిచెట్టుమొదట క్రీడ సల్పుచుఁ దమ్మిగద్దిపయ్యఁ గూర్చుండి వేణుగానము చేయుచుండెడు శ్రీకృష్ణుని గూర్చి నమస్కరించెదను.

శ్లో. బాలం నీలామ్బుదాభం నవమణివిలసత్కిజ్జీణీజాలబద్ధ
శ్రోణీజఙ్గాస్తయుగ్మం విఫులరుద్రనఖప్రోల్లసత్కణ్ఠభూషం,
పుల్గామోభాభవక్త్రం హతశకటమరుత్పూతనాద్యం ప్రసన్నం
గోవిందం వందితేంద్రాద్యమరవర మజం పూజయే ద్వాసరాదా. 101

టీ. నీలాంబుదాభం = నల్లని మేఘమువంటి కాంతిగలవాడును, నవ...య్యగ్మం = నవరత్నములచేత ప్రకాశించుచున్న గజ్జెయొక్క వరుసచేత కట్టఁబడిన పిఱుదుల యొక్కయు, పిక్కల చివరలయొక్కయు జంట గలవాడును, విఫుల...భూషం = పెద్దది యగు నల్లచాఱుల దుప్పియొక్క గోటిచేత ప్రకాశించుచున్న కంఠాభరణము గల వాడును, పుల్గాంభోభాభవక్త్రం = వికసించిన తామరయొక్క కాంతిగల మోముగల

వాడును, హతశకటమరుత్పూతనాద్యం=చంపఁబడిన శకటాసురుఁడును తృణావర్తఁడును పూతనయును మొదలగువారు గలవాఁడును, ప్రసన్నం=ఆనందహము గలవాఁడును, పంది...వరం=నమస్కరింపఁబడిన ఇంద్రుఁడు మొదలగు దేవతాశ్రేష్ఠులు గలవాఁడును, ఆజం=పుట్టుక లేనివాఁడును అగు, గోవిందం=శ్రీకృష్ణుని, వానరాదౌ = ప్రాతఃకాలము నందు, పూజయేత్=పూజింపవలెను.

ఉ. బాలుఁ బయోదనీలు సురపాలకవర్జితశీలు ఘంటికా
లోల కటితటి పదతలుక్ హతచక్రసమీర శాంబరీ
జాలుఁ బ్రపుల్లపద్మవిలసత్తుఖు వ్యాఘ్రసఖాభిరాము గో
పాలుఁ బ్రసన్ను నచ్యుతుఁ బ్రభాతసమర్చితుఁ జేయఁగాఁ దగున్.

తా. నల్లని కాంతిగలిగిన నవరత్నములు దాసిన గజ్జెలు మొలను దాల్చి పాదము లకు గజ్జెలు కట్టుకొని దుప్పిగోరులుగూర్చిన హరమును ధరించి తామరపంటి మోము గలవాఁడై శకటాసురుఁడు మొదలగు దుష్టరాక్షసులఁ జంపి దేవతలకెల్ల శ్రేష్ఠుడైన శ్రీకృష్ణుని ప్రాతఃకాలమునఁ బూజింపవలయును.

శ్లో వన్ద్యం దేవై ర్దుకున్దం వికసితకురువిందాభ మిందీవరాక్షం
గోగోపీబృన్దవీతం జితరిపునివహం కున్ద మందారహాసం,
నీలగ్రీవాగ్ర్యశిఖాగ్రధన సువిలసత్కున్దలం భాసురున్దం
దేవం పీతామృరాధ్యం యజ యజ దినశోమధ్యమాహ్నో రమాయై.

టీ. దేవైః=దేవతలచేత, వంద్యం=వందనము చేయఁదగినవాఁడును, వికసితకురు విందాభం=ప్రకాశించుచున్న కెంపులయొక్క కాంనిగలవాఁడును, ఇందీవరాక్షం = నల్లఁగులువలపంటి కన్నులు గలవాఁడును, గోగోపీబృన్దవీతం=గోవులయొక్కయు గోపీ కలయొక్కయు సమాహములచేతఁ జాట్టుకొనఁబడినవాఁడును, జితరిపునివహం=జయింపఁ బడిన శత్రువులయొక్కసమాహము గలవాఁడును, కుందమందారహాసం = మొల్లల పంటియు మందారపుఁ బువ్వులపంటియు నవ్వు గలవాఁడును, నీల...కుంతలం=నెమిలి యొక్క శ్రేష్ఠమైనపురిని కూర్చుట్టచేత మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్న ముంగురులు గల వాఁడును, భానుమంతం=మిక్కిలి కాంతులు గలవాఁడును, పీతాంబరాధ్యం = వచ్చరి వలనచేతఁ బూర్ణుడైనవాఁడును, దేవం=దేవుఁడైన, ముకుందం=శ్రీకృష్ణుని, దినశః = ప్రతిదినము, మధ్యమాహ్నో = మధ్యాహ్నకాలమందు, రమాయై=సంపదకొఱకు, యజ యజ=పూజింపుము పూజింపుము.

మ కురువింద ప్రతిమాన మోహనతనుక్ గోగోపి కాసంవృతుక్
సురసందోహమునీంద్రపందితు ముకుందుం గుండ మందార సుం

దరమందస్తి తుం బింఛభూషణ రిపుధ్వంసిన్ సువర్ణాంబరన్
సరసీజాతుని మధ్యనూహ్నమునఁ బూజల్ నేసి శ్రీ లాండెదన్.

తా. దేవతలచేతను వందనము చేయఁదగినవాఁడును, కంపులవంటి కాంతి గల వాఁడును, నెమిలిపించుము దాల్చిన సిగగలవాఁడును, పీతాంబరమును దాల్చిన కృష్ణుని మధ్యాహ్నమునందుఁ బూజించినయెడ సంపద గలుగును; గాన ఆవశ్యము పూజింపవలెను.

శ్లో. చక్రాస్తధ్వస్తవైరివ్రజ మజిత మపాస్తావనీభార మాద్యై
రావీతం నారదాద్యై ర్భునిభి రభిరుతం తత్త్వనిర్ణీతిహేతోః,
సాయాహ్నా నిర్వలాఙ్గం నిరుపమరుచిరం చిన్తయే న్నీలభాసం
మస్త్రీ విశ్వోదయస్థి త్వపహరణపదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్ 103

టీ. మంత్రి = కృష్ణనిషయమగు మంత్రమును జపించువాఁడును, చక్ర...ప్రజం = సుదర్శన మనుచక్రముయొక్క కొనచేత నశింపఁజేయఁబడిన శత్రువులయొక్క సమూహముగలవాఁడును, అజితం = ఎవ్వరిచేతను జయింపఁబడనివాఁడును, ఆపా...భారం = పోఁగొట్టఁబడిన భూమియొక్క బరువు గలవాఁడును, ఆద్యై = మొదటివారైన బ్రహ్మదూలచేత, అవీతం = చుట్టుకొనఁబడినవాఁడును, నారదాద్యై = నారదుఁడు మొదలగు, మునిభిః = మునులచేత, తత్త్వనిర్ణీతిహేతోః = తత్త్వమును నిర్ణయించుటయను హేతువును బట్టి, అభిరుతం = మిక్కిలి స్తోత్రము చేయఁబడినవాఁడును, నిర్వలాంగం = స్వచ్ఛమైన యవయవములు గలవాఁడును, నిరుపమరుచిరం = సాటిలేని సౌందర్యము గలవాఁడును, నీలభాసం = నల్లనికాంతి గలవాఁడును, విశ్వో...పదం = ప్రపంచముయొక్క పుట్టుకకును నిలుకడకును లయమునకును స్థానమైనవాఁడును, ముక్తిదం = మోక్షము నిచ్చువాఁడును అగు. వాసుదేవం = శ్రీకృష్ణుని, సాయాహ్నా = సాయంకాలమునందు, చింతయేల్ = ధ్యానింపవలయును.

మ ఖీతిభారావహం నారదాదిముని రాజీనేవ్య విశ్వోదయ
స్థితిసంహారవిశారదున్ నిరుపమశ్రీనిర్వలాంగున్ సము
న్నతచక్రాయుధఖండితారి నజితం న్నాయంబునం గోల్వ సం
తత విజ్ఞానము భుక్తిముక్తు లమరం దన్తంత్రసంసిద్ధికిన్. 103

తా. చక్రాయుధముచేత శత్రువులఁ జంపినవాఁడును, శత్రువులచే దానుజయింపఁబడనివాఁడును, దుష్టసంహారము చేసి భూభారమును దొలగించినవాఁడును, బ్రహ్మది దేవతలచేతను నారదాదిమునులచేతను బరమాత్మయని నుతింపఁబడినవాఁడును, లోకముల నృప్తిస్థితిసంహారములఁ జేయువాఁడును, మోక్షము నిచ్చువాఁడును, మిక్కిలి యందము గలవాఁడును అగు శ్రీకృష్ణుని సాయంకాలమునందు ధ్యానింపవలయును.

శ్లో. కోదణ్ణ మైశ్వర మఖణ్ణ మిషుం చ పాష్యం
చక్రాబ్జపాశ సృణి కాఞ్చనవంశనాశం,
బిభ్రాణ మప్టనిధ బాహుభి రర్కవర్ణం
ధ్యాయే ద్ధరిం మదనగోపవిలాసవేషమ్.

104

టీ. అఖండం=తరుగులేని, ఐశ్వర్యం=వెలుగుచైన, కోదండం=వింటిని, పాష్యం = పువ్వుచైన, ఇషుం = బాణమును, చక్ర...నాశం=చక్రమును శంఖమును పాశమును అంకుశమును బంగాను పిల్లగ్రోవిని, అప్టనిధబాహుభిః=నిమిదిచేతులచేత, బిభ్రాణం = ధరించుచున్నవాడును, అర్కవర్ణం = సూర్యునికాంతిగలవాడును, మదనగోపవిలాస వేషం=మదనగోపాలరూపమగు విలాసముతోఁ గూడినవేషము గలవాడును అగు, హరిం= శ్రీకృష్ణుని, ధ్యాయేత్=ధ్యానింపవలయును.

చ. విరుల లకోరియుం జెఱకువిల్లు గుణాంకుశశంఖచక్రముల్
కరముల నాటిటం జెలంగఁ గాంచనవేణువు రెండుచేతులకా
మెఱయంగఁ బట్టి సూర్యునిచి మీఱినగోపకుమారమన్నధు
వ్తారి నవమోహనాంగుని మనంబున నిల్పెద నిష్టసిద్ధికిన్.

104

తా. ధనుస్సును బాణమును చక్రమును శంఖమును పాశమును అంకుశమును ఒక్కొక్క చేతితోఁ బట్టుకొని, వేణువును రెండుచేతులతోఁ బట్టుకొని విలాసమగు వేషమును దాల్చిన మదనగోపాలకృష్ణుని ధ్యానము చేయవలెను.

అవ.—ఇక్కడ గోపికకును కృష్ణునకును చమత్కారముగాఁ జరిగిన సౌభాషణమును వర్ణించుచున్నాడు.

శ్లో. అజ్ఞుశ్శ్యా కః కవాటం ప్రహరతి? కుటిలే? మాధవః, కిం వసన్తో?
నో చక్రీ, కిం కులాలో? నహి ధరణిధరః, కిం ద్విజిహ్వాః ఫణిన్ద్రః?
నాహం ఘోరాహిమర్దీ, కిమసి ఖగఃతి? రోహిణి, కిం కపిన్ద్రః?
ఇత్యేవం గోపికన్యాప్రతివచనజితః పాతు వ శ్చక్రపాణిః.

105

టీ. గోపికః—కః=ఎవ్వఁడు? అంగుళ్యా=వ్రేలిచేత, కవాటం=తలుపును, ప్రహరతి=కొట్టుచున్నాఁడు? కృష్ణుఁడు—మాధవః=మాధవుఁడను (కృష్ణుఁడను), గో—వసంతః కిం=వసంతుడవా విమి? కృ—నో=కాదు (వసంతుడనుకాను), చక్రీ=చక్రముగలవాడను, గో—కులాలః కిం=కుమ్మరివాయేమి? కృ—నహి=కాదు (కులాలండుకాను), ధరణిధరః = భూమినిధరించినవాడను, గో—ద్విజిహ్వాః ఫణిన్ద్రః కిం=రెండు నాలుకలుగల సర్పరాజగు శేషుడవా విమి? కృ—అహం=నేను, న=కాదు. (శేషుడనుకాను) ఘోరాహిమర్దీ=భయంకర మగుపామును నలిపినవాడును. గో—ఖగపతిః=చక్రీరాజపు

(గరుత్మంతుఃడవు), అని కిం=ఆగుచున్నావా ఏమి? కృ—నో=కాదు. (గరుడుడను కాను.) హరిః=హరిని. గో—కపింద్రః కిం=నానరరాజువా ఏమి? ఇతి=ఇటు, గోప కన్యా ప్రతివచనజితః = గొట్టకన్నెయ్యొక్క బదులమాటలచేత నోడిపోయిన, చక్ర పాణిః=చక్రము హస్తమందుగల కృష్ణుడు, వః=మిమ్ము, పాతు=రక్షించుచుగాత.

తా. కృష్ణుడు ఒక గోపికయింటికి జోయి చేతితో దలపు తట్టెను. అప్పుడు గోపిక “తలుపుతట్టువా డెన్నో” డని యడిగెను. అందుకు కృష్ణుడు “మాధవుడు” అని చెప్పెను. దానికి గోపిక “వనంతుడా?” యనెను. కృష్ణుడు “చక్ర” అని చెప్పెను. గోపిక “కులాలడాయేమి?” అనెను. కృష్ణుడు “భరణిధరుడు” డని చెప్పెను. గోపిక “ఫణింద్రుడా నీమి?” అనెను. కృష్ణుడు “అహిమర్ది” యనెను; గోపిక “భగవతియో?” యని యడిగెను. కృష్ణుడు “హరి” యనెను. గోపిక “కపింద్రుడ వా” యనెను. దానికి బదులు చెప్పలేక కృష్ణుడు ఓడిపోయెను. ఇట్టి కృష్ణుడు మిమ్ము రక్షించుచుగాత. (ఆనంగా కృష్ణుడు డన్నమాటలకన్నిటికిని గోపిక వేఱర్థమును జేయఁగాఁ బదులు చెప్ప చుండి కడపట చెప్పలేక వైలత్యమును వహించి చూడ వేడుకగా నుండెననుట.)

శ్లో. రాధామోహనవిందీరా దుపగత శ్చద్వారీవలీ మూచివాత్
రాధే తేమ మయేఽస్తి తస్య వచనం శ్రుత్వాఽహ చద్వారీవలీ,
కంస తేమ మయే విముగ్ధహృదయే కంసః క్వ దృష్టస్తయో
రాధా క్వేతి విలజ్జితో నలముఖః స్తేరో హరిః పాతు వః. 106

టీ. రాధామోహనమందిరాత్ = రాధయొక్క రమణీయమైన గృహమునుండి, ఉపగతః=పచ్చినవాడై, చంద్రావళీం=చంద్రావళియను గోపికను గూర్చి, ఉచివాత్ = పలికెను. అయేరాధే=పిరాధా? తేమం=తేమము, అస్తి=కలదా? (అని కృష్ణుడు అడిగెను.) తస్య=ఆకృష్ణునియొక్క, వచనం=మాటకు, శ్రుత్వా=విని, చంద్రావళీ = చంద్రావళీ, అహ = పలికెను. కంస=కంసుడా! తేమం = తేమమా! అయే విముగ్ధ హృదయే=ఓసీ తెలివితేని మనస్సు కలదానా! క్వయా=నీచేత, కంసః=కంసుడు, క్వ= ఎక్కడ, దృష్టః=చూడఁబడినాడు? రాధా=రాధ! క్వ=ఎక్కడ? దృష్టా=చూడఁ బడినది? ఇతి=ఈచక్రకారము (అడుగఁబడినవాడై,) విలజ్జితః = సిగ్గుబడినవాడై, నత ముఖః = పంచబడిన ముఖము గలవాడై, స్తేరః = చిఱునవ్వుగల, హరిః=కృష్ణుడు, వః=మిమ్ము, పాతు=రక్షించును గాత.

తా. కృష్ణుడు రాధగృహమునుండి వచ్చుచు చంద్రావళియను గోపికను జూచి రాధ యని భ్రమసి “రాధా కుళలమా?” యని యడిగెను. ఆమాట విని చంద్రావళి తనకు వేఱుగాఁ దలంచుచున్నాడని తోపపడి కృష్ణుని కంసుడా? యని విలిచెను. అందుకు కృష్ణుడు తెలివిమాలినదానా? నేను కృష్ణుడను గదా? కంసుడు డెక్కడ

నన్నాడని యడిగెను. అమాటకు చంద్రావళి నేను చంద్రావళిని గదా? రాధయెక్కడ నున్నదనెను. అప్పుడు భీమతీరి సిగ్గుపడి నవ్వుచుండు కృష్ణుడు మిమ్ము రక్షించుగాత.

శ్లో. యాప్రీతి ర్విదురార్పితే మురరిపో కుస్త్యర్పితే యాదృశీ
యా గోవర్ధనమూర్ధ్నియాచ పృథుకేస్తన్యే యశోదార్పితే,
భారద్వాజ సమర్పితే శబరికాదత్తేఽథరే యోషితాం
యాప్రీతి ర్దునిపత్నిభక్తిరచితేఽప్యత్రాపి తాం తాం కురు. 107

టీ. మురరిపో=కృష్ణా!, విదురార్పితే=విదురునిచేత సమర్పించబడిన యన్నమందు,
యాప్రీతి=విప్రీతిగలదో, కుస్త్యర్పితే = కుంతీదేవిచేత సమర్పించబడిన యన్నమందు,
యాదృశీప్రీతి=వివిధమైన ప్రేమగలదో, గోవర్ధనమూర్ధ్ని=గోవర్ధన పర్వతముయొక్క
శిఖరముమందు, యాప్రీతి=విప్రీతిగలదో, పృథుకే = కుచేలుండు సమర్పించిన అడుగు
లందు, యాప్రీతి=విప్రీతిగలదో, యశోదార్పితే=యశోదచేతసమర్పించబడిన, స్తన్యే=
చన్నులబాలయందు, యాప్రీతి, భారద్వాజ సమర్పితే=భారద్వాజమునిచేత సమర్పించ
బడిన విందునందు, యాప్రీతి, శబరికాదత్తే = శబరిచేత ఇయ్యబడిన ఫలాదులందు,
యాప్రీతి, యోషితాం=గోపికాస్త్రీలయొక్క, అధరే=అధరమందు, యాప్రీతి, ముని
పత్నిభక్తిరచితే = మునిభార్యలచే భక్తితో రచింపబడిన అన్నమను, యాప్రీతి,
అత్రాపి=ఈకర్ణామృతమందును, తాం తాం=ఆయాప్రీతిని, కురు=చేయుమా!

మ. శ్రమణావనశ్రము రాధికాధరము భారద్వాజువిందున్ ముని
ప్రమదాభక్తము మాతృదత్తకుచధారల్ విప్రుముంగొంకుభ
క్ష్యము గోవర్ధనపూజయున్ విదురుమృష్టాన్నంబు గుంతీసప
ర్యమదిం గైకొనునట్ల నాకవితఁ గృష్ణాప్రీతిఁ జేకోగదే. 107

తా. విదురుండు మొదలగువారు నీకు సమర్పించిన విందునందు ఎంత ప్రీతి
కలదో అంత ప్రీతిని ఈకర్ణామృతమునం దుంచుము కృష్ణా!

శ్లో. కృష్ణానుస్తరణాదేవ పాపసంక్షాతపంజరః,
శతథా భేదమాయాతి గిరి ర్వజ్రహతో యథా. 108

ఇతి శ్రీ లీలాశుకవిరచితే, శ్రీకృష్ణకర్ణామృతే, తృతీయశతకమ్.

టీ. పాపసంహతపంజరః=పాపముల సమూహమునడి గూడు, కృష్ణానుస్తరణా
దేవ=కృష్ణుని ఎడతెగకప్పురించుటచేతనే, పవ్రహతః=పవ్రాయధముచేతఁ గొట్టబడిన,
గిరిర్వజ్రా=పర్వతమువలెను, శతథా = నూలువిధములుగా, భేదం=చీలుటను, ఆయాతి=
పొందుచున్నది.

క. వనజాక్షుడు కర్ణామృత
మును జదివిన వ్రాయ వినినఁ బురుషులకును గో
ధన కనక వస్తు వాహన
తన యాది సమృద్ధి శాశ్వతంబుగ నొసఁగున్.

మాలినీవృత్తము:—

జలరహదళ నేత్రా! సర్పరాజైర్విరిపత్రా!
ఖిలజనఘనవాతా! కంజసంజాతణాతా!
సలలిత గుణభూషా! సత్యనిత్యైకభాషా!
విలసితసితహాసా! వేంకటాహర్యవాసా!

మ. ఇది కృష్ణాశ్రయ యోగిపుంగవ కృపావీక్షాత్తసారస్వతా
భ్యుదయశ్రీవిభవ ప్రసిద్ధచిదచిదోబ్బక్షమాశాంతిస
త్యదయాభూషణ వెల్లపూడిషణి పెద్దామాత్య వెంగ్రాణీ
గదితాశ్వాసము వొల్పు మూడవది యై కర్ణామృతశ్రీకృతిన్.

తా. గాఢముగా క్రమ్ముకొని యుండు పాకములన్నియు కృష్ణునికలంచుచుండిన
యెడ వక్రాయుధముచే కొండలు ఐగిలి పోయినట్లు పోవును గాన శ్రీకృష్ణస్తరణము
సకలశుభములను సిచ్చును.

శ్రీ కృష్ణకర్ణామృతము సమాప్తము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారి

‘వావిళ్ల’ ప్రెస్సున ముద్రితము.

P. I. Card Q. H. No: Ms. 22, 30-11-1946.

స్తోత్రములు.

	ప్రతి 1-కి రు. అ.
ఆదిత్యహృదయము, సటిక	... 0 4
ఆశ్వమందార్ స్తోత్రము, సటిక	... 0 12
ఇంద్రాక్షిశివకవచము	... 0 3
కనక గూరాస్తవము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	... 0 3
కృష్ణకర్ణామృతము, ఆంధ్ర టీకాపద్య తాత్పర్యసహితము	... 2 0
శ్రీకృష్ణలీలాశరంగిణి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	... 2 0
గంగాలహరి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	.. 0 2
స్రావకస్సరణ, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	ములు 0 3
భజగోవిందము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	ద్యాలయ 0 3
ముకుందమాల, సటిక	... 6
రామకర్ణామృతము, ఆంధ్ర పద్య తాత్పర్యము	... 2 0
శివానందలహరి, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యము	... 1 0
శివమహిమస్తోత్రము	... 8
లక్ష్మీనృసింహస్తోత్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	2001 0 3
లక్ష్మీనారాయణహృదయము	... 0 3
లక్ష్మీస్తోత్ర రత్నత్రయము	... 1 0
హరిమీడేస్తవము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	... 0 4
శ్యామలాదండకము, సటిక	... 0 3
నారాయణకవచము	... 0 2
స్తోత్ర రత్నపంచకము	... 0 8
మృత్యుంజయమానసికపూజ, చిన్ననైజా	... 0 2
రామ బ్రహ్మమానసికపూజ	... 0 2
శంకరాచార్యస్తోత్రాది	... 0 3
శ్రీకృష్ణలీలాశరంగిణి, సటిక	... 2 0
కృష్ణకర్ణామృతము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	... 2 0
కారదాచతుశ్చతీస్తవము, తాత్పర్యసహితము	... 1 0
కులసీస్తోత్ర కదంబము, చిన్ననైజా	... 0 4
సౌందర్యలహరి, సటిక	... 0 8
పరమేశ్వరస్తోత్ర కదంబము, శుద్ధప్రతి, చిన్ననైజా	... 0 6
శ్రీగుణరత్నకోశము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యవిశేషార్థసహితము	... 0 6

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్.జి. రోడ్, చెన్నపురి.

